

Hansweert opent zijn deuren!

Een onderzoek naar een nieuwe toekomst voor het oude sluizenplateau

Nadine Kaïm

Rapport 199

Hansweert opent zijn deuren!

Een onderzoek naar een nieuwe toekomst voor het oude sluizenplateau



Nadine Kaïm

Leerstoelgroep Landgebruiksplanning, Wageningen UR

Wageningen Universiteit en Researchcentrum

Wetenschapswinkel Wageningen UR

Rapport 199

Oktober 2003

Colofon

Hansweert opent zijn deuren!

Nadine Kaïm

Leerstoelgroep Landgebruiksplanning, Wageningen UR

Wetenschapswinkel Wageningen UR, rapportnummer 199

Oktober 2003

ISBN: 90-6754-721-2

Omslag: Andrew Zeegers, Domino Design, Groningen

Druk: Drukkerij Het Jonk, Wageningen

Prijs: € 6,50

www.wur.nl/wewi

Hansweert opent zijn deuren!

Rapportnummer 199

Nadine Kaïm, Wageningen, oktober 2003

Dorpsraad Hansweert

Voorzitter: J.G.C. Mak
Maartenbroersweg 44
4417 BL Hansweert
0113 – 381931
e-mail: janmak@zeelandnet.nl
Secretaris/penningmeester: H.C. Eijke
Eendracht 32
4417 CB Hansweert
0113 – 382067
e-mail: hceijke@zeelandnet.nl

De dorpsraad behartigt de algemene belangen van het dorp en de dorpe-lingen in de ruimste zin van het woord. Zij pleegt overleg met het college van B en W en krijgt hierdoor de gelegenheid om vaak rechtstreeks met de ambtenaren diverse zaken te regelen. De dorpsraad ruikt dus wel aan de politiek maar bedrijft het in principe niet.

Leerstoelgroep Landgebruiksplanning Wageningen UR

Gebouw 'De Hucht'
Generaal Foulkesweg 13
6703 BJ Wageningen
0317 - 483311
e-mail: Jan.vanNieuwenhuize@wur.nl
www.wau.nl/rpv



De leerstoelgroep Landgebruiksplanning houdt zich bezig met onderwijs en onderzoek op het gebied van ruimtelijke planning en inrichting van landelijke gebieden

Wetenschapswinkel Wageningen UR

Postbus 9101
6700 HB Wageningen
0317-484661
e-mail: wetenschapswinkel@wur.nl
www.wur.nl/wewi
www.wetenschapswinkels.nl



Maatschappelijke organisaties zoals verenigingen en belangengroepen, die niet over voldoende financiële middelen beschikken, kunnen met onderzoeksvragen terecht bij de Wetenschapswinkel Wageningen UR. Deze biedt ondersteuning bij de realisatie van onderzoeksprojecten. Aanvragen moeten aansluiten bij de werkgebieden van Wageningen UR: duurzame landbouw, voeding en gezondheid, een leefbare groene ruimte en maatschappelijke veranderingsprocessen.

VOORWOORD

Geachte lezer,

In 1977 maakte ik voor het eerst kennis met het dorp Hansweert en trof hier een tamelijk onwezenlijke sfeer en situatie aan. Een half dorp (Hansweert Oost) werd gesloopt om ruimte te maken voor een grote moderne sluis in het kanaal door Zuid Beveland.

De ingang van het kanaal werd naar het oosten verlegd en op de plaats waar Hansweert Oost had gelegen werd begonnen met de bouw van de nieuwe sluis. Van het eens zo bruisende handelsdorp trok een deel van de bevolking naar elders en een deel wilde blijven en vond nieuwe woonruimte in Hansweert West, het huidige dorp Hansweert.

Vooral voor de toen bloeiende middenstand en het verenigingsleven had dit grote gevolgen. Het dorp had een enorme dreun gehad en moest trachten weer te groeien en op te bloeien. Iedereen realiseerde zich dat dit een zaak zou worden van vele jaren.

In 1988 werd de nieuwe sluis geopend. De schepen voeren nu aan Hansweert voorbij en er werd begonnen met het dempen van de oude kanaalarm. Ook werden de oude sluizen gedempt en alle dienstgebouwen gesloopt.

De oudste sluis, welke in 1869 met de hand werd gemetseld, werd gelukkig niet geheel gedempt en werd ingepast in een wandel/fiets route over het oude sluizen complex.

Deze sluis is voor zowel de oude als de nieuwe inwoners van groot belang omdat dit het enige nog bestaande goed is dat ons aan het welvarende verleden herinnert. Bovendien is deze sluis van grote cultuurhistorische waarde voor heel Zeeland.

Toen dit eenmaal goed doordrong is er een zeer ambitieus plan ontstaan voor het gehele gebied met als speerpunt het op een verantwoorde manier bewaren van deze oude sluis.

In januari 2003 werd ik gekozen als nieuwe voorzitter van de Dorpsraad en merkte dat er een prachtig plan lag, maar het was er zo stil omheen. Dit vond ik niet goed, want de kwaliteit van de oude sluis gaat elk jaar achteruit. Er moest iets gedaan worden.

Om nu verder te kunnen, hebben wij via de Wetenschapswinkel de Universiteit van Wageningen bereid gevonden dit plan eens te bekijken in al haar facetten en mogelijkheden, ook met het oog op gemeentelijke, provinciale en zelfs interregionale plannen.

Het resultaat hiervan ligt nu voor u en wij zijn daar heel blij mee. Wij zijn ons er van bewust dat er nog vele hobbels te nemen zijn voordat wij tot realisatie van het plan of slechts onderdelen hiervan kunnen overgaan, doch wij willen in de toekomst niet geconfronteerd worden met de wet van de gemiste kansen.

J.G.C. Mak,
Voorzitter Dorpsraad Hansweert.

WOORD VAN DANK

Het voorliggende rapport is geschreven in opdracht van de Dorpsraad van Hansweert. Ik heb dit rapport geschreven in het kader van mijn studie Landinrichtingswetenschappen aan de Wageningen Universiteit. Het daaraan voorafgaande onderzoek is met ondersteuning van de Wetenschapswinkel Wageningen UR uitgevoerd.

Graag wil ik bij deze Marijke Dohmen en Gerard Straver, de projectcoördinatoren vanuit de Wetenschapswinkel, hartelijk danken voor hun inzet. Tevens wil ik Jan van Nieuwenhuize als wetenschappelijk begeleider vanuit de leerstoelgroep Landgebruiksplanning bedanken voor zijn hulp en begeleiding. Niet in de laatste plaats wil ik de leden van de dorpsraad van Hansweert, Jan Mak, Wim Verbeem, Dick Hamelink, Hans Renes en John van de Pas, bedanken voor de samenwerking én gastvrijheid.

Ik hoop dat dit rapport voldoet aan de verwachtingen van de dorpsraad van Hansweert en dat het bruikbare informatie en aanbevelingen bevat voor de verdere ontwikkeling van Hansweert en omstreken.

Nadine Kaïm

Inhoudsopgave

Voorwoord -----	v
Woord van dank -----	vii
Samenvatting -----	xiii
Deel A Het onderzoek -----	xiii
Deel B Methodiek -----	xvii
 Deel A Het onderzoek -----	 2
 Hoofdstuk 1 Inleiding -----	 3
1.1 Probleemstelling -----	3
1.2 Vraagstelling -----	3
1.3 Doelstelling -----	4
1.4 Leeswijzer -----	4
 Pijler 1 Het dorp Hansweert -----	 7
Hoofdstuk 2 Het dorp Hansweert -----	7
2.1 Hansweert nu -----	7
2.2 Het ontstaan van Hansweert -----	8
2.3 Een quickscan-analyse -----	14
2.4 Hansweert in haar regionale context -----	14
2.5 Ruimtelijke opbouw van Hansweert -----	15
2.6 Demografie en Wonen -----	17
2.7 Economie en bedrijvigheid -----	19
2.8 Voorzieningen en leefbaarheid -----	20
2.9 Recreatie -----	23
2.10 De enquête -----	24
2.11 Conclusies -----	30
 Pijler 2 Beleidsverkenning -----	 33
Hoofdstuk 3 Het beleid -----	33
3.1 Inleiding -----	33
3.2 Het beleid op nationaal niveau -----	33
3.3 Het beleid op provinciaal niveau -----	37
3.4 Het beleid op lokaal niveau -----	43
3.5 Tweede herziening Kanaalarm Hansweert, Voorontwerpbestemmingsplan -----	48
3.6 Volkshuisvestingsplan Reimerswaal -----	52
3.7 Reimerswaal Beleidsvisie Recreatie -----	54
3.8 Reimerswaal Actualisatie Beleidsvisie Recreatie -----	57
3.9 Reimerswaal Beleidsvisie bedrijventerreinen -----	57
3.10 Natuurcompensatieprogramma Westerschelde, Voortgangsrapportage 2002 -----	59
3.11 Structuurschets -----	60
 Pijler 3 Toekomstverkenning -----	 64
Hoofdstuk 4 Scenario's -----	64
4.1 Inleiding -----	64
4.2 Het ontwikkelen van scenario's voor Hansweert -----	64
4.3 Het ontwikkelen van scenario's voor de regio Bevelanden -----	70
4.4 Totaalscenario's voor Hansweert -----	71

Het Plan Verbeem -----	74
Hoofdstuk 5 Streefbeeld van de Dorpsraad van Hansweert:	
Het Plan Verbeem -----	74
5.1 Doel -----	74
5.2 Invulling -----	75
5.3 Landschappelijke inpassing -----	82
5.4 Beheer en onderhoud -----	82
5.5 Begroting -----	83
5.6 Draagvlak -----	83
5.7 Conclusie -----	83
Het sluitstuk -----	85
Hoofdstuk 6 Het Plan Verbeem in relatie tot de pijlers 2 en 3 -----	85
6.1 Inleiding -----	85
6.2 Hoe past het Plan Verbeem in pijler 2: het beleid? -----	85
6.3 Het plan en het beleid op nationaal niveau -----	85
6.4 Het plan en het beleid op provinciaal niveau -----	87
6.5 Het plan en het beleid op lokaal niveau -----	89
6.6 Het plan en de Tweede herziening Kanaalarm Hansweert, voortwerpbestemmingsplan -----	91
6.7 Het plan en de Reimerswaal Beleidsvisie Recreatie -----	92
6.8 Het plan en Reimerswaal Actualisatie Beleidsvisie Recreatie -----	93
6.9 Het plan en het Natuurcompensatieprogramma Westerschelde Voortgangsrapportage 2002 -----	94
6.10 Conclusie -----	94
6.11 De betekenis van het Plan Verbeem in het kader van pijler 3: de scenario's -----	94
6.12 Conclusie -----	98
6.13 Aandachtspunten en maatregelen naar aanleiding van pijler 1: uitkomst enquête en pijler 3; de scenario's -----	98
6.14 Oplossingsrichtingen en aanbevelingen -----	101
6.15 Hoe nu verder? -----	102
Deel B -----	1
Methodiek -----	1
Hoofdstuk 1 Theoretisch kader -----	3
1.1 Inleiding -----	3
1.2 Wat is cultuurhistorie? -----	3
1.3 Wat is het belang van cultuurhistorie en cultuurhistorische elementen? -----	4
1.4 Hoe kan met cultuurhistorische elementen omgegaan worden? -----	6
1.5 Conclusie cultuurhistorie -----	11
1.6 Wat is leefbaarheid? -----	12
1.7 'Algemene' problemen omtrent leefbaarheid -----	15
1.8 Hoe kan 'de leefbaarheid' behouden en/of vergroot worden? -----	17
1.9 Kan leefbaarheid gemeten worden? -----	18
1.10 Conclusie leefbaarheid -----	19
Hoofdstuk 2 Methodiek Scenario-ontwikkeling -----	21
2.1 Inleiding -----	21
2.2 Een aantal scenariomethoden nader bekeken -----	21
2.3 Uitwerking scenario's volgens de Shell-methode -----	27
2.4 Uitwerking scenario's volgens de methode van M. Hidding -----	31
2.5 Werkwijzen bij het plannen maken volgens prof. Ir. F. Kleefmann -----	33

Nabeschouwing-----	37
Literatuurlijst -----	39
Bijlage I-----	43
Enquête -----	43
Bijlage II-----	58
Begroting -----	58
Bijlage III-----	60
Betrokken belangengroepen en mogelijke betrokken belangengroepen van het Plan Verbeem-----	60
Bijlage IV -----	62
De totale uitwerking van de enquête-----	62

SAMENVATTING

Deel A Het onderzoek

Hoofdstuk 1 Inleiding

De afgelopen jaren zijn er meerdere plannen opgesteld voor de invulling van de gedempte kanaalarm in Hansweert. Deze plannen zijn nooit uitgevoerd. Momenteel wordt er minimaal onderhoud gepleegd aan de resten van de sluizen in de gedempte kanaalarm. De dorpsraad van Hansweert heeft nu het initiatief genomen om 'Hansweert weer op de kaart te zetten'. Men heeft een plan opgesteld, het Plan Verbeem, waarin aan het sluizencomplex nieuwe functies worden toegekend, die de aantrekkingskracht van Hansweert moeten vergroten. Momenteel worden de plannen door de gemeente Reimerswaal terzijde geschoven.

Met behulp van dit rapport worden de potenties van het plan voor de kanaalarm helder gemaakt, en hoe dit plan bij kan dragen aan de ontwikkeling van Hansweert. Eerst worden de toekomstmogelijkheden voor Hansweert in kaart gebracht en vervolgens de betekenis van het Plan Verbeem in relatie tot de toekomstmogelijkheden.

De mogelijke betekenis van het Plan Verbeem wordt onderzocht met behulp van drie pijlers; een schets van het dorp Hansweert, een beleidsverkenning en een toekomstverkenning.

Hoofdstuk 2 Het dorp Hansweert

Op 15 oktober 1866 werd het Kanaal door Zuid-Beveland geopend. Het Kanaal loopt van Wemeldinge aan de Oosterschelde tot Hansweert aan de Westerschelde, met aan de Noordkant bij Wemeldinge en aan de Zuidkant bij Hansweert een sluizencomplex. Dit in verband met het getijde verschil tussen de Ooster- en Westerschelde. Hiermee was de Noord-Zuid verbinding voor de binnenvaart (eindelijk) een feit. Deze waterweg heeft Hansweert een grote welvaart bezorgd. Iedereen in Hansweert was uiteindelijk wel op een manier bij de scheepvaart betrokken. Vervolgens werden er een tweede en een derde sluis gebouwd. Vanaf dat moment was de bloei van Hansweert niet meer te stuiten. Het werd een levendig dorp met veel winkels, cafés en een florerend nachtleven. De drukte en bedrijvigheid bezorgden Hansweert internationale allure, vandaar de bijnaam 'Klein Antwerpen'. Hansweert bestond in die tijd uit twee gedeelten, namelijk Hansweert en Hansweert Oost. De scheiding werd gevormd door het Kanaal door Zuid-Beveland en de bedrijvigheid spreidde zich vroeger uit over de twee gedeelten van het dorp.

Door de komst van een nieuwe internationale scheepvaartroute, de Schelde-Rijnverbinding, liep de bedrijvigheid in Hansweert sterk achteruit. Vervolgens werd het Kanaal door Zuid-Beveland gemoderniseerd en aangepast aan de internationale scheepvaart. In 1970 kwam Rijkswaterstaat met plannen om de sluizen bij Hansweert te vervangen door twee moderne. In februari 1984 is men begonnen met de grote kanaal- en sluiswerken. De plaats waar ten oosten van het oude complex de nieuwe sluizen werden gepland is dezelfde waar op dat moment rond de 200 woningen samen de gemeenschap Hansweert-Oost vormden. Hansweert-Oost werd ten behoeve van de nieuwe sluizen geheel afgebroken. In 1987 worden de werken afgerond en in 1988 worden de drie 'oude' sluizen stilgelegd. Na de ingebruikname van het nieuwe sluizencomplex is het 150 jaar oude sluizencomplex vlakbij het dorp volgestort met slib en deels afgebroken. De moderne scheepvaart en de nieuwe sluis hebben ervoor gezorgd dat het belang van Hansweert als pleisterplaats sterk is afgenomen. Uiteindelijk zijn de sluizen alleen nog maar een paar relictten in het veld die steeds meer aan verval onderhevig zijn.

Met behulp van verschillende documenten én een enquête onder de inwoners van Hansweert is geprobeerd een beeld te krijgen van wat voor een dorp Hansweert is. Hansweert heeft nu ongeveer 1700 inwoners. Op het gebied van wonen zijn er enkele knelpunten. Veel jongeren trekken weg uit Hansweert. Hansweert is een van meest vergrijsde kernen. Het aantal ouderen neemt nog verder toe. Hierdoor bestaat een grote behoefte aan woningen voor senioren. Er is tevens een tekort aan jongerenwoningen. Op het gebied van de fysieke woonkwaliteit zijn er problemen met enkele buurten in Hansweert. Andere bewoners van het dorp storen zich aan deze buurten. Toch blijkt uit de enquête dat bijna iedereen zeer tevreden is over zijn of haar woonomgeving. Men is dan ook zeer tevreden over de rust in het dorp en de verdraagzaamheid van mensen en de vrijheid om je deur open te laten staan.

De huidige economische dragers van Hansweert zijn de Scheepswerf Hansweert, enkele transportondernemingen en een aannemersbedrijf in weg- en waterbouw. De sterke punten van Hansweert op het gebied van bedrijvigheid zijn de goede bereikbaarheid van de gemeente Reimerswaal en van de bedrijventerreinen per auto (A58) en per openbaar vervoer. In de toekomst zal de Westerschelde Oeververbinding een positieve bijdrage leveren aan de bereikbaarheid van de gemeente. Sterk punt voor het vestigingsklimaat is de goede arbeidsmoraal van de aanwezige beroepsbevolking en het aantrekkelijke woonklimaat.

In de Beleidsvisie bedrijventerreinen 1995 is als belangrijk zwak punt de betrekkelijk eenzijdige structuur van de economie aangemerkt. Belangrijke opgave was dan ook het verbreden van de economie, waardoor de afhankelijkheid van de ontwikkelingen in een beperkt aantal bedrijfstakken zou verminderen. Inmiddels is de samenstelling van de economie in Reimerswaal iets minder eenzijdig, maar voor de toekomst blijft de opgave om de verbreding van de economie in stand te houden en terugval in deze te voorkomen. Met name ook in relatie tot de verdere afname van werkgelegenheid in de agrarische sector. Zwak punt is momenteel ook de beperkte beschikbaarheid van uitgeefbaar terrein. Grote bedrijven kunnen op dit moment nergens binnen de gemeente Reimerswaal terecht voor een locatie.

Het voorzieningenniveau is redelijk te noemen. Op het gebied van cultuur is veel te doen, er zijn veel verenigingen aanwezig. Maar voor de jeugd en jongeren is er weinig te doen. Zij missen mogelijkheden om uit te gaan en om ergens bij elkaar te komen. Dit levert weer problemen op met hangjeugd. Daarnaast loopt het aanbod van winkels sterk terug. De inwoners zelf geven aan dat de mogelijkheid om naar de huisarts te gaan tekort schiet. En voor bankzaken kan men niet terecht in Hansweert, wat vooral problematisch is voor ouderen.

Wat betreft recreatie is er niet veel te doen in Hansweert. Uit de enquête is gebleken dat veel mensen graag een groter aanbod van recreatiemogelijkheden zien. Veel mensen noemen dit ook als potentie voor de ontwikkeling van Hansweert.

Datgene waar men ontevreden over is en ervaren wordt als de belangrijkste knelpunten voor de ontwikkeling van Hansweert, wordt tevens gezien als bedreiging voor de ontwikkeling van Hansweert. De belangrijkste bedreigingen volgens de inwoners zijn de mentaliteit van de gemeente, maar zeker ook de mentaliteit van de inwoners. De afname van voorzieningen, de (jeugd)criminaliteit, de aanwezigheid van achterbuurten, het gebrekkige Openbaar Vervoer. In mindere mate werd de vergrijzing en het wegtrekken van de bevolking genoemd als bedreiging, met als mogelijk gevolg het doodbloeden van het dorp.

Alle ondervraagden vinden dat het sluizencomplex in ieder geval behouden en goed opgeknapt moet worden en vervolgens onderhouden moet worden. Een deel van de ondervraagden vindt dat het complex niet alleen behouden moet worden, maar ook aangewend moet worden voor recreatie, als speellocatie voor kinderen, en als bezienswaardigheid ontwikkeld moet worden. In ieder geval is die groep van mening dat er nu eindelijk eens iets met het gebied gedaan moet worden aangezien er 18 jaar plannen zijn gemaakt en er nog steeds niks uitgevoerd is!

Hoofdstuk 3 Het beleid

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag welk beleid van toepassing is in relatie tot de mogelijke toekomstige ontwikkeling van Hansweert. Aan de orde komen het beleid op nationaal niveau, op provinciaal en op lokaal niveau.

Hoofdstuk 4 Scenario's: de toekomstmogelijkheden benoemen

Er zijn verschillende scenario's opgesteld die de mogelijke ontwikkelingen voor Hansweert en de regio aangeven voor de komende 10 à 15 jaar en verder. De verschillende scenario's moeten niet gezien worden als prognoses maar als *verkenningen* van een mogelijke toekomst. Alle scenario's tezamen geven de bandbreedte weer waarbinnen Hansweert zich zou kunnen ontwikkelen. De koppeling van de scenario's voor Hansweert met de scenario's voor de regio resulteert in een aantal scenario's voor de toekomst van Hansweert gezien in relatie tot de regio.

Voor Hansweert zelf zijn vier scenario's opgesteld:

1. Hansweert groeit!
2. Hansweert zorgt voor haar bevolking.
3. Hansweert; een import dorp.
4. Hansweert het slaapdorp.

Voor de regio zijn drie scenario's opgesteld:

1. Scenario A: De regio als onderdeel van de deltametropool.
2. Scenario B: De regio op eigen kracht.
3. Scenario C: De regio als recreatiegebied.

Hoofdstuk 5 Streefbeeld van de dorpsraad van Hansweert: Het Plan Verbeem

In dit stadium van het onderzoek is het alleen belangrijk om aan te geven wat het plan inhoudt. Als na het onderzoek duidelijk is hoe het plan bij kan dragen aan de ontwikkeling van Hansweert, zal nader naar de begroting, het beheer en onderhoud en de belangengroepen gekeken worden. Tevens wordt dan het plan in detail op kaart uitgewerkt.

Het doel van het 'Plan Verbeem' is Hansweert weer op de kaart zetten. De heer W. Verbeem, lid van de Dorpsraad van Hansweert, is initiator van dit plan. In het 'Plan Verbeem' gaat het om het aanwenden van het oude sluizencomplex in de gedempte kanaalarm voor meerdere nieuwe functies, waardoor de sluizen behouden kunnen worden. Momenteel is het onderhoud aan het sluizencomplex minimaal waardoor het verval voortschrijdt.

Er wordt een stuk geschiedenis bewaard voor degenen die opgegroeid zijn met de sluizen, maar ook voor de jeugd van Hansweert. Door de sluizen te behouden kan aan de jeugd uitgelegd worden hoe het ooit was. Indien de sluizen behouden worden, blijft de identiteit van Hansweert behouden en in het verlengde daarvan de identiteit van de inwoners.

Ten tweede kunnen de sluizen in hun nieuwe functie aantrekkelijk worden voor toeristen. Daarbij wordt gedacht aan fietsers en wandelaars en aan gezinnen, uit binnen- en buitenland. Misschien zelfs wel de schippers die vroeger nog gebruik maakten van de sluizen.

In het 'Plan Verbeem' is op de Kanaalarm Hansweert voorzien in de bouw van een museum plus terras, de aanleg van een beeldenpark, het opzetten van een

kleine camping, de aanleg van een miniatuursluizencomplex met radiografisch bestuurbare bootjes op het terrein van de ijsbaan, en de bouw van een openluchttheater. Tevens is er een kleine kinderboerderij op het terrein aanwezig, daar wil men een aantal speeltoestellen neerzetten.

Daarnaast bestaat de wens om het verderop gelegen slibdepot, dat is uitgegroeid tot een natuurgebied, te laten zoals het is. Het enige dat men wil toevoegen is een uitkijkpost die goed bereikbaar is voor minder validen en een goede afrastering zodat er koeien en/of paarden kunnen lopen.

Hoofdstuk 6 Het Plan Verbeem in relatie tot de pijlers 2 en 3

Er is nagegaan hoe het Plan Verbeem in het bestaande beleid op alle niveau's past. Het is duidelijk geworden dat op zeer veel punten het plan overeenkomt met het voorgestane beleid of dat het een bijdrage kan leveren, al of niet in combinatie met andere ontwikkelingen, aan de gewenste ontwikkelingen zoals in het beleid verwoord is. Op een paar punten, zoals in het kader van het bestemmingsplan voor de gedempte Kanaalarm, zijn er aanpassingen nodig ofwel aan het bestemmingsplan zelf of aan het Plan Verbeem.

De algemene conclusie is dus dat qua beleidslijnen er geen tegenstrijdigheid is tussen het beleid en het Plan Verbeem en dat het plan niet strijdig is met de plannen. Met andere woorden; de daad kan nu bij het woord gevoegd worden.

Het Plan Verbeem heeft met betrekking tot de opgestelde scenario's een positieve betekenis. In ieder scenario wordt een bepaalde ontwikkelingsrichting van Hansweert uiteengezet. Het Plan Verbeem kan aan ieder scenario, in meer of in mindere mate, een bijdrage leveren. Het bestaan van de vier scenario's wil niet zeggen dat al de genoemde mogelijke ontwikkelingen gewenst zijn. Het is nu aan de gemeente en de bevolking van Hansweert om aan te geven welke ontwikkelingen gewenst zijn. Dit kan betrekking hebben op één van de scenario's of onderdelen uit alle scenario's. Per scenario of per onderdeel van de scenario's kan bekeken worden hoe het Plan Verbeem of een onderdeel van het plan een bijdrage levert aan die gewenste ontwikkeling. Vervolgens kan besloten worden of men het plan of een onderdeel ervan uit wil voeren.

Door de scenario's systematisch met elkaar te vergelijken, is er zicht verkregen op een aantal aandachtspunten voor beleidsmakers en kennisvragen voor onderzoekers en ontwerpers. Met behulp van deze aandachtspunten zijn maatregelen geformuleerd die in elk geval genomen moeten worden:

- Voorzieningen voor jongeren ontwikkelen.
- Goedkopere koopwoningen bouwen.
- De bereikbaarheid vergroten door het Open Vervoer aanbod te vergroten, dit is van groot belang voor doelgroepen als ouderen, kinderen en huishoudens zonder auto.
- Groenvoorzieningen aanleggen.
- Behouden van sluizen door ze minstens goed te onderhouden.
- Ontwikkelen van meer recreatievoorzieningen. Het gewenste voorzieningen-niveau moet daarvoor bepaald worden.
- Een bepaald niveau van winkelvoorzieningen onderhouden.
- Een bepaald niveau van niet-commerciële voorzieningen zoals huisarts onderhouden.
- Aanpakken van de achterstandsbuurtten.
- Het ontwikkelen van een centrum en/of dorpsplein met een ontmoetings-functie voor de inwoners.

Vervolgens zijn er verschillende oplossingsrichtingen genoemd, en er zijn aanbevelingen gedaan met betrekking tot het uitvoeren van het Plan Verbeem. In de aanbevelingen wordt in eerste instantie gepleit voor de uitvoering van het museum met terras, het park en de aanleg van een speelterrein.

Daarna is aangegeven welke stappen er nog genomen moeten worden voordat met de daadwerkelijke uitvoering begonnen kan worden. Dit zijn het uitvoeren van een haalbaarheidsstudie, waarin een begroting en het beheer aan de orde komen. Het nagaan van hoeveel recreanten het Plan Verbeem teweeg kan brengen. Het maken van een duidelijke plattegrond en/of maquette. Als laatste moet rekening gehouden worden met het niet uitvoeren van het Plan Verbeem, alternatieven moeten dan voorhanden zijn zodat er toch een invulling aan de kanaalarm gegeven kan worden.

Deel B Methodiek

Hoofdstuk 1 Theoretisch kader

In de plannen van de Dorpsraad van Hansweert ligt de nadruk op het behouden van de resten van de sluizen van Hansweert, om ze op een andere manier aan te wenden. De sluizen zijn een belangrijk onderwerp in de geschiedenis van Hansweert. Met het verstrijken van de tijd zijn het elementen geworden die niet meer zijn weg te denken uit Hansweert. Daarom wordt er in dit hoofdstuk een klein theoretisch kader opgesteld waarin het belang van cultuurhistorie en cultuurhistorische elementen uiteengezet zal worden, en hoe er in de ruimtelijke ordening met cultuurhistorische elementen omgegaan kan worden. Daarnaast zal ingegaan worden op het aspect leefbaarheid. Hansweert is namelijk een kleine kern die vroeger bruiste, maar vanwege het verdwijnen van de functie van de sluizen zijn er bepaalde voorzieningen en inkomsten verdwenen. Dit heeft gevolgen gehad voor de leefbaarheid van en de sfeer in Hansweert.

In het theoretisch kader zal getracht worden antwoord te geven op de volgende vragen:

- Wat is cultuurhistorie?
- Heeft men belang bij het behouden van cultuurhistorische elementen?
- Hoe kan omgegaan worden met cultuurhistorische elementen?
- Wat is leefbaarheid?
- Hoe kan 'de leefbaarheid' behouden en/of vergroot worden?
- Kan leefbaarheid gemeten worden?

Hoofdstuk 2 Methodiek scenario-ontwikkeling

In dit hoofdstuk zijn verschillende scenariomethoden uiteengezet. Met behulp van deze methoden zal getracht worden een aantal scenario's voor Hansweert op te stellen. Het betreft de scenariomethoden van Ed Dammers (2003), een methode van Marjan Hidding (1997) gebaseerd op de methode van F. Kleefmann, de 'Shell-methode' en de methode van Futureconsult BV.

De genoemde scenariomethoden vertonen een aantal overeenkomsten maar zeker ook een paar (belangrijke) verschillen.

Zo gaat het bij alle genoemde methoden om een toekomstverkenning en nadrukkelijk niet om een toekomstonderzoek. De methoden benadrukken tevens dat de scenario's geen prognose weergeven maar gewenste of waarschijnlijke toekomstige situaties. Om scenario's te ontwikkelen wordt ten eerste uitgegaan van de huidige toestand en omgeving, vervolgens worden mogelijke ontwikkelingen geanalyseerd. Dit gebeurt op verschillende manieren. Zo wordt door middel van een creatief denkproces, een trendextrapolatie of juist een 'sprong in de tijd', of door middel van het creëren van wensbeelden een beeld geschetst van de mogelijke ontwikkelingen. Een aantal methoden definieert eerst een aantal 'drijvende krachten' of 'key issues' alvorens in te gaan op de mogelijke ontwikkelingen. De krachten of key issues geven de grenzen weer waarbinnen de ontwikkelingen kunnen verlopen.

Belangrijk in iedere methode is het beschrijven van de 'weg naar' de gewenste c.q. ongewenste ontwikkelingen en hoe men de beschreven ontwikkelingen kan bereiken respectievelijk kan voorkomen. Ook benadrukt iedere methode dat

alle ontwikkelde scenario's samen het 'speelveld' aangeven waarbinnen ontwikkelingen plaats kunnen vinden. Onderdelen van verschillende scenario's zouden samen wel eens de echte toekomst kunnen weergeven.

Uiteindelijk is gekozen om met behulp van de scenariomethode van Shell scenario's te ontwikkelen voor Hansweert. De volgende vier scenario's zijn hiervan het resultaat.

1. Hansweert groeit!
2. Hansweert zorgt voor haar bevolking.
3. Hansweert; een import dorp.
4. Hansweert het slaapdorp.

DEEL A

HET ONDERZOEK

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

Aanleiding tot het onderzoek

1.1 Probleemstelling

Sinds mei 1985 zijn er al diverse studies verricht voor de invulling van het gebied van de gedempte kanaalarm in Hansweert. Het betrof hier echter hoofdzakelijk ideeën en voorstellen en niet op een concreet programma en ruimtelijk-functionele randvoorwaarden (beperkingen en mogelijkheden) afgestemde plannen. Daar komt bij dat in de loop der tijd de onzekerheden omtrent de gebruiksmogelijkheden van de gedempte kanaalarm zijn toegenomen, zie bijvoorbeeld de risicocontour en de bodemverontreiniging van het slibdepot. Na het dempen van de kanaalarm is het beheer van het gebied uit kostenoverweging tot een minimum beperkt (alleen maaien). Als gevolg hiervan zijn met name rond de resten van het sluizencomplex onveilige situaties ontstaan voor voetgangers en spelende kinderen (RBOI, 1995).

De Dorpsraad van Hansweert (Gemeente Reimerswaal, Zeeland) heeft nu het initiatief genomen om Hansweert weer 'op de kaart' te zetten. Men heeft een plan opgesteld waarin aan het aanwezige sluizencomplex nieuwe functies worden toegekend, die de aantrekkingskracht van Hansweert moeten vergroten. Momenteel worden de plannen door de gemeente Reimerswaal terzijde geschoven. De redenen daarvoor zijn:

- Het ontbreken van een financier voor het project.
- Het is voor de gemeente onduidelijk wie het beheer en onderhoud op zich gaan nemen.
- Er is tot nu toe geen relatie gelegd met het bestemmingsplan(nen).
- Het is een niet vaststaand plan, het groeit en ontwikkelt continu. In de loop der tijd zijn er nieuwe zaken bij gekomen. Dit is verwarrend voor de gemeente.

Om deze redenen zal de gemeente vooralsnog geen geld in het plan steken. De gemeente Reimerswaal wil eerst een onderbouwing van de plannen zien, voordat zij ingaat op een subsidieaanvraag.

Voordat ingegaan wordt op de plannen, zal eerst gekeken moeten worden naar de context van deze plannen. Het is noodzakelijk om eerst naar Hansweert in haar geheel te gaan kijken. De toekomstmogelijkheden van Hansweert moeten helder zijn zodat vervolgens naar de potenties van het plan voor de kanaalarm gekeken kan worden, en hoe dit plan bij kan dragen aan de ontwikkeling van Hansweert.

1.2 Vraagstelling

De Dorpsraad van Hansweert wil graag dat de Wetenschapswinkel van Wageningen-UR een studie uitvoert waarin:

- De toekomstmogelijkheden voor Hansweert in kaart gebracht worden,
- De betekenis van het 'Plan Verbeem' in relatie tot de toekomstmogelijkheden duidelijk gemaakt wordt.

Het 'Plan Verbeem' houdt in dat het aanwezige sluizencomplex in Hansweert een andere functie gaat vervullen. Men denkt daarbij onder andere aan de realisatie van een museum en trekkershutten. Met dit plan wil men het sluizencomplex behouden en wil men tevens de aantrekkingskracht van Hansweert vergroten.

1.3 Doelstelling

- Het schrijven van een rapport waarin de toekomstmogelijkheden voor Hansweert in kaart gebracht worden. In relatie tot de toekomstmogelijkheden wordt gekeken naar de betekenis van het Plan Verbeem.
- Aangeven welke stappen er op korte termijn uitgevoerd moeten en kunnen worden om in ieder geval het verval van het sluizencomplex te voorkomen en tevens een begin te maken met een gefaseerde uitvoering van de plannen.

1.4 Leeswijzer

De Dorpsraad van Hansweert heeft gevraagd een onderbouwing van het 'Plan Verbeem' te schrijven. Maar voordat daar op in gegaan kan worden is het belangrijk om te kijken wat de toekomstmogelijkheden van Hansweert in het algemeen zijn. Pas als dit duidelijk is, kan gekeken worden hoe het 'Plan Verbeem' hier in past en aan bij kan dragen.

Er zijn een aantal stappen genomen om de genoemde doelstellingen te kunnen vervullen.

Deze stappen zijn onder te verdelen in een Deel A en een Deel B. Zie figuur 1.1.

In Deel A zijn drie pijlers geïnventariseerd.

1. Het betreft pijler 1 waarin ingegaan wordt op het dorp Hansweert. Belangrijk aandachtspunt daarbij is de geschiedenis van Hansweert. De geschiedenis is van belang om aan te geven in welk kader dit plan past. En de geschiedenis is belangrijk om de cultuurhistorische waarde van het sluizencomplex voor Hansweert te benadrukken. Om te bepalen wat de toekomstmogelijkheden voor Hansweert in het algemeen kunnen zijn, is het belangrijk na te gaan welke positie Hansweert inneemt in de regionale context, en wat de huidige problemen, knelpunten én kansen van Hansweert zijn. Deze laatste aspecten worden door middel van een quickscan-analyse bekeken. Tevens volgt er een uitwerking van de enquête die verspreid is onder de bevolking van Hansweert. Pijler 1 is verwoord in hoofdstuk 2.
2. Pijler 2 is de beleidsverkenning, waarin het nationaal, provinciaal en lokaal beleid met betrekking tot Hansweert verwoord wordt. Pijler 2 is verwoord in hoofdstuk 3.
3. Pijler 3 is de toekomstverkenning. Deze pijler gaat in op vier mogelijke toekomstscenario's voor de ontwikkeling van Hansweert. De problemen en kansen uit de quickscan-analyse kunnen als aanknopingspunt gebruikt worden voor het opstellen van een aantal toekomstscenario's. Hiermee kan een indicatie gegeven worden van de richtingen waarin Hansweert zich kan ontwikkelen. Pijler 3 is verwoord in hoofdstuk 4.

Deze drie pijlers vormen samen de basis, met informatie over en met betrekking tot Hansweert. Vervolgens wordt, in hoofdstuk 5, de inhoud van het Plan Verbeem uiteengezet.

Het Plan Verbeem wordt daarna gezien in relatie tot de drie pijlers. Daar moet uit volgen welke betekenis het 'Plan Verbeem' kan hebben in het kader van ieder scenario. Hier ligt de nadruk dus op de mogelijke rol van het plan voor de ontwikkeling van Hansweert.

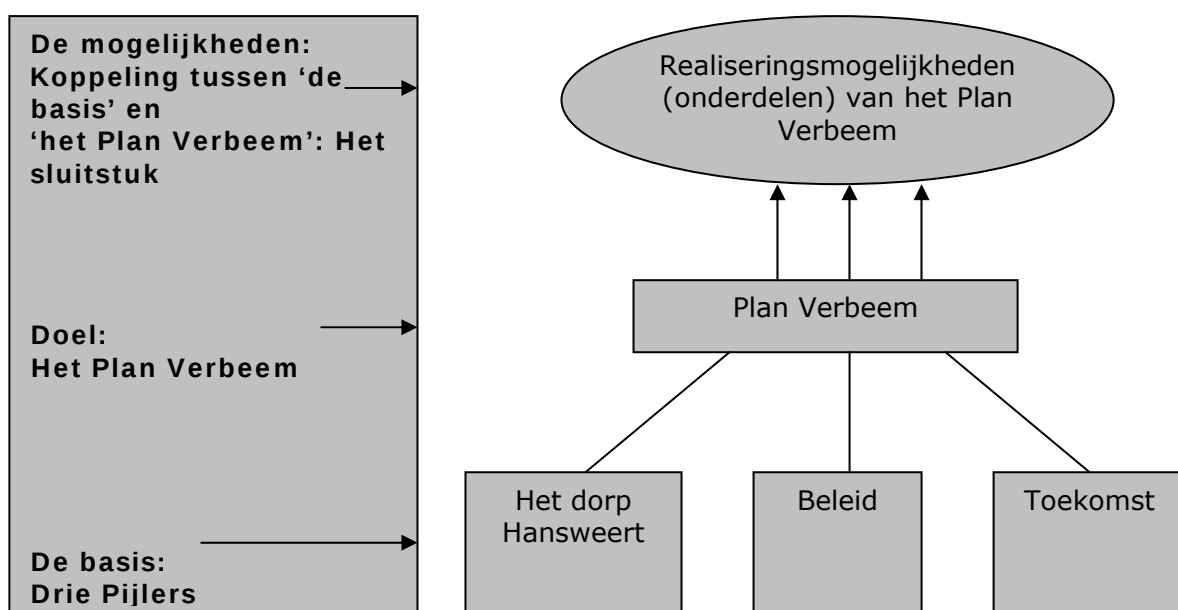
Tevens wordt gekeken of de initiatieven passen binnen het bestaande gemeentelijke en provinciale en nationale beleid. Als helder is hoe het 'Plan Verbeem' bij kan dragen aan de ontwikkeling van Hansweert, zal aangegeven worden welke stappen er als eerste genomen kunnen worden om het plan uit

te gaan voeren. De conclusies die hieruit volgen zijn verwoord in hoofdstuk 6, het Sluitstuk.

Voordat een aantal onderdelen uit Deel A uitgewerkt konden worden, zijn eerst een aantal voorbereidende stappen genomen. Het betreft hier het op stellen van een theoretisch kader over cultuurhistorie en leefbaarheid, en het uitwerken van methoden om scenario's op te stellen. Deze stappen worden beschreven in Deel B van het rapport. In Deel B is ook een nabeschuiving verwoord op het gehele onderzoek.

Figuur 1.1 De opbouw van het rapport

Deel A



Deel B

- Theorie
- Methodiek
- Nabeschuiving

PIJLER 1 HET DORP HANSWEERT

HOOFDSTUK 2 HET DORP HANSWEERT

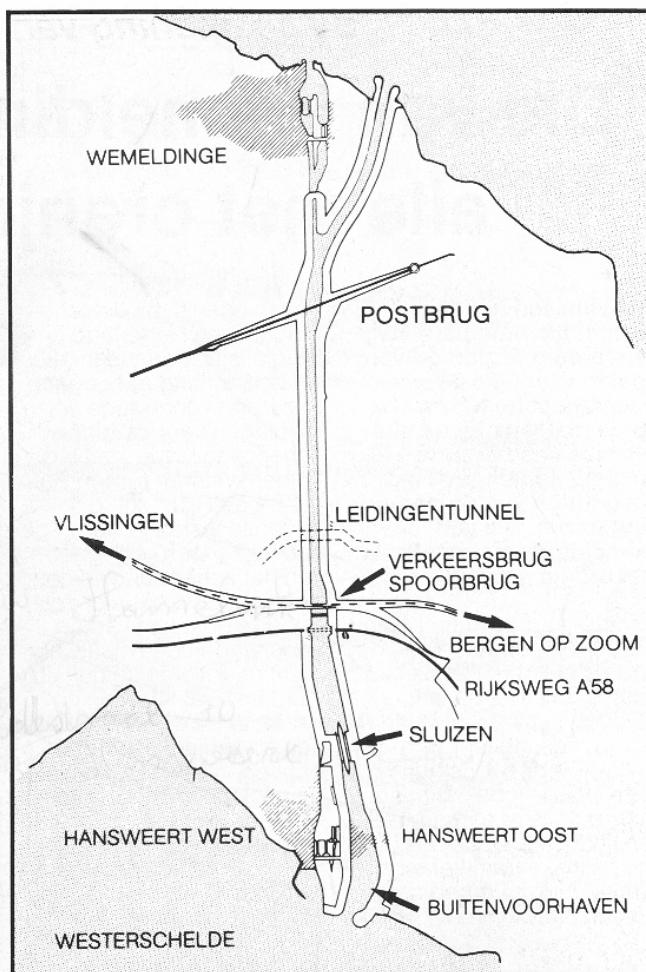
De geschiedenis van Hansweert, een quickscan-analyse van Hansweert en de uitwerking van de enquête gehouden onder inwoners van Hansweert

2.1 Hansweert nu

Hansweert ligt op Zuid-Beveland, in de 'Oude Polder', aan de Westerschelde, ter hoogte van de sluis van het Kanaal door Zuid-Beveland. Voor de herindeling op 1 januari 1970 behoorde Hansweert nog tot de zelfstandige gemeente Kruiningen. Tegenwoordig maakt het deel uit van de gemeente Reimerswaal (Van Winkelen, 1976).

Het landschap rond Hansweert wordt bepaald door de Westerschelde, de hoge zeedijken, het Zeeuwse platteland, het sluisencomplex en een aantal windmolens om stroom op te wekken (Straver, 2002)(Dorpsraad Hansweert, 2002). Hansweert telt ongeveer 1800 inwoners. Het is een katholieke en hervormde enclave in een meer gereformeerde SGP omgeving (Kruiningen). De sfeer in het dorp is daardoor wat gemoedelijker en wat wereldser.

Figuur 2.1 Ligging Hansweert



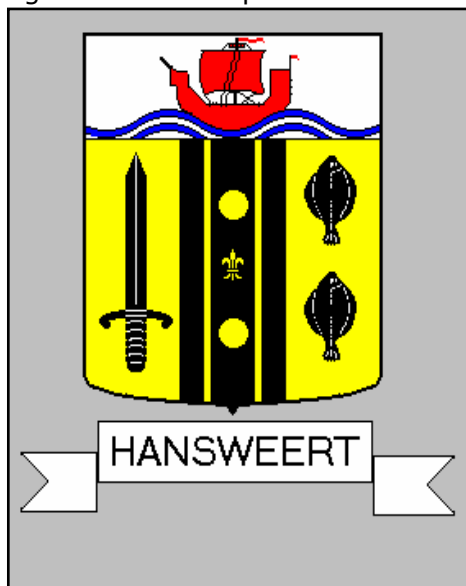
Bron: J. Cats, 1996

2.2 Het ontstaan van Hansweert

What's in a name?

Aan de naam Hansweert is de volgende verklaring verbonden: In de veertiende eeuw werd een dorp of gebied een 'Ambacht's heerlijkheid' genoemd, bestuurd door een 'Ambachtsheer'. Deze 'Ambachtsheer' was van oorsprong een 'Leenman' van de Graaf (toen Graaf Filips de Goede), die op zijn beurt weer 'Leenheer' was. De Graaf gaf delen van zijn gebied in beheer (uitlenen) aan de 'Ambachtsheren', tegen betaling in natura of in geld. Zo lag een stuk buitendijks land, een Waard, van ene Johannes Hanneken, een leenheer, ten zuidwesten van Kruiningen. Dit gebied werd door hem ingepolderd tot 'de Oude Polder', het latere grondgebied van Hansweert. Het land of 'de Waard van Hanneken' werd Hannekenswaard, dit werd Hannekensweert en tenslotte Hansweert (Internetbron 5 en 6).

Figuur 2.2 Het wapen van Hansweert



Bron: Internetbron 5

Het Kanaal door Zuid-Beveland

Voor de aanleg van het kanaal door Zuid-Beveland was Hansweert een rustig dorpje. Wat landbouwers, een paar vissers, een overzetveer naar Vlaanderen. Het dorp bestond toen uit ongeveer 25 huizen en rond de 150 inwoners, er werd toen geleefd van de akkerbouw en de visvangst (Internetbron 5).

In 1800 had Hansweert de beschikking over een kade met een ongeveer 100 meter lange havendam, in Hansweert toentertijd beter bekend onder de naam 'Het Hoofd'. In 1852 werd in Hansweert de eerste sluisput gegraven.

Bij de scheiding tussen Nederland en België is Nederland in 1839 de verplichting aangegaan te zorgen voor goede verbindingen voor de binnenscheepvaart over de Nederlandse wateren tussen België en de Rijn. Dit werd vastgelegd in artikel 9 van paragraaf 8 van het traktaat van 19 april 1839, dat de afscheiding tussen Nederland en België voorgoed regelde. In het artikel werd bepaald dat:

'Indien natuurlijke gebeurtenissen of werken van kunst de in het tegenwoordig artikel aangewezen wegen voor de scheepvaart voor het vervolg onbruikbaar mogten maken, zal de Nederlandse Regering aan de Belgische scheepvaart, ter vervanging der gezegde, onbruikbaar geworden wegen voor de scheepvaart,

ander zoodanige wegen, die even veilig en even goed en gemakkelijk zijn, aanwijzen.'

Er kwamen plannen voor de bouw van een kanaal zodat er een betere vaarweg zou zijn. In 1852 werd al begonnen met voorbereidingen voor de bouw van een kanaal door Zuid-Beveland, maar vanwege een aantal strubbelingen is men uiteindelijk pas in 1863 echt begonnen aan de bouw van het Kanaal door Zuid-Beveland. Na 3 jaar zwoegen werd het kanaal geopend op 15 oktober 1866. De opening van het Kanaal was de geboorte van een internationale binnenvaartroute aangezien het kanaal een onderdeel is van de scheepvaartweg van Antwerpen en Gent naar de Rijn (J. Cats, 1992).

Het Kanaal loopt van Wemeldinge aan de Oosterschelde tot Hansweert aan de Westerschelde, met aan de Noordkant bij Wemeldinge en aan de Zuidkant bij Hansweert een sluizencomplex. Dit in verband met het getijde verschil tussen de Ooster- en Westerschelde. Hiermee was de Noord-Zuid verbinding voor de binnenvaart (eindelijk) een feit.

Welvaart

Al voor de opening van het kanaal was er sprake van een groeiende welvaart. Vanwege de graafwerkzaamheden aan het kanaal trokken er namelijk veel arbeiders naar Hansweert die zich daar vestigden (A. Brandenburg, 2002). De opeenhoping van deze massa arbeiders trok al snel andere mensen aan; vooral uit de directe omgeving en uit Zeeuws-Vlaanderen. Er werden huizen en winkels gebouwd. Zo ontstond de kom van Hansweert, gelegen tussen de Zeedijk, Kanaaldijk en Boomdijk.

Na de opening van deze verbinding brak er voor Hansweert een welvarende periode aan. Er kwamen nu ook veel schippers met hun gezinnen naar Hansweert. Hansweert werd voor de binnenscheepvaart het 'Knooppunt van Europa'. Met het sluizencomplex kwamen er ook een kantoor van de Douane en Marechaussee, wat tevens het inwoneraantal liet stijgen (G. Straver, 2002)(Dorpsraad Hansweert, 2002).

In Hansweert was uiteindelijk bijna iedereen wel op de een of andere manier bij de scheepvaart betrokken. Het drukke scheepvaartverkeer bezorgde een grote verscheidenheid aan beroepen werk. Sluispersoneel, douane, expeditie, tijmannen, marechaussee, politie, onderhoudspersoneel, mensen die werkzaam waren in de voor de stroomopwekking gebouwde elektriciteitscentrale voor de keringen, schuiven en kanaalverlichting. Plus alle winkeliers zoals bakkers, slagers, kruideniers en later ook olieboeren in de jaren 30.

De middenstand groeide gestaag, vooral omdat de schepen die de sluizen passeerden hun proviand meestal voor een week of langer in Hansweert inkochten. De proviand werd dan door de parlevinkers met bootjes, per transportfiets en later op brommertjes in grote manden of dozen naar de schepen gebracht die dan op dat moment net in de sluis lagen om te schutten. De meeste winkels stonden ten westen van het kanaal (Internetbron 5).

Iemand die parlevinkt, vaart met een bootje langs schepen om waren uit te venten. Veel inwoners van Wemeldinge en Hansweert hebben hun brood verdiend met *parlevinken*.

De hele reis van de Ooster- naar de Westerschelde duurde, inclusief het twee maal schutten, ongeveer 3 uur (J. Kok, 1986). Tijdens het schutten kwamen de parlevinkers aan boord om de schippers de gelegenheid te geven de aangeboden waren te kopen. Er waren rond de 200 personen in de parlevinkersbranche actief (rond 1965) (J. Cats, 1992). De bedrijvigheid in Hansweert gaf het dorp de allure van een kleine handelsplaats.

Figuur 2.2 Haven



Bron: Mevr. L. de Vliet

Bouw tweede en derde sluis

Kort na de openstelling van het Kanaal door Zuid-Beveland in 1866, ontstond de vraag of het wel verantwoord was zowel in Hansweert als in Wemeldinge met één stel sluizen te kunnen volstaan. Als een stel sluizen buiten werking zou raken, was de scheepvaart door het kanaal gestremd en kon Nederland niet aan haar verplichtingen jegens België voldoen, omdat de schepen dan moesten omvaren via het Sloe of, na 1873, door het Kanaal door Walcheren.

Al in 1868 besloot men aan beide zijden nog een stel schutsluizen, geschikt voor het binnenscheepvaartverkeer, te bouwen. Eind 1869 begon men al in Hansweert. In de jaren 1870 tot 1872 werden deze sluiswerken uitgevoerd. In september 1872 werd deze tweede schutsluis, de Westsluis welke tegenwoordig als de 'kleine sluis' wordt aangeduid, in bedrijf genomen. Het scheepvaartverkeer tussen Antwerpen, Gent en Nederland was gewaarborgd in geval van een storing aan een van deze sluizen.

Het scheepvaartverkeer begon in steeds grotere mate van het kanaal gebruik te maken. Het was altijd intensief bevaren door Belgische en Nederlandse schepen. Rond de eeuwwisseling was er zoveel verkeer dat er over een derde sluis werd gepraat. Om in Hansweert over voldoende schutgelegenheid te kunnen beschikken, besloot men in 1907 tot de bouw van een nog grotere sluis. Aan de Middensluizen moesten toen grote onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd. In 1912 werd met de feitelijke bouw begonnen. Tegelijkertijd werd de Buitenhaven verruimd. De bouw van de grote, derde of de Oostsluis heeft ruim 5 jaar geduurd. Op 10 augustus 1916 werd dit grote kunstwerk officieel in gebruik gesteld. De toenmalige koningin Wilhelmina heeft de sluis feestelijk geopend.

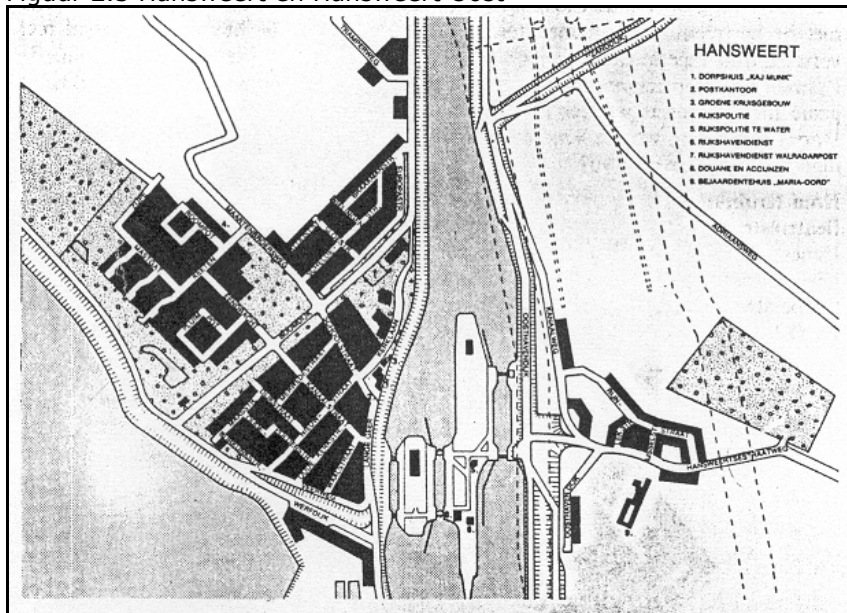
Vanaf dat moment was de bloei van Hansweert niet meer te stuiten. Het werd een levendig dorp met veel winkels, cafés en een florerend nachtleven. Bovendien kwam er een uitgebreide douanediens in het dorp wonen, die toezicht hield op het in- en uitklaren van goederen. Er kwam ook een marechausseekazerne. En er was sluispersoneel dat dag en nacht op de sluizen werkte om de enorme stroom schepen te verwerken.

De drukte en bedrijvigheid bezorgden Hansweert internationale allure, vandaar de bijnaam 'Klein Antwerpen'. Maar dat zal ook wel te maken hebben gehad met de royale keuze die je er had uit tapperijen.

Enkele tientallen moeten het er geweest zijn (J.Cats, 1992). Hansweert was dan ook tevens de uitgaansgelegenheid voor de verre omtrek.

Hansweert bestond in die tijd uit twee gedeelten, namelijk Hansweert en Hansweert Oost (Zie figuur 2.3). De scheiding werd gevormd door het Kanaal door Zuid-Beveland en de bedrijvigheid spreidde zich vroeger uit over de twee gedeelten van het dorp. Het douanepersoneel en sluiswachters kregen vaak een Rijkswoning in het complex van woningen dat in Hansweert-Oost was gebouwd.

Figuur 2.3 Hansweert en Hansweert Oost



Bron: D. Hamelink

Overstromingen

Hansweert heeft ook veel te lijden gehad van diverse overstromingen die, zowel aan de landerijen als ook aan de woningen, aanzienlijke schade hebben aangebracht. In de laag gelegen polders ging dan ook het gezaaide goed verloren. Zo bezweek in 1808 tijdens een stormvloed de dijk bij Hansweert, waarbij het water overdadig de polder en het dorp invloede.

Ook de bekende stormnacht van 1 februari 1953 zullen velen uit Hansweert zich goed kunnen herinneren. Tijdens deze rampzalige nacht raakte het gedeelte ten oosten van het Kanaal door Zuid-Beveland, Hansweert-Oost, onder water. De materiële schade was aanzienlijk, doch het herstel werd weldra krachtig ter hand genomen (C. van Winkelen, 1976). Na de watersnoodramp in 1953 heeft de Noorse regering een aantal houten huizen en een dorps huis (Kaj Munk) aan het dorp geschonken. Deze dragen bij tot het karakter van het dorp. Het dorps huis is in september 2002 vervangen door een nieuw modern dorps huis. (G. Straver, 2002)(Dorpsraad Hansweert, 2002).

De Schelde-Rijnverbinding

In 1963 werd afgesproken dat er een nieuwe verbinding tussen Antwerpen en Rotterdam gemaakt zou worden, de Schelde-Rijnverbinding. De Schelde-Rijnverbinding werd een nieuwe internationale scheepvaartroute, aangepast aan de steeds hoger wordende eisen van het scheepvaartverkeer (o.a. die van duwvaart). In 1967 werd begonnen met de werkzaamheden.

Bovendien waren in het kader van de Benelux de douanewerkzaamheden tussen de beide landen gewijzigd. Eerst werden die activiteiten voortaan 's nachts uitgevoerd, daarna werden ze bijna geheel opgeheven. Tot die tijd overnachtten de schepen in het kanaal en buitengaats wat de plaatselijke

middenstand, de parlevinkers en de winkeliers, een vaste bron van inkomsten opleverde. Toen de schepen ook 's nachts mochten doorvaren verteerden ze minder in Hansweert, met onder andere de sluiting van vele cafés tot gevolg. Dat was een ernstige klap die in 1975 werd gevolgd door de daadwerkelijke in gebruik name van de Schelde-Rijnverbinding. De scheepvaart door het kanaal van Zuid-Beveland viel onmiddellijk tot de helft terug. Tot die tijd voeren er per jaar meer dan 100.000 schepen door het kanaal. Dit betekende een belangrijke vermindering van alle activiteiten in Hansweert. De toekomst van de parlevinkers zag er dan ook niet rooskleurig uit. Dat was te voorzien geweest maar voor de Hansweerders was het een bittere ervaring. Het kanaal bleef nog wel een belangrijke verbinding van de haven van Gent met de Rijnhavens (J. Kok, 1986).

Figuur 2.4 De sluis in 1980, vóór de grote kanaal- en sluiswerken



Bron: D. Hamelink

Moderniseren Kanaal door Zuid-Beveland

Nu deze nieuwe waterweg gemaakt was, die hun eigen scheepvaart bijna had doen stilvallen, leek het overbodig om het Kanaal door Zuid-Beveland te moderniseren en aan te passen voor de internationale scheepvaart. De enige reden voor verbouwing die toen nog over was gebleven, waren de sluizen en de opkomst van een nieuw soort scheepvaart, de duwvaart. De toenmalige sluizen waren onvoldoende berekend op dergelijke schepen. Het Kanaal door Zuid-Beveland werd vervolgens geschikt gemaakt voor de nieuwe vierbaksduwvaart. In 1970 kwam Rijkswaterstaat met plannen om de sluizen bij Hansweert te vervangen door twee moderne. In februari 1984 is men begonnen met de grote kanaal- en sluiswerken. De plaats waar ten oosten van het oude complex de nieuwe sluizen werden gepland is dezelfde waar op dat moment rond de 200 woningen samen de gemeenschap Hansweert-Oost vormden. Hansweert-Oost werd ten behoeve van de nieuwe sluizen geheel afgebroken. In 1987 worden de werken afgerond en in 1988 worden de drie 'oude' sluizen stilgelegd.

Na de ingebruikname van het nieuwe sluizencomplex is het 150 jaar oude sluizencomplex vlakbij het dorp volgestort met slib en deels afgebroken. De moderne scheepvaart en de nieuwe sluis hebben ervoor gezorgd dat het belang van Hansweert als pleisterplaats sterk is afgenomen. De schepen kunnen nu gewoon direct doorvaren, ook bij nacht en ontij. Er is niet veel verbinding tussen Hansweert en het nieuwe sluizencomplex. De nieuwe sluizen werden buiten het dorp gebouwd en de scheepvaart was ondertussen zo

gemoderniseerd dat overblijven in Hansweert er niet meer bij was (Vrij Nederland,1980), (G. Straver, 2002), (Dorpsraad van Hansweert, 2002). In Hansweert West is uiteindelijk nog maar weinig terug te vinden van de internationale scheepvaartbedrijvigheid van weleer. Veel cafés zijn verdwenen, evenals de parlevinkers. In de jaren 50 telde het dorp 30 cafés, in 1970 waren dit er nog 11. Anno 2003 zijn er nog twee. Uiteindelijk zijn de sluizen alleen nog maar een paar relictten in het veld die steeds meer aan verval onderhevig zijn.

2.3 Een quickscan-analyse

Nu de geschiedenis van het dorp Hansweert helder is geworden, wordt door middel van een quickscan-analyse geprobeerd kort een beeld te geven van het huidige Hansweert. Er wordt op een aantal onderwerpen ingegaan, waarbij de knelpunten en bedreigingen, kwaliteiten en potenties per onderwerp besproken worden. In paragraaf 2.4 wordt ingegaan op Hansweert in het algemeen. In 2.5 wordt de ruimtelijke structuur van Hansweert uiteengezet. Vervolgens wordt in 2.6 aandacht besteed aan demografie en wonen. Paragraaf 2.7 gaat over de economische situatie, werkgelegenheid en de bedrijvigheid in Hansweert. Daarna wordt in 2.8 het onderwerp voorzieningen in relatie tot de leefbaarheid van Hansweert besproken. Als laatste wordt in 2.9 ingegaan op de recreatie.

2.4 Hansweert in haar regionale context

In de provincie Zeeland ligt, tussen de Oosterschelde en de Westerschelde, tussen Bergen op Zoom en Goes en met Antwerpen naast de deur, de gemeente Reimerswaal.

Reimerswaal ligt op het eiland Zuid-Beveland. In 1970 werden 10 dorpen samen gevoegd tot één gemeente, de gemeente Reimerswaal. Onder de gemeente Reimerswaal vallen: Yerseke, Kruiningen, Krabbendijke, Waarde, Oostdijk, Vlakte, Gaweg, Rilland en Bath én Hansweert (Internetbron 6) Hansweert is het enige dorp van de 10 dorpen dat aan de Westkant van het kanaal door Zuid-Beveland ligt (Internetbron 5).

Figuur 2.5 Hansweert in haar regionale context



Bron: Provinciale Staten van Zeeland, 1997

Zuid-Beveland heeft als centrumplaats Goes en vormt het agrarisch centrum van Zeeland. Landbouwgebieden worden er afgewisseld door fruitboomgaarden (Internetbron 2). Ten zuiden van Goes ligt een uitgestrekt natuurgebied met oude boemdijken en zeldzame wilde planten, genaamd de Zak van Zuid-Beveland. De Zak van Zuid-Beveland is een uniek kleinschalig landschap vol dijken, poelen, kreken en wielen, met streekeigen boerderijen en pittoreske dorpjes. De Zak van Zuid-Beveland is in 1994 aangewezen als Waardevol Cultuur Landschap.

De gemeente Reimerswaal is te bereiken via de volgende verbindingen:

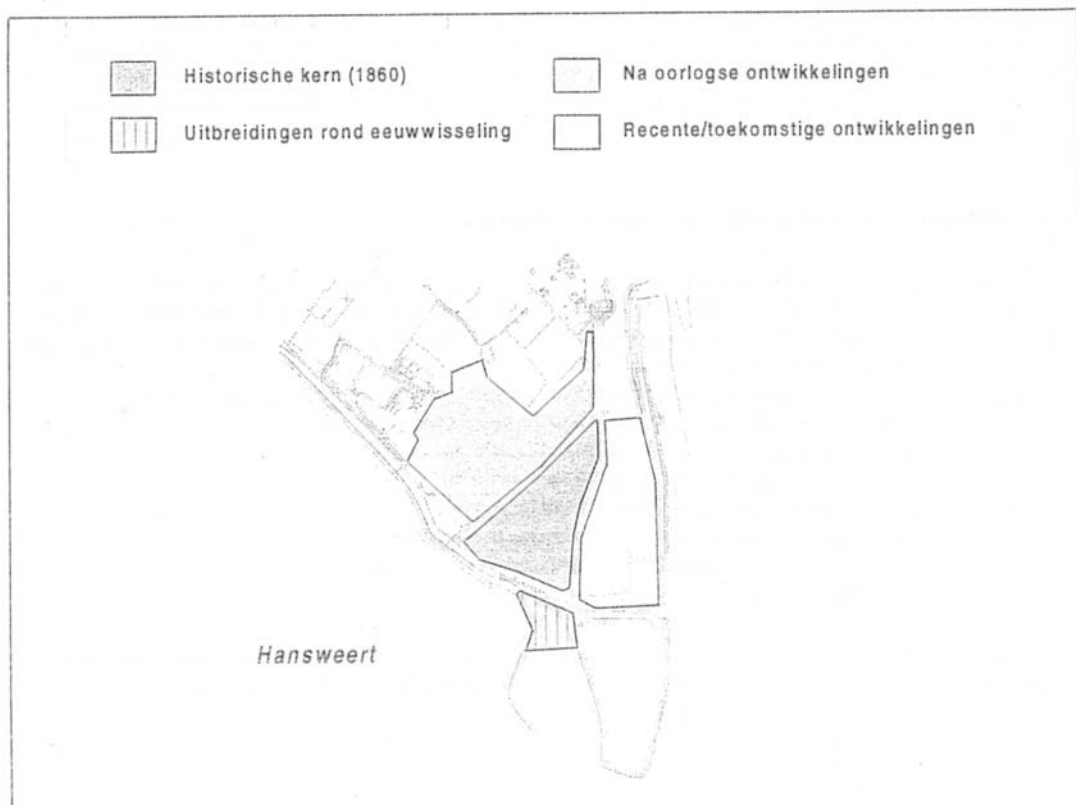
- Rijksweg A58 richting Bergen op Zoom en Vlissingen.
- A4 van de A58 naar Antwerpen - aansluiting op Liefkenshoektunnel.
- Oesterdam van de A58 naar Tholen.
- Kanaal door Zuid-Beveland met loswal in Hansweert, op de scheepvaartroute Rotterdam-Zeeland Seaports Vlissingen en Terneuzen.
- Schelde-Rijnkanaal scheepvaartroute Rotterdam-Antwerpen.
- Intercity- en stoptreinverbindingen richting Randstad en Brabant. (Internetbron 6)

2.5 Ruimtelijke opbouw van Hansweert

De ingrijpende veranderingen aan het Kanaal door Zuid-Beveland, uitgevoerd tussen 1882-1994, zijn goed afleesbaar in de huidige ruimtelijke situatie van Hansweert (zie ook paragraaf 2.2). Ze hebben geleid tot sterke ruimtelijke contrasten in Hansweert.

De compacte kern van Hansweert ligt ingeklemd tussen dijken en het open landelijke karakter van de noordrand, en het open gebied van de gedempte kanaalarm. Ook de schaal-maat relatie tussen dorp en Kanaal en Westerschelde is veranderd.

Figuur 2.6 De historische ontwikkeling van Hansweert



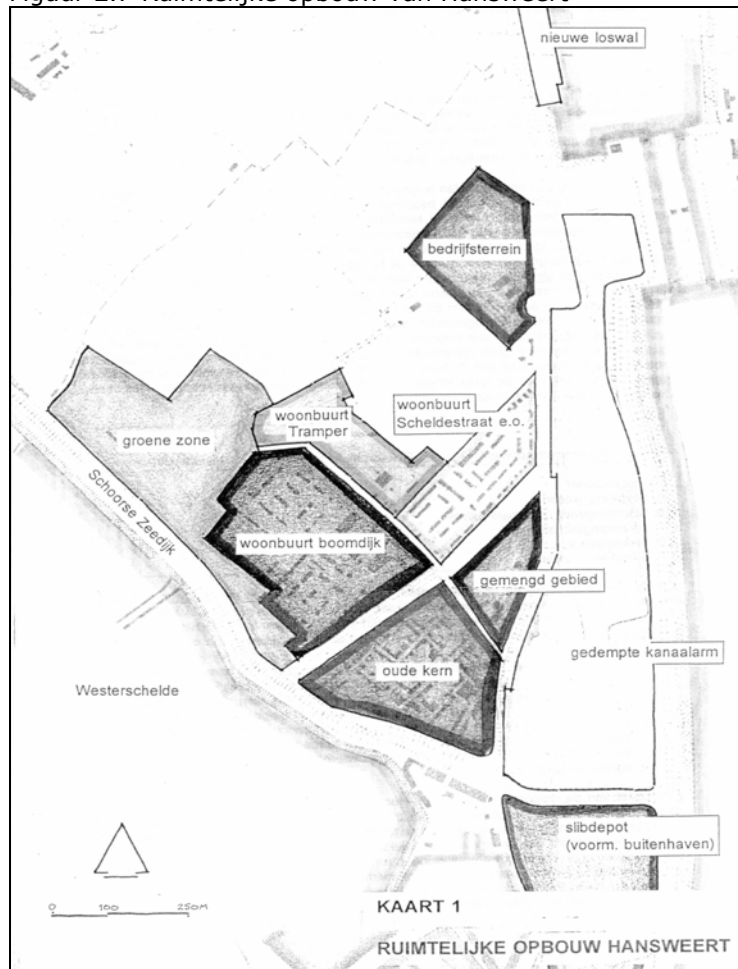
Bron: Adriaanse J.W., 4 juli 2003

Binnen de huidige opbouw van de kern zijn acht deelgebieden te onderscheiden met elk eigen ruimtelijke kenmerken, zie ook figuur 2.7:

- De oude kern heeft een rechthoekig stratenpatroon, compacte en kleinschalige bebouwing, oriëntatie op de dijk. Open ruimte of een plein ontbreken, er is veel tot stand gebrachte dorpsvernieuwing.
- Het 'gemengd gebied' is een enigszins rommelig gebied ten noorden van de oude kern met enkele openbare en maatschappelijke voorzieningen.
- De woonbuurt Scheldestraat e.o. is de vroegste uitbreiding van Hansweert, bestaat hoofdzakelijk uit rijenbouw en smalle woonstraten.
- De woonbuurt Boemdijk is een uitbreiding uit de jaren zeventig/tachtig, met een ruime opzet en variatie in woningtypen.
- Woonbuurt Tramper is de huidige uitbreidingslocatie voor woningbouw, met vrijstaande en halfvrijstaande woningen.
- De 'groene zone' is een groen en parkachtig gebied tussen de woonbuurt Boemdijk en de Schoorsezeedijk met belangrijke voorzieningen als sportvelden, begraafplaats en wandelpaden.
- Bedrijfsterrein, het ten noorden van de kern gelegen lokale bedrijventerrein Kanaalweg.
- De gedempte kanaalarm/slibdepot is een open met gras ingezaaid gebied, geen functie(s). (RBOI Middelburg B.V., 1995)

In de ruimtelijke opbouw van Hansweert ontbreekt een echt dorpsplein. Een dergelijk plein kan een functie vervullen als ontmoetingsruimte en daarmee een bijdrage leveren voor de verbetering van de leefbaarheid' (RBOI,1995:15). Het plein voor het dorpshuis Kaj Munk heeft een ontmoetingsfunctie en fungeert tevens als marktplein, maar heeft geen centrale ligging binnen het dorp.

Figuur 2.7 Ruimtelijke opbouw van Hansweert



Bron: RBOI Middelburg B.V., 1995

2.6 Demografie en Wonen

Zoals gezegd is Hansweert onderdeel van de gemeente Reimerswaal. "De kernen in Reimerswaal zijn woonkernen en hebben vooral een woonfunctie en in principe geen regionale taak stelling" (Provincie Zeeland, 1997). "De meeste woonmilieus in de gemeente Reimerswaal zijn te karakteriseren als 'landelijk wonen', zo ook Hansweert" (RBOI, 2003).

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de bevolkingsontwikkeling en bevolkingsopbouw van de landelijke kern Hansweert. Vervolgens wordt ingegaan op het wonen in Hansweert.

Demografie

Terugblik 1990-1996

In 1990 was het inwonertal van Hansweert 1693. In 1996 was dit 1752. Dit is een toename van 59 bewoners. In heel Reimerswaal was er een toename van het inwonertal, gemiddeld met 165 inwoners per jaar.

Als gevolg van gezinsverdunding is de gemiddelde woningbezetting sinds 1985 gedaald van 2.84 naar 2.70 personen per woning. Ondanks de daling lag in 1997 dit cijfer boven het gemiddelde van de regio 2.40 (RBOI, 1997).

Heden

Het dorp Hansweert telt momenteel 1782 inwoners. In de leeftijd van 10 tot 18 jaar gaat het om 175 jongeren (mei 2003) (C.Schout, 2003).

Tabel 2.1 Aantal inwoners vanaf 1997

Kern	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Hansweert	1774	1788	1728	1718	1706	1739	1707

Bron: www.reimerswaal.nl, 2003

Tabel 2.2 Bevolking naar leeftijd in Hansweert

Kerncijfers wijken en buurten in:	Bevolking naar Leeftijd				
	0-14 jaar	15-24 jaar	25-44 jaar	45-64 jaar	65 jaar en ouder
1999	17%	10%	31%	25%	17%
2001	17%	10%	30%	26%	18%

Bron: www.cbs.nl, 2003

De hele gemeente Reimerswaal heeft vergeleken met andere gemeenten een grote natuurlijke aanwas. In de leeftijdsklassen 40-49 jaar en 50-64 jaar is het aantal personen dat zich vestigt in Reimerswaal groter dan het aantal dat vertrekt, dus een vestigingssaldo. In alle andere leeftijdsklassen is het aantal vertrekkers groter dan het aantal vestigers. Het vertreksaldo is het grootst in de leeftijdsklasse 20-24 jaar (RBOI, 2003). Dit geldt dus ook voor Hansweert.

De gemeente Reimerswaal is vergeleken met andere gemeenten een typische 'gezinsgemeente'. Binnen de gemeente bestaan verschillen per kern in leeftijdsopbouw. Hansweert heeft de meest vergrijsde bevolking (18% is 65 jaar of ouder) van de gemeente Reimerswaal (RBOI, 2003).

Tabel 2.3 Leeftijdsopbouw kern Hansweert 1 jan 2001

0-19 jaar	20-64 jaar	65 jaar en ouder	20-29 jaar
21%	61%	18%	13%

Bron: RBOI Middelburg B.V., 2003a

De leeftijdscategorie 20-29 jaar zijn (voornamelijk) starters op de woningmarkt.

De prognose voor de bevolkingsgroei van Reimerswaal komt neer op een doorgaande bevolkingsgroei. In Reimerswaal is ook op termijn rekening te

houden met een flink geboorteoverschot en migratiesaldi die elkaar ongeveer in evenwicht houden. Het aantal huishoudens zal in Reimerswaal, volgens de Primosprognose (bevolkingsprognose), toenemen met circa 300 per 5 jaarsperiode (RBOI, 2003:18).

Wonen

De effectieve woningvoorraad bestond in 1990 uit 691 woningen, en in 1996 uit 734, in Hansweert bestaat 50% van de woningvoorraad uit huurwoningen.

Woningvoorraad en woningkwaliteit Hansweert

De provincie heeft in 1997 een woningbouwprogramma opgesteld voor de periode 1997-2006. Voor de gemeente Reimerswaal komt de uitbreidingsbehoefte op 54 woningen per jaar (1997-2000) en 46 per jaar (2001-2006). De gemeente kreeg een extra contingent van 15 woningen per jaar over 1997-2005 (RBOI, 2003).

Samenstelling woonvoorraad Hansweert

De totale woningvoorraad is 772, de AWR (stichting voor Aangenaam Wonen in de Regio) (soc. Huursector) bezit 299 of 39%, er zijn 86 ouderenwoningen oftewel 11%, het aantal woningen per 1/ 2 persoonshuishoudens is 21 of 3% (RBOI, 2003).

Gezien het feit dat het aantal ouderenhuishoudens in de gemeente, met name in de leeftijdscategorieën 55-64 jaar en 65 en ouder sterk zal toenemen, bestaat een grote behoefte aan woningen voor senioren.

Gewenste woningtype Hansweert

21,7%	eengezinswoning vrijstaand
7,6%	eengezinswoning twee onder 1 kap
21,7%	eengezinswoning hoekwoning
31,3%	eengezinswoning tussenwoning
7,6%	flat/maisonnette zonder tuin
0%	flat/maisonnette met tuin
5%	geen van deze
5%	niet ingevuld
99,9%	totaal

Knelpunten

In Hansweert spelen een aantal problemen op het gebied van wonen. Zo trekken er veel jongeren weg uit de gemeente, wat niet ten goede komt aan de ontwikkeling van het dorp. In de evaluatie in 2002 van het Streekplan Zeeland van 1997 wordt daarom opnieuw de doelstelling "de groei van de bevolking vast te houden en te versterken" opgesteld (Provincie Zeeland, 2002).

Het aantal potentieel voor 65+ huishoudens geschikte woningen is in Reimerswaal relatief kleiner dan in de andere gemeenten (RBOI, 2003).

Tevens is het aanbod van jongerenwoningen beperkt. De beschikbare woningen zijn veelal voormalige seniorencomplexen. Het aantal jongerenwoningen in Hansweert is 21 (1-1-2001).

In het algemeen kan gesteld worden dat de "aanwezigheid van het aantal kwalitatief goede woningen en betaalbare (starters)woningen van belang is voor het behouden van jongeren in de kernen van Reimerswaal" (RBOI, 2003). Er is een tekort van ongeveer 2,3% van de woningvoorraad. In de koopsector is er een relatief groot tekort in Hansweert. De nadruk in de vraag ligt op goedkoop.

In de kernen Hansweert en Rilland is de leegstand relatief hoog, 5,31% en 5,06%.

Per 1 jan. 2001 waren er 726 woningen van voldoende kwaliteit en 46 van slechte kwaliteit (RBOI, 2003).

Daarnaast zijn er problemen omtrent het (fysieke) woonklimaat. "Er is in Hansweert een aantal straten die afbreuk doen aan het (fysieke) woonklimaat in het dorp. Het gaat met name om de rommelige uitstraling van een aantal straten en problemen die zich voordoen in een straat". Het gaat onder meer om de Burkunkstraat, de Scheldestraat en de Braakmanstraat.

Door bewoners wordt de woningbouwvereniging "R & B wonen" gezien als veroorzaker van een deel van de problematiek van Hansweert. Gedoeld wordt op het toewijzingsbeleid van deze vereniging. Dit toewijzingsbeleid zou een concentratie van allochtonen en alleenstaande jongeren bevorderen. De woningbouwvereniging vindt dit een eenzijdige benadering (RBOI, 1997).

Potenties

De laatste jaren zijn er nieuwe ontwikkelingen in Hansweert die het woonklimaat positief kunnen beïnvloeden. De nieuwe ontwikkelingen zijn "het nieuw te bouwen wijkje aan de Kanaalarm, de nieuwbouw van de brede school en het dorpshuis", zij kunnen het woonklimaat een positieve impuls geven (C.Schout, 2003).

De sloop van huizen in de straten die afbreuk doen aan het woonklimaat en de nieuwbouw die daarvoor in de plaats komt, levert een bijdrage aan een aangename woonklimaat.

2.7 Economie en bedrijvigheid

Economie

De huidige economische dragers van Hansweert zijn:

- De Scheepswerf Hansweert
- Transportondernemingen
- Een aannemersbedrijf in weg- en waterbouw

Inkomen

Het gemiddelde besteedbaar inkomen per huishouden ligt in Reimerswaal iets boven het regionaal gemiddelde. Het inkomen per inwoner is iets lager dan in de andere gemeenten in de regio (RBOI, 2003).

Bedrijvigheid

Aanwezige bedrijvigheid in de omgeving

Rilland-krabbendijke heeft bedrijventerrein De Poort, met een regionale functie voor de transport en distributiesector en groothandel.

In Kruiningen worden er op het bedrijventerrein mogelijkheden geboden voor agribusiness. Yerseke heeft een belangrijke functie voor de ontwikkeling van de aquabusiness (RBOI, 2003b).

Aanwezige bedrijventerreinen in Hansweert

Bedrijventerrein De Tramper.

De werf aan de loskade, binnenkort wordt daar een derde droogdok aangeschaft.

Bedrijven Werfdijk: gelegen langs de Westerschelde, geen ruimte voor uitbreiding van de bedrijven van der Straaten, Gekro en scheepswerf Reimerswaal. De Scheepswerf is verhuisd naar de loswal (RBOI, 1995). Van der Straaten wordt verplaatst en dus ook vernieuwd (Emailbron 3).

Bedrijventerrein Kanaalweg: gelegen tussen woonkern en A58. Herontwikkeling loswal. (RBOI, 1995).

Sterke punten

De goede bereikbaarheid van de gemeente Reimerswaal en van de bedrijventerreinen per auto (A58) en per openbaar vervoer, geldt nog steeds als een sterk punt. In de toekomst zal de Westerschelde Oeververbinding een positieve bijdrage leveren aan de bereikbaarheid van de gemeente.

Hoewel omgeven door rivieren, zeearmen en vaarwegen is er in Reimerswaal, buiten de visserij/aquabusiness en een scheepswerf, nauwelijks sprake van een relatie bedrijvigheid en water.

Sterk punt voor het vestigingsklimaat is de goede arbeidsmoraal van de aanwezige beroepsbevolking en het aantrekkelijke woonklimaat.

Zwakke punten

In de Beleidsvisie bedrijventerreinen 1995 is als belangrijk zwak punt de betrekkelijk eenzijdige structuur van de economie aangemerkt. Belangrijke opgave was dan ook het verbreden van de economie, waardoor de afhankelijkheid van de ontwikkelingen in een beperkt aantal bedrijfstakken zou verminderen. Inmiddels is de samenstelling van de economie in Reimerswaal iets minder eenzijdig, maar voor de toekomst blijft de opgave om de verbreding van de economie in stand te houden en terugval in deze te voorkomen. Met name ook in relatie tot de verdere afname van werkgelegenheid in de agrarische sector.

Zwak punt is momenteel ook de beperkte beschikbaarheid van uitgeefbaar terrein. Grote bedrijven kunnen op dit moment nergens binnen de gemeente terecht voor een locatie.

2.8 Voorzieningen en leefbaarheid

Verzorgingssituatie

Voor een zo'n klein dorp met iets meer dan 1800 inwoners is het voorzieningen niveau redelijk te noemen. Supermarkt, bakker, cadeauwinkel, groenteman, huishoudartikelen, kinderkleding, boekwinkel/tabakswaaren, viskraam (vrijdag) en Vietnamees (dinsdag) op het dorpsplein. Er zijn 2 cafés waarvan een met een feestzaal, er is een Dorpshuis met een culturele functie en er is een Fysiotherapeut en Thuiszorg.

Er is een Brede School met bibliotheek, computerkamer om bijvoorbeeld te Internetten. Er is een meldpunt moeilijke jeugd en een meldpunt politie (Emailbron 3).

Cultuur

Verenigingen

Hansweert heeft zowel een muziekvereniging ("Scheldegalm") als een volksdansvereniging ("Scaldis"). Van de 51 leden van de muziekvereniging is bijna de helft jonger dan 18 jaar. Volksdansvereniging Scaldis heeft drie groepen speciaal gericht op kinderen van 4 tot 18 jaar: de kleutergroep, de jeugdgroep en de tienergroep. Van de demonstratiegroep is een kwart van de deelnemers jonger dan 18 jaar.

De Stichting Welzijn ouderen verzorgt kaarten en biljarten en de ANBO verzorgt bingo voor ouderen.

Bibliotheek

De bibliotheek is gevestigd in de brede school. Door onderdeel te zijn van de brede school wil de bibliotheek haar toegankelijkheid en gebruik vergroten.

Inmiddels is dit doel werkelijkheid geworden: er is een toename te zien in het aantal jeugdleden. Een nadeel van de vestiging in de brede school is dat er een gemakkelijk toegankelijke ruimte is, waar niet of nauwelijks controle is. In deze ruimte staan computers en dit trekt jongeren aan. In het verleden is hierdoor

wel eens overlast ontstaan omdat het niet meer om individuen ging, maar om een groep jongeren.

Sport

De brede school beschikt over een gymnastiekzaal. Behalve de scholen, maken de voetbalvereniging, de damestrimgroep en de Oosterscheldethuiszorg (bewegen voor ouderen) gebruik van deze zaal.

Daarnaast zijn er in Hansweert diverse sportverenigingen actief:

- Voetbalvereniging "Hansweertse Boys"
- Biljartvereniging Zeelandia
- Dansschool IVO
- LTC Hansweert (tennisclub)
- Trimgroep Hansweert
- Trim- en toerclub Rilland
- De Blauwe Doffer (duivensportvereniging)
- Hengelsportvereniging "De Pilk"
- Wielerstichting "Hansweert"

De betrokkenheid van de jeugd bij de sportverenigingen is niet groot. Dit blijkt uit het feit dat het aantal jeugdeden niet of nauwelijks groeit. Vanuit de gemeente worden hierop een aantal acties ondernomen om deelname van de jeugd te stimuleren

(C. Schout, 2003).

Veiligheid

In Hansweert is er momenteel een gevoel van onveiligheid zoals blijkt uit signalen vanuit de bevolking en instellingen. Men wijst met name naar rondhangende jeugd als veroorzaker van dit gevoel.

Het aantal incidenten is opvallend te noemen. Met name het aantal incidenten "overlast van de jeugd en vandalisme" is opmerkelijk. Hieruit blijkt dat de waardering van de jeugd voor het bezit van anderen verbetering behoeft (C. Schout, 2003).

Zorg

De volgende instellingen met betrekking tot 'zorg' zijn aanwezig: Opvoedbureau, School Maatschappelijk Werk (SMW), Consultatiebureau, Hometeam.

Voorzieningen jeugd

De jeugd heeft (opnieuw) een signaal afgegeven dat ze het aantal voorzieningen te beperkt vinden. Ze vervelen zich en dit uit zich in 'hangen' op diverse plaatsen.

De volgende voorzieningen zijn of worden inmiddels gerealiseerd.

Jongerenontmoetingsplaatsen

In Hansweert zijn er twee Jongeren Ontmoetingsplaatsen (JOP) gerealiseerd. Een JOP is voor 12 tot en met 15 jarigen. De ander voor jongeren van 16 jaar en ouder.

Motorcrossbaan

In 2002 heeft de jeugd aangegeven een motorcrossbaan te willen hebben. Men is nog bezig met het vinden van een geschikte locatie, waarschijnlijk op de grens van de gemeente Reimerswaal en Kapelle.

Stichting Jeugdsoos Hansweert

Deze stichting organiseert 2 wekelijks op vrijdagavond een jeugdsoos voor jongeren van 10 tot en met 16 jaar. De soos is gehuisvest in een gebouwtje dat in erg slechte staat is. Dit belemmert de stichting haar activiteiten uit te

bouwen. Ze heeft aangegeven meer diversiteit aan te willen brengen, hierbij denken ze aan een knutselmiddag voor kinderen. De Stichting Jeugdsoos Hansweert heeft te kennen gegeven dat zij graag over een eigen gebouwtje willen beschikken.

Speelterreinen

Verspreid over Hansweert zijn er een aantal speelterreinen in Hansweert te vinden. De speeltoestellen zijn met name gericht op jonge kinderen, de oudere kinderen kunnen spelen en voetballen in het park bij de dijk en er is voor hen een JOP (C. Schout, 2003).

Ten zuiden van de woonwijk Boemdijk zijn voorzieningen aanwezig tot 12 jaar. Ten westen van de woonwijk Scheldestraat is een speelveld maar de veiligheid rond dit veld laat te wensen over.

Problemen en knelpunten

Leefbaarheid

Sinds enkele jaren staat de leefbaarheid in Hansweert ter discussie. Vanuit diverse instellingen en individuele bewoners komen er signalen dat de leefbaarheid in Hansweert is verminderd. Gevoelens van onveiligheid onder de bevolking van Hansweert, onder meer door "hangjongeren" en vandalisme door jongeren nemen de laatste tijd grotere vormen aan.

Gedurende de laatste jaren zijn er door jongeren diverse vernielingen aangericht, onder meer in en aan de brede school. De toename van vernielingen geeft aan dat er ingegrepen moet worden. De leeftijd van de jongeren ligt globaal tussen de 10 en 18 jaar. Uit ervaringen met deze jongeren is bekend dat het slechts om een zeer klein aantal jongeren (de zogenaamde "harde kern") gaat die niet tot nauwelijks beïnvloedbaar zijn, en dat de groep die dit voorbeeld gedrag overneemt wel positief te beïnvloeden is. Diverse reeds ingezette acties door diverse instellingen zijn niet toereikend om op korte termijn soelaas te bieden, gezien de benodigde tijd om de diverse onderdelen uit te werken.

Uit gesprekken met de (rondhangende) jongeren blijkt dat het tij nog wel te keren is. Er is slechts een zeer kleine "harde kern". De groep die het gedrag van deze kern overneemt is aanzienlijk groter. Deze "trendvolgers" zijn nog wel beïnvloedbaar en hiermee het investeren waard. Investeren in deze jeugd is ook investeren in de toekomst van geheel Hansweert.

Leefbaarheid is een complex onderwerp dat zich niet zomaar laat beïnvloeden. Verminderde leefbaarheid heeft in Hansweert grotendeels te maken met verminderde cohesie binnen het dorp. (C.Schout, 2003)

Problemen (jeugd)

- Ouders verschuiven hun opvoedende taken naar de peuterspeelzaal en de scholen. Ook ouders hebben behoefte aan ondersteuning bij de opvoeding.
 - Het ontbreken van sociale cohesie. Mensen maken geen deel meer uit van de gemeenschap, van verenigingen en clubs. Zij voelen zich niet verantwoordelijk voor en verbonden met hun woonomgeving.
 - Er wordt veel vernield door kinderen in de leeftijd van 12-18 jaar en hun slechte voorbeeld wordt gevolgd door de jongere kinderen.
 - Mensen voelen zich onveilig en durven elkaar niet aan te spreken op onaangepast gedrag. Ze zijn bang voor represailles en dat weerhoudt hen er ook van om strafbare feiten bij de politie te melden.
 - Er is een grote behoefte aan georganiseerde activiteiten voor de jeugd. Hoewel er een relatief groot aantal voorzieningen is, verveelt de jeugd zich en slaat aan het vernielen.
- (C.Schout, 2003)

Momenteel is Scoop ingeschakeld om op de lokale situatie in Hansweert een dergelijk model te verwoorden in een activiteitenplan. Dit activiteitenplan gaat uit van de brede school als belangrijke schakel binnen de kern Hansweert.

Analyse

Vanuit bovenstaande schets wordt duidelijk dat de overlast van jongeren niet los gezien kan worden van de gehele situatie in Hansweert. Overlast is een gevolg van het gebrek aan structuur en samenhang in deze structuur (cohesie) in het gehele dorp. Vernielingen zijn zichtbaar en daarmee gemakkelijk aanwijsbaar als uiting van een bepaalde problematiek (C. Schout, 2003)

Oorzaken

In Hansweert bestaande knelpunten zijn veelal terug te voeren op een aantal factoren:

- Niet/gebrekkelig functionerende sociale controle;
- Gebrek aan sociale assertiviteit/betrokkenheid om "ontsporingen" en/of overlast aan de orde te stellen;
- Weinig "bindende" structuren.

Het kenmerkende van deze problemen is dat ze zich grotendeels op gezinsniveau afspelen (C. Schout, 2003).

Groenvoorzieningen

Binnen de woonbuurten bevinden zich als gevolg van beperkte ruimtelijke mogelijkheden in het algemeen betrekkelijk weinig groenvoorzieningen. En de spreiding ervan is niet optimaal. Met name de oude kern en de woonwijk Scheldestraat zijn groenarm.

Conclusie

Hansweert heeft potentie. Wat mist is samenhang in aanbod van (jeugd)activiteiten en positieve betrokkenheid vanuit zowel de bevolking als instellingen. Door als gemeente te investeren in een sociaal-cultureel werker, procesbegeleider en de versterking van het activiteitenaanbod, geeft de gemeente een positieve injectie aan de leefbaarheid in Hansweert. Een sociaal-cultureel werker heeft de potentie om diverse bevolkingsgroepen nader tot elkaar te brengen en daarmee een stimulans te geven aan de leefbaarheid in Hansweert. Door de bestaande infrastructuur in te zetten, wordt gewerkt aan vergroting van de cohesie. Doel is begrip voor elkaar te creëren. Op weg naar een respectvolle toekomst (C. Schout, 2003).

2.9 Recreatie

Recreatie en toerisme heeft zich de afgelopen jaren (voor 1997) ontwikkeld tot de snelst groeiende sector. Het aanbod in Zeeland is wel toe aan vernieuwing. Er ontstaan nieuwe doelgroepen vanwege wijzigingen in de bevolkingsopbouw, waardoor er sprake is van een vraagverschuiving.

De individuele toerist vraagt meer ruimte voor zichzelf (ruimere standplaatsen). Het toerisme in Nederland moet steeds meer concurreren met alternatieve bestemmingen in buitenland. Er moet gezorgd worden voor meer dan alleen strandtoerisme, want dit is naast een kans ook een beperking van het toerisme in Zeeland (Provincie Zeeland, 1997).

In Hansweert zijn momenteel een ijsbaan en de speeltuin de recreatieve elementen. Het slibdepot fungeert als natuur- en wandelgebied.

De mogelijkheden voor een camping en een strandje worden nog onderzocht. Daarnaast is een startplaats voor fietsroutes in ontwikkeling met picknicktafels bij Amos gewenst.

2.10 De enquête

In voorgaande paragrafen is een beeld geschetst van het dorp Hansweert aan de hand van verschillende documenten. Door middel van een enquête is getracht om van de inwoners van Hansweert zélf te horen hoe zij hun dorp ervaren.

De enquête is afgelopen zomer per post verstuurd naar inwoners van Hansweert. Er zijn 30 enquêtes gestuurd naar de ANBO Hansweert (ouderenbond), 20 enquêtes naar de Jeugdsoos en 45 naar huisadressen. Helaas zijn er toen maar 8 reacties ontvangen. Waarschijnlijk waren veel mensen op vakantie ten tijde van het versturen van de enquête. Een andere reden is dat veel mensen de vragen toch best moeilijk vonden of te persoonlijk. Vervolgens heeft de dorpsraad nog actief enquêtes uitgedeeld onder de inwoners van Hansweert. Dit leverde alsnog 23 reacties op en vervolgens nog 6 reacties per post. In totaal zijn er 37 enquêtes teruggestuurd.

In de enquête zijn vragen gesteld aan verschillende leeftijdsgroepen. Uit de leeftijdscategorie 12-17 jaar zijn 2 enquêtes ontvangen. Uit de leeftijdscategorie 18-24 jaar 3 enquêtes. Er zijn 28 enquêtes ontvangen uit de leeftijdscategorie 25-64 jaar en 4 uit de leeftijdscategorie 65 jaar en ouder.

De vragen hadden betrekking op de onderwerpen voorzieningen, sfeer, bereikbaarheid, wonen, veiligheid, toekomst, recreatie, economie en cultuurhistorie. In deze paragraaf wordt geschetst wat per leeftijdscategorie de meest voorkomende en meest opvallende antwoorden waren. Met behulp van deze uitkomsten is duidelijk geworden waar de dorpsraad en de gemeente meer op moet gaan letten volgens de inwoners van Hansweert. De uitwerking van de hele enquête is verwerkt in bijlage IV.

Leeftijdscategorie 12-17

Aantal ontvangen: 2

Helaas zijn er weinig reacties ontvangen van jongeren uit de leeftijdsgroep 12-17 en 18-24. Waarschijnlijk komt dit voornamelijk doordat ze, zoals ze zelf ook aangeven, zich niet echt betrokken voelen bij de ontwikkelingen in Hansweert. De redenen die ze daarvoor noemen zijn dat ze het moeilijk vinden om in contact te komen met iemand die echt invloed heeft. Daarnaast heeft één persoon al eens een vragenlijst ingevuld, maar daar is naar zijn/haar idee naderhand niks mee gedaan.

De belangrijkste opmerkingen van de jeugd zijn dat Hansweert saai is, maar toch ook wel gezellig. Het aanbod van voorzieningen voor de jeugd vinden ze erg slecht; er is geen hangplek of skateplek voor ze. En ze missen uitgaansmogelijkheden, en de mogelijkheid om te zwemmen. De bereikbaarheid van het dorp zijn ze ook helemaal niet tevreden over.

Over de cultuurhistorie en de sluizen heeft één persoon geen mening, het maakt niet uit. De ander wil de sluizen laten zoals ze zijn want "het is erg leuk dat ze er zijn".

Leeftijdscategorie 18-24

Aantal ontvangen: 3

De jongeren van 18-24 zijn redelijk tevreden over hun dorp. Ze omschrijven Hansweert als rustig en zijn tevreden over de gezellige woonomgeving. Ze maken zich wel zorgen om de groei van de criminaliteit, de aanwezigheid van hangjongeren, de achterbuurten en het gebrek aan werkgelegenheid. Het ontbreken van toerisme wordt gezien als een bedreiging voor het dorp en vice versa wordt het juist gezien als kans voor de ontwikkeling van Hansweert en een kans op werkgelegenheid. Maar momenteel zijn er geen recreatiemogelijkheden. Het voorzieningenniveau vinden de jongeren slecht tot voldoende tot goed. Graag zien ze meer winkels en een disco c.q. uitgaansgelegenheid in

Hansweert. De bereikbaarheid van Hansweert en omliggende steden is volgens hen slecht tot voldoende.

Men wil in de toekomst er wel blijven wonen, mits er wat verandert. Een persoon wil er niet blijven als hij/zij op zichzelf gaat wonen. Het gebrek aan jongerenwoningen speelt hier een grote rol in.

De aanwezigheid van de sluizen wordt zeer gewaardeerd, ze moeten behouden blijven, vanwege de geschiedenis en herinneringen die veel mensen er aan hebben. Het geeft Hansweert identiteit.

Leeftijdscategorie 25-64

Aantal ontvangen: 28

Over het algemeen is men zeer tevreden over de woonomgeving, de (landelijke) rust en ligging en de manier waarop Hansweertenaars altijd met elkaar om hebben gegaan en nog steeds doen. De rust, ligging, omgeving, saamhorigheid en verdraagzaamheid worden dan ook gezien als de belangrijkste kwaliteiten van Hansweert.

Ongeveer de helft van de mensen omschrijft de sfeer in Hansweert als rustig en gezellig, mensen zijn gemoedelijk en tolerant. De andere helft vindt Hansweert juist saai en stil, soms bijna uitgestorven.

Men is met name zeer ontevreden over het aanbod van voorzieningen of juist het ontbreken en verdwijnen van voorzieningen. Vooral het tekort aan winkels wordt genoemd en het feit dat bankzaken moeilijk te regelen zijn. Daarnaast is men ontevreden over het Openbaar Vervoer en problemen omtrent (hang-)jongeren. Daarbij wordt genoemd dat er weinig opvang is voor jongeren.

Het Openbaar Vervoer, gebrek aan voorzieningen, hangjeugd en gebrek aan opvang voor jeugd worden dan ook gezien als de belangrijkste knelpunten van Hansweert.

Het toewijzingsbeleid van de woningbouwvereniging R en B wonen wordt ook als negatief beschouwd, er wordt gesteld dat als gevolg van dat toewijzingsbeleid er bepaalde achterbuurten zijn ontstaan. De aanwezigheid ervan ervaart men als negatief.

Opvallend is dat men vindt dat de gemeente Reimerswaal te weinig doet voor het dorp, zeker vergeleken met andere dorpen. De inwoners voelen zich ondergewaardeerd binnen de gemeente Reimerswaal.

Datgene waar men ontevreden over is en ervaren wordt als de belangrijkste huidige knelpunten van Hansweert, wordt tevens gezien als bedreiging voor de ontwikkeling van Hansweert. De belangrijkste bedreigingen volgens de inwoners zijn de mentaliteit van de gemeente, maar zeker ook de mentaliteit van de inwoners. De afname van voorzieningen, de (jeugd)criminaliteit, de aanwezigheid van achterbuurten en het gebrekkige Openbaar Vervoer. In mindere mate werd de vergrijzing en het wegtrekken van de bevolking genoemd als bedreiging, met als mogelijk gevolg het doodbloeden van het dorp.

Op de vraag 'Voelt u zich betrokken bij ontwikkelingen en problemen in Hansweert?' heeft iets meer dan de helft van mensen geantwoord dat ze zich zeker betrokken voelen bij de ontwikkelingen en problemen in Hansweert. Veel mensen vinden dat meer dan logisch vanwege het feit dat ze inwoner zijn van Hansweert. Een deel volgt de ontwikkelingen meer zijdelings.

De andere helft volgt de ontwikkelingen niet. Zij vinden dat ze weinig horen over de ontwikkelingen en dat er toch niks gebeurt.

Bijna alle ondervraagden geven aan dat ze in de toekomst graag in Hansweert blijven wonen. Een enkeling geeft aan toch steeds vaker in de woonkrant te

kijken om elders te gaan wonen, maar over het algemeen wil men graag oud worden in Hansweert.

De woonomgeving wordt voornamelijk ervaren als goed tot zeer goed, voornamelijk vanwege de goede burens, de rustige buurt en de mogelijkheid voor kinderen om veilig op straat te spelen.

Toch zien de ondervraagden de toekomst van Hansweert zelf over het algemeen somber in of zelfs zorgelijk. Als redenen daarvoor worden genoemd het verleggen van de sluizen, het sluiten van winkels en het wegtrekken van studerende jongeren. Maar een aantal ziet de toekomst positief, mits er iets wordt ondernomen ten aanzien van het voorzieningenniveau en woningverbetering in de oude kern.

Er is dus een tegenstrijdigheid te ontdekken in de antwoorden: veel mensen zien Hansweert als 'mijn dorp' maar zien tegelijkertijd de toekomst van Hansweert somber in. Velen geven aan dat ze goed wonen in een leuke woonomgeving maar dat ze toch weggaan als ze elders een leuk huis kunnen vinden. Al zijn er ook een aantal die aangeven zeker te weten dat ze altijd in Hansweert blijven.

Het aanbod van voorzieningen wordt voornamelijk als zeer slecht tot slecht ervaren. Winkels verdwijnen er wat er is aan winkels is heel duur. De mogelijkheid om naar de huisarts te gaan is minimaal en bankzaken zijn niet te regelen in Hansweert.

Een kleine groep vindt het aanbod voldoende, alles wat nodig is, is aanwezig. Daarbij wel wordt opgemerkt dat voor mensen in bezit van een auto het geen probleem is als iets niet voorhanden is in Hansweert, maar voor mensen die geen auto bezitten, is het moeilijker om van bepaalde voorzieningen elders gebruik te maken.

Een enkeling vindt het aanbod gewoon goed. Men is van mening dat ten aanzien van het beperkte inwonersaantal er een redelijk goed aanbod is.

Men mist een postkantoor/agentschap, de mogelijkheid voor ouderen om bankzaken te regelen, horeca en een cafetaria, goedkopere winkels en winkels die langer open zijn, een goede Albert Heijn en een slager.

Bijna niemand voelt zich onveilig in Hansweert. Maar de aanwezigheid van hangjeugd en hun gedrag is voor sommige mensen wel een reden om een blokje om te lopen. Eenmaal is de achterstandswijk genoemd.

Over het algemeen vindt men de bereikbaarheid van voorzieningen in Hansweert voldoende tot goed. Dit geldt ook voor de bereikbaarheid van voorzieningen elders. Het Openbaar Vervoer wordt bestempeld als slecht, maar ook als goed. Daar zijn de meningen dus over verdeeld.

De bereikbaarheid van andere steden vanuit Hansweert vindt men slecht tot voldoende. Men moet veel overstappen, de bus en trein gaan maar eens per uur naar de grote steden. Een klein aantal vindt de bereikbaarheid juist goed. Men vindt dat men snel in Brabant of de regio Rotterdam is. Maar vaak betreft het vooral autobezitters die de bereikbaarheid goed vinden.

Bijna alle ondervraagden zijn voor hun inkomen niet afhankelijk van Hansweert maar werken elders, vooral vanwege het feit dat men zijn of haar beroep gewoonweg niet kan uitoefenen in Hansweert.

De aanwezige mogelijkheden om te recreëren vindt men overwegend slecht. De voornaamste reden is dat men zegt dat er gewoonweg niks te doen is. Er zijn mogelijkheden maar die worden niet benut. Men heeft behoefte aan een strandje c.q. zwemgelegenheid, een jachthaven wordt veel genoemd, evenals een camping en een park voor vertier en ontspanning. Daarnaast wordt een grote speeltuin genoemd en een skeeler- en/of skatebaan. Ook wenst men een trimbaan en een visvijver.

Tevens noemt men het toerisme en recreatie als belangrijke kans voor de ontwikkeling van Hansweert. Het toerisme wil men ontwikkelen door middel van het aanleggen van een jachthaven, fietsroutes, een camping en behoud van de oude sluizen.

Men is over het algemeen wel tevreden over de aanwezige hoeveelheid natuur. Men vindt dat er voldoende groen is, maar natuurlijk mag dit uitgebreid worden. Dit zou ten goede komen aan de uitstraling van het dorp. Het onderhoud kan volgens de inwoners wel een stuk beter. Men is van mening dat de gemeente zijn eigen terreinen beter en meer moet onderhouden.

Bijna alle ondervraagden zijn voor het behoud van cultuurhistorische elementen, want veel mensen hebben daar mooie herinneringen aan. Een andere reden is dat er al zo weinig is in Hansweert en dat het jammer is dat er zoveel gesloopt is. Tevens wil men ze behouden voor nieuwe bewoners en de jeugd. Men vindt het zeer belangrijk voor een dorp waarvan de kern ontnomen is, je kunt hier geen punt aanwijzen waarvan je kunt zeggen 'dit is het centrum'. Ze kunnen het dorp een eigen gezicht geven.

Een enkeling wil cultuurhistorische elementen niet behouden vanwege de hoge kosten die eraan verbonden kunnen zijn, of omdat men vindt dat het dorp moet moderniseren want Zeeland is al een land van dijken en sloten dus dit is voldoende.

Op de vraag 'Wat is het belangrijkste kenmerk van Hansweert?' antwoordt bijna iedereen 'De sluizen' of 'De sluizen en Amos'. Bijna iedereen kent de geschiedenis rond het sluizencomplex, uit boeken of door verhalen van familie en vrienden of doordat men ermee opgegroeid is. De aanwezigheid van de sluizen wordt dan ook door 17 van de 28 ondervraagden zeer gewaardeerd. De redenen hiervoor zijn dat het een belangrijk stuk geschiedenis is voor Hansweert. Het hoort bij het dorp. Veel mensen hebben er door hun werk altijd mee te maken gehad. Het wordt ook wel omschreven als de laatste tekenen van een bloeiende periode van Hansweert. Het is dan ook voor veel mensen gewoonweg nostalgie. Het geeft nog steeds een beeld van hoe het vroeger was en dit is belangrijk om door te geven aan kinderen. Het is dus een deel van de identiteit van Hansweert.

Vijf personen waarderen de aanwezigheid, omdat het iets is wat bij Hansweert hoort, een stukje uit hun jeugd.

Eén persoon is neutraal tegenover de sluizen en één persoon waardeert de aanwezigheid niet, omdat het er allemaal er niet meer toe doet volgens deze persoon.

Alle ondervraagden vinden dat het sluizencomplex in ieder geval behouden moet worden en goed opgeknapt en vervolgens onderhouden moet worden. Een deel van de ondervraagden vindt dat het complex niet alleen behouden moet worden maar ook aangewend moet worden voor recreatie, als speellocatie voor kinderen, als bezienswaardigheid ontwikkeld moet worden. In ieder geval is die groep van mening dat er nu eindelijk eens iets met het gebied gedaan moet worden aangezien er 18 jaar plannen zijn gemaakt en er nog steeds niks uitgevoerd is!

Algemene opmerkingen en ideeën van de ondervraagden:

- Meer horeca, een strand, meer voor toerisme en meer voorzieningen voor de jeugd.
- Bos aanleggen, een haventje aanleggen.
- De bekendheid van Hansweert is te danken aan de sluizen, toen die gesloopt werden, werd Hansweert een dood dorp, met andere woorden, de resten niet ook nog eens slopen.
- In 1985 zijn de sluizen al veranderd, in 2003 is er nog niets gebeurd...
- De middenstand zou veel meer moeten overleggen. Dit gebeurt al enige jaren niet meer. De supermarkt gaat nieuwbouw plegen en naar een andere inkooporganisatie waardoor hij goedkoper kan inkopen en dus beter kan concurreren met de stad.

- Vergroten recreatiemogelijkheden, aanbod winkels en aankleding dorp verbeteren.
- Geen beelden neerzetten in park omdat die binnen een jaar beklad en gesloopt zijn. En speeltoestellen op basis van water zijn te gevaarlijk voor kleine kinderen.
- De kleine sluis in ere herstellen door er water in te zetten.
- Van de buitenhaven in Hansweert een jachthaven maken, dat trekt mensen en er komt weer wat leven in het dorp. En de schaatsbaan die er nu is verhard, dan kan de jeugd daar skateboarden en kan je er andere activiteiten houden. Opmerking: kijk naar Wemeldinge wat dat geworden is na de aanleg van het kanaal er kijk dan naar Hansweert. Dan heeft de gemeente Kapelle het toch beter voor elkaar.
- Winkelaanbod verbeteren, bank of postkantoor erbij.
- Meer toeristische plaatsen creëren in Hansweert, alleen dan kunnen mensen aangetrokken worden en winkels blijven bestaan.
- Woningbouw op de oude kanaalarm en een boulevardfunctie voor de Zeedijk.
- Mogelijkheid om iets te verbeteren in Hansweert: herinrichten zoals beloofd door R en B wonen van de Scheldestraat en omgeving en niet steeds doorschuiven. Omgeving Burkunkstraat-Maasstraat na afbraak inrichten zoals beloofd, en meer voor de jeugdgroepen doen met eventueel begeleiding. Bouwen van woningen aan de kanaaldijk (waar nu de oude scheepswerf zit). R en B wonen er nogmaals op wijzen dit systeem te verbeteren en niet de sociaal zwakkeren in wijk bij elkaar te plaatsen. Ideeën van het Plan Verbeem is een mogelijkheid maar het geld wat er eventueel nog voor aanwezig was, is in de pot algemene middelen gestopt en wanneer dit college met zijn aanhang blijft zitten zal er voor Hansweert nooit iets gebeuren.
- Op de kanaalarm een grote speeltuin aanleggen voor tegen een kleine vergoeding, onder toezicht, kan worden gespeeld, inclusief patat- en snoepkraam (in plaats van veel verspreide speelgelegenheden waar 1 speeltoestel staat). Een zwembad en een skatebaan zijn ook gewenst.
- Meer soorten dieren in de kinderboerderij, is leerzaam voor de kinderen.
- Meer horeca gelegenheden.
- Meer eenrichtingsverkeer om verkeersveiligheid en mogelijkheid om op straat te spelen te vergroten.
- Het Plan Verbeem eindelijk uitvoeren.

Leeftijdscategorie 65 jaar en ouder

Aantal ontvangen: 4

De ouderen in Hansweert zijn vooral tevreden over de rust in het dorp en hun woonomgeving. Men stelt de aanwezigheid van het dorpshuis Kaj Munk zeer op prijs. De bereikbaarheid van Hansweert en omgeving vindt men voldoende tot goed. De sfeer omschrijft men als gemoedelijk maar ook als saai. Men is bang dat het dorp inslaapt. De toekomst wordt dan ook niet zo positief gezien. Men is dan ook niet zo tevreden over de achterbuurten en het voorzieningenniveau in het dorp. Deze worden ook gezien als een bedreiging voor de ontwikkeling van Hansweert. Ook op het gebied van recreatie is er sprake van een tekort. Op de vraag wat er met sluisencomplex moet gebeuren antwoordt men dan ook dat er recreatiemogelijkheden moeten komen, zoals bijvoorbeeld een camping. Een persoon wil het laten zoals het is, met eventuele uitbreiding van wandelpaden, bankjes en begroeiing.

2.11 Conclusies

Op basis van de gegevens uit de quickscan in paragraaf 2.3-2.9 en de uitkomsten van de enquête in paragraaf 2.10, wordt hier een algemeen overzicht gegeven van de kwaliteiten, knelpunten, potenties en bedreigingen van en voor Hansweert.

Het verkregen inzicht in de huidige situatie en de onderstaand overzicht kunnen een basis vormen voor de te ontwikkelen toekomstscenario's in hoofdstuk 4, en kunnen tevens gezien worden als actiepunten om aan te passen en te verbeteren.

Kwaliteiten

De kwaliteiten van Hansweert zijn de rust, de verdraagzaamheid van de inwoners, de landelijke en natuurlijke omgeving, de ligging aan de Westerschelde én de ligging in de regio Zuid-Beveland.

De aanwezigheid van het oude sluizencomplex is ook een kwaliteit vanwege de geschiedenis, en vanwege feit dat het complex het dorp en haar inwoners een geheel eigen identiteit verschaft.

Het sluizencomplex zorgt voor een bepaalde belevingswaarde van het dorp.

"Naarmate vormen en betekenissen uit het verleden een verrijking betekenen in de ervaring van mensen, leveren ze een bijdrage aan de *belevingswaarde* van de cultuurhistorie van stad en land" (J.A.Hendriks,1999). Zie ook Deel B hoofdstuk 1.

Daarnaast hebben de sluizen een bepaalde informatiewaarde. Ze waarborgen informatie over de loop van de geschiedenis. Ze kunnen een bron zijn voor geschiedenisonderwijs en voorlichting. Educatie versterkt het historisch besef. Voor bewoners en toeristen vormt het cultureel erfgoed de spiegel van de bewoningsgeschiedenis (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

De sterke punten van Hansweert op het gebied van bedrijvigheid zijn de goede bereikbaarheid van de gemeente Reimerswaal en van de bedrijventerreinen per auto (A58) en per openbaar vervoer.

Sterk punt voor het vestigingsklimaat is de goede arbeidsmoraal van de aanwezige beroepsbevolking en het aantrekkelijke woonklimaat.

Op het gebied van cultuur is veel te doen, er zijn veel verenigingen aanwezig, maar deze zijn alleen gericht op bepaalde oudere doelgroepen.

Knelpunten

Op het gebied van wonen zijn er enkele knelpunten. Veel jongeren trekken weg uit Hansweert. Hansweert is een van meest vergrijsde kernen. Het aantal ouderen neemt nog verder toe. Hierdoor bestaat een grote behoefte aan woningen voor senioren. Er is tevens een tekort aan jongerenwoningen.

Er is een tekort van ongeveer 2,3% van de woningvoorraad. In de koopsector is er een relatief groot tekort in Hansweert. De nadruk in de vraag ligt op goedkoop. In de kernen Hansweert en Rilland is de leegstand relatief hoog, 5,31% en 5,06%.

Op het gebied van de fysieke woonkwaliteit zijn er problemen met enkele buurten in Hansweert. Andere bewoners van het dorp storen zich aan deze buurten.

Er is weinig werkgelegenheid voor de jongeren. Een belangrijk zwak punt is de betrekkelijk eenzijdige structuur van de economie. Inmiddels is de samenstelling van de economie in Reimerswaal iets minder eenzijdig, maar voor de toekomst blijft de opgave om de verbreding van de economie in stand te houden en terugval in deze te voorkomen. Met name ook in relatie tot de

verdere afname van werkgelegenheid in de agrarische sector. Zwak punt is momenteel ook de beperkte beschikbaarheid van uitgeefbaar terrein. Grote bedrijven kunnen op dit moment nergens binnen de gemeente terecht voor een locatie.

Voor de jeugd en jongeren zijn er weinig voorzieningen. Zij missen mogelijkheden om uit te gaan en om ergens bij elkaar te komen. Dit levert weer problemen op met hangjeugd.

Het aanbod van winkels loopt sterk terug. De inwoners zelf geven aan dat de mogelijkheid om naar de huisarts te gaan tekort schiet. En voor bankzaken kan men niet terecht in Hansweert, wat vooral problematisch is voor ouderen.

Wat betreft recreatie is er niet veel te doen in Hansweert.

Er is een gebrek aan positieve betrokkenheid vanuit zowel de bevolking als instellingen. De bevolking vindt dat gemeente tekort schiet. Hansweert voelt zich in de steek gelaten door de gemeente. De mentaliteit van de inwoners is vaak ook niet al te positief. Soms ontbreekt het aan cohesie en betrokkenheid onder de inwoners.

Potenties

De ligging van Hansweert in de regio biedt goede economische potenties. De bereikbaarheid voor bedrijven is goed. Dit biedt kansen voor het aantrekken van bedrijven.

De ligging van Hansweert biedt ook goede potenties voor de ontwikkeling van het toerisme. Hansweert is goed bereikbaar voor dagjesmensen uit de nabije omgeving en uit bijvoorbeeld Zuid-Holland en Brabant. De aanwezigheid van het sluizencomplex draagt in hoge mate bij aan de mogelijkheid om het toerisme te ontwikkelen, want de aanwezigheid van cultuurhistorische elementen verhoogd de 'marktwaaarde' van een dorp. "Onder de Nederlandse bevolking is de belangstelling voor cultuur en cultuurhistorie in de afgelopen 25 jaar gestegen" (Sociaal en Cultureel Planbureau, 1998). Onder invloed van het stijgende opleidingsniveau en de veranderende bevolkingsopbouw wordt een verdere groei voorzien. (Zie Deel B hoofdstuk 1) Hier kan daar dus op worden ingespeeld. Er zijn mogelijkheden om recreatieve routes op Hansweert aan te sluiten, die langs verschillende dorpen en hun cultuurhistorische elementen voeren. De gedempte kanaalarm biedt mogelijkheden voor meer recreatieve en natuurlijke ontwikkelingen. Zoals door de inwoners aangegeven wordt biedt de locatie onder andere mogelijkheden voor een park en een camping. Het aanleggen van een jachthaven, zoals veel inwoners wensen, kan daar ook aan bijdragen.

Het behouden van het sluizencomplex en mogelijk aanwenden voor bijvoorbeeld recreatie, staat in ieder geval hoog bovenaan de lijst van wensen van inwoners van Hansweert. Door de kanaalarm in te vullen, zullen veel inwoners tevreden gesteld worden.

Door het oude sluizencomplex te behouden blijft de verscheidenheid in het Nederlandse landschap behouden. Het onderhouden van het complex en/of aanwenden voor andere functies, voorkomt dat dorpen en steden steeds meer op elkaar gaan lijken. Door cultuurhistorische elementen bewust bij de inrichtingsopgave van ons land te benutten, wordt voorkomen dat ze niet geruisloos verloren gaan. Als er geen bewust cultuurhistorisch geïnspireerd beleid wordt gevoerd, wordt de unieke in vele eeuwen opgebouwde kwaliteit overschaduwd door de herinrichting van de ruimte. Met als gevolg dat ruimten of plekken in alle delen van het land op elkaar gaan lijken (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

Het aanwenden van het sluizencomplex volgens het Plan Verbeem biedt dus potenties voor het behoud van de cultuurhistorische waarden.

De aanwezigheid van het sluizencomplex is ook een inspiratiebron voor de ontwikkeling van Hansweert. Zoals in deel B hoofdstuk 1 wordt verwoord: Cultuurhistorie kan boeiende ontwikkelingsmogelijkheden bieden wanneer een *synthese* wordt gevonden tussen het behoud van de bestaande, en het creëren van nieuwe ruimtelijke waarden (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999). Cultuurhistorie kan dan ook een inspiratiebron zijn voor de toekomstige ontwikkeling (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999), onafhankelijk van de richting van die toekomstige ontwikkeling. Want cultuurhistorische informatie, opgeslagen in de ondergrond, de ruimtelijke structuur en de bouwwerken, kan het ruimtelijk en maatschappelijk fundament vormen voor ruimtelijke plannen. Ze kan een rijke voedingsbodem zijn voor nieuwe initiatieven en zo de identiteit van een plek (verder) versterken.

Het gunstige woonklimaat is ook zeker een potentie die verder uitgebuit kan worden. In combinatie met de aanwezige mogelijkheden voor recreatie kan de aantrekkingskracht op mensen van buitenaf groter worden.

De sloop van huizen in de straten die afbreuk doen aan het woonklimaat en de nieuwbouw die daarvoor in de plaats komt, levert een bijdrage aan een aangenamer woonklimaat.

In de ruimtelijke opbouw van Hansweert ontbreekt een echt dorpsplein of een echt centrum. Een dergelijk plein kan een functie vervullen als ontmoetingsruimte en daarmee een bijdrage leveren voor de verbetering van de leefbaarheid' (RBOI,1995:15). De ontwikkeling van een echt centrum biedt potenties voor de leefbaarheid en samenhang van het dorp.

Bedreigingen

De aanwezigheid van een aantal achterbuurten, het gebrekkige voorzieningen-niveau, het gebrek aan jongerenwoningen, het gebrek aan werkgelegenheid voor jongeren, en in mindere mate de bereikbaarheid van het dorp, worden als de belangrijkste bedreigingen gezien voor de ontwikkeling van Hansweert.

Men voorziet dat het dorp inslaapt als gevolg van de vergrijzing van het dorp en door het wegtrekken van mensen vanwege het gebrek aan bepaalde voorzieningen.

Daar komt bij dat het ontbreken van aandacht van de gemeente voor het dorp wordt gezien als bedreiging voor het dorp.

Het komt erop neer dat veel van de genoemde huidige knelpunten volgens veel inwoners van Hansweert tevens de bedreigingen zijn voor Hansweert.

PIJLER 2 BELEIDSVERKENNING

HOOFDSTUK 3 HET BELEID

Op nationaal, provinciaal en lokaal niveau

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag welk beleid van toepassing is in relatie tot de mogelijke toekomstige ontwikkeling van Hansweert. Oftewel: Wat is het beleid waar men rekening mee moet houden met betrekking tot de in hoofdstuk 4 op te stellen toekomstscenario's en de realisatie van het Plan Verbeem? Aan de orde komen het beleid op nationaal niveau, op provinciaal en op lokaal niveau.

3.2 Het beleid op nationaal niveau

De Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening

Het beleid op nationaal niveau is natuurlijk zeer globaal, zeker als ingezoomd moet worden op een dorp als Hansweert. Toch staan er een aantal belangrijke beleidslijnen verwoord in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening die van invloed (kunnen) zijn op de mogelijke ontwikkeling van Hansweert.

Voordat ingegaan wordt op de belangrijkste beleidslijnen uit de Vijfde Nota in relatie tot Hansweert, wordt kort uitgelegd waarover de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening gaat:

“De nota bevat het nieuwe beleid tot het jaar 2020 met een doorkijk naar 2030. Het is een nota op hoofdlijnen; een strategische nota die richting geeft aan de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. In de nota staan beleidskaders waarbinnen besluiten genomen kunnen worden. Beslissingen over de concrete ruimtelijke inrichting zijn vooral een zaak voor provincies, regio's en gemeenten” (Ministerie van VROM, 2001:7).

In onderstaande tekst zal ingegaan worden op een aantal algemene maatschappelijke en ruimtelijke trends en ontwikkelingen, die ook in Hansweert aan de orde zijn of kunnen komen. Vervolgens wordt uiteengezet wat voor een gevolgen dat kan hebben, voor Nederland en dus ook voor Hansweert. Daarna wordt aangegeven hoe het Rijk, met behulp van beleid, om gaat met deze trends en ontwikkelingen. De belangrijkste beleidslijnen in relatie tot Hansweert worden genoemd.

De algemene landelijke trends van de afgelopen jaren

“Het is waarschijnlijk dat de snelle veranderingen van de afgelopen jaren zich in de komende tijd zullen doorzetten, met een verder toenemende ruimtebehoefte voor wonen, werken, infrastructuur, recreatie, water en natuur. Hiertegenover staat een afnemende ruimtevrage voor de landbouw. Het is en wordt steeds moeilijker om in alle behoeften te voorzien zonder de ruimtelijke kwaliteit aan te tasten. Ruimte met een goede kwaliteit moet gemaakt worden. Daar zijn keuzen voor nodig en maatschappelijke processen moeten worden gestuurd en bijgestuurd. Daarbij staat voorop dat de ruimte eerlijk moet worden gedeeld” (Ministerie van VROM, 2001:7).

Verkenning van de maatschappelijke en ruimtelijke veranderingen en een weging van de ruimtebehoeften is daarvoor noodzakelijk.

Nederland verandert

Nu volgt een verkenning van de maatschappelijke en ruimtelijke veranderingen en ontwikkelingen.

- **Maatschappelijke veranderingen**

De beroepsbevolking is groot en het tempo van de vergrijzing relatief laag. In de komende jaren zullen de mensen uit het arbeidsproces opschuiven en voor een sterke stijging van de vergrijzing zorgen. Dan zullen ook de aantallen sterften de aantallen geboorten gaan overstijgen. Als gevolg van de hoge immigratie zal de omvang van de Nederlandse bevolking langer door blijven groeien dan die van de andere Europese landen.

Er zijn meer kleinere huishoudens bijgekomen. De samenstelling van de huishoudens bepaalt de vraag naar woningen.

Individualisering en emancipatie kenmerken samen met de toegenomen welvaart de sociale ontwikkeling van de tweede helft van de twintigste eeuw. Het individu is de basiseenheid van de moderne samenleving geworden. Individualisering betekent ook dat de keuzevrijheid van individuen is toegenomen. Werk, woonplaats, vrije tijd en samenlevingssituaties kunnen veel sneller dan vroeger wisselen en op vrijere manieren worden ingevuld in ruimte en tijd.

De beschikbare vrije tijd wordt aan steeds meer verschillende activiteiten besteed. Mensen zoeken rust, stilte en cultuurhistorie, maar op andere momenten prefereren zij juist drukke evenementen en manifestaties, tussendoor gaan ze uit, doen aan sport, of ontspannen zich bij familie en vrienden.

Tijd is kostbaar geworden en moet goed worden besteed; iedere activiteit moet zoveel mogelijke voldoening in korte tijd opleveren. Men stelt steeds hogere eisen aan de kwaliteit van contacten, activiteiten, producten en ook van de omgeving. Bij die eisen horen ook schoonheid en aantrekkelijkheid. De cultuur is visueler geworden. De waarde die mensen hechten aan de uiterlijke kenmerken van de omgeving vertaalt zich in een koopkrachtige vraag. Plekken worden als het ware geconsumeerd.

De economie krijgt steeds meer het karakter van een netwerkeconomie, van internationaal tot regionaal. Handel en transport zijn meer traditionele maar groeiende onderdelen van die netwerken.

De groei van het goederenvervoer is sterker dan die van het personenverkeer door de aanhoudende economische groei en veranderingen in de logistiek.

De verwachting is dat de landbouw de komende 25 jaar minder snel zal groeien dan de economie als geheel, en dat het aandeel in economie en werkgelegenheid verder terug zal lopen.

(Ministerie van VROM, 2001)

- **Ruimtelijke ontwikkelingen**

De maatschappelijke trends hebben ruimtelijke gevolgen. Zo wordt het goederenvervoer steeds complexer en de productie is steeds meer ruimtelijk gesplitst.

De afstanden tussen steden en dorpen zijn (relatief) klein waardoor de druk op de open ruimte groot is. De steden zijn steeds meer in elkaar gegroeid. Weidse landschappen worden schaarser.

De afgelopen jaren is het buitengebied steeds verder gekrompen door de aanleg van woonwijken, recreatievoorzieningen en bedrijventerreinen. Op veel plaatsen is het buitengebied ook versnipperd door een toename van verspreide bebouwing en de aanleg van infrastructuur. Ruimtelijke contrasten tussen stad en land verminderen, de diversiteit in het aanbod aan stedelijke en landelijke milieus neemt af. Deze ontwikkelingen maken Nederland *eentoniger en minder aantrekkelijk*. Het landelijk gebied wordt daardoor als steeds voller ervaren. Tegelijkertijd groeit in de samenleving de behoefte aan een grotere diversiteit in milieus.

Ruimtelijk beleid kan bijdragen aan vergroting van de diversiteit en kwaliteit van stedelijke en landelijke milieus. Het moet daartoe bescherming bieden aan unieke waarden, nieuwe kwaliteiten ontwikkelen. (Ministerie van VROM, 2001)

De ruimtevraag gewogen

De vraag is nu hoe het ruimtegebruik zich de komende dertig jaar zal ontwikkelen?

De in totaal benodigde hoeveelheid ruimte is groter dan alle vrijkomende agrarische gronden bij elkaar. Dit betekent dat er beleidskeuzen gemaakt moeten worden.

Ruimtevragerende functies zijn: wonen en werken, infrastructuur, recreatie en sport en natuur en landschap, water, landbouw. Met behulp van combinaties (-mogelijkheden) kan het totale ruimtebeslag worden beperkt. Hoe gaat men in het beleid met deze ruimtevragerende functies om?

Het nationaal ruimtelijk beleid

Het doel

Men streeft naar ruimtelijke kwaliteit. Die kwaliteit wordt niet alleen op het hoge schaalniveau van de ruimtelijke hoofdstructuur gedefinieerd, maar ook op het niveau van de burger. "Verdere vervlakking van de ruimte moet worden tegengegaan om die burger een leefomgeving te bieden, die voldoet aan zijn wensen en behoeften. Hij moet in die omgeving kunnen functioneren en er plezier aan kunnen beleven. Daarom moeten natuurlijke en cultuurhistorische waarden worden beschermd en variaties en contrasten worden bevorderd. Om de gewenste kwaliteit te definiëren zijn zeven criteria van ruimtelijke kwaliteit bepaald": ruimtelijke diversiteit, economische en maatschappelijke functionaliteit, culturele diversiteit, sociale rechtvaardigheid, duurzaamheid, aantrekkelijkheid en menselijke maat (Ministerie van VROM, 2001:21).

Nederland als Europese regio

Mede vanuit Europees perspectief neemt het rijk verantwoordelijkheid voor de instandhouding en ontwikkeling van unieke landschappen, natuurgebieden, cultuurhistorische waarden, die bijdragen aan de landschappelijke verscheidenheid in Europa zoals de Zeeuws-Zuid-Hollandse delta, het waddengebied, de duinen etc.

Her rijk overweegt de Zeeuws-Hollandse delta aan te wijzen als Nationaal Landschap.

Verscheidenheid maakt kwaliteit

Het rijk wil de aantasting van het landschap een halt toeroepen en contrasten tussen stad en land aantrekkelijker maken. Daarnaast draait het ook binnen iedere stad en binnen het landelijk gebied om de kwaliteit en variatie.

Het Rijk heeft een aantal manieren geformuleerd waarop omgegaan kan worden met de ruimtevraag:

- Intensiveren van ruimtegebruik.

- Combineren van functies; het integraal ontwikkelen van 'typen' ruimtevraag.
- Transformeren van ruimten in stad en land om deze beter aan te laten sluiten bij de vraag.

Het rijk wil de identiteit en diversiteit van het Nederlandse landschap beschermen tegen vervlakking, versnippering, uniformering en verrommeling. Dat lukt niet door ontwikkelingen uit te sluiten, integendeel, maar bij veranderingen moeten bestaande waarden worden gerespecteerd. De cultuur-historische identiteit blijft zo herkenbaar en nieuwe waarden kunnen worden toegevoegd. Contrasten tussen stad en land, stille en drukke zones, open en besloten gebieden worden behouden en versterkt.

Waar de ruimtelijke kwaliteit wordt aangetast of bedreigd of waar er vanuit een of meer nieuwe ruimtebehoeften een nieuwe inrichtingsopgave ligt, zijn investeringen binnen een gebiedsgerichte geïntegreerde aanpak nodig. Voor dergelijke gebieden kunnen op initiatief van de provincie, en gekoppeld aan een streekplanuitwerking, speciale verbeterprojecten worden gestart. Het rijk stimuleert en ondersteunt dergelijke verbeterprojecten. (Ministerie van VROM, 2001)

Meebewegen met water

Drie doelstellingen van het waterbeleid worden als ruimtelijke opgaven beschouwd:

- Het vergroten van de veiligheid.
- Het beperken van de wateroverlast.
- Het veiligstellen van de zoetwatervoorraad.

Het ruimtelijke beleid voor water werkt op verschillende manieren uit in de diverse delen van Nederland. Op De Delta is het volgende van toepassing: "In de Zeeuwse en Zuid-Hollandse delta komen de kenmerken van Nederland als waterland samen. De ecologische en landschappelijke waarden worden hier bevorderd door investeringen in natte natuur. Zoet-zoutovergangen worden hersteld in samenhang met de ruimtebehoefte voor veiligheid. Vooral in de Zeeuwse delta worden deze mogelijkheden benut (Ministerie van VROM, 2001:37).

Uitwerking naar landsdelen

Het Rijk heeft een uitwerking van het beleid naar landsdeel opgesteld. Zeeland valt onder 'Landsdeel Zuid'. Landsdeel Zuid bevat in totaal Noord-Brabant, Limburg en Zeeland.

In de kustzone vindt natuurontwikkeling plaats, met inpassing van recreatieve en economische activiteiten en kustverdediging. De kust van Zeeland wordt versterkt door binnenwaartse verbreding van duinen en dijken in combinatie met de ontwikkeling van natuur en recreatie.

3.3 Het beleid op provinciaal niveau

Het Streekplan

In 1997 is het Streekplan Zeeland door Provinciale Staten vastgesteld. Daarin is het ruimtelijk beleid aangegeven voor de provincie tot 2005 (Provinciale Staten van Zeeland, 2002). In paragraaf 3.2 werd uitgelegd dat de Vijfde Nota de beleidskaders biedt waarbinnen besluiten worden genomen. Het streekplan biedt een kader op basis waarvan het ruimtelijke ontwerpproces richting gegeven kan worden. De verdere uitwerking en concrete invulling moeten plaats vinden op regionaal en lokaal niveau onder de primaire verantwoordelijkheid van de gemeente(n) (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

De centrale doelstelling van het streekplan is:

“De versterking van de ruimtelijke kwaliteit van de provincie Zeeland, met het oog op de vergroting van de werkgelegenheid en het behoud en de versterking van de karakteristieke Zeeuwse omgevingskwaliteiten van rust, schoon, ruimte en groen” (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

Deze doelstelling wil men bereiken door middel van bundeling van activiteiten en door het veilig stellen van de economische positie van de toeristische recreatieve sector door het bieden van ruimte voor kwaliteitsverbetering, verbreding en versterking van het toeristisch product. De kwaliteit van het landelijk gebied en de deltawerken zal worden versterkt door de (verdere) ontwikkeling van de Ecologische Hoofd Structuur en het karakteristieke Zeeuwse landschapspatroon (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

In het streekplan wordt dus sterk ingezet op duurzame ontwikkeling. Men wil inzetten op die kansen die ook in de toekomst de kwaliteitsdragers van de provincie kunnen zijn. De huidige sterke elementen in de provincie zijn: het industriële complex en het havencomplex aan de Westerschelde, de kwaliteit van natuur en landschap en de (recreatieve) ontwikkelingsmogelijkheden (Provinciale Staten van Zeeland, 1997). Vooral de laatste twee elementen, de kwaliteit van natuur en landschap en de recreatie, kunnen als aanknopingspunten gezien worden voor de ontwikkeling van Hansweert.

De Rijks Planologische Dienst (RPD volgens Provinciale Staten van Zeeland, 1997) onderscheidt drie aspecten van duurzaam ruimtegebruik: Het voorkomen van verspilling, de bescherming van het onvervangbare en de ontwikkeling van duurzaam ruimtegebruik. De provincie Zeeland heeft principes en keuzes met betrekking tot duurzaamheid gegroepeerd naar deze drie aspecten. Met betrekking tot het streekplan houdt dit het volgende in:

1. Voorkom verspilling:
 - Bundeling van wonen, werken en voorzieningen in stedelijke ontwikkelingszones en dragende kernen.
 - Bundeling van recreatie in recreatieconcentraties.
 - Bundeling van vervoersstromen.
2. Bescherm het onvervangbare (op is op, weg is weg):
 - Planologische bescherming van landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden.
 - Planologische bescherming voor de Ecologische Hoofd Structuur.
3. Ontwikkel duurzaam ruimtegebruik
 - Opheffen conflicten tussen functies gericht op optimalisering van de betreffende functies en het creëren van win-win situaties, door gebiedsgerichte projecten.
 - Aandacht voor meervoudig en multifunctioneel ruimtegebruik.
 - Aandacht voor beeldkwaliteit.

(Provinciale Staten van Zeeland, 1997:14)

De Provincie Zeeland is zich zeer bewust van de aanwezige waarden in de provincie, en ziet deze waarden als aanknopingspunt voor de verdere ontwikkeling en versterking van de provincie. Dit uitgangspunt moet op lokaal niveau door gemeenten worden uitgewerkt, dus ook door de gemeente Reimerswaal waar Hansweert onder valt. Bovenstaande punten zijn daarvoor een handreiking.

In het streekplan komen meerdere onderwerpen aan de orde. Niet alle onderwerpen zijn relevant met betrekking tot de mogelijke ontwikkeling van Hansweert. Om deze reden worden alleen die onderwerpen besproken die betrekking kunnen hebben op (de ontwikkeling van) Hansweert.

Wonen

Bundeling van activiteiten als woningbouw, bedrijvigheid en infrastructuur wil de provincie bewerkstelligen door middel van het categoriseren van de ruimtelijke ontwikkeling in stedelijke ontwikkelingszones, dragende kernen en woonkernen. Via dit bundelingsprincipe wil men invulling geven aan de centrale beleidsdoelstelling tot versterking van het draagvlak voor voorzieningen en ontwikkelingen, het scheppen van mogelijkheden voor de beheersing van mobiliteitsgroei, het bieden van kansen voor duurzaam en zuinig ruimtegebruik en het behoud van het karakter van het landelijk gebied. Want "bundelen van functies draagt bij aan behoud en verbetering van het voorzieningenniveau en levert een bijdrage aan het beperken van de groei van de mobiliteit, en vermindert de druk op het bouwen in het landelijk gebied" (Provinciale Staten van Zeeland, 2002).

In het streekplan worden in Zeeland drie stedelijke ontwikkelingszones aangeduid. De ontwikkelingszones hebben op het gebied van wonen, werken en voorzieningen betekenis op provinciaal niveau. Er zijn voorzieningen van een bovenregionaal karakter en een groot deel van de Zeeuwse werkgelegenheid is hier geconcentreerd (Provinciale Staten van Zeeland, 1997). Een van de ontwikkelingszones is de stedelijke ontwikkelingszone Goes. Deze stedelijke ontwikkelingszone ligt nabij de kern Hansweert. Hansweert is vooral voor de bovenregionale voorzieningen afhankelijk van deze zone.

Naast de stedelijke ontwikkelingszones zijn er dragende kernen aangeduid, de overige kernen zijn als woonkernen aangeduid. Hansweert valt in de categorie *woonkernen*. Ze heeft als kern geen 'dragende' functie voor omliggende kernen. Men ziet de kleine kernen, zoals Hansweert, als beeld- en sfeerbepalers van het landschap. De wens is om de kleine kernen mooi te houden. Uitgangspunt daarbij is behoud en zo mogelijk versterking van de woonkwaliteit, gericht op het opvangen van de eigen groei. Dit betekent onder meer bouwmogelijkheden voor de eigen lokale woningbehoefte en bedrijfsterreinontwikkeling toegesneden op de lokale maat. Dit komt mede tegemoet aan de wens om de groeitendens in de bevolkingsontwikkeling vast te houden en te versterken. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitwerking hiervan in een structuurvisie. Zie ook paragraaf 3.6 Volkshuisvestingsplan Reimerswaal en paragraaf 3.11 Structuurschets Reimerswaal Kernen.

Zoals gezegd ligt de nadruk binnen het beleid op de versterking van de woonkwaliteit. Nieuwbouw op basis van de natuurlijke groei is daarvoor een van de instrumenten. Voorts wordt daarbij door Provinciale Staten van Zeeland de opmerking geplaatst dat nieuwbouw in de kleinere kernen nauwelijks effect zal hebben op het behoud van het voorzieningenniveau. Het proces van concentratie en schaalvergroting zal niet worden gestopt door de bouw van kleine aantallen woningen (Provinciale Staten van Zeeland, 1997:21).

Voordat men aan nieuwbouw kan denken dient het accent eerst te liggen op goed beheer en vernieuwing, vervolgens op de mogelijkheid voor inbreidingslocaties, en tenslotte pas op de locatiekeuze en inrichting van uitbreidingsplannen. Buiten de kernen dient de woonfunctie niet te worden uitgebreid (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

Verkeer

"Het mobiliteitsbeleid is gericht op het terugdringen van de groei van de automobilititeit. Met name daar waar concentraties wonen, werken, en voorzieningen in elkaars nabijheid zijn, is draagvlak voor openbaar vervoer" (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

Bij het openbaar vervoer worden een verbindend net en een ontsluitend basisnet onderscheiden. Het ontsluitende basisnet bedient in principe alle delen van de provincie, ook de kleinere kernen en minder dicht bevolkte gebieden. Het basisnet heeft slechts in beperkte mate een functie als alternatief voor de

auto. Een groot deel van het bestaande openbaar vervoersysteem maakt deel uit van het basisnet.

Het draagvlak van openbaar vervoer in een dunbevolkte en geografisch verdeelde provincie als Zeeland is kwetsbaar. Getracht wordt hierop een antwoord te vinden door middel van nieuwe vraagafhankelijke vervoervormen. Vraagafhankelijke vervoervormen is mogelijk een oplossing om de bereikbaarheid van de kleine kernen te garanderen (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

Economie en Bedrijvigheid

Met betrekking tot het onderwerp economie en bedrijvigheid is behoud en versterking van de werkgelegenheid een van de kernpunten van het provinciaal beleid. Daarnaast moet er voor vestiging en uitbreiding van bedrijvigheid voldoende aanbod van bedrijfsterreinen van de juiste kwaliteit beschikbaar zijn. Men heeft geconstateerd dat er in de provincie juist een tekort is aan hoogwaardige bedrijvenparken, distributieparks en kantoorlocaties.

Bedrijfsterreinen bij kernen die geen dragende functie hebben, zoals Hansweert, hebben vooral lokale potenties. Hier moet met name zorg gedragen worden voor de opvang van de eigen bedrijvigheid. De lokale vestigingsmogelijkheden dienen op de aard, schaal en functie van de kern te zijn afgestemd (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

Daarnaast vindt stimulering van niet-agrarische neventakken plaats in het kader van het project Vitaal Platteland subsidiering. Het beleid is gericht op realisering van ontwikkelingen die zowel betekenis hebben voor het behoud van de kwaliteiten van het landelijk gebied als voor de versterking van de economische dragers ervan. Het "bevorderen van diversificatie economische dragers is een van de prioriteiten in het uitvoeringsprogramma Vitaal Platteland 2000-2006" (Provinciale Staten van Zeeland, 2002:26).

Recreatie

De hoofddoelstelling van het provinciaal beleid met betrekking tot recreatie is "het op zorgvuldige wijze veilig stellen van de economische positie van de toeristisch recreatieve sector in Zeeland". Dit doel wordt nagestreefd door "vernieuwing, verbreding en versterking van het toeristisch product en door behoud en versterking van de Zeeuwse omgevingskwaliteit" (Provinciale Staten van Zeeland, 1997). Verbreding van het aanbod wil men bewerkstelligen door ook meer *natuurgerichte recreatie, cultuurhistorie en plattelandstoerisme* te ontwikkelen. Belangrijk daarvoor is samenwerking van overheid en bedrijfsleven (Provinciale Staten van Zeeland, 1997). Indien hiervoor mogelijkheden zijn binnen een gemeente moet men dit op gemeentelijk niveau verder uitwerken.

Bestaande recreatieconcentraties vormen in de toeristische hoofdstructuur een belangrijk gegeven voor ontwikkeling en blijven gehandhaafd als kernelement van de ruimtelijke structuur. Deze concentraties zijn vooral aan de kust te vinden. Buiten de recreatieconcentraties, zoals in Hansweert, kunnen individuele, meer of minder intensieve vormen van verblijfsaccommodatie, dagrecreatie of watersport in of aansluitend aan steden en dorpen in een daarbij passende mate en aard worden toegestaan. Voorwaarde daarbij is een voldoende infrastructurele en openbaar vervoersuitrusting (Provinciale Staten van Zeeland, 1997:59). Ook hier geldt dat een uitwerking op gemeentelijk niveau gewenst is. Deze beleidslijn kan, indien gewenst, van toepassing zijn op Hansweert.

Het beleid is erop gericht de gebruiksmogelijkheden van stranden, oevers, (delta)wateren, bossen, natuurgebieden en het landelijk gebied, met inachtneming van de primaire belangen, optimaal te benutten en de diversiteit hierbij in stand te houden. Kleinschalige recreatieve elementen zijn mogelijk, voor

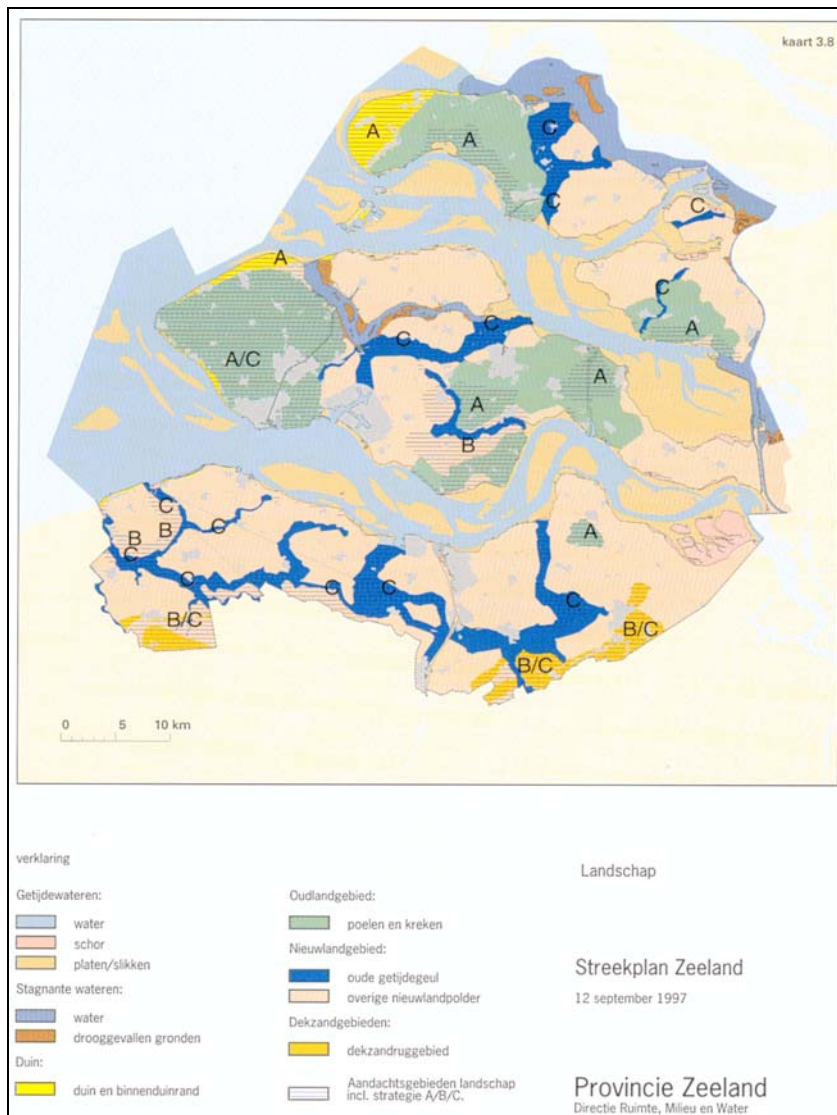
zover deze geen of slechts in geringe mate beperkingen voor de primaire functies inhouden (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

Een aantal gebieden wordt aangewezen als recreatieve en stedelijke ontwikkelingszones en recreatieve herstructureringszones. Hansweert ligt nabij de stedelijke ontwikkelingszone van Goes en omgeving. Dit kan een aanknopingspunt zijn voor de toeristische ontwikkeling van Hansweert. Recreatieve routes kunnen bijvoorbeeld gekoppeld worden aan Goes. De nabijheid van een grote stad is aantrekkelijk voor toeristen en dagjesmensen, men kan rustig verblijven in Hansweert en men is toch nabij de grote stad.

Zonering landelijk gebied

Omdat men een keuze moet maken tussen enerzijds het bieden van kansen en perspectieven voor de landbouw en anderzijds het veiligstellen en versterken van de ecologische en landschappelijke kwaliteiten en de recreatieve gebruiksmogelijkheden, heeft de provincie een zonering van het landelijk gebied aangebracht. De hoofdzonering geeft de ruimtelijk prioriteiten naar gebieden aan. Nadere invulling en nuancering geschied op het lokale planniveau, de Bestemmingsplannen Buitengebied. Op deze manier wordt landbouw lokaal behouden en wordt elders ruimte geboden voor recreatie. Een van de zonetypen is "Agrarische ontwikkeling richtinggevend". Hansweert ligt in deze zone. In deze zone gaat het om gebieden met een agrarische hoofd-functie. Een flexibele, duurzame en concurrerende agrarische ontwikkeling is gewenst

Figuur 3.1 Streekplankaart landschapstypen



Bron: Provinciale Staten van Zeeland, 1997

Natuur

Het provinciaal natuurbeleid streeft naar realisering van de Ecologische Hoofd Structuur. De beleidsstrategie is tweeledig. Enerzijds behoud en versterking van actuele waarden, anderzijds de daadwerkelijke ontwikkeling van potentiële waarden. De EHS bestaat uit bestaande kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en verbindingszones. De actuele natuurwaarden dienen planologisch te worden veiliggesteld. Vormen van intensief ruimtegebruik in of in de directe omgeving worden geweerd. Het recreatief medegebruik wordt gestimuleerd maar wordt begrensd door de draagkracht van de natuur. Naast de passieve veiligstelling dient er gestreefd te worden naar een actieve versterking van de aanwezige waarden en kwaliteiten door middel van beheer en stimuleringsbeleid. Lokale elementen buiten de Ecologische Hoofd Structuur dienen behouden te blijven omdat ze dienen als 'stapstenen' in verbindingszones. Hansweert ligt aan bestaand bos- en natuurgebied en maakt deel uit van het natuurgebied aan de Westerschelde. Zie ook paragraaf 3.10.

Landschap

Doelstelling van het landschapsbeleid is komen tot een goed functionerend landschap, dat wil zeggen een aantrekkelijk duurzaam landschap in de hele provincie. Het landschap is daarin de herkenbare uitdrukking van de verschillende grondgebruiksfuncties.

Het landschapsbeleid is gericht op behoud en ontwikkeling van een karakteristiek Zeeuws landschapspatroon. Het landschapsbeleid beoogt ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied op verantwoorde wijze bij de bestaande kwaliteiten aan te laten sluiten.

Bij de afweging omtrent nieuwe ontwikkelingen dient aan de visueel-landschappelijke aspecten expliciet aandacht te worden besteed, de provincie heeft daarvoor het Provinciaal Beeldkwaliteitskader opgesteld (Provinciale Staten van Zeeland, 2002).

Zeeland is door de inpolderingsgeschiedenis bij uitstek een cultuurlandschap. Zeeland kan ingedeeld worden in een aantal karakteristieke landschapstypen, zie ook figuur 3.1. Hansweert, en met name het sluizencomplex, valt onder het aandachtsgebied *Oudland*. De kwaliteit daarvan is de karakteristieke openheid en natuurlijkheid, relict en cultuurhistorie (reservaatgebieden). De strategie die bij dit landschapstype hoort is behoud en versterking van het bestaande landschap. Het beleid is gericht op het beschermen en behouden van waardevolle elementen en relict in het landelijk gebied en in de bebouwde omgeving. Een toeristisch-recreatieve en educatieve benutting lijkt hier mogelijk (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

Cultuurhistorie

In het streekplan wordt nadrukkelijk genoemd dat "waardevolle elementen en relict een adequate planologische bescherming dienen te krijgen".

Bij de ontwikkeling van het landschapsbeleid zijn cultuurhistorische kenmerken en structuren integraal meegewogen. Aanvullend is het beleid gericht op het beschermen van waardevolle elementen en relict in het landelijk gebied en in de bebouwde omgeving. Het gaat daarbij vooral om oude monumentale boerderijen, landhuizen en buitenplaatsen, vestings- en verdedigingswerken, molens e.d..

Tevens dient "bij nieuwe ontwikkelingen rekening gehouden te worden met fraaie stads- en dorpsilhouetten" (Provinciale Staten van Zeeland, 2002). Bij de toetsing van gemeentelijke bestemmingsplannen wordt getoetst op cultuurhistorische aspecten, waarbij de bescherming van monumentale structuren en gebouwen, vestings- en verdedigingswerken aandacht krijgt.

De CHS is de cultuurhistorische hoofdstructuur, deze dient als onderlegger gebruikt te worden bij de ruimtelijke afweging van nieuwe ontwikkelingen (Provinciale Staten van Zeeland, 2002:48).

Dit beleid van behoud en bescherming van relict is gebaseerd op het beleid uit de Nota Belvédère: "De Nota Belvédère beoogt de alom aanwezige cultuurhistorische waarden sterker richtinggevend te laten zijn bij de inrichting van Nederland. Cultuurhistorie dient structureel te worden betrokken bij de ruimtelijke ordening. Het moet gezien worden als kans en als inspiratiebron in plaats van slechts een belemmerende factor. In de nota zijn belvédèregebieden aangewezen, in Zeeland is dat o.a. de Zak van Zuid-Beveland (WCL gebied oftewel Waardevol Cultuur Landschap)."

3.4 Het beleid op lokaal niveau

Het Bestemmingsplan

De gemeente Reimerswaal heeft in 1997 een bestemmingsplan opgesteld voor de gedempte Kanaalarm in Hansweert. In dit gemeentelijk beleid geeft men een belangrijke prioriteit aan hergebruiksmogelijkheden van de gedempte Kanaalarm. Uitgangspunt daarbij is dat de invulling van het gebied ten goede dient te komen aan de kern Hansweert.

De invulling van deze beleidsprioriteit was vertraagd, als gevolg van de uitgestelde overname van het gebied door de gemeente, in verband met onduidelijkheid en risico inzake de geconstateerde bodemverontreiniging in het

slibdepot. Zie hiervoor figuur 3.4, het groene vlak ten zuiden van de 1^e en 2^e fase. Ondertussen is met de Inspectie der Domeinen overeenstemming bereikt over de overname van de gronden. De gemeente heeft de 18 ha binnendijs gekocht en de 12 ha van het slibdepot heeft de gemeente in erfpacht (RBOI, 1997). Voor de bouwkavels waarop is gebouwd aan de Leklaan en de Kerklaan geldt dat deze in eigendom zijn van de woningbezitters (Emailbron 1).

In onderstaande tekst wordt samengevat wat de belangrijkste punten zijn uit dit bestemmingsplan in relatie tot de toekomstige ontwikkeling van Hansweert.

Wonen

In de kadernota 1998-2001 is door het college besloten om voor het voorzien in de woningbehoefte van Hansweert prioriteit te geven aan de locatie 'gedempte Kanaalarm'. Deze ontwikkeling is urgent, gelet op de beperkte capaciteit om uit te breiden, want de uitbreidingslocaties Tramper I en II zijn vol (RBOI, 1997).

Het meest noordelijke deel van de gedempte kanaalarm is buiten het plan-gebied gehouden en is opgenomen in het in voorbereiding zijnde bestemmingsplan Loswal/Kaai 85 Hansweert. Het streefbeeld is om dit deel te reserveren ten behoeve van bedrijfsontwikkeling. Dit bestemmingsplan sluit daar beter op aan. Het slibdepot wordt opgenomen in de Algehele Herzieningen Bestemmingplan Buitengebied (RBOI, 1997).

In het Dorpsplan Hansweert van 1995 is een streefbeeld voor de ontwikkeling van de gedempte kanaalarm opgenomen. Het gaat om de volgende zonering van het gebied:

- Noordelijk gebied reserveren voor bedrijventerrein
- Tussen rotonde en Boemdijk inrichten als groene bufferzone
- Middendeel voor woonbebouwing
- Zuidelijk deel inrichten tot parkgebied rondom de Westsluis

In het bestemmingsplan wordt de voorziene woonbebouwing in het midden-gedeelte van de gedempte kanaalarm beschreven als "de invulling van het gebied die daadwerkelijk zorg draagt voor het ruimtelijk-functioneel benutten van de gedempte kanaalarm voor de kern" (RBOI, 1997).

Uitbreidingsbehoefte

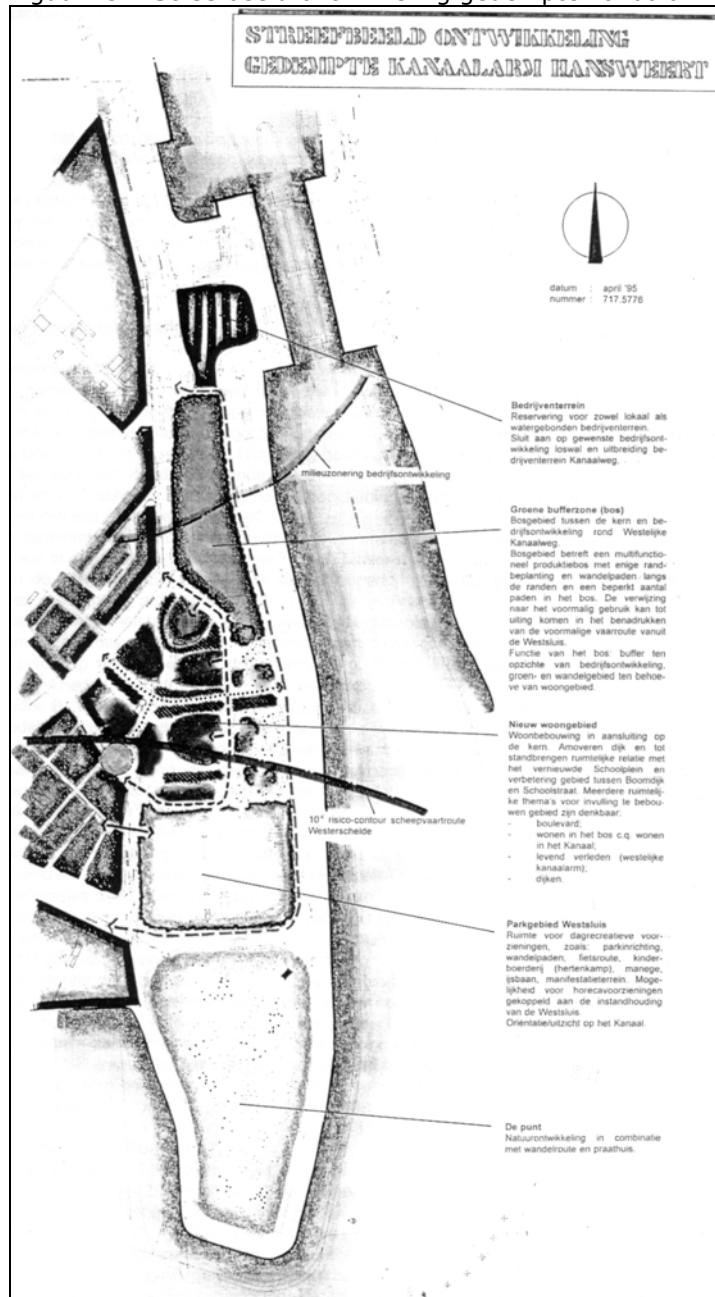
De gemeente Reimerswaal heeft een aantal kwalitatieve beleidsuitgangspunten opgesteld voor het woningbouwprogramma:

- Tenminste opvangen eigen woningbehoefte
- Bijdragen aan versterking kleine kernen: Hansweert, Oostdijk en Waarde
- Afstemming kwalitatieve samenstelling op de lokale woningbehoefte en economische ontwikkeling

Daarnaast gelden de volgende kwantitatieve bestanddelen uit het woningbouwprogramma:

- Woningvoorraadtoename voor natuurlijke aanwas
- Vervangende woningbouw in verband met woningonttrekkingen
- Opslag (van het woningaantal/contingent) in verband met economische ontwikkeling

Figuur: 3.2 Streefbeeld ontwikkeling gedempte kanaalarm Hansweert, dorpsplan



Bron: RBOI Middelburg B.V., 1995

Met behulp van de uitgangspunten heeft de gemeente Reimerswaal een woningbouwprogramma opgesteld voor 1996-2006. Het programma voor de kern Hansweert voor de periode 1996-2006 bedraagt 10% van het gemeentelijk woningbouwprogramma. Dit percentage is bepaald naar het relatieve aandeel van het inwonertal. Het woningbouwprogramma voor de hele gemeente Reimerswaal betreft 733 woningen over 10 jaar. Dit houdt in dat het woningbouwprogramma voor Hansweert 73 woningen betreft, alsmede een opslag voor vervanging van 11 woningen, zijnde in totaal 84 woningen over de periode 1996-2006. De capaciteit in het bestemmingsplan Tramper is inmiddels volledig benut. Tussen 1996-1997 zijn hiervan 27 bouwkavels zijn uitgegeven, de uitbreidingsbehoefte bedraagt daardoor ongeveer 55 woningen (RBOI, 1997).

Tabel 3.1 Woningbouwprogramma Reimerswaal 1996-2006

Onderdelen woningbouwprogramma	Per 10 jaar	Per jaar
Basisprogramma natuurlijke groei	733 won.	
Vervangende woningbouw	110 won.	
Opslag economische ontwikkeling	120 won.	
Totaal woningbouwprogramma 1996-2006	963 won	96 won.

Bron: RBOI, 1997

Tabel 3.2 Verdeling woningbouwprogramma over Hansweert 1996-2006

Kern	Proc. Verd. Inwonertal	Basisprogramma	Vervang. woningbouw	Opslag ec. Ontw.	Totaal programma
Hansweert	10%	73	11	0	84

Bron: RBOI, 1997

Externe veiligheid

Kanaal door Zuid-Beveland

De voorziene woningbouwlocatie op de gedempte kanaalarm ligt ten westen van het Kanaal door Zuid-Beveland. Dit kanaal wordt in het rijksbeleid aangemerkt als hoofdvaarweg. Over het kanaal worden per schip gevaarlijk stoffen getransporteerd. Voor hoofdvaarwegen zijn knelpunten en risico's ten aanzien van externe veiligheid geïnventariseerd, wat onder meer uitgedrukt wordt in 'individuele risicocontouren'. Deze lijnen geven de kans aan dat een persoon dodelijk wordt getroffen door een ongeval. De 10^{-8} contour geldt als streefwaarde, de 10^{-6} contour geldt als maximaal toelaatbaar risico en de 10^{-5} contour als saneringswaarde. Voor het Kanaal door Zuid-Beveland zijn de 10^{-6} en de 10^{-8} contour bepaald. De uitkomsten zijn echter gebaseerd op de oude situering van het kanaal. Op termijn zal een nieuwe risico-analyse moeten worden uitgevoerd. Deze analyse zal door Rijkswaterstaat uitgevoerd gaan worden. Gezien de ruime afstand van het kanaal (200 m) tot het geplande woongebied ligt het niet voor de hand dat de 10^{-6} contour zal worden overschreden. (RBOI, 1997) Binnenkort wordt het zeker noodzakelijk om een nieuwe risicoanalyse uit te voeren, vanwege te verwachten opmerkingen hierover door de provincie in het kader van het artikel 10 Bro-vooroverleg (Emailbron 1).

Westerschelde

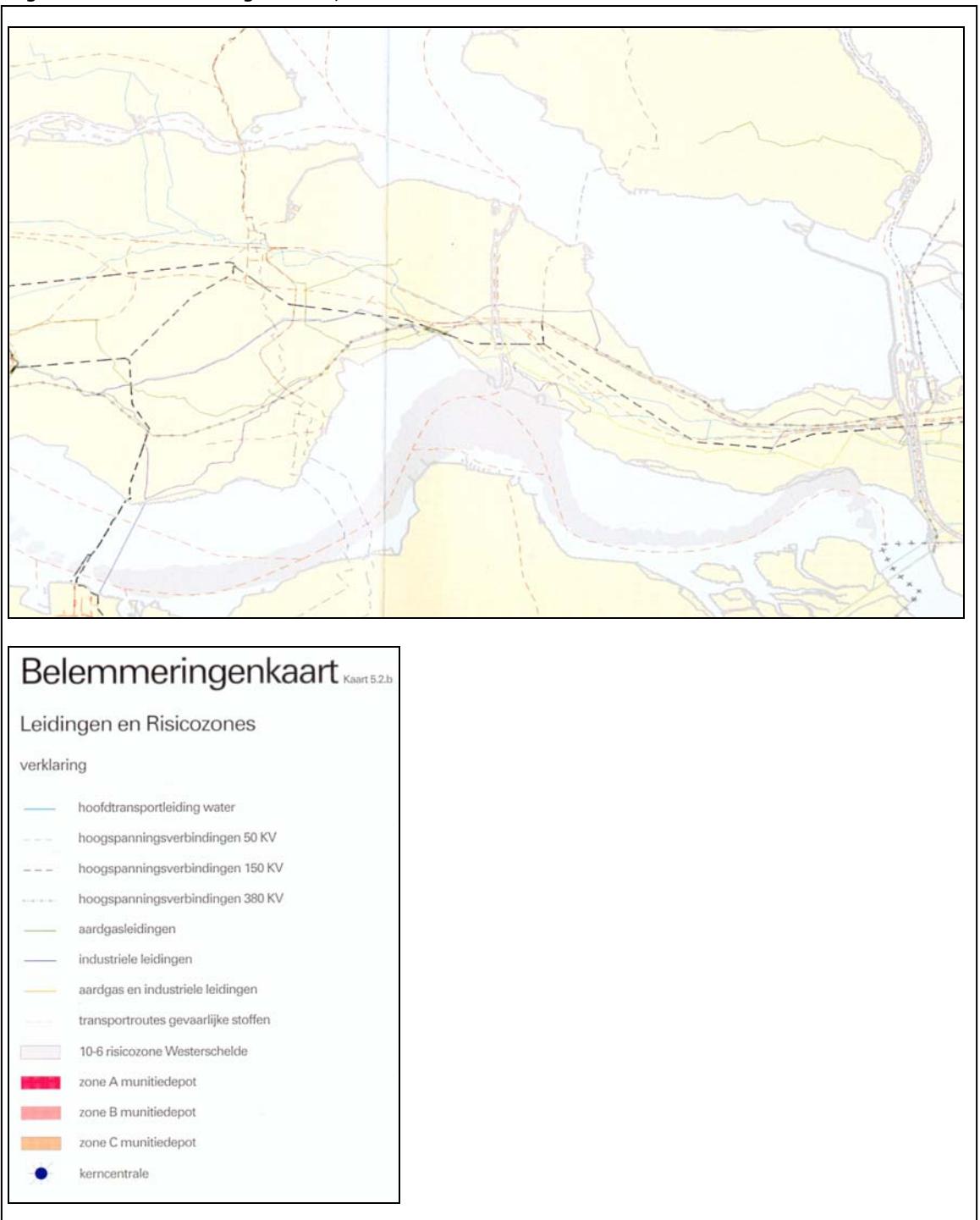
Ook over de Westerschelde vindt transport van gevaarlijke stoffen plaats. Uit een onderzoek naar de externe veiligheidssituatie kwam met betrekking tot Hansweert het volgende naar voren:

- De 10^{-5} individuele risicocontour raakt nergens de oever, van een saneringssituatie is geen sprake.
- De 10^{-6} contour ligt over het zuidelijke deel van het plangebied, het gaat hier om een tiental woningen van de kern Hansweert, deze overschrijding wordt veroorzaakt door het vervoer van toxische gassen.

- Binnen de 10^{-6} contour dient woningbouw te worden vermeden, woningbouw is pas toelaatbaar indien concreet inzicht wordt geboden op een risico-reductie binnen 5 jaar tot beneden het maximaal toelaatbaar risico.

Gezien de schaal van het plan wordt de afweging tot invulling van het plangebied gelegen binnen de risicocontour tot de gemeentelijke verantwoordelijkheid gerekend. Het advies is om plannen gefaseerd uit te voeren (RBOI, 1997).

Figuur 3.3 Belemmeringenkaart; risicocontouren



Bron: Provinciale Staten van Zeeland, 1997

Bodem

Ter plaatse van het terrein waar onderhoud is gepleegd aan de sluisdeuren is de bovengrond onder andere verontreinigd met verschillende metalen, olie en polycyclische aromaten. Onafhankelijk van de toekomstige bestemming en het gebruik van het terrein wordt sanering van de bovengrond noodzakelijk geacht. Voor deze locatie is inmiddels een saneringsplan opgesteld en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. Op grote delen van het terrein is sprake van lichte verontreiniging van grond en/of grondwater. De provincie heeft aangegeven dat deze verontreiniging geen belemmering vormt voor de beoogde bestemmingen of gebruik. (RBOI, 1997)

Gewenste structuur

Op basis van een analyse van de huidige ruimtelijke structuur van het gebied heeft men een aantal uitgangspunten voor de gewenste toekomstige structuur van de gedempte kanaalarm opgesteld:

- Behouden sfeer en karakter van de specifieke omgeving door:
 - Versterking van de structuurlijnen
 - Integratie historische elementen (sluizen, dijken, reliëf)
 - Openheid naar het water
 - Handhaving oppervlaktewater
- Realiseren goede ruimtelijke relatie kern-uitbreiding door:
 - Versterking pleinfunctie van knooppunt Schoolstraat-Oude kanaaldijk
 - Toevoeging bijzondere bebouwing/ functies op knooppunten
 - Opheffen barrièrewerking van oude kanaaldijk
- Waarborgen eigen ruimtelijke kwaliteit van uitbreiding door:
 - Differentiatie bebouwingspatroon
 - Verbijzondering van de randen
 - Benutten reliëf/hoogteverschillen
- Aandacht beeldkwaliteit

Voorschriften

In het dorpsplan Hansweert (1995) is vermeld dat de kanaalarm, naast een woonfunctie, tevens een recreatieve functie dient te krijgen. Door het toekennen van de bestemming 'Groenvoorzieningen' en 'Recreatie' kan dit gebied voor diverse dagrecreatieve activiteiten worden gebruikt. Tevens zijn deze gronden bestemd voor bos, plantsoenen, waterpartijen en beplantingen. Er mag één horecabedrijf gevestigd worden, uitsluitend gericht op het verstrekken van ter plaatse te nuttigen voedsel en/of dranken. In samenhang met het bovenstaande is de grond bestemd voor speelvoorzieningen en fiets- en voetpaden en overige voorzieningen. Op de gronden met de bestemming 'Groenvoorzieningen en Recreatie' (GR) kunnen gebouwen worden gerealiseerd met in totaal een maximum oppervlakte van 150 m² (RBOI,1997:22). Maar op de gronden met de nadere aanwijzing (z) mogen ten behoeve van de bestemming uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, worden gebouwd (RBOI, 1997).

3.5 Tweede herziening Kanaalarm Hansweert, Voorontwerpbestemmingsplan

In 1999 is het bestemmingsplan Kanaalarm Hansweert vastgesteld en goedgekeurd. Dat plan bevat de juridisch-planologische regeling voor het gebied van de gedempte Kanaalarm en een klein deel van de hierop aansluitende kern Hansweert, waaronder het gebied tussen de Kerklaan en de gedempte Kanaalarm met het daarin gelegen dorpshuis.

In het basisplan van 1999 is de eerste fase van het nieuwe woongebied bestemd voor 'Wonen'. Het overige deel heeft de bestemming 'Groenvoorzieningen en Recreatie'.

In juni 2003 is een voorontwerp bestemmingplan Tweede Herziening Kanaalarm Hansweert gemaakt. Het streven is dat dit ontwerp eind 2004/begin 2005 rechtskracht krijgt (Emailbron 1). De tweede herziening van het bestemmingsplan is noodzakelijk vanwege de volgende omstandigheden en ontwikkelingen:

- De eerste fase van uitbreiding (woningbouw langs de Leklaan) is voor een belangrijk deel gerealiseerd. Continuïteit in woningbouwmogelijkheden is gewenst en dat noodzaakt tot het ontwikkelen van een volgende fase. Door de sloop van woningen aan de Burkunkstraat is er extra woningbouwcapaciteit vrijgekomen voor de periode tot 2006 zodat er contingent beschikbaar is.
- Voor het meest zuidelijk gesitueerde bouwblok uit de eerste fase was voorzien in een stevig bebouwingsfront. Daaraan is inmiddels gestalte gegeven in de vorm van een ontwerp voor een supermarkt op de begane grond met daarboven appartementen.
- Tot slot dient het bestemmingsplan te worden aangepast aan de inmiddels gerealiseerde nieuwbouw van het nieuwe dorpshuis Kaj Munk ter plaatse van het voormalige dorpshuis.

Gelet op de ruimtelijk-stedebouwkundige samenhang en afstemming, zijn deze drie ontwikkelingen uitgewerkt in een inrichtingsschets. Deze schets is in de herziening vertaald in een bestemmingsregeling. Het betreft de tweede herziening. De eerste betrof het verwerken van het gemeentelijk prostitutiebeleid in de voorschriften (als onderdeel van de parapluherziening Bordeelverbod uitsluiten vestigingsmogelijkheden van seksinrichtingen) (RBOI, 2003b). Op figuur 3.4 is het gebied van de tweede herziening aangegeven. De eerste fase is voor een deel gerealiseerd.

In deze Tweede fase wordt er verder invulling gegeven aan het gebied van de gedempte kanaalarm.

Structuur

Huidige situatie

Het onderzoeksgebied kent momenteel het volgende gebruik en bebouwing:

- Het dorpshuis
- Braakliggende percelen grasland
- Woongebied

Het nieuwe dorpshuis en fase I (zie figuur 3.4) van de woningbouw zijn gerealiseerd. Kenmerkende structuurelementen zijn de restanten van het oude sluizencomplex die een cultuurhistorische en recreatieve functie hebben en het reeds gerealiseerde bos aan de noordzijde van het plangebied (RBOI, 2003b:14).

Gewenste situatie

Het ruimtelijk concept voor het gehele gebied van de gedempte kanaalarm, zoals is beschreven in het basisplan, blijft de basis voor de ruimtelijke ontwikkeling van het gebied.

De kenmerkende structuurelementen van het basisconcept zijn:

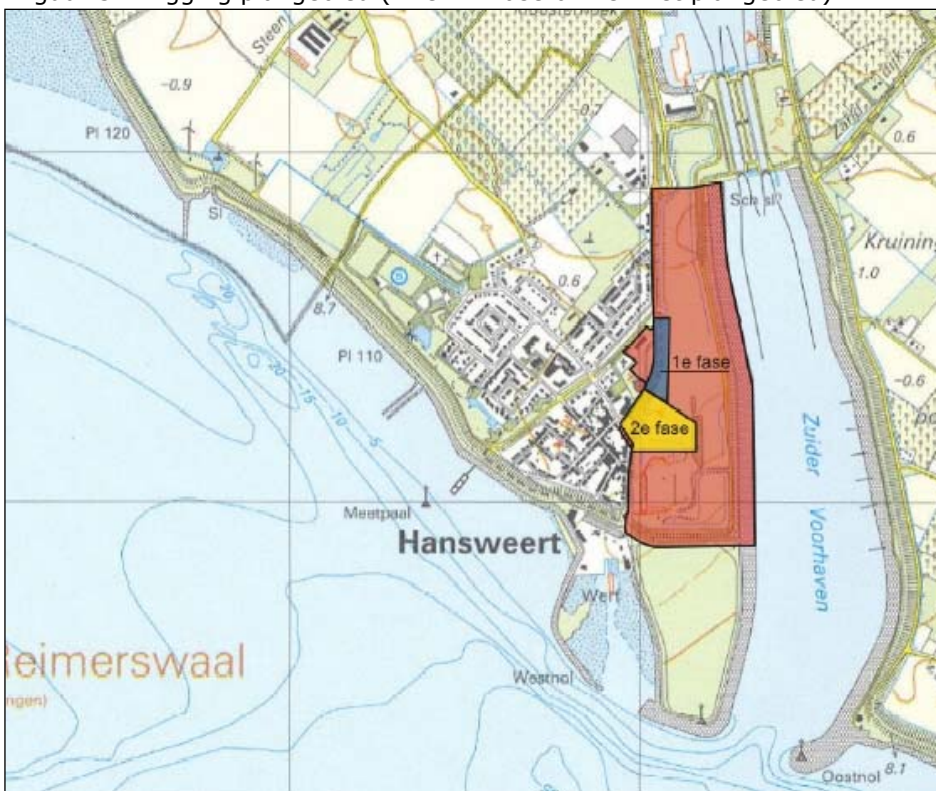
- Een bosgebied aan de noordzijde dat al aangelegd is.
- Het voormalige sluizencomplex aan de zuidzijde met een cultuurhistorische en recreatieve functie.
- Een groene as op de overgang van de oude kern naar de uitbreiding (Kerklaan).
- De open ruimte voor de kerk met een zichtlijn op de Kanaaldijk.
- Het plein op de hoek van Schoolstraat als knooppunt van voorzieningen.
- Een strook boselementen als overgang van het woongebied naar de dijkzone langs het kanaal.

Het programma voor de invulling van het gebied bevat de volgende elementen:

- Het nieuwe dorps huis op de kop van het plein (inmiddels gerealiseerd).
- Een supermarkt van 400-500 m² (verplaatsing van de bestaande supermarkt aan de Kanaalstraat).
- 19 appartementen in combinatie met de supermarkt.
- 21 grondgebonden woningen.

Op de plankaart (zie figuur 3.5) van de tweede herziening van het bestemmingsplan is de ruimtelijke opzet en inrichting van de uitbreiding weergegeven (2^e fase, zie ook figuur 3.4). Voor de ruimtelijke hoofdstructuur wordt aansluiting gezocht bij de reeds bestaande structuur, aangezien dit een randvoorwaarde is voor de realisering van de tweede fase. Hierbij is het voormalige sluizencomplex, dat als element in het landschap nog goed herkenbaar is, van groot belang.

Figuur 3.4 Ligging plangebied (1^e en 2^e fase binnen het plangebied)



Bron: RBOI Middelburg B.V. , 2003b

Het zuidelijke deel van het plangebied is bedoeld voor woningbouw en een supermarkt ter vervanging van de huidige supermarkt aan de Kanaalstraat. Ter plaatse van de beoogde ontwikkelingslocaties hebben de gronden de bestemming 'Woondoeleinden'. Het overgrote deel van het plangebied zal echter als 'Groenvoorziening en Recreatie' bestemd blijven.

De woningen zullen in een heldere blokstructuur geplaatst worden, waarbij wandvorming in de richting van de open ruimten, zoals het sluizencomplex en de kerk, belangrijk is. Het sluizencomplex zal vrijgehouden worden van autoverkeer, een wandelpad is wel mogelijk. (RBOI, 2003b)

Voorschriften

Schaal en karakter van de kern en het sluizencomplex zijn als belangrijke structuurelementen zeer bepalend voor de belevingswaarde van deze omgeving.

Het programma voor de voorzieningen met appartementen mag niet leiden tot een te massaal gebouw op deze relatief gevoelige plek. Kavelgrootte en herkenbaarheid van de diversiteit aan functies vragen aandacht. Ook de relatie met de groene rand waar openbaar en privé-gebied elkaar direct raken, vergt een zorgvuldige invulling zodat de sfeer gewaarborgd blijft. Een groene invulling van de perceelsscheidingen is gewenst. Een projectmatige ontwikkeling van deze strook kan dit bevorderen.

In principe gelden de voorschriften van het basisplan onverkort voor het plangebied van de tweede herziening. Ook voor de bestemming 'Groenvoorzieningen en Recreatie' (GR) volstaat het basisplan. Het bestemmingsplangebied is op korte afstand gesitueerd van de Westerschelde. Dit gebied is zowel in de Habitatlijn als de Vogelrichtlijn aangewezen als speciale beschermingszone. Beide richtlijnen hebben externe werking, wat betekent dat ingrepen buiten het aangewezen gebied op hun aanvaardbaarheid moeten worden opgelost.

Er is een rapportage opgesteld waarin de conclusies zijn beschreven die getrokken zijn op basis van de beoordeling van de mogelijke effecten van de voorgenomen ontwikkelingen op de beschermde natuurwaarden in het plangebied en de directe omgeving. Dit zijn:

- Er vindt geen negatieve beoordeling plaats van speciale beschermingszones uit de Vogelrichtlijn en/of Habitatlijn.
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van extra beschermde vogelsoorten en de rugstreeppad.
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de overige beschermde zoogdieren.

Uit deze rapportage kan geconcludeerd worden dat eventuele negatieve gevolgen van (uitvoering van) het beoogde voornemen op de te beschermen natuurwaarden verwaarloosbaar zullen zijn. (RBOI, 2003b)

Figuur 3.5 Ruimtelijke opzet en inrichting van de uitbreiding (invulling 2^e fase)



Bron: RBOI Middelburg B.V. , 2003b

3.6 Volkshuisvestingsplan Reimerswaal

“De hoofddoelstelling van het gemeentelijk volkshuisvestingsbeleid bestaat uit het zo goed mogelijk voorzien in de lokale kwantitatieve en kwalitatieve woningbehoefte en het bevorderen van de kwaliteit van het wonen in Reimerswaal, in samenwerking met relevante marktpartijen” (RBOI, 2003).

Het beleid is primair gericht op het tegemoetkomen aan de woningbehoefte van inwoners en van economische en sociaal-maatschappelijk gebonden van de gemeente Reimerswaal. Daarmee wordt aangesloten enerzijds op de woonfunctie van Reimerswaal en anderzijds op de economische dynamiek van de gemeente en de economische ontwikkelingsmogelijkheden die in het kader van het streekplan worden geboden, met name Yerseke, Kruiningen en Rilland-Krabbendijke. De gemeente Reimerswaal besteedt daarbij bijzondere aandacht aan groepen die binnen de normale woningmarktwerking minder goed uit de voeten kunnen (senioren en starters).

Centrale vraag voor het volkshuisvestingsplan is hoe het woningaanbod (bestaande voorraad en nieuwbouw) af te stemmen op de huidige en te verwachten woningbehoefte?

Uitbreidingsbehoefte

In de gemeente Reimerswaal is de toename van de bevolkingsomvang groter dan in de andere gemeenten in de regio Bevelanden. Daarnaast is ook de toename van het aantal huishoudens groter dan in de andere gemeenten. Dit komt onder andere doordat de gezinsverdunning in Reimerswaal met vertraging doorwerkt.

Om de natuurlijke aanwas op te vangen zijn er in de periode 2000-2010 bijna 600 woningen nodig, dat betekent jaarlijks een uitbreidingsbehoefte van ongeveer 60 woningen (RBOI, 2003a:47). De gemeente krijgt van de provincie niet meer contingent dan 60 woningen per jaar, terwijl op basis van economische motieven de gemeente graag een extra contingent wil. Men heeft een toedeling opgesteld van het programma 2002-2006 naar kern. Hansweert krijgt voor deze periode als basiscontingent 12 woningen en geen strategische reserve. Dit zijn cijfers waar het woningbouw-aantal ter compensatie van sloop niet bij inbegrepen zijn.

Voorraadbeleid

Het op peil houden van de kwaliteit van de woningvoorraad is een belangrijk onderdeel van het voorraadbeleid. Over het algemeen is de kwaliteit van de woningen in de koopsector in de meeste kernen in Reimerswaal goed. In Hansweert is de kwaliteit van de woningen in de koopsector beduidend minder goed. Daarom is er in het verleden een Subsidie voor Particuliere Woningverbetering in Hansweert in het leven geroepen. Daar is echter tot op heden weinig gebruik van gemaakt.

Door gerichte verkoop van huurwoningen wordt de verhouding huurwoningen-particuliere woningen beter afgestemd op de vraag. De AWR (stichting voor Aangenaam Wonen in de Regio) beheert de bestaande woningvoorraad huurwoningen, een strategisch voorraadbeleidsplan is opgesteld. Een deel van de woningvoorraad is door de AWR aangemerkt als verkoopbare woningen.

Kwaliteit en beheer

Voor de kwaliteits- en beheersopgave voor de woningvoorraad en woning-omgeving zijn een aantal opgaven en ambities verwoord in het Projectenprogramma 2000-2005 en het Strategische Voorraadbeleidsplan van de AWR. Zo bevat het Projectenprogramma 2000-2005 een overzicht van wenselijkheden voor herstructurering en woonbuurtverbetering op diverse locaties in de gemeente.

De volgende herstructureringsplannen zijn opgesteld en/of komen in uitvoering in Hansweert:

- Projectgewijze woningverbetering Hansweert
- Woonbuurtverbetering Burkunkstraat en Maasstraat
- Woonbuurtverbetering Scheldestraat en omgeving

In Hansweert is het herstructurerings/verbeteringsproject Burkunkstraat/Maasstraat in stadium van uitvoering. Het betreft hier de sloop van 20 sterk verouderde huurwoningen.

Daarnaast is men bezig met de projectgewijze woningverbetering in Hansweert met behulp van de verruimde Subsidieregeling voor Particuliere Woningverbetering. Toekomstige opgave is woonbuurtverbetering van de Scheldestraat en omgeving in Hansweert. Het betreft hier het aanpassen van het woningaanbod en de woonomgeving aan de hedendaagse wooneisen. In overleg met buurtbewoners en gemeente wordt een wijkvisie opgesteld. Dit project wordt uitgevoerd door de AWR (stichting voor Aangenaam Wonen in de Regio). In het Strategische Voorraadbeleidsplan van de AWR richt men zich op het tot stand brengen van een verbeterd evenwicht in de markt naar doelgroepen en eigendomsverhoudingen. Men heeft daarvoor een aanpassingsstrategie opgesteld.

Subsidie

Ter stimulering van de woningverbetering onder eigenaar-bewoners kent de gemeente een Subsidieverordening Dorpsvernieuwing Reimerswaal, die voorziet in de mogelijkheid van geldelijke steun voor opheffing van bouwtechnische gebreken aan het casco van de woningen. De regeling voorziet voorts in de mogelijkheid van geldelijke steun aan eigenaar-bewoners voor investeringen in het aanpasbaar c.q. het meer senioren geschikt maken van hun woning. In de verordening is een *speciale regeling* opgenomen voor stimulering van projectmatige woningverbetering in de kern Hansweert.

Zoals gezegd is er de afgelopen jaren nauwelijks gebruik gemaakt van de subsidieverordening, toch wordt voorgesteld de subsidieregelingen te handhaven, met daarbij de overweging het totale subsidiebedrag op jaarbasis te maximaliseren.

Bij projectgewijze woningverbetering is het van belang gelijktijdig ook aandacht te besteden aan de woonomgeving. De invulling van de woonomgeving is gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gemeente, woningcorporatie en de burgers.

De voorwaarden om in aanmerking te komen voor de Subsidieverordening Dorpsvernieuwing Reimerswaal zijn:

- De woning moet ouder zijn dan 40 jaar.
- De te treffen voorzieningen mogen niet uitsluitend of overwegend bestaan uit isolatiemaatregelen.
- De woning mag niet binnen 10 jaar worden afgebroken of een andere bestemming krijgen op basis van een gemeentelijk plan.
(Gemeente Reimerswaal, 2001)

De verordening is volledig van toepassing op de oude kern van Hansweert, gelegen binnen het gebied dat wordt begrensd door de Schoolstraat, de Lange geer, de Veerweg en de Boemdijk (Gemeente Reimerswaal, 2001).

Woningdifferentiatie

Vanuit de woningbehoefte en woningmarktanalyse zijn een aantal beleidslijnen naar voren gekomen ten aanzien van woningen:

- Alle woningen zoveel mogelijk levensloopbestendig bouwen.
- (Senioren) woningen op gunstig gelegen locaties ten opzichte van (centrum)voorzieningen bouwen.
- In planontwikkeling meer het accent leggen op de koopsector vanwege de grote vraag naar koopwoningen.

- Meer vrijstaande woningen aanbieden. Zo rond de 60%. Overigens kan dit percentage niet in alle kernen worden toegepast. Zo is er in Hansweert in verhouding meer vraag naar goedkope woningen.

Er is veel vraag naar huurwoningen door ouderen, deze vraag zal nog toenemen. Daarnaast is er veel vraag van starters. In de vraag van jongeren naar huurwoningen kan worden voorzien door een deel van de ouderenwoningen, die niet meer voldoen aan de eisen van de ouderen, te bestemmen voor jongeren. Een andere optie is herbestemmen van kleine eengezinswoningen voor deze doelgroep.

Tevens besteedt men veel aandacht aan wonen en zorg voor ouderen en gehandicapten.

Daarnaast moeten nieuw te bouwen woningen flexibeler in gebruik zijn zodat ze voor meerdere typen huishoudens en voor hetzelfde huishouden in verschillende levensfasen geschikt zijn.

3.7 Reimerswaal Beleidsvisie Recreatie

In 1997 is door het RBOI de Beleidsvisie Recreatie voor Reimerswaal opgesteld. Deze beleidsvisie dient enerzijds als basis voor 'beoordeling en toetsing van particuliere initiatieven ten aanzien van recreatie en toerisme' en anderzijds voor 'een gemeentelijk beleid gericht op ontwikkeling en versterking van de toeristisch-recreatieve functie Reimerswaal'.

De economische en ruimtelijke ontwikkeling van Reimerswaal wordt in belangrijke mate bepaald door de sectoren landbouw, bedrijvigheid en visserij. In het gemeentelijk beleid ligt dan ook een duidelijke prioriteit bij deze sectoren en bij een daarop afgestemde woonfunctie. Toerisme en recreatie nemen in Reimerswaal een bescheiden plaats in. Reimerswaal is geen gebied met grote toeristisch-recreatieve potenties zoals langs de Zeeuwse kust, die hebben geleid tot het ontstaan van een omvangrijk toeristisch-recreatief aanbod.

In de beleidsvisie is, vanwege een aantal omstandigheden, het huidige toeristisch-recreatief aanbod bekeken, en de initiatieven, de kansen en potenties voor de gemeente Reimerswaal. De bevindingen geven een indicatie voor een toeristisch-recreatief ontwikkelingsperspectief voor Reimerswaal.

Huidig toeristisch-recreatief product

Kampeerterreinen

- Kruiningen 150 plaatsen, waarvan 40 toeristische, de overige standplaatsen zijn vaste standplaatsen. Het is een traditionele familiecamping.
- Yerseke 140 standplaatsen, waarvan 20 toeristische, de overige standplaatsen zijn vaste standplaatsen. Het is een traditionele familiecamping.
- Rilland 15 standplaatsen.

Er zijn dus (maar) 75 toeristische standplaatsen. Daarnaast is het geringe aanbod aan kleinschalig kamperen (kamperen bij de boer) opvallend, zeker in vergelijking met de ontwikkeling die deze accommodatievorm elders in Zeeland heeft doorgemaakt.

Toeristisch recreatieve routes en infrastructuur

Door de gemeente Reimerswaal lopen negen routes: 6 fietsroutes, 2 wandelroutes en 1 autoroute. Enkele van deze routes lopen slechts door een klein deel van Reimerswaal, voornamelijk rond Yerseke. Andere routes richten zich vooral op de gemeente Reimerswaal zelf. De routes lopen grofweg van Yerseke richting Rilland, steken door naar de Westerschelde-oever en gaan vervolgens richting Hansweert. Daarnaast bestaan er nog 2 lange afstandsroutes die Reimerswaal doorkruisen; 1 fietsroute en 1 wandelroute.

Bezienswaardigheden

Vooral Yerseke heeft attracties, de monumentale oesterputten en het schaal- en schelpdierenmuseum en het jaarlijkse evenement de Zeeuwse Mosseldagen. In het verlengde daarvan heeft Yerseke betekenis als culinair centrum.

De gedempte kanaalarm bij Hansweert en het bosgebied en de kreek bij Den Inkel vormen vanwege de natuur- en landschapsbeleving eveneens een attractie. Tenslotte vormt ook de beleving van de scheepvaart een bezienswaardigheid, op de twee kanalen, op de Westerschelde en bij Kruiningen in de veerhaven. (Hogendorp et al., 1996)

Kansen en kwaliteiten

‘De kwaliteiten van het gebied vormen in de huidige vorm onvoldoende aanleiding voor een belangrijke groeiontwikkeling in recreatieve beleving en activiteiten. Maar met name door het versterken van de kwaliteit van bestaand toeristisch aanbod kan verder worden ingespeeld op bestaande vraag of kan nieuwe vraag worden gegenereerd. Tevens beschikt Reimerswaal over kwaliteiten die een aanknopingspunt kunnen vormen voor het ontwikkelen van enige nieuwe toeristisch-recreatieve activiteiten’ (Van Hogendorp et al., 1996).

Een van de kansen betreft de Schelde-oeveren. De aanzienlijke oeverlengten, de contrasten, de geringe afstand tussen de Ooster- en de Westerschelde en de aanknopingspunten voor sportieve recreatie bieden mogelijkheden om beide oevers in onderlinge samenhang als nieuw toeristisch-recreatief element te ontwikkelen.

Maar men wil geen grootschalige spectaculaire nieuwe aanbodelementen, maar verbreding van het aanbod door het benutten van reeds bestaande unieke onderscheidene kwaliteiten en potenties.

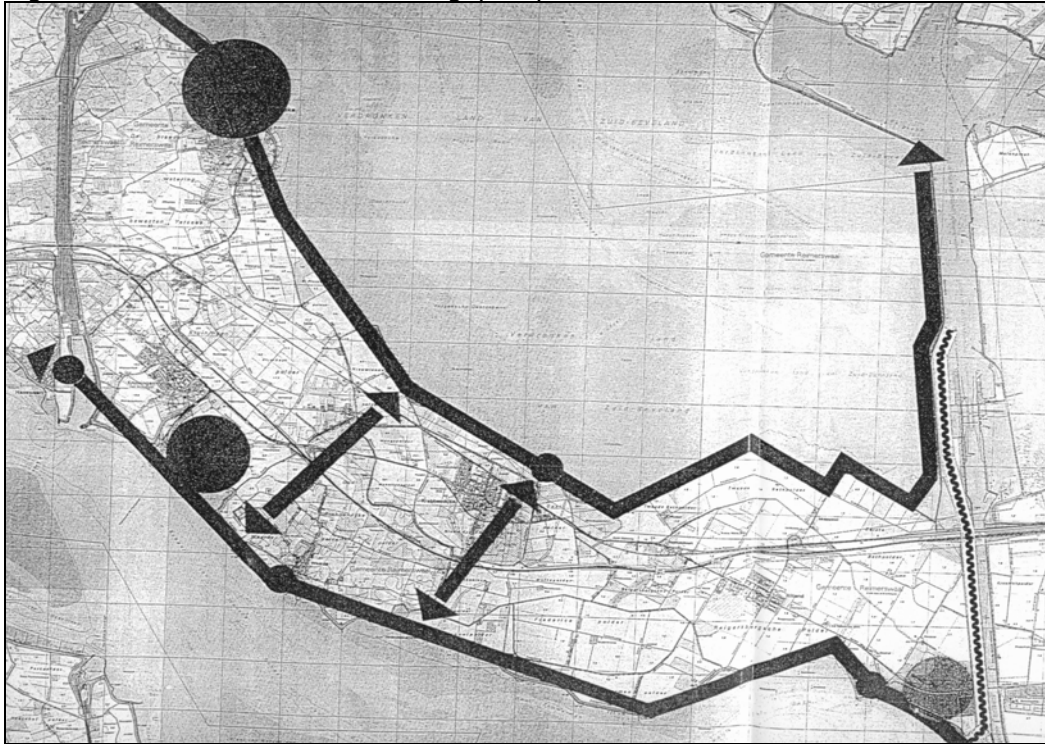
Ontwikkelingsperspectief

Op basis van deze kansen heeft men een ontwikkelingsperspectief ontwikkeld voor de oevers. Daarnaast zijn er nog een aantal ontwikkelingsperspectieven voor Reimerswaal maar die zijn met betrekking tot Hansweert niet van belang. Ontwikkelingsperspectief Oevers: ontwikkelen samenhangende en attractieve routes, waarbij steunpunten als Roelshoek, Bath, Waarde en Hansweert benut en ingericht kunnen worden.

Men wil de oeverrecreatie intensiveren door het benutten en inrichten van steunpunten bij o.a. Hansweert. Op deze steunpunten kunnen voorzieningen worden getroffen als een praathuis, bankjes, een visstek etc, dus kleinschalige dagrecreatieve voorzieningen. De in voorbereiding zijnde inrichting van het zuidelijk deel van de voormalige kanaalarm bij Hansweert sluit daar goed op aan. De doelgroepen zijn in hoofdzaak de eigen en regionale bevolking en/of de verblijfsrecreanten die in Reimerswaal of directe omgeving verblijven. Maar de beoogde voorzieningen voor dagrecreatie op de gedempte kanaalarm kunnen – indien zij zijn opgenomen in een routestructuur- ook van bredere betekenis zijn voor het totale toeristisch-recreatieve aanbod van Reimerswaal.

De op te nemen attracties/toeristische voorzieningen als steunpunt in de toeristisch-recreatieve routestructuren dienen bij voorkeur te passen binnen het thema ‘Tussen de Scheldes’, en de relatie tussen water en land te benadrukken. Als bezienswaardigheid kan o.a. genoemd worden de gedempte kanaalarm in Hansweert met het sluizencomplex vanwege de geschiedenis van het kanaal en de beleving van de scheepvaart (Van Hogendorp et al., 1996).

Figuur 3.6 Recreatief ontwikkelingsperspectief 1996



Bron: Hogendorp et al., 1996

3.8 Reimerswaal Actualisatie Beleidsvisie Recreatie

In 2003 is een actualisatie van de Beleidsvisie Recreatie Reimerswaal opgesteld. Dit is een aanvulling op de huidige beleidsvisie. In deze actualisatie worden voor verschillende kernen binnen de gemeente Reimerswaal de huidige stand van zaken genoemd. Onderstaande punten betreffen alleen Hansweert. De punten zijn letterlijk overgenomen uit de actualisatie van de Beleidsvisie Recreatie Reimerswaal.

- Betreft: De kern Hansweert
 Omschrijving: Mogelijkheid voor camping Hansweert
 Stand van zaken: Dorpsraad ziet er toekomst in, maar op gemeentelijk niveau blijft concrete uitvoering ontbreken. Er ontbreekt enig particulier initiatief. RBOI heeft een analyse gemaakt voor mogelijke locaties.
 Gemeentelijk standpunt: nog niet bekend.
 Tijdsplan actie: onbekend
 Actie: REO/RBOI
- Betreft: Sluizencomplex
 Omschrijving: Inrichting van het sluizencomplex, 'Plan Verbeem' genaamd.
 Stand van zaken: Er wordt een haalbaarheidsstudie verricht door een universiteit.
 Gemeentelijk standpunt: nog niet bekend.
 Tijdsplan actie: onbekend
 Actie: REO/ dhr. Verbeem

3.9 Reimerswaal Beleidsvisie bedrijventerreinen

De gemeente Reimerswaal heeft het RBOI ook een ontwerp Beleidsvisie Bedrijventerreinen (2002) op laten stellen. Deze beleidsvisie heeft betrekking op de periode 2002-2015.

Tussen de kernen in Reimerswaal bestaan duidelijke verschillen in de opbouw van de bedrijvigheid en werkgelegenheid. Tabel 3.3 brengt dit in beeld. Kanttekening daarbij is dat gegevens over de landbouwsector alleen op gemeenteniveau beschikbaar zijn en dus ontbreken in het overzicht.

In Hansweert woont ruim 8% van de inwoners van de gemeente Reimerswaal en is 9% van de werkgelegenheid gevestigd. Het accent in de werkgelegenheid ligt op transport en opslag (33%) en de bouw (24%) (zie figuur 3.7). De bedrijven zijn gevestigd op het lokale terrein Kanaalweg, aan de Loswal/Kanaal (Scheepswerf Reimerswaal) en in het dorp (onder andere aan de Werfdijk).

Huidig aanbod van bedrijventerreinen Hansweert

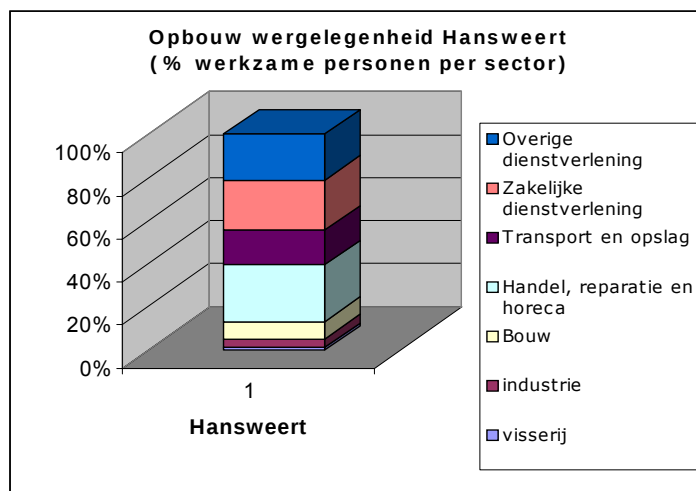
- Terrein kanaalweg: het ten noorden van de kern gelegen lokale bedrijventerrein, 6,5 ha groot en volledig uitgegeven.
- De locatie werfdijk: deze locatie omvat de scheepshelling, gebouwen/materialen van de Loswal/Kaai 85 verplaatste scheepswerf Reimerswaal en het omvangrijke bedrijfscomplex van aannemingsmaatschappij Van der Straaten. Opp. 2,5 ha.
- Terrein Loswal/Kaai 85: terrein gesitueerd langs het Kanaal door Zuid-Beveland en in gebruik van scheepswerf Reimerswaal BV en van Rijkswaterstaat; de loswal ligt voor het grootste deel op het grondgebied van de gemeente Kapelle. Opp. 0,1 ha.

Tabel 3.3 Opbouw van de bedrijvigheid naar aantal bedrijfsvestigingen

	Hansweert	Krabben- dijke	Krui- ningen	Oostdijk	Rilland
landbouw	-	-	-	-	-
visserij	1%	1%	0%	0%	1%
industrie	4%	8%	10%	0%	8%
Bouw	8%	14%	6%	6%	12%
Handel, reparatie en horeca	26%	45%	38%	67%	30%
Transport en opslag	16%	3%	9%	0%	10%
Zakelijke dienstverlening	23%	15%	19%	17%	15%
Overige dienstverlening	21%	15%	17%	11%	24%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Kamer van koophandel en CBS, 2001, bewerkt door RBOI, 2002

Figuur 3.7 Opbouw werkgelegenheid Hansweert



Bron: Kamer van Koophandel en CBS, 2001, bewerkt door RBOI, 2002

Beleid

Het beleid is gericht op het benutten van de aanwezige kansen en het verminderen van de bedreigingen.

Doelstellingen:

- Het instandhouden en zoveel mogelijk uitbouwen van de huidige sterke punten van Reimerswaal door behoud en versterking van de specifieke en sterke bedrijfstakken en de algemene bedrijvigheid per kern.
Concreet voor Hansweert: verdere ontwikkeling en uitbouw van de watergebonden bedrijvigheid.
- Het behouden en zo mogelijke verder ontwikkelen van de verbrede economische basis.

Ontwikkeling bedrijventerrein

In het dorpsplan Hansweert is het beleidsvoornemen vastgelegd om het noordelijk deel van de gedempte kanaalarm te benutten voor de ontwikkeling van lokaalgebonden en haven-/vaarweggebonden bedrijvigheid. Deze ontwikkeling wordt thans actueel. Daar komt bij dat eind 2001 definitieve overeenstemming tussen Rijkswaterstaat en Scheepswerf Reimerswaal is bereikt over het gebruik van de locaties Loswal/Kaai 85 en de Werfdijk. Ingezet wordt op een gecombineerde ontwikkeling van uitbreiding van de scheepswerf/gebruik loswal en sanering van de locatie Werfdijk.

Men is voorstander van intensivering en uitbreiding van specifieke gebruiksmogelijkheden op de locatie Kaai 85/Loswal, voornamelijk ten behoeve van scheepswerf Reimerswaal en (beperkte) vaarwatergebonden bedrijvigheid (dit laatste voornamelijk op het grondgebied van de gemeente Kapelle).

Men realiseert een beperkte uitbreiding van het aanbod van bedrijventerrein door de ontwikkeling van de kop van de gedempte kanaalarm tot lokaal bedrijventerrein, 1,5 ha, voor lokale bedrijvigheid en/of vaarwater gerelateerde bedrijvigheid.

Deze uitbreiding is bedoeld voor aan de kern Hansweert verbonden bedrijvigheid (verplaatsing, nieuwvestiging) en moet mede gezien worden in relatie tot de verbetering en afronding van het terrein Kanaalweg. Tezamen met het bestaande terrein Kanaalweg 6,5 ha ontstaat dan een geclusterd en gunstig ten opzichte van kern en infrastructuur gelegen aanbod aan lokaal bedrijventerrein van ca 8 ha, aansluitend op de specifieke bedrijfsontwikkeling langs het Kanaal door Zuid-Beveland.

Aanpak verouderde bedrijventerreinen

Verbeteren van de inpassing, inrichting openbare ruimte en presentatie van het bedrijventerrein Kanaalweg.

Sanering van de bestaande bedrijvigheid aan de Werfdijk. Dit heeft reeds plaatsgevonden voor de bedrijven Rendaxson en Scheepswerf Reimerswaal. Op langere termijn wordt ook de mogelijkheid gezien van verplaatsing van het aannemingsbedrijf Van der Straaten.

3.10 Natuurcompensatieprogramma Westerschelde Voortgangsrapportage 2002

In 1995 is een verdrag gesloten door Nederland en Vlaanderen inzake de verruiming van de vaarweg in de Westerschelde. Tevens is er een compensatie afgesproken van die natuurwaarden die verloren gaan ten gevolge van deze verruiming. Een van de projecten is het 'Broedgebied Hansweert'. Dit is een buitendijks project.

Voor de uitvoering van het project was aanvankelijk het voormalige slibdepot in gedachten. Door de ongunstige kosten-baten verhouding van het plan en het

beperkte lokale draagvlak is het accent verlegd op een haventje direct ten westen van het slibdepot. Ter plaatse is een bedrijventerrein gesitueerd. De voorbereidingen om daar natuurgebied te realiseren vorderen gestaag.

Rijkswaterstaat streeft ernaar het terrein in te richten tot schor en slik. Eerst is verplaatsing van de bedrijven en sanering van het terrein noodzakelijk. Er is ook een binnendijks project in de nabijheid van Hansweert: Ter versterking van de estuariene kwaliteit wil men de 'sluisweg Kruiningen', een gebiedje van 9 ha, ondiep ontgraven en kwelbuizen aanleggen waardoor een meerwaarde bereikt kan worden. In het gebied kunnen zoutminnende planten groeien en het kan fungeren als rust en foerageer gebied voor vogels. Dit gebied is pas in december 2002 officieel begrensd en daarom hebben er nog geen voorbereidingen plaatsgevonden. (Ministerie van Verkeer en Waterstaat, 2003)

3.11 Structuurschets

In de Structuurschets Reimerswaal Kernen (2002) wordt de *integrale* toekomstige ruimtelijke ontwikkeling van de kernen van Reimerswaal aangegeven en de uitwerking daarvan voor iedere kern afzonderlijk. Men heeft deze Structuurschets opgesteld omdat er meerdere plannen en visies zijn, maar een 'kop' op het ruimtelijk beleid ontbrak. Deze Structuurschets Kernen is van belang voor een duidelijke positiebepaling op langere termijn van de totale gemeente en van de functie van de verschillende kernen en bedrijventerreinen. Omdat het om een *integraal* document gaat dat van toepassing is op alle kernen van de gemeente Reimerswaal, kunnen onderstaande teksten een herhaling of een samenvatting zijn van al eerder besproken beleid voor Hansweert.

Gemeentelijk beleidskader kernen: Wonen

Algemeen beleidsuitgangspunt

"Het volkshuisvestingsbeleid is gericht op het bevorderen van een kwalitatief hoogwaardig en op de behoeften van de woonconsumenten afgestemd woningaanbod en woonmilieu, met bijzondere aandacht voor groepen die binnen de normale woningmarktwerking minder goed uit de voeten kunnen. Het beleid is primair gericht op het tegemoetkomen aan de woningbehoefte van inwoners en van economisch en sociaal-maatschappelijk gebonden aan de gemeente Reimerswaal." (Gemeente Reimerswaal, 2002)

Woningvoorraadbeleid

"Het beleid is gericht op verbetering van de kwaliteit van de woningvoorraad en op aanpassing van het aanbod aan een veranderende vraag (onder andere door vergrijzing)." De beleidslijn die daarbij hoort: "handhaven Subsidieverordening Dorpsvernieuwing Reimerswaal ter stimulering van particuliere woonverbetering, met maximering van de jaarbudgetten."

Woondifferentiatie

"Het dient aanbeveling om in de planontwikkeling van de nieuwbouw in de komende jaren sterk het accent te leggen op de koopsector omdat de vraag sterk gericht is op koopwoningen.

Bij de nieuwbouw moet meer aandacht worden besteed aan levensloopbestendige woningen op gunstig gelegen locaties ten opzichte van (centrum)-voorzieningen.

Binnen de huursector zal overwegend het accent liggen op bouw en verbouw van voor senioren geschikte woningen. Daarnaast is er ook een sterke vraag van jonge huishoudens en alleenstaanden."

Gemeentelijk beleidskader kernen: Werken

“Inzet van het beleid is het vasthouden aan het voorzien in vestigingsmogelijkheden voor aan de gemeente gebonden lokale bedrijvigheid, aan de (uit de gemeente voortgekomen) bedrijfssectoren agribusiness en aquabusiness verbonden bedrijvigheid en aan bedrijvigheid gerelateerd aan de potenties van het oostelijk deel van Reimerswaal voor de sectoren transport, groothandel en distributie.”

“Uitbreiding van of ontwikkeling van nieuw lokaal bedrijventerrein bij iedere kern is niet meer aanvaardbaar, vanwege het vrijwaren van de open ruimte van bebouwing. Clustering en bundeling is noodzakelijk.”

Binnen het bestaande aanbod aan bedrijventerreinen zijn verbeteringsopgaven aan de orde. Voor Hansweert geldt dat op het terrein Kanaalweg groot onderhoud plaats moet vinden. Dit houdt in een verbetering van de inrichting, presentatie en inpassing van dit terrein. De locatie Werfdijk in Hansweert moet gesaneerd worden in verband met verplaatsing van bedrijven en met natuurherstel van de Westerschelde.

Gemeentelijk beleidskader kernen: Voorzieningen / verzorgingsstructuur

Ten aanzien van voorzieningen en verzorgingsstructuur is een constant proces gaande van verbetering en op voldoende kwaliteitsniveau houden van voorzieningen (vb brede-schoolproject Hansweert).

Gemeentelijk beleidskader kernen: Recreatie

Het toeristisch-recreatief ontwikkelingsperspectief is gericht op:

Ontwikkeling vanuit het bestaande aanbod en kwalitatieve verbetering/-versterking hiervan;

Geen grootschalige en spectaculaire nieuwe aanbodelementen maar verbreding van het aanbod door het benutten van en inspelen op bestaande onderscheidende kwaliteiten en potenties.

Voor wat betreft de kernen richt dit ontwikkelingsperspectief zich primair op Yerseke. Voor de andere kernen zijn er geen aanleidingen voor recreatieve ontwikkelingen.

Veel van het bovenstaande krijgt zijn juridische uitwerking in nieuwe komplannen. Het nieuwe kom/ bestemmingsplan voor Hansweert wordt in 2004 vastgesteld.

Uitwerking bovenstaand gemeentelijk ruimtelijk beleid voor Hansweert

Per kern is een ruimtelijk ontwikkelingsprogramma voor de periode 2002-2015 opgesteld. Onderstaande punten hebben betrekking op Hansweert:

Ruimte voor woningen en voorzieningen

- Handhaven van de in de Subsidieverordening Dorpsvernieuwing Reimerswaal opgenomen speciale regeling voor projectgewijze woningverbetering in de oude kern van Hansweert.
- Voornemen tot woonbuurtverbetering (Uitvoering: op langere termijn).
- Behouden en beschermen ruimtelijk kwaliteiten zoals aangegeven in de Beeldanalyse Reimerswaal (via welstandsbeleid, via bestemmingsregeling). Uitvoering permanent.
- Realiseren brede school aan de Eendracht via uitbreiding/aanpassing bestaande school. In de brede school worden ondergebracht: de scholen, de bibliotheek, de peuterspeelzaal, de kinderopvang, volksdansvereniging en sportverenigingen (is gereed in 2003).
- Verplaatsen supermarkt naar gebied Kanaalarm.
- (Opstellen nieuw bestemmingsplan Kom Hansweert, 2003/2004).

- Verkennen mogelijkheden voor invulling/inrichting van het oude sluizen-complex en verkenning mogelijkheden camping (initiatief Dorpsraad); in kader nieuw bestemmingsplan. Uitvoering 2003/2004.
- Sloop van 20 sterk verouderde huurwoningen (aan de Burkunkstraat en Maasstraat, in 2003), na 2010 bodemsanering en vervolgens woningbouw.
- Fasegewijs realiseren uitbreidingsgebied Kanaalarm; totale capaciteit circa 90 woningen. (2002-2015). Eerste fase +/- 27 vrijwel gerealiseerd, realisering tweede fase +/- 23 inclusief bastiongebouw , vanaf 2004, derde fase +/- 40. Uitvoering 2002-2015.
- Na Kanaalarm voorbereiden uitbreiding Tramper (na 2015).

Ruimte voor werken

- Lokale bedrijvigheid op terrein Kanaalweg. Daarnaast intensivering en uitbreiding van specifieke gebruiksmogelijkheden op de locatie Kaai 58/Loswal, voornamelijk ten behoeve van Scheepswerf Reimerswaal en (beperkte) vaarwatergebonden bedrijvigheid.
- Beperkte uitbreiding van het aanbod lokaal bedrijventerrein door de ontwikkeling van de kop van de gedempte kanaalarm tot lokaal bedrijventerrein, omvang ca 1,5 ha. Deze uitbreiding is bedoeld voor aan de kern Hansweert verbonden bedrijvigheid en moet mede gezien worden in relatie tot de verbetering en afronding van het terrein Kanaalweg (2003 en verder).
- Het bedrijventerrein Kanaalweg wordt aangepakt, verbetering van de inpassing, inrichting openbare ruimte en presentatie van het bedrijventerrein. Uitvoering gelijktijdig met aanleg bedrijventerrein kop Kanaalarm (2004).

Belemmeringen voor Hansweert

- Terugdringen risicocontour externe veiligheid scheepvaart Westerschelde Uitvoering 2003/2004.
- Vastleggen geluidszone Scheepswerf Reimerswaal
- Noordrand kern gelegen in gebied op de IKAW aangegeven als gebied met middelhoge trefkans op aanwezigheid van archeologische resten.

PIJLER 3 TOEKOMSTVERKENNING

HOOFDSTUK 4 SCENARIO'S

De toekomstmogelijkheden benoemen

4.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is geprobeerd een volledig beeld te schetsen van het dorp Hansweert. Er is ingegaan op verschillende aspecten van het dorp, zoals de geschiedenis, hoe de inwoners hun dorp ervaren en het vigerende beleid. De verzamelde gegevens vormen een basis voor dit hoofdstuk. In dit hoofdstuk zal getracht worden scenario's te ontwikkelen die de mogelijke ontwikkelingen voor Hansweert en de regio aangeven voor de komende 10 à 15 jaar en verder. De verschillende scenario's moeten niet gezien worden als prognoses maar als *verkenningen* van een mogelijke toekomst. Alle scenario's tezamen geven de bandbreedte weer waarbinnen Hansweert zich zou kunnen ontwikkelen.

Voordat de scenario's voor Hansweert daadwerkelijk ontwikkeld konden worden, is een kleine studie gemaakt van de methodiek voor het ontwikkelen van scenario's. In Deel B hoofdstuk 2 worden een aantal methoden om scenario's te ontwikkelen uiteengezet.

Op basis van deze methoden wordt in paragraaf 4.2 getracht een aantal scenario's voor Hansweert en de regio op te stellen.

Vervolgens worden er een aantal scenario's opgesteld voor de regio. Alle scenario's worden uiteindelijk in een matrix tegen elkaar uitgezet. De koppeling van de scenario's voor Hansweert met de scenario's voor de regio resulteert in een aantal scenario's voor de toekomst van Hansweert gezien in relatie tot de regio.

4.2 Het ontwikkelen van scenario's voor Hansweert

De verschillende beschreven scenariomethoden in deel B hoofdstuk 2, bleken in een aantal opzichten op elkaar te lijken qua methode. In de Shell-methode worden de te nemen stappen zeer duidelijk uitgelegd. Mijns inziens is deze methode een zeer geschikte methode om te gebruiken, aangezien de te nemen stappen duidelijk zijn en het een uitgebreide methode is. Daarom wordt er als eerste met behulp van de Shell-methode getracht een aantal scenario's op te stellen.

Uitwerking volgens de Shell-methode

Scenario 1: Hansweert groeit!

Voorzieningen

Het voorzieningenpakket groeit. Zowel commerciële als niet-commerciële voorzieningen, en in het bijzonder voorzieningen voor de jeugd.

Het bestaande winkelapparaat wordt uitgebreid met winkeltypen die er momenteel niet zijn. Er komen bijvoorbeeld meer buurtwinkels, kleine supermarkten, delicatessenwinkels.

De mogelijkheden voor doktersbezoek zijn verder uitgebreid. Met name het dagelijkse en open spreekuur heeft hier aan bijgedragen.

De jeugd vormde lange tijd een probleem, maar dat is nu verleden tijd. In plaats van het oude gebouwtje waar de jeugdsoos in gehuisvest was, heeft de

jeugd nu haar eigen plek gekregen in de vorm van een nieuw jeugdhonk annex jeugdcafé. Hier komt de jongelui samen om huiswerk te maken, een spelletje te spelen, een colaatje te drinken of gewoon om wat te kletsen en legaal(!) te hangen. Er wordt toezicht gehouden door een jeugdwerker. Tevens worden er meer activiteiten georganiseerd voor de jongeren zoals een voetbaltoernooi en een darttoernooi. Er worden ook uitstapjes onder begeleiding georganiseerd, naar andere plaatsen, om te karten bijvoorbeeld. Op de vrijdagavond kan de jeugd uitgaan in het jeugdhonk.

Omdat de jeugd een eigen plek heeft gekregen is tevens de veiligheid in Hansweert verbeterd.

In Hansweert zijn de groenvoorzieningen uitgebreid die het dorp een aantrekkelijker aanzien geven. Er zijn meer plantsoenen en bosjes die het dorp kleur geven.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie

De ruimtelijke kwaliteit wordt gehandhaafd en/of versterkt. Hierdoor worden jongeren aangetrokken en de aanwezige jongeren blijven, zij trekken niet weg uit Hansweert.

Bestaande ruimtelijke en cultuurhistorische waarden worden gerespecteerd en geïntegreerd in nieuw gebruik. De integratie van bestaande waarden in nieuw gebruik is één van de manieren waarop de ruimtelijke kwaliteit gehandhaafd wordt.

Bevolking

De (snelheid van de) vergrijzing is afgezwakt.

De cohesie/samenhang in het dorp verbetert iets. Dit komt ten goede aan de hele sfeer in het dorp.

Recreatie

De mogelijkheden om te ontspannen en recreëren zijn uitgebreid. Dit geldt in eerste instantie voor de inwoners van Hansweert zelf.

De allerjongsten kunnen terecht in een grote speeltuin. De jeugd van 10-18 kan zich vermaken op het basketball annex voetbal'veld', dit is een combinatie veld waar ook geskate kan worden.

Er zijn veel (meer) mogelijkheden voor rust en cultuurhistorie gecreëerd. Tevens zijn er om de zoveel tijd evenementen en activiteiten georganiseerd zoals een braderie of een kermis.

De natuur is er voor de rust en voor de recreatie en wordt zoveel mogelijk behouden en waar mogelijk uitgebreid.

Tevens is het toeristisch product verbreed en versterkt.

De aantrekkingskracht van Hansweert op mensen uit de omgeving en op toeristen is groter geworden door de uitbreiding van wandel- en fietsroutes. De geplaatste educatieve borden langs deze routes, over de geschiedenis van Hansweert, over de Westerschelde en over de sluizen, en de gecreëerde uitzichtposten geven een meerwaarde aan deze routes. Er zijn rustpunten waar bankjes en/of picknicktafels staan.

Er zijn meer mogelijkheden voor verblijfsrecreatie. De mogelijkheid om te overnachten in Hansweert draagt bij aan een verbetering van het toeristisch product van Hansweert.

Woningaanbod

Er wordt woningbouw gepleegd voor de lokale bevolking, waarbij de nadruk wordt gelegd op woningbouw voor jongeren en ouderen. Er worden vooral koopwoningen gebouwd in het goedkopere segment om tegemoet te komen aan de vraag naar deze woningen.

Er was een groot vertreksaldo in de leeftijdscategorie 20-24 jaar. Maar het woningaanbod voor jongeren is vergroot en tevens aangepast aan de wensen van jongeren waardoor het vertreksaldo in deze leeftijdscategorie is gedaald.

Hansweert vergrijst nog steeds, maar minder snel. Het woningaanbod is daarom ook aangepast aan de wensen van ouderen. Bestaande woningen zijn levensloopbestendig gemaakt.

Bereikbaarheid

De bereikbaarheid is verbeterd. Er is meer Openbaar Vervoer, er rijden meer bussen in het uur tussen Hansweert en de omliggende dorpen, het station en Goes.

Tevens is er vraagafhankelijk Openbaar Vervoer. Deze vorm van openbaar vervoer is vooral handig voor ouderen, die voor de deur opgehaald kunnen worden en afgezet worden.

Achterstandswijken

De achterstandswijken zijn opgeknapt en/of er heeft sloop en nieuwbouw plaatsgevonden. Hierdoor is het aanzien van Hansweert verbeterd.

Conclusie

Hansweert groeit! De hoeveelheid voorzieningen groeit waardoor het dorp weer aantrekkelijker wordt om er te blijven of om er te gaan wonen. In combinatie met de mogelijkheden om er te recreëren heeft Hansweert niet alleen meer een woonfunctie maar heeft het dorp ook een verzorgende functie, qua recreatie en een aantal voorzieningen, voor omliggende dorpen. Vanwege deze voorzieningen blijft de jeugd ook langer in Hansweert wonen, of komt weer terug na elders gestudeerd te hebben. Ook de grotere bereikbaarheid en het juiste woningaanbod dragen hier aan bij. Daarnaast groeit de werkgelegenheid in de commerciële en niet-commerciële voorzieningen wat weer tot gevolg heeft dat jongeren in Hansweert blijven wonen.

Het vertreksaldo van mensen in de leeftijdscategorie 20-24 jaar is daardoor sterk gedaald. En het vestigingssaldo van mensen in de leeftijdscategorie 40-64 jaar is sterk gestegen.

Scenario 2: Hansweert zorgt voor haar bevolking

Voorzieningen

Het voorzieningenniveau stijgt. Het aantal voorzieningen neemt toe, en dan met name voorzieningen voor gezinnen en ouderen. Er is een wekelijkse markt rond Kaj Munk, die fungeert als ontmoetingsplek voor de gezinnen en ouderen.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie

In beperkte mate worden er (extra) mogelijkheden voor de wens tot rust, stilte en de beleving van cultuurhistorie gecreëerd. De ruimtelijke kwaliteit wordt gehandhaafd. Bestaande waarden worden gerespecteerd en behouden.

Bevolking

De trend van individualisering neemt af, de samenhang in het dorp neemt (weer) toe. Mensen gaan meer met elkaar om. Er worden (meer) activiteiten georganiseerd voor oud en jong, waardoor men elkaar beter leert kennen. Mensen zetten zich samen in voor verschillende doelen, doen meer aan vrijwilligerswerk, men houdt zich meer bezig met elkaar en met wat er speelt in hun gemeente en dorp.

Recreatie

De mogelijkheden om te recreëren worden in beperkte mate uitgebreid.

Er komen meer recreatiemogelijkheden voor de jeugd van 0 tot 12 jaar. De wandel- en fietsroutes worden uitgebreid. Er komt geen 'hangplek' voor de oudere jeugd aangezien ze het al eens verpest hebben. Daarnaast worden er

meer activiteiten voor de ouderen georganiseerd en voor de jeugd van 8-12 jaar.

De aanwezige natuur blijft zoals het is, ze is er voor de rust en ontspanning. Behoud van de aanwezige natuurwaarden staat voorop.

Woningaanbod

Er wordt woningbouw voor de lokale bevolking gepleegd, maar niet overdadig. Net voldoende voor de lokale vraag. Het woningaanbod wordt daarbij voornamelijk afgestemd op gezinnen en ouderen. Bij de nieuwbouw ligt de nadruk op levensloopbestendige huizen, bestaande huizen worden levensloopbestendig ingericht.

Bereikbaarheid

De bereikbaarheid verbetert iets. Gezinnen en ouderen kunnen makkelijker voorzieningen elders bereiken, maar voor woon-werkverkeer is de bereikbaarheid nog ontoereikend.

Achterstandswijken

De achterstandswijken worden opgeknapt, er komt meer groen in deze wijken, evenals in het hele dorp. Het totale aanzien van Hansweert verbetert.

Conclusie

De jongeren trekken weg vanwege het tekort aan jongerenwoningen en het ontbreken van voorzieningen als uitgaansgelegenheden en een ontmoetingsplek. Hansweert ontwikkelt zich tot een rustig dorp waar overwegend gezinnen met kleine kinderen wonen en ouderen en gepensioneerden, vanwege de rust en de geschiedenis. Het vestigingssaldo van mensen in de leeftijdscategorie 40-64 jaar is gelijk gebleven. Huidige bewoners blijven er wonen, behalve de jongeren van 20 jaar en ouder. Het vertreksaldo van mensen in de leeftijdscategorie 20-24 jaar is dan ook iets toegenomen. Voor hen biedt Hansweert geen toekomst. Maar Hansweert biedt zeker toekomst voor de huidige bevolking, zij blijven er met plezier wonen.

Scenario 3: Hansweert; een importdorp

Voorzieningen

Het voorzieningenniveau stagneert of neemt zelfs af. Dat is geen probleem want er wonen tegenwoordig vooral mensen met geld en auto's in dit bijzondere dorp.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie

De cultuurhistorische elementen worden zeker bewaard, maar de reden is dat ze interessant(er) zijn als 'trekker' voor mensen van buitenaf, in plaats van dat het behoud ervan voorop staat. De commercie speelt een grote rol hierin. De cultuurhistorie wordt uitgebuit. Daardoor wordt de ruimtelijke kwaliteit uitgebuit. De bestaande waarden worden uitgebuit.

De cultuurhistorie wordt niet alleen uitgebuit en gepromoot in relatie tot het trekken van nieuwe inwoners, maar ook in relatie tot het toerisme. Hansweert wordt gepromoot vanwege de rust en stilte en vanwege de mooie geschiedenis en bezienswaardigheden.

Bevolking

De trend van individualisering zet zich voort, individualisme wordt kenmerkend(er) voor het dorp. De samenhang/cohesie onder de bevolking wordt (nog) steeds minder.

Recreatie

De recreatiemogelijkheden worden iets uitgebreid, zelfs de aanwezige natuur wordt uitgebuit, voor rust en recreatie. De rust wordt hierdoor wel wat minder...

Woningaanbod

Het woningaanbod wordt in grote mate afgestemd op de wensen van mensen van buitenaf en op de wensen van gepensioneerden. Er wordt dus met name gebouwd voor de externe woningbehoefte. Men speelt daarbij in op de wens van mensen om ergens te wonen waar alles nog 'authentiek' is, de wens om in een dorp te wonen dat zich onderscheidt van andere dorpen. Tevens wordt er gebouwd voor de lokale bevolking, maar dat is niet toereikend.

Bereikbaarheid

De bereikbaarheid wordt niet veel beter dan het nu is. De bereikbaarheid stagneert.

Achterstandswijken

De achterstandswijken worden flink opgeknapt, de wijken worden aantrekkelijker (gemaakt) voor mensen van buitenaf.

Conclusie

Hansweert wordt aantrekkelijker voor mensen van buitenaf, en dan met name voor gezinnen met geld en een auto en voor ouderen die rust en ruimte zoeken. Het aantal voorzieningen neemt namelijk af, maar voor mensen met een auto is dat niet een groot probleem. Het dorp biedt rust voor mensen die niet meer in de (rand)stad willen wonen omdat ze daar al hun hele leven hebben gewoond.

Hansweert ontwikkelt zich ook tot een toeristisch dorp, een aantrekkelijke rustplaats voor mensen uit de regio maar ook voor mensen van buitenaf.

Hansweert wordt dus op twee manieren een import dorp: er komen meer toeristen van buitenaf en men trekt nieuwe inwoners aan met de mooie villa's, boerderijen en landhuisjes. Hansweert ontwikkelt zich tot een dorp dat van de import leeft!

Scenario 4: Hansweert het slaapdorp

Voorzieningen

Het aantal voorzieningen loopt sterk achteruit. Men kan nog wel de eerste levensbehoeften verkrijgen in het dorp maar voor andere zaken moet men steeds meer naar omliggende dorpen en steden. Omdat er geen voorzieningen voor de jeugd gerealiseerd zijn, blijft de overlast van jongeren bestaan. Het aantal jongeren neemt wel af, juist vanwege het geringe aantal voorzieningen. Hansweert vergrijst dus.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie

De rust is zeker te vinden in Hansweert. De aanwezige cultuurhistorische elementen worden behouden. De bestaande waarden worden gerespecteerd en minimaal onderhouden maar niet aangewend voor nieuwe functies.

Bevolking

De trend van de stijgende vergrijzing zet zich voort. De sterfte wordt groter dan de geboorten. Er komen nog meer kleinere huishoudens.

Recreatie

De mogelijkheden om te recreëren en ontspannen blijven op hetzelfde niveau. Aanwezige wandel- en fietspaden worden wel goed onderhouden maar niet uitgebreid. Het toerisme komt dus niet op gang aangezien er niks te zien of te doen is. De aanwezige natuur wordt niet aangewend voor recreatie.

Woningaanbod

Er wordt weinig extra woningbouw gepleegd. Het woningaanbod wordt vooral afgestemd op de aanwezige, ouder wordende bewoners. Wel wordt er voor gezorgd dat ouderen lang in hun eigen woning kunnen blijven door deze woningen geschikt(er) te maken voor ouderen.

Bestaande woningen worden aangepast aan de (oudere) mensen die er al wonen.

Bereikbaarheid

De mate van bereikbaarheid van het dorp stagneert. Er worden geen extra buslijnen ingezet. Het openbaar vervoer is minimaal, men denkt er zelfs aan om alleen vraagafhankelijk vervoer in te gaan zetten.

Achterstandswijken

De achterstandswijken worden opgeknapt waardoor het aanzien sterk verbetert, evenals de rust. De overlast van deze wijken verdwijnt.

Conclusie

Hansweert vergrijst steeds verder. Het vestigingssaldo van mensen uit de leeftijdscategorie 40-49 en 50-64 stijgt drastisch. Zij willen graag hun oude dag hier rustig doorbrengen.

Vanwege het ontbreken van voorzieningen en de juiste woningen trekken jongeren en gezinnen weg. Zo zijn er geen uitgaansgelegenheden of recreatiemogelijkheden voor de jeugd en jongeren. Het vertreksaldo van mensen uit de leeftijdscategorie 20-24 stijgt dan ook drastisch.

Het dorp trekt ook weinig import aan, gepensioneerden blijven weg vanwege het ontbreken van de juiste voorzieningen voor ouderen.

De positieve kenmerken van rust en ruimte zijn juist de negatieve kenmerken van het dorp geworden, met name voor buitenstaanders. De aanwezige oudere bevolking heeft er zelf minder moeite mee.

De werkgelegenheid daalt, wat ook niet ten goede komt aan het aantal inwoners. Het dorp heeft geen functie voor omliggende dorpen. Men kan er alleen nog maar (erg) rustig wonen. Hansweert is dus aan het vergrijzen en het aantal inwoners krimpt. De rust voert de boventoon, oftewel: er is niks te beleven. Hansweert is een slaapdorp geworden!

Uitwerking scenario's volgens de methode van M. Hidding 1997

Op basis van de projectieve methode en de prospectieve methode worden twee scenario's beschreven. Scenario 1 geeft een trendmatig verloop aan en scenario 2 geeft de toekomst volgens wensbeelden weer, beide genoemd in paragraaf 2.4 van Deel B.

Scenario 1

Hansweert wordt een saai dorp, trekt geen jongeren meer aan. Ze heeft geen functie voor omliggende dorpen vanwege het ontbreken van voorzieningen. De overlast van aanwezige jongeren blijft bestaan. Leefklimaat en sfeer gaan achteruit.

Scenario 2

Hansweert wordt een 'actief' dorp waar wat te doen is, zowel voor de inwoners als voor mensen uit de omgeving en toeristen, fietsers en wandelaars.

De aantrekkingskracht van het dorp op jongeren en mogelijke 'import' (o.a. gepensioneerden, mensen uit de randstad) stijgt. Het dorp krijgt weer allure en vervult een functie voor omliggende dorpen qua voorzieningen en activiteiten.

4.3 Het ontwikkelen van scenario's voor de regio Bevelanden

De te verwachten ontwikkeling van Hansweert kan niet op zichzelf gezien worden, maar zal mede afhangen van hoe haar omgeving, dus de regio, zich ontwikkelt. Met behulp van de prospectieve scenariomethode van M. Hidding (Hidding volgens Nijland, 2002) voor het opstellen van scenario's wordt getracht scenario's te ontwikkelen voor de regio Bevelanden. Dit houdt in dat de scenario's op basis van wensbeelden en door middel van een 'sprong' in de tijd tot stand zijn gekomen, zoals tevens door Kleefmann (1984) is beschreven in Deel B paragraaf 2.5.

Scenario A: De regio als onderdeel van de deltametropool

Dankzij de aanwezige infrastructuur kan men binnen één uur in de Randstad zijn, of andersom. Er is namelijk een goede spoor- en wegverbinding met de Randstad. Bewoners van de Randstad kunnen het gebied als metropolitaan landschap gebruiken, en andersom. De regio kan fungeren als recreatiegebied voor de Randstad vanwege het aanwezige groen, de rust en de kustrecreatie. De Randstad kan fungeren als recreatiegebied voor de regio vanwege de mogelijkheden die er zijn om te winkelen en uit te gaan. De relatie met de Randstad heeft ook een aantal kansen en bedreigingen. De Randstad kan een grote aantrekkingskracht uitoefenen op jongeren uit de regio. Zij gaan er mogelijk studeren en blijven er wonen in verband met een baan. Hierdoor gaat kennis voor de regio verloren. Maar als jongeren na hun opleiding terugkomen, biedt dit juist kansen voor de regio door de kennis te benutten. Deze wisselwerking met de Randstad wil men verder uitwerken.

Scenario B: De regio op eigen kracht

Door middel van samenwerking tussen de aanwezige kernen, heeft men de positie van de regio kunnen versterken. Door de samenwerking vullen de kernen elkaar aan op het gebied van werkgelegenheid, voorzieningen, wonen en recreatie. Samen probeert men zoveel mogelijk de aanwezige potenties verder te benutten en te versterken. Goes is hiervoor een belangrijke katalysator. Deze kern heeft al een belangrijke regionale functie. Deze wordt verder versterkt en uitgebreid. De inzet van de genoemde samenwerking is de ontwikkeling van een onafhankelijke regio, die kan zorgen voor haar eigen bevolking.

Het aanwezige infrastructuurnetwerk benut men ten behoeve van de ontwikkeling van de regio. De mogelijkheden voor verknoping van de typen infrastructuur wil men benutten door het creëren van een Multimodaal Transport Centrum met een regionale functie.

Scenario C: De regio als recreatiegebied

Het aanwezige netwerk van wegen, paden en dijken wordt intensiever benut. Er zijn verschillende routes toegevoegd op basis van het bestaande netwerk, die met elkaar verbonden zijn. Deze routes lopen langs de kenmerkende elementen van de verschillende dorpen en verbinden op deze manier de dorpen

en de cultuurhistorie met elkaar. Langs de routes zijn meer rustpunten gecreëerd.

De verblijfsmogelijkheden zijn uitgebreid, vooral het kamperen bij de boer is toegenomen. Tevens wordt men via borden geïnformeerd over de omgeving en haar historie. De aanwezige natuur wordt zoveel mogelijk behouden en versterkt en gebruikt als recreatiegebied om te wandelen, fietsen en te verblijven. Deze groene zones zijn de belangrijke rustpunten als tegenhanger van de drukke kustrecreatiegebieden. Beide gebieden trekken veel dagjesmensen aan vanuit de regio, maar ook vanuit de Randstad en zelfs het buitenland. De regio fungeert dus als recreatiegebied voor de regio en omliggende regio's.

4.4 Totaalscenario's voor Hansweert

De vier scenario's voor Hansweert en de drie scenario's voor de regio Bevelanden worden in onderstaande matrix tegen elkaar uitgezet. Vervolgens wordt beredeneerd welke combinatie(s) het meest kansrijk, het meest waarschijnlijk of het meest extreem is (zijn) voor de toekomstige ontwikkeling van het dorp Hansweert. Nogmaals wordt benadrukt dat de verschillende scenario's niet gezien moeten worden als prognoses maar als *verkenningen* van een mogelijke toekomst. Alle scenario's tezamen geven de *bandbreedte* weer waarbinnen Hansweert zich zou kunnen ontwikkelen.

Figuur 4.1 Matrix van de scenario's

Scenario:	A De regio als onderdeel van de Deltametropool	B De regio op eigen kracht	C De regio als recreatiegebied
1 Hansweert groeit!	X		
2 Hansweert zorgt voor haar bevolking		X	
3 Hansweert; een importdorp	X		X
4 Hansweert het slaapdorp			

Scenario 1 met scenario A: Hansweert ontwikkelt zich in relatie tot de regio én tot de Deltametropool zeer positief. De hoeveelheid voorzieningen groeit en de bevolking groeit. Met name het aandeel jongeren stijgt. Veel jongeren die in de metropool zijn gaan studeren komen terug naar Hansweert en benutten de kennis voor de ontwikkeling van Hansweert en omgeving. De goede verbinding van het dorp met de omgeving draagt hier in grote mate aan bij. Jongeren komen tevens terug vanwege de aanwezige cultuurhistorie van het dorp en de omgeving. Dat spreekt ze toch meer aan dan de Randstad. Dit geldt ook voor de huidige bewoners van het dorp. Zij blijven in Hansweert vanwege het feit dat alle voorzieningen aanwezig zijn, vanwege de rust en cultuurhistorie en indien men wil, kan men zo naar de Deltametropool om uit te gaan of te winkelen.

Scenario 2 met scenario B: De regio benut haar aanwezige potenties. Dit geldt ook voor Hansweert zelf. Men richt zich meer op het eigen dorp en de

omliggende dorpen dan op de mogelijkheid om naar de Randstad te gaan. Voorzieningen zijn in het dorp of in de omliggende dorpen aanwezig. De bereikbaarheid van die dorpen is goed tot zeer goed.

Het aanwezige netwerk wordt benut door het ontwikkelen van een regionaal Multimodaal Transport Centrum. Dit levert werkgelegenheid op voor de bevolking. Toch kan niet tegengehouden worden dat veel jongeren wegtrekken. Deze doelgroep mist toch bepaalde voorzieningen en vestigt zich in grotere steden zoals Goes of in de Randstad.

Scenario 3 met scenario A: Hansweert trekt veel mensen aan van buitenaf. De reden is dat mensen van buiten de regio Hansweert en omgeving zien als 'rustpunt'. Het wordt een tegenhanger voor de drukte in de Deltametropool. Het ontbreken van bepaalde voorzieningen ervaart men dan ook niet als problematisch aangezien men deze voorzieningen wel in de Deltametropool vindt. Ze komen juist voor de rust en ruimte naar Hansweert en omgeving. De bereikbaarheid is voor mensen met een auto, zoals de mensen uit de Deltametropool, voldoende. Het betreft vooral mensen die in vakanties in Hansweert wonen of mensen die met pensioen gaan.

Scenario 3 met scenario C: Hansweert trekt voornamelijk mensen van buitenaf aan, zij zoeken recreatie maar niet zo grootschalig als aan de kust. In en om Hansweert vindt men de mogelijkheid om te wandelen, fietsen en te verblijven op kleine campings. De massatoerist blijft hier weg, maar degenen met affiniteit voor cultuurhistorie bezoeken zeker Hansweert en omgeving. Er lopen verschillende routes langs en door Hansweert, die andere kleine kernen met elkaar verbinden. In Hansweert vindt men rustpunten langs de Westerschelde en informatieborden over de geschiedenis.

HET PLAN VERBEEM

HOOFDSTUK 5 STREEFBEELD VAN DE DORPSRAAD VAN HANSWEERT: HET PLAN VERBEEM

De invulling van het oude sluizencomplex in de gedempte kanaalzone

5.1 Doel

Het doel van het 'Plan Verbeem' is Hansweert weer op de kaart zetten. De heer W. Verbeem, lid van de Dorpsraad van Hansweert, is initiator van dit plan. Hansweert heeft een opmerkelijke geschiedenis die, volgens de heer Verbeem, dankzij de aanwezigheid van het oude sluizencomplex toeristisch geëxploiteerd kan worden.

In de het 'Plan Verbeem' gaat het om het aanwenden van het oude sluizencomplex in de gedempte kanaalarm voor meerdere nieuwe functies, waardoor de sluizen behouden kunnen worden. Momenteel is het onderhoud aan het sluizencomplex minimaal waardoor het verval voortschrijdt.

Figuur 5.1 Verval aan de sluisdeuren



Bron: De Dorpsraad van Hansweert

Doelgroepen

Het plan is ten eerste van groot belang voor de inwoners van Hansweert zelf. Er wordt een stuk geschiedenis bewaard voor degenen die opgegroeid zijn met de sluizen, maar ook voor de jeugd van Hansweert. Door de sluizen te behouden kan aan de jeugd uitgelegd worden hoe het ooit was. Indien de sluizen behouden worden, blijft de identiteit van Hansweert behouden en in het verlengde daarvan de identiteit van de inwoners. Zie ook Deel B, paragraaf 1.3

Ten tweede kunnen de sluizen in hun nieuwe functie aantrekkelijk worden voor toeristen. Daarbij wordt gedacht aan fietsers en wandelaars en aan gezinnen, uit binnen- en buitenland. Misschien zelfs wel de schippers die vroeger nog gebruik maakten van de sluizen.

In het 'Plan Verbeem' is op de Kanaalarm Hansweert (zie figuur 5.1) voorzien in de bouw van een museum plus terras, de aanleg van een beeldenpark, het opzetten van een kleine camping, de aanleg van een miniatuursluizencomplex met radiografisch bestuurbare bootjes op het terrein van de ijsbaan, en de bouw van een openluchttheater. Tevens is er een kleine kinderboerderij op het terrein aanwezig, daar wil men een aantal speeltoestellen neerzetten. Daarnaast bestaat de wens om het verderop gelegen slibdepot, dat is uitgegroeid tot een natuurgebied, te laten zoals het is. Het enige dat men wil toevoegen is een uitkijkpost die goed bereikbaar is voor minder validen en een goede afrastering zodat er koeien en/of paarden kunnen lopen.

A detailed topographic map of the Schoneveld area, showing the coastline, various settlements like Schoneveld, Hansweert, and Kruiningen, and surrounding infrastructure such as roads and railways. The map includes contour lines indicating elevation and a grid system for location finding.

Thema park

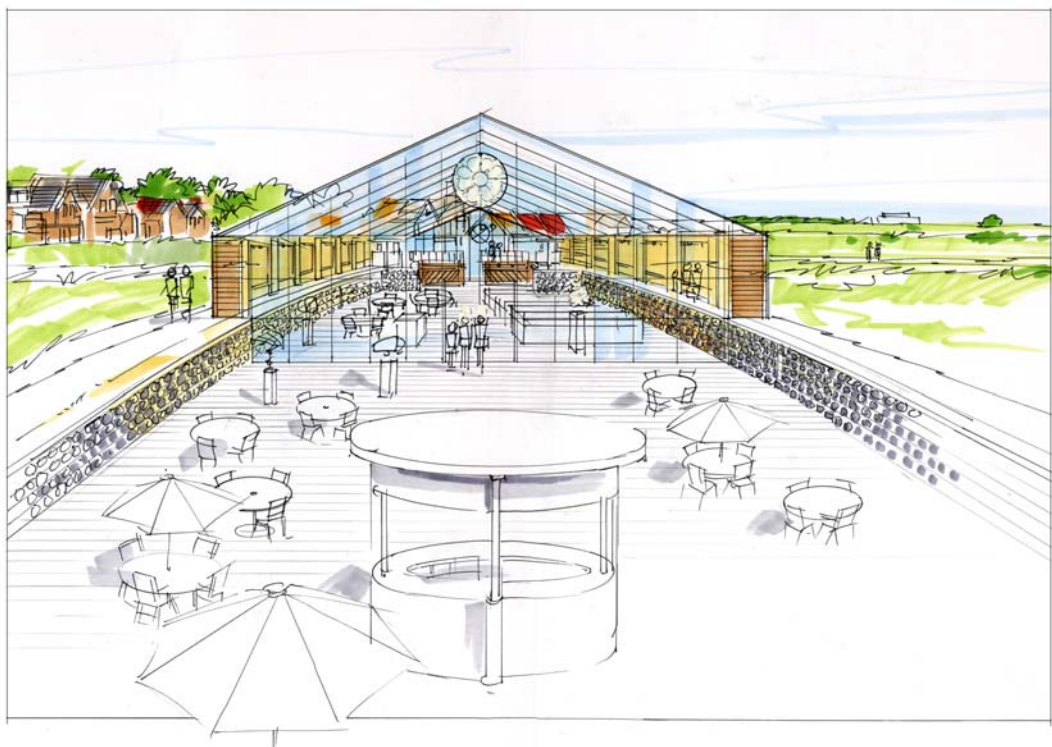
Wetenschapswinkel Wageningen UR

Figuur 5.3 Het museum



Bron: De Dorpsraad van Hansweert

Figuur 5.4 Het terras bij het museum



Bron: De Dorpsraad van Hansweert

Middensluis

Het is de bedoeling dat hier het gehele sluizencomplex in miniatuur zal verschijnen, maar groot genoeg zodat men lopend of staand in een boot naar de sluis kan varen, waar kinderen de sluizen kunnen bedienen en de schepen (bootjes) de gelegenheid geven binnen te varen en op lagere/hogere

waterstand weer uit kunnen varen. Belangstellenden kunnen de gang van zaken volgen via een speciaal voor de gelegenheid gebouwd plateau.

Figuur 5.5 Het miniatuursluizencomplex



Bron: De Dorpsraad van Hansweert

Schaatsbaan

In de winter te gebruiken als schaatsbaan en zomers een stukje Westerschelde met beide kustlijnen op drijvers. Een ideaal stukje water waar radiografische bestuurbare bootjes kunnen varen.

Grote sluis

Hier zijn 5 grote trekkershutten gepland, speciaal voor fietsers die uit bijvoorbeeld Brabant een tocht door Zuid-Beveland en Walcheren maken. Daarnaast zijn deze trekkershutten natuurlijk ook uitermate geschikt voor (lange afstand) wandelaars. De Roompot, een bestaande camping in Zeeland, heeft interesse in de exploitatie van de trekkershutten.

Figuur 5.6 De trekkershutten



Bron: De Dorpsraad van Hansweert

Speeltuin

Op het betreffende terrein is een kleine kinderboerderij aanwezig. Daar wil men speeltoestellen plaatsen, waarin de thema's water, wind en scheepvaart en terugkomen.

Park

In het plan wordt naast een museum ook gedacht aan een beeldenpark. Het is de bedoeling dat amateur kunstenaars eindelijk een plaats krijgen om grotere werkstukken voor een periode van ongeveer 2 jaar tentoon te stellen. De inrichting moet nog ontworpen worden.

De opbrengst van de beelden zou bij kunnen dragen aan de financiering van het plan.

Theater

Men wil een openluchttheater bouwen naast de Middensluis. Hier kunnen bijvoorbeeld optredens plaatsvinden van de lokale muziekvereniging(en), (school)toneelstukken opgevoerd worden, koren optreden, maar ook informatiebijeenkomsten georganiseerd worden, vergaderingen etc.

Natuurontwikkeling op en rond het slibdepot

Tussen het oude sluizencomplex en de Westerschelde ligt een depot van vervuild slib. Dit slib is met 7 meter schone grond afgedekt. Het is een open stuk waarop hazen en fazanten lopen. Mogelijk is er ruimte voor oerossen of konickspaarden. Op de zuidelijke punt van het slibdepot staat het beeld van Amos (dat eertijds door de dokter is geschonken) en kunnen wandelaars over de Westerschelde uitkijken vanaf een bankje. Indertijd is er een glazen theehuisje neergezet van waaruit ook bij slecht weer de weidsheid van de omgeving ervaren kan worden.

Voorbij dit slibdepot lag een kadaverdestructiebedrijf, de gebouwen hiervan zijn gesloopt, en een scheepswerf die verplaatst worden. In de plaats daarvan wordt er mogelijk een strand opgespoten. Dit is een plan voor op de lange termijn.

Het slibdepot wil men verder laten zoals het is. Het is een natuurgebied waar veel jong leven is. Er moet wel een goede afrastering gemaakt worden zodat er koeien en paarden kunnen komen te lopen. Hier wil men ook een uitkijkpost die tevens toegankelijk is voor minder validen. Waar de gebouwen van de Gekro gestaan hebben, tussen de werf en het slibdepot, wil men de natuur haar gang laten gaan. Hansweert wil graag dat dit gebied betrokken wordt in het Natuurherstelplan Westerschelde. Zie ook paragraaf 3.10.

Deze studie naar de rol van het Plan Verbeem voor de toekomst van Hansweert kan mogelijk gekoppeld worden aan dit plan om natuurontwikkeling in dit gebied te stimuleren.

Met de nieuwe invulling van het sluizencomplex tracht men de aantrekkingskracht van Hansweert op toeristen uit binnen- en buitenland te vergroten. Zo ligt Hansweert op een fietsroute die voert van Walcheren naar Bergen op Zoom. De fietsers worden uitgenodigd wat langer in Hansweert te verblijven door de camping en enkele bezienswaardigheden, hetgeen een impuls kan betekenen voor de middenstand.

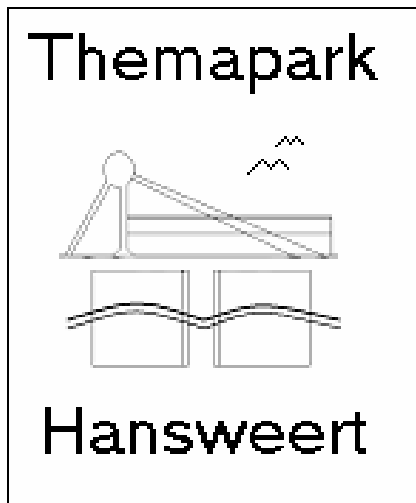
Tevens is het behoud van de sluizen, zij het in een andere functie, van belang voor de inwoners van Hansweert zelf. De sluizen zijn een deel van Hansweert en dus een deel van de inwoners.

Thema

Vanwege de locatie van de sluizen en het slibdepot en het vroegere gebruik van de sluizen, kunnen de thema's wind, water en scheepvaart gekoppeld worden aan de invulling van de Kanaalarm Hansweert. Het werken met een thema is een middel om de verschillende onderdelen van het plan aan elkaar te 'verbinden'.

Deze thema's kunnen educatief verwerkt worden in het museum, in de miniatuursluis, indien gewenst in het beeldenpark, en in de speeltuin kunnen elementen geplaatst worden die gekoppeld zijn aan deze thema's.

Figuur 5.7 Logo Plan Verbeem



Bron: De Dorpsraad van Hansweert

5.3 Landschappelijke inpassing

De voorziene bebouwing in het plan moet passen in de architectuur van de omgeving. Men heeft de intentie om in het museum elementen uit de nabijgelegen oude en af te breken fabrieken en werven, zoals de rozetvensters, erin te verwerken.

Voor de andere planonderdelen geldt tevens dat ze moeten passen in de omgeving. Daar zal dan ook veel aandacht aan besteed gaan worden bij de mogelijke uitvoering van het plan.

Figuur 5.8 Rozetvenster van oude fabriek in de nabijheid het sluizenplateau



Bron: De Dorpsraad van Hansweert

5.4 Beheer en onderhoud

Vrijwilligers kunnen het museum en het miniatuursluizencomplex onderhouden en beheren. De heer Verbeem denkt aan zowel jongeren als aan de oude sluiswachters van weleer, die gepassioneerd kunnen vertellen over de scheepvaart en hun werk.

Voor het beheer van de camping heeft dhr. Verbeem zelf mogelijk belangstelling. Jongeren kunnen werken op het terras van het museum en tevens elkaar daar ontmoeten.

Een mogelijkheid voor het beheer is het vormen van een stichting.

5.5 Begroting

Er is nog geen begroting gemaakt. In dit rapport zal namelijk de nadruk liggen op het inventariseren van de sterke punten en kansen van Hansweert. Vervolgens wordt gekeken hoe het Plan Verbeem daaraan kan bijdragen. Een begroting is daarom op dit moment nog niet aan de orde. Mogelijkheden voor fondsenwerving zijn verwoord in bijlage II.

5.6 Draagvlak

De bewoners van Hansweert en de Dorpsraad staan over het algemeen volledig achter het Plan Verbeem. Men wil graag de sluizen behouden omdat ze zo kenmerkend zijn voor de ontwikkeling van Hansweert. Naast de bewoners zijn er natuurlijk nog andere betrokken en belanghebbenden. In dit stadium van het onderzoek wordt daar niet nader op ingegaan. Mogelijke belanghebbenden zijn wel verwoord in bijlage III.

5.7 Conclusie

Dankzij het museum en de andere onderdelen van het plan krijgt het sluizencomplex een nieuwe functie en kan dit stukje industrieel erfgoed ook voor de toekomst behouden blijven.

Aan de verdere uitwerking van het plan wordt nog gewerkt. In dit stadium van het onderzoek is het voornamelijk belangrijk om aan te geven wat het plan inhoudt. Als na het onderzoek duidelijk is hoe het plan bij kan dragen aan de ontwikkeling van Hansweert, zal nader naar de begroting, het beheer en onderhoud en de belangengroepen gekeken worden. Tevens wordt dan het plan in detail op kaart uitgewerkt.

Figuur 5.9 Oud sluiswachtershuisje



Bron: De Dorpsraad van Hansweert

HET SLUITSTUK

HOOFDSTUK 6 HET PLAN VERBEEM IN RELATIE TOT DE PIJLERS 2 EN 3

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk moet gaan fungeren als onderbouwing voor het, mogelijk deels, uitvoeren van het Plan Verbeem. Daarbij wordt ingegaan op de betekenis van het Plan Verbeem in het kader van het beleid en de scenario's.

Vervolgens zal met behulp van de theorie van Ed Dammers (2003) en theorie uit het SCENE-project van het Ruimtelijke Planbureau gekeken worden wat, op basis van de ontwikkelde scenario's, de aandachtspunten zijn en welke maatregelen genomen kunnen worden met betrekking tot het Plan Verbeem en de algemene ontwikkeling van Hansweert.

Daarna volgen in paragraaf 6.14 aanbevelingen voor de uitvoering van het Plan Verbeem.

6.2 Hoe past het Plan Verbeem in pijler 2: het beleid?

In de volgende paragrafen wordt nagegaan in hoeverre het Plan Verbeem past in het bestaande beleid. Daarbij wordt gekeken naar het beleid op alle beleidsniveaus. Het doel hiervan is om te bepalen of het plan mogelijk deels gewijzigd moet worden of dat het beleid mogelijk deels aangepast moet worden zodat het plan (beter) uitvoerbaar wordt.

Delen van de tekst uit hoofdstuk 3 worden hier herhaald om uit te leggen hoe het Plan Verbeem erop aansluit of juist niet erop aansluit.

6.3 Het plan en het beleid op nationaal niveau

De Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening

In hoofdstuk drie wordt als eerste ingegaan op de beleidslijnen uit de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening (2001). In deze nota wordt aangegeven hoe Nederland op het maatschappelijke en ruimtelijke vlak de afgelopen jaren is veranderd en nog steeds verandert. Als maatschappelijke veranderingen werden genoemd de individualisering en emancipatie:

"Het individu is de basiseenheid van de moderne samenleving geworden. Individualisering betekent ook dat de keuzevrijheid van individuen is toegenomen. Werk, woonplaats, vrije tijd en samenlevingssituaties kunnen veel sneller dan vroeger wisselen en op vrijere manieren worden ingevuld in ruimte en tijd."

Omdat de keuzevrijheid voor individuen op alle fronten is toegenomen, is het voor alle genoemde aspecten belangrijk om zich op een bepaalde manier te kunnen onderscheiden van de rest.

Bezien we deze ontwikkeling in relatie tot het aspect woonplaats dan kan het volgende gesteld worden:

Omdat de keuzevrijheid is toegenomen en individuen sneller van woonplaats (kunnen) veranderen, is het noodzakelijk dat een woonplaats bepaalde voordelen heeft ten opzichte van andere woonplaatsen en dat een woonplaats bepaalde kenmerken heeft die een woonplaats onderscheidt van andere woonplaatsen. Vanwege bepaalde voordelen en onderscheidende kenmerken valt een plaats op en trekt bepaalde mensen aan.

Het is dus belangrijk dat woonplaatsen zich dermate van elkaar onderscheiden waardoor de wens om te verhuizen minder of, voor mensen van buitenaf, juist groter wordt.

Bezien we deze ontwikkeling in relatie tot 'Hansweert de woonplaats', dan kan gesteld worden dat vanwege haar huidige kenmerken, zoals het gebrek aan voorzieningen, inwoners mogelijk sneller gaan veranderen van woonplaats.

Het Plan Verbeem kan dit mogelijk tegengaan. Uitvoering van het plan benadrukt namelijk de aanwezige kenmerkende elementen van Hansweert. Indien in combinatie met dit plan het voorzieningenniveau op peil wordt gebracht en gehouden, kan Hansweert (weer) aantrekkelijk worden voor mensen om er te blijven of te gaan wonen.

Op het gebied van recreatie zijn er ook veranderingen gaande:

"De beschikbare vrije tijd wordt aan steeds meer verschillende activiteiten besteed. Mensen zoeken rust, stilte en cultuurhistorie, maar op andere momenten prefereren zij juist drukke evenementen en manifestaties, tussen-door gaan ze uit, doen aan sport, of ontspannen zich bij familie en vrienden."

Ook hier geldt dat als een woonplaats zich kan onderscheiden op deze aspecten, dat deze mensen aantrekt. Het 'anders zijn' dan andere plaatsen is een positief kenmerk. In het Plan Verbeem kan men zijn of haar tijd aan meerdere activiteiten besteden. Tevens zijn er mogelijkheden om de rust en stilte op te zoeken en te genieten van de aanwezige cultuurhistorie. Als aanvulling hierop kunnen kleine evenementen georganiseerd worden, zoals een braderie en een kermis, waardoor Hansweert meerdere vormen van recreatie aanbiedt.

"Tijd is kostbaar geworden en moet goed worden besteed; iedere activiteit moet zoveel mogelijke voldoening in korte tijd opleveren. Men stelt steeds hogere eisen aan de kwaliteit van contacten, activiteiten, producten en ook van de omgeving. Bij die eisen horen ook schoonheid en aantrekkelijkheid. De cultuur is visueler geworden. De waarde die mensen hechten aan de uiterlijke kenmerken van de omgeving vertaalt zich in een koopkrachtige vraag. Plekken worden als het ware geconsumeerd."

Hansweert is al een bijzondere plek, maar heeft nog geen naamsbekendheid. Het plan levert een bijdrage aan deze kwaliteit van activiteiten en omgeving. En omdat tijd kostbaar is, zal men goed nadenken over waar men heen gaat voor rust en recreatie. Als de locatie zich onderscheidt én een goede kwaliteit biedt is dat een voordeel ten opzichte van andere plaatsen. Door uitvoering van het Plan Verbeem kan dat bewerkstelligd worden.

Wat betreft de ruimtelijke ontwikkelingen zijn de volgende ontwikkelingen gaande:

"Ruimtelijke contrasten tussen stad en land verminderen, de diversiteit in het aanbod van stedelijke en landelijke milieus neemt af. Deze ontwikkelingen maken Nederland *eentoniger en minder aantrekkelijk*. Het landelijk gebied wordt daardoor als steeds voller ervaren. Tegelijkertijd groeit in de samenleving de behoefte aan een grotere diversiteit in milieus.

Ruimtelijk beleid kan bijdragen aan vergroting van de diversiteit en kwaliteit van stedelijke en landelijke milieus. Het moet daartoe bescherming bieden aan unieke waarden, nieuwe kwaliteiten en ontwikkelingen."

Het Plan Verbeem voorkomt dat Hansweert eentonig blijft. Het vergroot de landschappelijke diversiteit en de diversiteit in de omgeving. Voordeel is dat

tegelijkertijd de aanwezige cultuurhistorische waarden beschermd worden, zoals volgens het beleid gewenst is.

In het ruimtelijk beleid wordt dan ook het volgende voorgestaan:

“Men streeft naar ruimtelijke kwaliteit. Die kwaliteit wordt niet alleen op het hoge schaalniveau van de ruimtelijke hoofdstructuur gedefinieerd, maar ook op het niveau van de burger. “Verdere vervlakking van de ruimte moet worden tegengegaan om die burger een leefomgeving te bieden, die voldoet aan zijn wensen en behoeften. Hij moet in die omgeving kunnen *functioneren* en er *plezier* aan kunnen beleven. Daarom moeten *natuurlijke en cultuurhistorische* waarden worden beschermd en variaties en contrasten worden bevorderd. Om de gewenste kwaliteit te definiëren zijn zeven criteria van ruimtelijke kwaliteit bepaald”: ruimtelijke diversiteit, economische en maatschappelijke functionaliteit, culturele diversiteit, sociale rechtvaardigheid, duurzaamheid, aantrekkelijkheid en menselijke maat” (Ministerie van VROM, 2001:21).

In het plan worden natuurlijke en cultuurhistorische waarden beschermd waardoor de *ruimtelijke diversiteit* behouden blijft en bevorderd wordt. Tevens komt het plan ten goede aan de *duurzaamheid* van de sluizen, de *aantrekkelijkheid* van het landschap en de *culturele diversiteit*, en het heeft *maatschappelijke functionaliteit*.

6.4 Het plan en het beleid op provinciaal niveau

Het Streekplan

De centrale doelstelling van het streekplan is:

“De versterking van de ruimtelijke kwaliteit van de provincie Zeeland, met het oog op de vergroting van de werkgelegenheid en het behoud en de versterking van de karakteristieke Zeeuwse omgevingskwaliteiten van rust, schoon, ruimte en groen” (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

“Deze doelstelling wil men bereiken door middel van bundeling van activiteiten en door het veilig stellen van de economische positie van de toeristische recreatieve sector door het bieden van ruimte voor kwaliteitsverbetering, verbreding en versterking van het toeristisch product.”

Het plan Verbeem kan een bijdrage leveren aan een verbreding van het toeristisch product. En zoals in Deel B hoofdstuk 1 door J.A Hendrikx (1999) wordt gesteld: “Relicten, die tot het (vaar)wegen ensemble kunnen worden gerekend en die van historische betekenis zijn, verdienen grote aandacht en een zorgvuldige behandeling, want het is de gebruiksfunctie *zelf* die nauwelijks het behoud van historisch waardevolle vormen toe laat. Verkeerswegen zijn door de grote dynamiek in het gebruik namelijk altijd onderhevig aan voortdurende veranderingen. De vorm wordt in hoge mate bepaald door het gebruik en daar steeds op aangepast. Dat brengt met zich mee dat slechts in een zeer beperkt aantal gevallen een kanaal of weg (of sluis) in zijn historische vorm en context bewaard is gebleven en ook in de toekomst bewaard kan blijven.”

Het is daarom belangrijk om te proberen de relictten in Hansweert juist wel te behouden, omdat dat vaak niet het geval is geweest.

De relictten worden behouden door er een nieuwe functie aan toe te kennen. En dat is nog niet eerder gedaan. Nergens worden sluizen verwerkt in een museum. In combinatie met de geschiedenis biedt dit een unieke toeristische trekpleister.

Het Plan kan dus een van de middelen zijn waarmee de verbreding van het toeristische product bereikt kan worden, zoals voorgestaan wordt in het streekplan.

In het streekplan wordt ingegaan op de huidige sterke elementen van de provincie. Deze zijn:

“Het industriële complex en het havencomplex aan de Westerschelde, de kwaliteit van natuur en landschap en de (recreatieve) ontwikkelingsmogelijkheden (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).”

In het Plan Verbeem draait het ook om de kwaliteit van natuur en landschap, ze worden in dit plan behouden en versterkt. Daarnaast worden de recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden benut door uitvoering van dit plan.

In het streekplan heeft de provincie een aantal principes en keuzes met betrekking tot duurzaamheid gegroepeerd naar de volgende drie aspecten: Voorkom verspilling, bescherm het onvervangbare en ontwikkel duurzaam gebruik.

“Met betrekking tot het streekplan houdt dit het volgende in:

Voorkom verspilling:

- Bundeling van wonen, werken en voorzieningen in stedelijke ontwikkelingszones en dragende kernen.
- Bundeling van recreatie in recreatieconcentraties.
- Bundeling van vervoersstromen.

Bescherm het onvervangbare (op is op, weg is weg):

- Planologische bescherming van landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden.
- Planologische bescherming voor de Ecologische Hoofd Structuur.

Ontwikkel duurzaam ruimtegebruik

- Opheffen conflicten tussen functies gericht op optimalisering van de betreffende functies en het creëren van win-win situaties, door gebiedsgerichte projecten.
- Aandacht voor meervoudig en multifunctioneel ruimtegebruik.
- Aandacht voor beeldkwaliteit.

(Provinciale Staten van Zeeland, 1997:14)

“De Provincie Zeeland is zich zeer bewust van de aanwezige waarden in de provincie, en ziet deze waarden als aanknopingspunt voor de verdere ontwikkeling en versterking van de provincie. Dit uitgangspunt moet op lokaal niveau door gemeenten worden uitgewerkt. Bovenstaande punten zijn daarvoor een handreiking.”

In het Plan Verbeem wordt met nadruk het onvervangbare beschermd. Op deze manier wordt “planologische bescherming gegeven aan de landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden”.

En in het plan worden de aanwezige waarden als aanknopingspunt voor de verdere ontwikkeling en versterking van provincie gebruikt, precies zoals de provincie voorstaat.

Het Plan Verbeem draagt niet bij aan een oplossing voor de problemen omtrent woningbouw en huisvesting in Hansweert. Om deze problemen op te lossen moeten aparte plannen opgesteld worden. Het plan draagt ook niet bij aan de verkeersproblematiek en bereikbaarheid, mogelijk brengt het juist extra verkeer teweeg.

Het plan draagt in kleine mate bij aan de economische ontwikkeling aangezien er een aantal arbeidsplaatsen worden gecreëerd in de bediening van het terras, en voor de bouw kunnen (lokale) bedrijven worden ingeschakeld.

De hoofddoelstelling van het provinciaal beleid met betrekking tot recreatie is:

“Het op zorgvuldige wijze veilig stellen van de economische positie van de toeristisch recreatieve sector in Zeeland”. Dit doel wordt nagestreefd door “vernieuwing, verbreding en versterking van het toeristisch product en door behoud en versterking van de Zeeuwse omgevingskwaliteit” (Provinciale Staten van Zeeland, 1997). Verbreding van het aanbod wil men bewerkstelligen door ook meer *natuurgerichte recreatie, cultuurhistorie en plattelandstoerisme* te ontwikkelen (Provinciale Staten van Zeeland, 1997).

Uitvoering van het Plan Verbeem draagt bij aan meer aanbod van recreatie gericht op cultuurhistorie en/of natuur. Gesteld wordt dat “Indien hiervoor mogelijkheden zijn binnen een gemeente men dit op gemeentelijk niveau verder moet uitwerken”. De dorpsraad van Hansweert geeft hier nu een eerste aanzet toe. De gemeente Reimerswaal kan dit verder oppakken en uitwerken, in samenwerking met de dorpsraad.

In het streekplan wordt ook genoemd dat:

“Buiten de recreatieconcentraties, kunnen individuele, meer of minder intensieve vormen van verblijfsaccommodatie, dagrecreatie of watersport in of aansluitend aan steden en dorpen in een daarbij passende mate en aard worden toegestaan. Voorwaarde daarbij is een voldoende infrastructurele en openbaar vervoersuitrusting (Provinciale Staten van Zeeland, 1997:59). Ook hier geldt dat een uitwerking op gemeentelijk niveau gewenst is.”

Hansweert is duidelijk een dorp dat buiten de recreatieconcentraties ligt. In het plan worden mogelijkheden geboden voor verblijfsrecreatie op ‘de kleine camping’. Maar er moet nog wel voldaan worden aan de voorwaarde van voldoende infrastructuur en openbaar vervoer. Deze is nog niet toereikend voor grotere stromen dagjesmensen en toeristen.

Het provinciaal landschapsbeleid “is gericht op behoud en ontwikkeling van een karakteristiek Zeeuws landschapspatroon. Het landschapsbeleid beoogt *ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied op verantwoorde wijze bij de bestaande kwaliteiten aan te laten sluiten*”. Dit wordt tevens beoogd met de mogelijke uitvoering van het Plan Verbeem. Met het plan wordt ook behoud en versterking van het bestaande landschap beoogd.

“Men dient volgens de Nota Belvédère cultuurhistorie structureel te betrekken bij de ruimtelijke ordening. Het moet gezien worden als kans en als inspiratiebron in plaats van slechts een belemmerende factor.” (Ministerie van O,C en W, van LNV, van Vrom en van V en W, 1999), Hier is de aanwezige cultuurhistorie duidelijk een inspiratiebron geweest voor de gewenste ontwikkelingen.

6.5 Het plan en het beleid op lokaal niveau

Het Bestemmingsplan

“De gemeente Reimerswaal heeft in 1997 een bestemmingsplan opgesteld voor de gedempte Kanaalarm in Hansweert. In dit gemeentelijk beleid geeft men een belangrijke prioriteit aan hergebruiksmogelijkheden van de gedempte Kanaalarm. Uitgangspunt daarbij is dat de invulling van het gebied ten goede dient te komen aan de kern Hansweert.”

De gemeente heeft zelf een gedeeltelijke invulling gegeven aan de Kanaalarm, namelijk woningbouw. Met het Plan Verbeem wordt ook het hergebruik van de Kanaalarm voorgestaan. Ook heeft men hetzelfde uitgangspunt voor ogen gehad als gemeente, namelijk dat de invulling van het gebied ten eerste ten goede dient te komen aan Hansweert zelf.

Met betrekking tot het onderwerp wonen is het volgende besloten:

“In de kadernota 1998-2001 is door het college besloten om voor het voorzien in de woningbehoefte van Hansweert prioriteit te geven aan de locatie ‘gedempte Kanaalarm’.”

In combinatie met onderdelen uit het plan, zoals het (beelden)park, kan een mooi en aantrekkelijk woongebied gecreëerd worden met water en recreatiemogelijkheden in de nabijheid, en rust en een aantrekkelijke woon-omgeving. Het bestemmingsplan en het Plan Verbeem kunnen elkaar versterken.

“In het bestemmingsplan wordt de voorziene woonbebouwing in het middengedeelte van de gedempte kanaalarm beschreven als ‘de invulling van het gebied die daadwerkelijk zorg draagt voor het ruimtelijk-functioneel benutten van de gedempte kanaalarm voor de kern’ (RBOI, 1997).”

Een deel van de locatie, dat gereserveerd is voor woonbebouwing, overlapt met delen van het Plan Verbeem. Dit is het geval aan de zuidkant van de gewenste woonbebouwing. Op deze locatie is in het Plan Verbeem een deel van het (beelden)park en een openluchttheater voorzien. Indien men het Plan Verbeem uit zou willen voeren, is het noodzakelijk een van de plannen af te stemmen op het andere plan. Dit zal in overleg moeten gebeuren.

In het bestemmingsplan is veel aandacht besteed aan de gewenste toekomstige ruimtelijke structuur. Op basis van een analyse van de huidige ruimtelijke structuur van het gebied heeft men een aantal uitgangspunten voor de gewenste toekomstige structuur van de gedempte kanaalarm opgesteld. Dit zijn:

- Behouden sfeer en karakter van de specifieke omgeving door:
 - Versterking van de structuurlijnen
 - Integratie historische elementen (sluizen, dijken, reliëf)
 - Openheid naar het water
 - Handhaving oppervlaktewater
- Realiseren goede ruimtelijke relatie kern-uitbreiding door:
 - Versterking pleinfunctie van knooppunt Schoolstraat-Oude kanaaldijk
 - Toevoeging bijzondere bebouwing/ functies op knooppunten
 - Opheffen barrièrewerking van oude kanaaldijk
- Waarborgen eigen ruimtelijke kwaliteit van uitbreiding door:
 - Differentiatie bebouwingspatroon
 - Verbijzondering van de randen
 - Benutten reliëf/hoogteverschillen
 - Aandacht beeldkwaliteit

Met name aan het punt ‘Integratie historische elementen (sluizen, dijken, reliëf)’ wordt bijgedragen door het Plan Verbeem.

In het bestemmingsplan staan ook een aantal voorschriften vermeld in relatie tot de Kanaalarm. Voorschriften:

“In het dorpsplan Hansweert (1995) is vermeld dat de kanaalarm, naast een *woonfunctie*, tevens een *recreatieve* functie dient te krijgen. Door het toekennen van de bestemming ‘Groenvoorzieningen’ en ‘Recreatie’ kan dit

gebied voor diverse dagrecreatieve activiteiten worden gebruikt. Tevens zijn deze gronden bestemd voor bos, plantsoenen, waterpartijen en beplantingen. Er mag één horecabedrijf gevestigd worden, uitsluitend gericht op het verstrekken van ter plaatse te nuttigen voedsel en/of dranken. In samenhang met het bovenstaande is de grond bestemd voor speelvoorzieningen en fiets- en voetpaden en overige voorzieningen. Op de gronden met de bestemming 'Groenvoorzieningen en Recreatie' (GR) kunnen gebouwen worden gerealiseerd met in totaal een maximum oppervlakte van 150 m² (RBOI,1997:22). Maar op de gronden met de nadere aanwijzing (z) mogen ten behoeve van de bestemming uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, worden gebouwd (RBOI, 1997)."

Het Plan Verbeem voldoet grotendeels aan de voorschriften. Er mag een horecabedrijf gevestigd worden, in het plan wordt gesproken van een museum met terras. Daarnaast wordt in het plan de aanleg van speelvoorzieningen voorzien, ook dit is toegestaan volgens de voorschriften. Door een combinatie van de plannen voor woningbouw en het Plan Verbeem, kan het gebied ingericht worden volgens de voorschriften. Kanttekening is wel dat er in het plan voorzien wordt in bebouwing. Deze gewenste oppervlakte is waarschijnlijk meer dan de 150 m² uit de voorschriften. Voor de uitvoering van dit onderdeel van het Plan Verbeem moet waarschijnlijk een ontheffing worden verleend door de gemeente.

Figuur 6.1 De Kanaaldijk in Hansweert



Bron: Mevr. L. de Vliet

6.6 Het plan en de Tweede herziening Kanaalarm Hansweert, voorontwerpbestemmingsplan

Een tweede herziening van het bestemmingsplan is noodzakelijk vanwege de volgende omstandigheden en ontwikkelingen:

- De eerste fase van uitbreiding (woningbouw langs de Leklaan) is voor een belangrijk deel gerealiseerd. Continuïteit in woningbouw mogelijkheden is gewenst en dat noodzaakt tot het ontwikkelen van een volgende fase. Door de sloop van woningen aan de Burkunkstraat is er extra woningbouwcapaciteit vrijgekomen voor de periode tot 2006 zodat er contingent beschikbaar is.

- Voor het meest zuidelijk gesitueerde bouwblok uit de eerste fase was voorzien in een stevig bebouwingsfront. Daaraan is inmiddels gestalte gegeven in de vorm van een ontwerp voor een supermarkt op de begane grond met daarboven appartementen.
- Tot slot dient het bestemmingsplan te worden aangepast aan de inmiddels gerealiseerde nieuwbouw van het nieuw dorpshuis Kaj Munk ter plaatse van het voormalige dorpshuis.

Dezelfde voorschriften zoals genoemd in het bestemmingsplan blijven gelden.

"Schaal en karakter van de kern en het sluizencomplex zijn als belangrijke structurelementen zeer bepalend voor de belevingswaarde van deze omgeving. Het programma voor de voorzieningen met appartementen mag niet leiden tot een te massaal gebouw op deze relatief gevoelige plek. Kavelgrootte en herkenbaarheid van de diversiteit aan functies vragen aandacht. Ook de relatie met de groene rand waar openbaar en privé-gebied elkaar direct raken, vergt een zorgvuldige invulling zodat de sfeer gewaarborgd blijft. Een groene invulling van de perceelsscheidingen is gewenst."

Hier kan het Plan Verbeem mogelijk op een andere manier dan alleen een groene invulling aan bijdragen.

"In principe gelden de voorschriften van het basisplan onverkort voor het plangebied van de tweede herziening. Ook voor de bestemming 'Groen-voorzieningen en Recreatie' (GR) volstaat het basisplan. Het bestemmingsplangebied is op korte afstand gesitueerd van de Westerschelde. Dit gebied is zowel in de Habitatlijn als de Vogelrichtlijn aangewezen als speciale beschermingszone. Beide richtlijnen hebben externe werking, wat betekent dat ingrepen buiten het aangewezen gebied op hun aanvaardbaarheid moeten worden opgelost."

Er is een rapportage opgesteld waarin de conclusies zijn beschreven die getrokken zijn op basis van de beoordeling van de mogelijke effecten van de voorgenomen ontwikkelingen op de beschermde natuurwaarden in het plangebied en de directe omgeving. Dit zijn:

- Er vindt geen negatieve beoordeling plaats van speciale beschermingszones uit de Vogelrichtlijn en/of Habitatlijn.
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van extra beschermde vogelsoorten en de rugstreeppad.
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de overige beschermde zoogdieren.

Uit deze rapportage kan geconcludeerd worden dat eventuele negatieve gevolgen van (uitvoering van) het beoogde voornemen op de te beschermen natuurwaarden verwaarloosbaar zullen zijn.

In relatie tot het Plan Verbeem moet nog onderzocht worden wat de eventuele negatieve gevolgen zijn.

6.7 Het plan en de Reimerswaal Beleidsvisie Recreatie

In de beleidsvisie recreatie zijn een aantal kansen en kwaliteiten genoemd:

"De kwaliteiten van het gebied vormen in de huidige vorm onvoldoende aanleiding voor een belangrijke groeiontwikkeling in recreatieve beleving en activiteiten. Maar met name door het versterken van de kwaliteit van bestaand toeristisch aanbod kan verder worden ingespeeld op bestaande vraag of kan nieuwe vraag worden gegenereerd. Tevens beschikt Reimerswaal over

kwaliteiten die een aanknopingspunt kunnen vormen voor het ontwikkelen van enige nieuwe toeristisch-recreatieve activiteiten (Van Hogendorp et al., 1996)."

"Men wil de oeverrecreatie intensiveren door het benutten en inrichten van steunpunten bij o.a. Hansweert. Op deze steunpunten kunnen voorzieningen worden getroffen als praathuis, bankjes, een visstek etc, dus kleinschalige dag-recreatieve voorzieningen. De in voorbereiding zijnde inrichting van het zuidelijk deel van de voormalige kanaalarm bij Hansweert sluit daar goed op aan. De doelgroepen zijn in hoofdzaak de eigen en regionale bevolking en/of de verblijfsrecreanten die in Reimerswaal of directe omgeving verblijven. Maar de beoogde voorzieningen voor dagrecreatie op de gedempte kanaalarm kunnen – indien zij zijn opgenomen in een routestructuur- ook van bredere betekenis zijn voor het totale toeristisch-recreatieve aanbod van Reimerswaal.

De op te nemen attracties/toeristische voorzieningen als steunpunt in de toeristisch-recreatieve routestructuren dienen bij voorkeur te passen binnen het thema 'Tussen de Scheldes', en de relatie tussen water en land te benadrukken. Als bezienswaardigheid kan o.a. genoemd worden de gedempte kanaalarm in Hansweert met het sluizencomplex vanwege de geschiedenis van het kanaal en de beleving van de scheepvaart (Van Hogendorp et al., 1996)."

Het Plan Verbeem of delen daarvan kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van Hansweert als steunpunt.

6.8 Het plan en Reimerswaal Actualisatie Beleidsvisie Recreatie

In 2003 is een actualisatie van de Beleidsvisie Recreatie Reimerswaal opgesteld. Dit is een aanvulling op de huidige beleidsvisie. In deze actualisatie worden voor verschillende kernen binnen de gemeente Reimerswaal de huidige stand van zaken genoemd. Onderstaande punten betreffen alleen Hansweert. De punten zijn letterlijk overgenomen uit de actualisatie van de Beleidsvisie Recreatie Reimerswaal:

- Betreft: De kern Hansweert
Omschrijving: Mogelijkheid voor camping Hansweert
Stand van zaken: Dorpsraad ziet er toekomst in, maar op gemeentelijk niveau blijft concrete uitvoering ontbreken. Er ontbreekt enig particulier initiatief. RBOI heeft een analyse gemaakt voor mogelijke locaties.
Gemeentelijk standpunt: nog niet bekend.
Tijdsplan actie: onbekend
Actie: REO/RBOI

Wat kan nu de bijdrage van het Plan Verbeem hierin zijn? Er wordt gesteld dat er enig particulier initiatief ontbreekt, maar het Plan Verbeem is particulier initiatief. Er kan dus niet (meer) gesteld worden dat enig particulier initiatief ontbreekt. Het plan kan tevens een bijdrage leveren aan het versnellen van het proces rond het innemen van een gemeentelijk standpunt en het opstellen van een tijdsplan van actie.

- Betreft: Sluizencomplex
Omschrijving: Inrichting van het sluizencomplex, 'Plan Verbeem' genaamd.
Stand van zaken: Er wordt een haalbaarheidsstudie verricht door een universiteit.
Gemeentelijk standpunt: nog niet bekend.
Tijdsplan actie: onbekend
Actie: REO/ dhr. Verbeem

Door middel van dit rapport kan er hopelijk meer duidelijkheid verkregen worden rond het gemeentelijk standpunt en het tijdsplan van actie.

6.9 Het plan en het Natuurcompensatieprogramma Westerschelde Voortgangsrapportage 2002

"In 1995 is een verdrag gesloten door Nederland en Vlaanderen inzake de verruiming van de vaarweg in de Westerschelde. Tevens is er een compensatie afgesproken van die natuurwaarden die verloren gaan ten gevolge van deze verruiming. Een van de projecten is het 'Broedgebied Hansweert'. Dit is een buitendijks project.

Voor de uitvoering van het project was aanvankelijk het voormalige slibdepot in gedachten. Door de ongunstige kosten-baten verhouding van het plan en het beperkte lokale draagvlak is het accent verlegd op een haventje direct ten westen van het slibdepot. Ter plaatse is een bedrijventerrein gesitueerd. De voorbereidingen om daar natuurgebied te realiseren vorderen gestaag.

Rijkswaterstaat streeft ernaar het terrein in te richten tot schor en slik. Eerst is verplaatsing van de bedrijven en sanering van het terrein noodzakelijk.

Er is ook een binnendijks project in de nabijheid van Hansweert: Ter versterking van de estuariene kwaliteit wil men de 'sluisweg Kruiningen', een gebiedje van 9 ha, ondiep ontgraven en kwelbuizen aanleggen waardoor een meerwaarde bereikt kan worden. In het gebied kunnen zoutminnende planten groeien en het kan fungeren als rust en foerageer gebied voor vogels. Dit gebied is pas in december 2002 officieel begrensd en daarom hebben er nog geen voorbereidingen plaatsgevonden. (Ministerie van Verkeer en Waterstaat, 2003)"

De genoemde natuurontwikkeling past in het Plan Verbeem. Er kan een meerwaarde ontstaan voor Hansweert en omgeving door het Plan Verbeem in samenspraak met het Natuurcompensatieprogramma uit te werken en uit te voeren.

6.10 Conclusie

Er is nagegaan hoe het Plan Verbeem in het bestaande beleid op alle niveau's past. Het is duidelijk geworden dat op zeer veel punten het plan overeenkomt met het voorgestane beleid of dat het een bijdrage kan leveren, al of niet in combinatie met andere ontwikkelingen, aan de gewenste ontwikkelingen zoals in het beleid verwoord is. Op een paar punten, zoals in het kader van het bestemmingsplan voor de gedempte Kanaalarm, zijn er aanpassingen nodig ofwel aan het bestemmingsplan zelf of aan het Plan Verbeem.

De algemene conclusie is dus dat qua beleidslijnen er geen tegenstrijdigheid is tussen het beleid en het Plan Verbeem en dat het plan niet strijdig is met de plannen. Met andere woorden; de daad kan nu bij het woord gevoegd worden.

6.11 De betekenis van het Plan Verbeem in het kader van pijler 3: de scenario's

In hoofdstuk 4 zijn verschillende scenario's opgesteld. Deze scenario's geven allen een ontwikkelingsrichting aan voor het dorp Hansweert. Samen geven de scenario's de bandbreedte aan waarin Hansweert zich kan gaan ontwikkelen. Ieder scenario behelst een aantal mogelijke positieve en een aantal mogelijke negatieve ontwikkelingen voor Hansweert.

In deze paragraaf zal getracht worden weer te geven hoe het Plan Verbeem, zoals beschreven in hoofdstuk 5, mogelijk een bijdrage kan leveren aan het afzwakken van bepaalde mogelijke negatieve ontwikkelingen of het versterken van bepaalde mogelijke positieve ontwikkelingen in ieder scenario. Het betreft hier alleen de scenario's specifiek voor Hansweert, dus niet voor de regio.

Scenario 1: Hansweert groeit!

De kenmerken van scenario 1 zijn:

- *De hoeveelheid voorzieningen stijgt*; de groenvoorzieningen zijn uitgebreid, jongeren hebben eigen jeugdsoos.
- *De bevolking groeit*; de snelheid van de vergrijzing is afgezwakt.
- De werkgelegenheid neemt toe.
- Het woningaanbod wordt juist afgestemd op de woonwensen; woningbouw voor oud en jong.
- De recreatiemogelijkheden worden uitgebreid; het toeristisch product is verbreed en versterkt.
- De bereikbaarheid verbetert.
- De achterstandswijken verdwijnen.

Wat kan het Plan Verbeem betekenen in het kader van de voorziene ontwikkelingen in scenario 1?

In het kader van scenario 1, waarin voorzien wordt in een grote groei van Hansweert op alle fronten, zou de uitvoering van het Plan Verbeem een grote bijdrage kunnen leveren 'op de weg' naar deze voorziene ontwikkeling. Om te komen tot de genoemde mogelijke ontwikkelingen in dit scenario zijn er naast de mogelijke uitvoering van (onderdelen van) het Plan Verbeem natuurlijk nog andere ingrepen noodzakelijk. Het Plan Verbeem kan vooral gebruikt worden als aanvulling op de andere ingrepen.

Door de verschillende onderdelen van het Plan of een aantal daarvan uit te voeren, zoals de trekkershutten, het museum en het miniatuursluizencomplex, wordt bijgedragen aan de in het scenario genoemde groei van mogelijkheden om te recreëren en ontspannen.

Dit draagt ook bij aan de in het scenario genoemde groei van de bevolking; er zijn meer (recreatieve) voorzieningen wat het wonen en verblijven in Hansweert aantrekkelijker maakt. Tevens kunnen onderdelen van het plan mensen van buitenaf aantrekken, dagjesmensen en toeristen, zoals voorzien wordt in dit scenario. Zo zorgt het onderdeel 'de kleine camping' uit het plan voor een groei van de verblijfsmogelijkheden. Daarnaast kunnen er natuurlijk nog andere verblijfsmogelijkheden ontwikkeld worden, bijvoorbeeld 'bed and breakfast'. Maar dit onderdeel van het plan zou al een stap in deze richting kunnen zijn. De aanwezigheid van een museum met horecagelegenheid kan er toe leiden dat Hansweert vaker bezocht gaat worden. De aantrekkingskracht van Hansweert wordt groter, en toeristen die toch al in de buurt zijn, zullen vaker Hansweert ook meepikken op hun route.

De uitvoering van het plan levert ook een bijdrage aan het handhaven en/of versterken van de ruimtelijke kwaliteit en het behouden van de cultuur-historische waarden in het dorp. Het Plan Verbeem respecteert de bestaande waarden, in het Plan is dat met nadruk het sluisencomplex. In het plan worden de sluisen geïntegreerd in een nieuwe functie, namelijk een museum dat over de sluisen heen gebouwd wordt. Gesteld kan worden dat uitvoering van (delen van) het Plan Verbeem een manier zou kunnen zijn om bij te dragen aan het respecteren en behouden van cultuurhistorische waarden en het integreren van die waarden in nieuw gebruik.

Het slibdepot blijft in het Plan Verbeem in haar huidige vorm aanwezig, dus ruimte voor rust en recreatie is er in dit 'natuurgebied'.

In het Plan Verbeem wordt ook aandacht besteed aan de jeugd. Door bijvoorbeeld de bouw van speeltoestellen en de bouw van het miniatuursluizencomplex krijgt de jeugd meer mogelijkheden om te spelen. Het voorzieningenpakket wordt op deze manier verder uitgebreid. Dit zou een bijdrage kunnen leveren aan de genoemde groei van voorzieningen in het scenario. Dit neemt niet weg dat het naast de mogelijke uitvoering van het Plan Verbeem noodzakelijk is om meer voorzieningen voor de jeugd en met nadruk voor de

jongeren te ontwikkelen. Het Plan Verbeem kan namelijk maar een kleine bijdrage leveren in het 'vasthouden van de jeugd in Hansweert'.

Het onderhoud wat gepleegd moet worden aan delen van het plan kan uitgevoerd worden door inwoners van Hansweert. Dit kan de samenhang onder de inwoners van het dorp versterken. Op deze manier kan de uitvoering van (delen van) het plan een bijdrage leveren aan de sfeer in het dorp. Men wordt weer meer betrokken bij elkaar en bij het dorp.

In dit scenario wordt tegelijkertijd gezorgd voor de eigen bevolking en voor de mensen van buitenaf. Het Plan Verbeem kan dus een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van Hansweert op beide fronten.

Scenario 2: Hansweert zorgt voor haar bevolking!

De kenmerken van scenario 2 zijn:

- *De hoeveelheid voorzieningen stijgt.*
- *De bevolking stagneert/ daalt.*
- *De werkgelegenheid groeit.*
- *Het woningaanbod wordt juist afgestemd op de woonwensen, van met name de aanwezige ouderen.*
- *De recreatie mogelijkheden worden iets uitgebreid, vooral gericht op oudere bevolking.*
- *De bereikbaarheid blijft hetzelfde/ verbetert iets.*
- *De achterstandswijken worden opgeknapt.*

Wat kan het Plan Verbeem betekenen in het kader van de voorziene ontwikkelingen in scenario 2?

De titel zegt het al: "Hansweert zorgt voor haar bevolking". In dit scenario draait alles om de eigen bevolking, er wordt voor gezorgd door het voorzieningenniveau op peil te houden. Men moet niks hebben van mensen van buitenaf. Het Plan Verbeem is in eerste instantie ontwikkeld voor de eigen bevolking. Het plan is dan ook ontwikkeld met de intentie te zorgen voor de eigen inwoners. Jeugd en ouderen krijgen meer mogelijkheden om te recreëren en te ontspannen. Daarbij ligt de nadruk op de beleving van inwoners van hun eigen dorp en de beleving van de Westerschelde. Onderdelen van het plan zoals de speeltoestellen, het miniatuursluizencomplex en het beeldenpark dragen daar aan bij, mede omdat de thema's wind, water en scheepvaart erin verwerkt worden. Het plan kan in dit scenario dus gebruikt worden om 'te zorgen voor de eigen bevolking', met name op het gebied van recreatie. In dit scenario draait het niet om het aantrekken van toeristen. Tevens zal de bevolking door (gedeeltelijke) uitvoering van het plan het gevoel krijgen dat de gemeente (eindelijk) iets voor hen doet, waardoor de zich meer gewaardeerd kunnen gaan voelen.

In het scenario is de voorziene ontwikkeling dat de samenhang, de cohesie in het dorp is gegroeid. Inwoners kunnen een bijdrage leveren aan de uitvoering van (delen van) van het plan door zelf mee te helpen als vrijwilliger. Door zich samen in zetten voor bijvoorbeeld de aanleg van het beeldenpark kan de cohesie onder de inwoners groeien.

In dit scenario wordt er vanuit gegaan dat de bevolkingsgroei stagneert. De aanwezigheid van mogelijkheden tot recreatie en rust en ontspanning, maar ook de mogelijkheid om naar het terras te gaan, kunnen er toe leiden dat het vertreksaldo van jongeren daalt en dat het vestigingssaldo gelijk blijft.

Alle onderdelen van het plan komen namelijk, in meer of mindere mate, tegemoet aan de verschillende leeftijdsgroepen die in het dorp aanwezig zijn. Er zijn veel gezinnen aanwezig, bepaalde onderdelen van het plan zijn nadrukkelijk gericht op de jeugd. Tevens zijn er een aantal aantrekkelijke aspecten voor de ouderen binnen dit plan. De onderdelen kunnen samen ten goede komen aan het tegengaan van het vertrek van gezinnen en van jongelui.

Dat de jongeren alsnog wegtrekken kan waarschijnlijk niet voorkomen worden aangezien het plan niet specifiek gericht is op de leeftijdsgroep van 16-24 jaar. Bepaalde onderdelen van het plan maken Hansweert zeer aantrekkelijk voor de gezinnen en de ouderen die er wonen, en niet voor de jongeren. Om dit te bereiken zal een extra inspanning gepleegd moeten worden.

Scenario 3: Hansweert; een importdorp

De kenmerken van scenario 3 zijn:

- *De hoeveelheid voorzieningen daalt/stagneert.*
- *De bevolking groeit.*
- De werkgelegenheid stagneert.
- Het woningaanbod wordt zoveel mogelijk op wensen van mensen van buitenaf afgestemd.
- De recreatiemogelijkheden worden iets uitgebreid.
- De bereikbaarheid stagneert.
- De achterstandswijken worden opgeknapt.

Wat kan het Plan Verbeem betekenen in het kader van de voorziene ontwikkelingen in scenario 3?

In dit scenario worden de aanwezige cultuurhistorische waarden op twee manieren uitgebuit. Ze worden gebruikt als 'trekker' voor toeristen en als 'trekker' voor potentiële inwoners voor Hansweert. De commercie speelt daarin een grote rol.

In het kader van het toerisme kan uitvoering van (delen van) het Plan Verbeem een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het toerisme. Met behulp van bijvoorbeeld het museum kan de geschiedenis van Hansweert benadrukt worden. In folders van de VVV kan, in relatie tot de geschiedenis, de rust en de mooie omgeving, het Plan Verbeem genoemd worden. De aanwezigheid van een museum en een park in combinatie met uitleg over de geschiedenis, kan de aantrekkingskracht van Hansweert op toeristen vergroten. De educatieve elementen en de activiteiten voor de jeugd kunnen veel gezinnen aantrekken. De mogelijkheid om te verblijven in Hansweert op 'de kleine camping' kan daar nog eens aan bijdragen.

De aanwezigheid van cultuurhistorische elementen kan gebruikt worden als 'trekker' voor potentiële inwoners. Mensen die op zoek zijn naar een woonplaats met identiteit, met authentieke kenmerken, kunnen mogelijk extra verleid worden met behulp van het Plan Verbeem. Door het behouden van de elementen wordt namelijk de authenticiteit behouden en dat trekt vaak mensen van buitenaf aan. Makelaars kunnen bijvoorbeeld het plan noemen in hun folders en advertenties. Het Plan Verbeem kan bijdragen aan dergelijke 'verkooppraatjes'. Er is wat te doen in Hansweert, voor toeristen én voor potentiële inwoners zoals gepensioneerden, gezinnen die hun kinderen niet in Randstad op willen laten groeien.

Het benadrukken van mooie, authentieke cultuurhistorische elementen, de rust en mooie omgeving kan gebruikt worden als tegenhanger van het feit dat in dit scenario de hoeveelheid voorzieningen afneemt en de bereikbaarheid stagneert.

Kreten als 'wonen als een Zeeuw', 'Beleef de geschiedenis opnieuw' (vanwege het behouden/anders aanwenden van de sluizen) worden verkoopkreten. Hansweert wordt een attractieparkje voor mensen van buitenaf, zowel voor toeristen als mensen die willen verhuizen en rustig willen wonen in een speciaal dorp.

Hansweert loopt vol met mensen van buitenaf, qua wonen en qua recreatie.

Scenario 4: Hansweert het slaapdorp

De kenmerken van scenario 4 zijn:

- *De hoeveelheid voorzieningen daalt.*
- *De bevolking daalt.*
- *De werkgelegenheid daalt.*
- *Het woningaanbod is niet toereikend.*
- *De recreatie wordt niet uitgebreid/ontwikkeld.*
- *De bereikbaarheid stagneert.*
- *De achterstandswijken worden opgeknapt.*

Wat kan het Plan Verbeem betekenen in het kader van de voorziene ontwikkelingen in scenario 4?

In relatie tot scenario 4 wordt niet ingegaan op hoe het Plan Verbeem een bijdrage kan leveren aan de voorziene ontwikkelingen, maar juist op hoe het plan een bijdrage kan leveren aan het voorkomen van de voorziene ontwikkelingen.

In scenario 4 is de voorziene ontwikkeling van Hansweert namelijk, in mijn optiek, niet heel positief. Het scenario geeft een mogelijke ontwikkeling aan die denk ik voorkomen moet en kan worden. Er zijn natuurlijk voorstanders van een zeer rustige woonomgeving, maar het ontbreken van voorzieningen en het vergrijzen van de bevolking zijn in het algemeen geen positieve kenmerken van een woonplaats. Er wordt wel gesteld dat stilstand gelijk is aan achteruitgang. Om te voorkomen dat Hansweert op hetzelfde niveau blijft of dat het niveau juist achteruit gaat, zijn er veranderingen nodig. Een eerste stap zou kunnen zijn om (delen van) het Plan Verbeem uit te voeren. Daardoor worden de mogelijkheden om te recreëren in de nabijheid van de eigen woning vergroot. Het plan of delen van het plan, zoals het park, het museum en de extra speelgelegenheid kunnen al een extra dimensie geven aan de beleving van de bewoners van hun dorp.

Met behulp van Plan Verbeem kan voorkomen worden dat wat mijns inziens het meest ongewenste scenario is, werkelijkheid wordt.

6.12 Conclusie

Het Plan Verbeem heeft met betrekking tot ieder scenario een positieve betekenis. In ieder scenario wordt een bepaalde ontwikkelingsrichting van Hansweert uiteengezet. Het Plan Verbeem kan aan ieder scenario, in meer of in mindere mate, een bijdrage leveren. Het bestaan van de vier scenario's wil niet zeggen dat al de genoemde mogelijke ontwikkelingen gewenst zijn. Het is nu aan de gemeente en de bevolking van Hansweert om aan te geven welke ontwikkelingen gewenst zijn. Dit kan betrekking hebben op één van de scenario's of onderdelen uit alle scenario's. Per scenario of per onderdeel van de scenario's kan bekeken worden hoe het Plan Verbeem of een onderdeel van het plan een bijdrage levert aan die gewenste ontwikkeling. Vervolgens kan besloten worden of men het plan of een onderdeel ervan uit wil voeren.

6.13 Aandachtspunten en maatregelen naar aanleiding van pijler 1: uitkomst enquête en pijler 3; de scenario's

Aandachtspunten

In de uitleg van de scenariomethode van Ed Dammers (2003) in Deel B paragraaf 2.2, wordt uitgelegd dat "door de scenario's systematisch met elkaar te vergelijken, krijgen we zicht op een aantal aandachtspunten voor beleidsmakers en kennisvragen voor onderzoekers en ontwerpers".

In onderstaande opsomming worden een aantal aandachtspunten geformuleerd die naar voren zijn gekomen door de vier opgestelde scenario's voor Hansweert met elkaar te vergelijken.

- De jeugd en de jongeren moeten de meeste aandacht krijgen, op alle vlakken, aangezien zij vaak een probleemfactor zijn en omdat zij mogelijk de belangrijkste factor zijn voor de ontwikkeling van Hansweert.
- De aanwezigheid van voorzieningen hangt hier sterk mee samen, evenals het aanbod van woningen en de bereikbaarheid. Men moet goed in de gaten houden welke aspecten met elkaar samenhangen, zodat ze in samenhang ontwikkeld of aangepast kunnen worden.
- De aanwezigheid van een bepaald niveau aan commerciële en niet-commerciële voorzieningen is van belang voor de algehele ontwikkeling van Hansweert. Hoe hoger het voorzieningenniveau des te aantrekkelijker is Hansweert als woonplaats én als verblijfplaats.
- De ruimtelijke kwaliteit is voor iedereen van belang, behoud en versterking hiervan is belangrijk voor alle leeftijdsgroepen.
- De aanwezigheid van cultuurhistorische elementen geeft identiteit aan het dorp. Behoud ervan is een manier voor het behouden van de ruimtelijke kwaliteit. Tevens is de aanwezigheid ervan een mogelijkheid om nieuwe inwoners en toeristen aan te trekken.
- Recreatie en de mogelijkheid om te recreëren is een steeds belangrijker aspect geworden in de leefomgeving van mensen. De aanwezigheid van een bepaald niveau aan recreatiemogelijkheden is van belang voor de ontwikkeling van Hansweert. Hoe hoger het niveau des te aantrekkelijker is Hansweert als woonplaats én als verblijfplaats.
- Door het afstemmen van het woningaanbod op een bepaalde doelgroep of doelgroepen, kan men invloed uitoefenen op welke doelgroepen men wil aantrekken.
- De bereikbaarheid is van belang voor verschillende doelgroepen. De mate van bereikbaarheid wordt bepaald door hoe bereikbaar een plaats is voor de verschillende doelgroepen. Men moet rekening houden met verschillende vormen van vervoer per doelgroep. Wil men de bereikbaarheid vergroten dan moet nagegaan worden welke manier van vervoer aangepast moet worden.
- Het aanpakken van de achterstandsbuurtten is in elk scenario een positieve ontwikkeling.

In onderstaande opsomming worden een aantal aandachtspunten geformuleerd die naar voren zijn gekomen door de uitwerking van de enquête.

- Iedere stap van de gemeente ten behoeve van Hansweert, zal door de inwoners als positief ervaren worden. Men zal daardoor weer het gevoel krijgen dat men als dorp binnen de gemeente meetelt.
- Het gebrek aan voorzieningen voor de jeugd wordt door iedereen genoemd als gebrek binnen Hansweert.
- Het gebrek aan recreatievoorzieningen voor iedereen, wordt door iedereen genoemd als gebrek binnen Hansweert.
- Veel mensen waarderen de aanwezigheid van de resten van de sluizen. De meningen verschillen over wat er mee moet gebeuren. Maar het staat voorop dat ze in het minste geval in ieder geval behouden moeten worden door ze te onderhouden.

Er zijn ook een aantal kennisvragen geformuleerd die belangrijk kunnen zijn voor beleidsmakers, in relatie tot het maken van nieuwe plannen of aanpassen van bestaande plannen voor Hansweert. Deze vragen zijn naar voren zijn gekomen door de vier opgestelde scenario's voor Hansweert nogmaals met elkaar te vergelijken.

- Wat is het gewenste voorzieningenniveau:
 - Van de inwoners van Hansweert?

- Indien men toeristen wil aantrekken?
- Welke woningtypen zijn gewenst en hoeveel van ieder woningtype is gewenst?
- Hoe groot is de groep jongeren die overlast veroorzaakt?
- Wat voor soort werkgelegenheid is gewenst voor de jongeren?
- Wat moet of kan er veranderen aan het Openbaar Vervoer?

Maatregelen

In Deel B paragraaf 2.2 is tevens ingegaan op het SCENE-project. In het SCENE-project van het Ruimtelijke Planbureau zijn verschillende scenario's opgesteld voor heel Nederland. Deze scenario's zijn beleidsarm ingevuld. Toch kunnen beleidsmakers ze wel gebruiken om hun beleidsvoornemens te evalueren. Door de scenario's op een systematische manier, en rekening houdend met het mogelijke verloop van de maatschappelijke ontwikkeling, te vergelijken, kunnen de beleidsmakers drie soorten keuzen maken:

- Maatregelen die in elk geval *wel* genomen moeten worden, omdat in (bijna) alle scenario's de positieve effecten overheersen.
- Maatregelen die *afhankelijk van het scenario* genomen moeten worden, zodat zij in het ene scenario overwegend negatieve effecten hebben en in het andere hoofdzakelijk positieve.
- Maatregelen die in elk geval *niet* genomen moeten worden, omdat in (bijna) elk scenario de negatieve effecten domineren.

Aan de hand van de eerder genoemde aandachtspunten, die naar voren zijn gekomen door de scenario's voor Hansweert systematisch met elkaar te vergelijken, kunnen maatregelen genoemd worden die in elk geval genomen moeten worden omdat in alle scenario's de positieve effecten (ervan) overheersen.

Maatregelen die in elk geval genomen moeten worden

- Voorzieningen voor jongeren ontwikkelen.
- Goedkopere koopwoningen bouwen.
- De bereikbaarheid vergroten door het Open Vervoer aanbod te vergroten, dit is van groot belang voor doelgroepen als ouderen, kinderen en huishoudens zonder auto.
- Groenvoorzieningen aanleggen.
- Behouden van sluizen door ze minstens goed te onderhouden.
- Ontwikkelen van meer recreatievoorzieningen. Het gewenste voorzieningenniveau moet daarvoor bepaald worden.
- Een bepaald niveau van winkelvoorzieningen onderhouden.
- Een bepaald niveau van niet-commerciële voorzieningen zoals huisarts onderhouden.
- Aanpakken van de achterstandsbuurten.
- Het ontwikkelen van een centrum en/of dorpsplein met een ontmoetingsfunctie voor de inwoners.

Er wordt niet ingegaan op maatregelen die afhankelijk van ieder scenario genomen moeten worden. Er zou dan een keuze gemaakt moeten worden voor een gewenst scenario, en dat is hier niet aan de orde. De dorpsraad en/of gemeente zou zich hierover moeten uitspreken, maar dat was niet het doel van het opstellen van scenario's. Het doel was laten zien welke ontwikkelingsmogelijkheden er zijn zonder er een oordeel over uit te spreken.

Het heeft ook geen nut om in te gaan op de maatregelen die in elk geval niet genomen moeten worden. Dit betreft namelijk maatregelen die een negatief effect zouden hebben in ieder scenario. Het doel van het onderzoek is aan te kunnen geven wat positieve ontwikkelingen zijn en welke maatregelen daarvoor nodig zijn, en *niet* het aangeven van negatieve ontwikkelingen. Deze maatregelen blijven dus buiten beschouwing.

6.14 Oplossingsrichtingen en aanbevelingen

Op basis van de genoemde aandachtspunten en de te nemen maatregelen, zijn een aantal oplossingsrichtingen verwoord voor de genoemde problemen. Daarnaast kunnen er een aantal aanbevelingen gedaan worden met betrekking tot de uitvoering van het Plan Verbeem.

Oplossingsrichtingen

- Het instandhouden van het bewonersaantal is mogelijk door in te spelen op wijzigingen in bevolkingsopbouw. Hierbij moet gedacht worden aan aanpassingen in de woningvoorraad en voorzieningen. (vrij naar RBOI, 1995)
- Wat betreft het woningbouwprogramma, door deze primair af te stemmen op de toekomstige woningbehoefte, de individuele wensen en voorkeuren van de lokale bevolking en door te letten op verschillende huishoudenstypen, kan de aantrekkingskracht van Hansweert groeien. (vrij naar RBOI, 1995)
- Vergroten van het aantal jongerenwoningen om de jongeren 'vast te houden' in Hansweert.
- Profileren en uitbouwen van de voordelen van het woonmilieu om de aantrekkingskracht te vergroten en de huidige bewoners te behouden.
- Een toename in de werkgelegenheid kan bijdragen aan een vestigingsoverschot. Nagegaan moet worden aan welke beroepen behoefte is (vrij naar RBOI, 1995).
- Een deel van de woningen aanpassen voor ouderen, levensloopbestendig maken (RBOI Middelburg, 1995).
- In stand houden van de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad, mede vanwege de geringe omvang van de mogelijkheid voor nieuwbouw. Dit kan onder meer door middel van het stimuleren van de Subsidieverordening Dorpsvernieuwing Particuliere Woningverbetering (RBOI Middelburg, 1995).
- Continuïteit in de woningbouw is voor een kleine kern van groot belang om de eigen bevolking vast te houden (RBOI Middelburg, 1995).
- Het waarborgen van de beschikbaarheid en bereikbaarheid van voorzieningen.
- Versterken en verbreden van de economische basis.
- Benutten van de aanwezigheid van sluizen als cultuurhistorische element voor recreatie en toerisme.

Aanbevelingen met betrekking tot Plan Verbeem

Er is aangegeven dat de jeugd soms als probleemfactor wordt ervaren. Een van de oorzaken is dat er een gebrek aan voorzieningen voor de jeugd is.

De jeugd zelf geeft tevens aan behoefte te hebben aan meer voorzieningen en activiteiten.

Onder 'Maatregelen die in elk geval genomen moeten worden' wordt ook genoemd dat een belangrijke maatregel het ontwikkelen van voorzieningen voor jongeren is.

De eerste aanbeveling die daarom gedaan wordt is dat het onderdeel 'terras' van het Plan Verbeem, in combinatie met het museum (zie tweede aanbeveling) uitgevoerd wordt. Door uitvoering van deze onderdelen kan voorzien worden in een uitgaansgelegenheid en ontmoetingsplek voor jongeren.

Ten tweede is het aanbevelingswaardig om het museum te bouwen. Op deze manier worden de sluizen behouden zoals veel inwoners wensen. Dit komt tevens te goede aan het behouden en versterken van de identiteit van het dorp. Dit komt weer ten goede aan de aantrekkingskracht op mensen uit de omgeving en op toeristen. Op deze manier wordt tegemoet gekomen aan drie gewenste ontwikkelingen.

Vervolgens is de ontwikkeling van het park uit het Plan Verbeem de derde aanbeveling. Het park biedt alle leeftijdsgroepen de mogelijkheid tot recreëren. Men kan er wandelen, spelen, picknicken of simpelweg genieten van de omgeving op een bankje.

Door de aanleg van een speelterrein, het museum en het park kan men van drie afzonderlijke elementen gebruik maken of juist deze drie elementen in combinatie gebruiken. Ze bieden de inwoners van Hansweert, mensen uit de omgeving én toeristen de mogelijkheid heerlijk te vertoeven in Hansweert, mogelijk langer dan anders het geval zou zijn geweest.

Als genoemde onderdelen van het Plan Verbeem uitgevoerd zijn, kan bekeken worden hoe tevreden de inwoners van Hansweert zijn over deze onderdelen en hoeveel mensen worden aangetrokken van buitenaf. Op basis van deze gegevens kan men beslissen of het gewenst is en rendabel is dat de andere onderdelen van het Plan Verbeem uitgevoerd gaan worden. Indien de uitvoering van de speeltuin, het terras en het park een succes zijn, zou een volgende logische stap zijn de uitvoering van de schaatsbaan en het miniatuur-sluizencomplex vanwege het feit dat hierdoor het aanbod van recreatieve voorzieningen en voorzieningen voor de jeugd vergroot wordt. Als vervolgens blijkt dat het project meer toeristen aantrekt is het een goede stap om de trekkershutten te bouwen. Dit biedt de mogelijkheid om langer in Hansweert te verblijven en te genieten van de omgeving.

6.15 Hoe nu verder?

In paragraaf 6.13 en 6.14 zijn belangrijke aandachtspunten, maatregelen en redenen genoemd om bepaalde ontwikkelingen in gang te zetten en om bepaalde delen van het Plan Verbeem uit te voeren.

Met betrekking tot het Plan Verbeem zijn er nog een aantal belangrijke stappen die eerst genomen moeten worden, en die in het kader van dit onderzoek niet eerder aan de orde zijn gekomen.

In verband met de capaciteit van Hansweert voor het ontvangen van grote aantallen recreanten, is nader onderzoek naar de mogelijke aantrekkingskracht van wat voorgestaan wordt in het Plan Verbeem noodzakelijk.

Een haalbaarheidsstudie met betrekking tot de noodzakelijke investeringen is van belang in relatie tot de uitvoerbaarheid van het Plan Verbeem. Een begroting ontbreekt op het moment nog. In bijlage II worden alvast een aantal mogelijkheden voor fondsenverwerving genoemd, welke mogelijk een bijdrage kunnen leveren voor de uitvoering van het plan.

Een uitgebreide beschrijving over het beheer en onderhoud moet opgesteld worden. In bijlage III is een lijst gegeven van (mogelijke) belangengroepen, welke een rol kunnen spelen in de realisatie van het Plan Verbeem. Deze moeten nog benaderd worden over hun mogelijke rol en hulp in relatie tot de uitvoering van het Plan Verbeem.

Een plattegrond en/of maquette van het plan spreekt natuurlijk zeer tot de verbeelding. Deze is nog niet gerealiseerd, maar kan zeker helpen bij het verwerven van sponsors en dergelijke.

De genoemde punten kunnen misschien in een vervolgstudie bekeken worden.

DEEL B

METHODIEK

HOOFDSTUK 1 THEORETISCH KADER

Inzake Cultuurhistorie en Leefbaarheid

1.1 Inleiding

In de plannen van de Dorpsraad van Hansweert ligt de nadruk op het behouden van de resten van de sluizen van Hansweert, om ze op een andere manier aan te wenden. De sluizen zijn een belangrijk onderwerp in de geschiedenis van Hansweert. Met het verstrijken van de tijd zijn het elementen geworden die niet meer zijn weg te denken uit Hansweert. Daarom wordt er in dit hoofdstuk een klein theoretisch kader opgesteld waarin het belang van cultuurhistorie en cultuurhistorische elementen uiteengezet zal worden, en hoe er in de ruimtelijke ordening met cultuurhistorische elementen omgegaan kan worden. Daarnaast zal ingegaan worden op het aspect leefbaarheid. Hansweert is namelijk een kleine kern die vroeger bruiste, maar vanwege het verdwijnen van de functie van de sluizen zijn er bepaalde voorzieningen en inkomsten verdwenen. Dit heeft gevolgen gehad voor de leefbaarheid van en de sfeer in Hansweert.

In het theoretisch kader zal getracht worden antwoord te geven op de volgende vragen:

- Wat is cultuurhistorie?
- Heeft men belang bij het behouden van cultuurhistorische elementen?
- Hoe kan omgegaan worden met cultuurhistorische elementen?
- Wat is leefbaarheid?
- Hoe kan 'de leefbaarheid' behouden en/of vergroot worden?
- Kan leefbaarheid gemeten worden?

Het uiteindelijke doel van dit hoofdstuk is aan te geven hoe belangrijk cultuurhistorie is en cultuurhistorische elementen zijn en hoe de gemeente Reimerswaal met cultuurhistorie en cultuurhistorische elementen om zou kunnen gaan in Hansweert, en dat het Plan Verbeem hier een bijdrage aan kan leveren.

1.2 Wat is cultuurhistorie?

In 1999 hebben de ministeries van O,C en W, LNV, VROM en V en W de Nota Belvédère uitgegeven. Dit is een beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting. Een deel van dit hoofdstuk is gebaseerd op informatie uit deze nota. Men heeft beleid opgesteld om te voorkomen dat de opgebouwde cultuurhistorie verloren gaat. Maar wat is dat nu eigenlijk, cultuurhistorie? In de Nota Belvédère wordt over cultuurhistorie gesproken als het gaat om het volgende:

Cultuurhistorie betreft "sporen, objecten, patronen en structuren die zichtbaar en niet zichtbaar, onderdeel uitmaken van onze leefomgeving en een beeld geven van een historische situatie of ontwikkeling. Cultuurhistorie omvat dus zowel het archeologisch, historisch-(steden)-bouwkundig als het historisch-landschappelijk erfgoed" (Min. van O,C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

1.3 Wat is het belang van cultuurhistorie en cultuurhistorische elementen?

Inleiding

In eerste instantie is cultuurhistorie een bron van informatie, en ten tweede verschaffen cultuurhistorische elementen belevingswaarde en een referentiekader voor mensen.

Vanwege deze factoren kan men een voorstander zijn van het behouden van cultuurhistorie en cultuurhistorische elementen. In deze paragraaf wordt daar nader op ingegaan.

Identiteit

“Voor ieder mens is de omgeving waarin hij leeft van het grootste belang voor zijn ontplooiing. Iemands identiteit is vrijwel steeds ingebed in een collectief sociaal bewustzijn dat betrekking kan hebben op bijvoorbeeld familie, vrienden of dorpsgenoten. Dit geldt voor zijn sociale omgeving, maar zeker ook voor zijn *fysieke* omgeving” (J.A.Hendriks, 1999). Het identiteitsgevoel kan namelijk worden gevoed en instandgehouden door de karakteristieken van de fysieke omgeving.

“In de ontdekking daarvan ontstaat voor iedereen als vanzelfsprekend een hiërarchie: de eigen woning en het erf, de eigen woonplaats, de eigen regio zijn het meest bekend, het meest vertrouwd en voorzien daarmee het meest in onze elementaire behoefte aan geborgenheid en dus veiligheid. Emotioneel leidt dit tot identificatie van iemand met zijn eigen omgeving. Wat in die omgeving het meest kenmerkend is, fungeert ook het best als aanknopingspunt voor zijn identificatie. Naarmate het eigen huis, de eigen straat, de eigen woonplaats, het eigen land zich meer onderscheidt van andere huizen en straten kan iemand zijn eigen ik daar beter in vinden; dan verloopt het proces van identificatie met de omgeving gemakkelijker” (J.A.Hendriks, 1999).

Dus “naarmate die omgeving gevarieerder is en meer bijzonderheden te bieden heeft, zijn er meer aanknopingspunten, waaraan hij houvast kan ontleen, waardoor hij geboeid kan raken, waarmee hij affiniteit kan ontwikkelen, van waaruit hij bouwstenen kan vormen voor de ontwikkeling van zijn eigen identiteit” (J.A. Hendriks, 1999).

Die ‘bijzonderheden in de omgeving’ kunnen cultuurhistorische elementen zijn. “De cultuurhistorische elementen en kwaliteiten verschaffen bewoners van een dorp, stad, streek of land een gevoel van eigenheid. De persoonlijke betekenis die mensen aan hun omgeving toekennen is (weer) essentieel voor de identiteit van de omgeving” (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

De ‘omgeving’ van mensen is te onderscheiden op verschillende schaalniveaus. Het kan de omgeving op landelijk niveau betreffen. “Zo is Nederland bij uitstek een land dat door zijn bewoners is gevormd en waarin met name de strijd tegen het water diepe sporen heeft achtergelaten” (J.A.Hendriks, 1999). De (cultuur)historie op landelijk niveau verbindt de inwoners van dat land, ze hebben samen dezelfde geschiedenis. Indien men van omgeving spreekt kan het ook gaan om de omgeving op provinciaal, regionaal of zelfs lokaal niveau. Zo is Hansweert een goed voorbeeld waar, op lokaal niveau, het sluizencomplex altijd een element geweest is, dat de identiteit van de plaats bepaalde en dus ook de identiteit van de inwoners.

Belevingswaarde

Vormen uit het verleden spreken hun eigen taal, die in veel opzichten niet van deze tijd is en niet aan de huidige eisen voldoet, maar waar de bewoners zich wel in hoge mate mee kunnen *identificeren*; wat hun leven kan verrijken. Vormen uit het culturele verleden en hun onderliggende betekenissen kunnen daarom, in de beleving door mensen van hun fysieke omgeving, van groot belang zijn.

"Naarmate vormen en betekenissen uit het verleden een verrijking betekenen in de ervaring van mensen, leveren ze een bijdrage aan de *belevingswaarde* van de cultuurhistorie van stad en land" (J.A.Hendrixx,1999).

"De beleving van onze omgeving wordt in hoge mate bepaald door de wijze van ordening en verscheidenheid die we bij elk object dat onze aandacht krijgt, ervaren" (J.A.Hendrixx, 1999). Een object kan gezien worden als bron voor beleving. Naarmate aan het object een grotere rijkdom aan vormen en bijbehorende betekenissen kan worden ervaren, kan het meer aanknopingspunten bieden voor beleving (J.A.Hendrixx,1999).

Informatiewaarde

Een object is niet alleen een bron voor beleving maar ook een bron van informatie: hoe beter het object zich hiertoe leent, hoe groter het belang ervan kan zijn voor de wetenschap (J.A.Hendrixx,1999). Bestanddelen van het Nederlandse cultuurlandschap bevatten een groot scala aan informatie, die een waardevolle bijdrage kan leveren aan een beter inzicht in onze geschiedenis en daarmee aan de achtergronden van ons bestaan (J.A.Hendrixx,1999). Cultuurhistorie kan dan ook een bron zijn voor geschiedenisonderwijs en voorlichting. Educatie versterkt het historisch besef. Voor bewoners en toeristen vormt het cultureel erfgoed de spiegel van de bewoningsgeschiedenis. Het in stand houden van cultuurhistorische waarden waarborgt dus informatie over de loop van onze geschiedenis (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999). De cultuurhistorie van stad en land laat zien hoe in de loop van duizenden jaren menselijke ordening tot stand is gebracht en weer tot verval is gekomen binnen de natuurlijke context (J.A.Hendrixx,1999). Als we naar Hansweert kijken is het sluizencomplex een goed voorbeeld hiervan. De bouw van de sluizen geeft weer hoe de mens de ruimtelijke ordening heeft bepaald. Toen de sluizen buiten gebruik werden gesteld vanwege de bouw van nieuwe sluizen, en de kanaalarm gedempt werd, raakten ze in verval als gevolg van natuurlijke invloeden.

Steden en dorpen hebben hun ontstaan in de geschiedenis steeds te danken gehad aan bepaalde *functies* zoals bestuur, handel, nijverheid en industrie, en visvangst (J.A.Hendrixx,1999). Voor Hansweert geldt dat het kleine dorpje na de bouw van de sluizen uitgroeide tot een bruisende plaats met winkels en cafés. Men kan stellen dat de *functie* van de sluizen voor de scheepvaart, de ontwikkeling van Hansweert bepaalde.

De stedelijke ontwikkeling kan tot verdere bloei zijn of juist wórdend gebracht, door aanvullende functies, bijvoorbeeld wetenschap, defensie, toerisme en recreatie etc.

In Hansweert kwam bijvoorbeeld de douane/marechaussee. De komst hiervan gaf een extra functie aan Hansweert. Voor de toekomstige ontwikkeling van Hansweert kan een aanvullende functie, bijvoorbeeld recreatie, mogelijk bijdragen aan de ontwikkeling van Hansweert.

Volgens J.A. Hendrixx (1999) verdienen relicten, die tot het (vaar)wegen ensemble kunnen worden gerekend en die van historische betekenis zijn, grote aandacht en een zorgvuldige behandeling, want het is de gebruiksfunctie *zelf* die nauwelijks het behoud van deze historisch waardevolle vormen toe laat. Verkeerswegen zijn door de grote dynamiek in het gebruik namelijk altijd onderhevig aan voortdurende veranderingen. De vorm wordt in hoge mate bepaald door het gebruik en daar steeds op aangepast. Dat brengt met zich mee dat slechts in een zeer beperkt aantal gevallen een kanaal of weg (of sluis) in

zijn historische vorm en context bewaard is gebleven en ook in de toekomst bewaard kan blijven (J.A.Hendrikx,1999).

Het is daarom belangrijk om te proberen de relictten in Hansweert juist wel te behouden, op welke manier dan ook, omdat dat elders vaak niet het geval is geweest.

1.4 Hoe kan met cultuurhistorische elementen omgegaan worden?

Inleiding

Met cultuurhistorische elementen kan op verschillende manieren worden omgegaan. Ze kunnen aangewend worden voor de economische ontwikkeling, in relatie tot het toerisme, of ze kunnen fungeren als inspiratiebron voor de ruimtelijke ontwikkeling. Maar men kan ze natuurlijk ook laten vervallen en vergaan of zelfs verwijderen als dat nodig is. In deze paragraaf wordt ingegaan op hoe omgegaan kan of moet worden met cultuurhistorische elementen. De verschillende manieren kunnen als voorbeeld dienen voor de mogelijkheden waarop met het sluizenplateau in Hansweert omgegaan kan worden.

Verscheidenheid behouden

In de samenleving zijn sterke tendensen naar schaalvergroting merkbaar. Dit roept tegelijkertijd een tegenbeweging op; een behoefte aan nuances, herkenbaarheid en verscheidenheid. Het verleden kan hierbij fungeren als referentie (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999). Het behoud van cultuurhistorische elementen kan die referentie bieden. Want "geestelijke rust kan pas ontstaan als men weet wie men is, van groot belang daarbij is duurzaamheid: datgene wat zo was, nu zo is en hopelijk ook in de toekomst nog zo zal zijn" (J.A. Hendrikx,1999).

Zo kunnen cultuurhistorische elementen bewust bij de inrichtingsopgave van ons land benut worden, opdat ze niet geruisloos verloren gaan. Want als er geen bewust cultuurhistorisch geïnspireerd beleid wordt gevoerd, wordt de unieke in vele eeuwen opgebouwde kwaliteit overschaduwed door de herinrichting van de ruimte. Met als gevolg dat ruimten of plekken in alle delen van het land op elkaar gaan lijken. Deze vervlakking en verschraling van de diversiteit van de leefomgeving is een gemeenschappelijk zorg en wil men juist tegengaan. Er moet gezocht worden naar strategieën en concrete oplossingen, bijvoorbeeld zoals men in Hansweert voorstaat, waarbij behoud en ontwikkeling zoveel mogelijk samengaan en waarmee de band tussen verleden, heden en toekomst wordt versterkt (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

Economie en toerisme

Cultureel erfgoed kan tevens een belangrijke economische factor zijn. De aanwezigheid van cultuurhistorische kwaliteit leidt al snel tot een hogere marktwaarde van de plaats en/of plek. Cultuurhistorie biedt met name grote mogelijkheden voor recreatie en toerisme, en niet alleen voor toeristen uit het buitenland. Ook onder de Nederlandse bevolking is de belangstelling voor cultuur en cultuurhistorie in de afgelopen 25 jaar gestegen (Sociaal en Cultureel Planbureau, 1998). Onder invloed van het stijgende opleidingsniveau en de veranderende bevolkingsopbouw wordt een verdere groei voorzien. "In het toeristische beleid is de overtuiging dat het rijk geschakeerde aanbod op het gebied van kunst en cultuur kan worden ingezet bij de bevordering van het binnenlands en inkomend toerisme inmiddels gemeengoed" geworden (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999). Het verleden geeft een *toegevoegde belevingswaarde* aan steden (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999) en dat oefent een aantrekkingskracht uit op toeristen (Sociaal en Cultureel Planbureau, 1998).

Inspiratiebron

De kern van de recente inzichten is dat cultuurhistorie niet alleen het behouden waard is, maar bovendien boeiende ontwikkelingsmogelijkheden biedt wanneer een *synthese* wordt gevonden tussen het behoud van de bestaande, en het creëren van nieuwe ruimtelijke waarden (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999). Cultuurhistorie kan dan ook een inspiratiebron zijn voor de toekomstige ontwikkeling (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999), onafhankelijk van de richting van die toekomstige ontwikkeling. Want cultuurhistorische informatie, opgeslagen in de ondergrond, de ruimtelijke structuur en de bouwwerken, kan het ruimtelijk en maatschappelijk fundament vormen voor ruimtelijke plannen. Ze kan een rijke voedingsbodem zijn voor nieuwe initiatieven en zo de identiteit van een plek (verder) versterken. Volgens het Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW (1999) hebben de ruimtelijke planners om deze redenen de cultuurhistorie lief. Ze huiveren echter bij de gedachte van een sterke roep om conservering van cultuurhistorische waarden. Want het schrikbeeld van beleidsmakers en ontwerpers is bevrozing van ontwikkelingen. De relatie tussen cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting is dus een relatie onder spanning. Er moet gezocht worden naar een nieuw evenwicht tussen behoud en ontwikkeling (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

Behoud en beheer; een stappenplan

Voor het behoud en beheer van cultuurhistorische elementen kan een bepaald stappenplan gevolgd worden. Voordat bepaald kan worden hoe cultuurhistorische elementen beheerd kunnen worden is het belangrijk om als eerste de te behouden waarden duidelijk te maken. Het behoud van bepaalde waarden wordt voorop gesteld, maar dat moet wel afgewogen worden tegen andere belangen die in het geding kunnen zijn.

Vervolgens moet duidelijk gemaakt worden waardoor ze worden bedreigd en de noodzaak om ze te behouden. Bedreigingen kunnen natuurlijke omstandigheden zijn, zoals bijvoorbeeld erosie, en menselijke ingrepen, zoals conflicterend (ruimte)gebruik en vernieuwing. Daarna kan het te voeren (doelgerichte) beheer bepaald worden (J.A. Hendrikx,1999).

Voor een adequaat beheer is het in veel gevallen van belang om te komen tot een inschatting van de belevingswaarde. Daarvoor moet eerst een analyse plaatsvinden van toe te kennen kwaliteiten, die worden beoordeeld naar hun rijkdom aan vormen, gerelateerd aan historische betekenissen. Graadmeter daarin is de te bepalen mate van complexiteit in ordening en verscheidenheid (hun rijkdom aan vormen) en de daaraan ten grondslag liggende ordenende principes. Bij waarnemers kan via enquête worden nagegaan wat het niveau is van kennis en binding ten opzichte van het object en wat tegen die achtergrond de waardering is voor de van tevoren veronderstelde en bij de enquête naderhand gevonden kwaliteiten ten opzichte van het object (J.A. Hendrikx,1999).

Als de mate van belevingswaarde bepaald is kan, naar gelang de opgave, gekozen worden voor een aantal manieren waarop omgegaan kan worden met de elementen. Dit loopt van uiterste naar uiterste:

- Statische conservering.
- Cultuurhistorische kwaliteiten in stand houden door het gebruik respectievelijk de inrichting en het beheer van de ruimte daarop af te stemmen.
- Nieuwe ruimtelijke functies een plek geven in een historische ruimtelijke setting, cultuurhistorische kwaliteit gebruiken als impuls voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.
- Compromisloze nieuwbouw.

Voordat men kiest op welke manier men met de relictten om wil gaan, moet men zich afvragen of men wil blijven bij het oorspronkelijke concept of juist bij een gegroeid concept. En men moet zich afvragen welke nieuwe functie respectievelijk gebruik men aan het object wilt toekennen.

Men moet zich dus afvragen wat het uitgangspunt van beheer wordt. Onderstaande vragen kunnen helpen een keuze te maken in de manier van omgaan met de relictten.

- Wil men de vorm herkenbaar houden of niet?
- Wil men het materiaal herkenbaar houden of niet?
- Wil men de technische aspecten behouden of herkenbaar houden?

Het gaat er dus om in hoeverre men onderhoud, restauratie of reconstructie wil plegen (J.A. Hendriks,1999). De keuze is 'terug naar het oorspronkelijke concept, een gegroeid concept of een nieuwe functie en/of gebruik van het object (J.A. Hendriks,1999).

Wat moet men in acht nemen als men besluit tot behoud van de waarden?

Indien men besluit tot het behoud van de waarden moet men goed bedenken dat "behoud van cultuurhistorische waarden een ideëel doel is, waarbij het voortbestaan van die waarden voorop staat" (J.A.Hendriks,1999).

Vervolgens moet men in gedachte houden dat, indien men een nieuwe functie wil toekennen aan de elementen, de bruikbaarheid en toegankelijkheid van het landschap van groot belang zijn. Talloze openbare voorzieningen op het gebied van verkeer en verblijf zijn hiervoor van essentiële betekenis (J.A. Hendriks,1999:106). Maar dan moet er wel voldoende ruimte zijn voor voorzieningen als dat nodig is. Er mag namelijk geen onnodige hinder gaan ontstaan voor de omgeving vanwege het behouden van de waarden en/of aanwenden voor nieuwe functies. Dit aspect is vooral van belang als men de elementen een recreatieve functie geeft.

Bij de verbintenis tussen cultuurhistorie, recreatie en toerisme zijn kwaliteit, bereikbaarheid, toegankelijkheid en belevingswaarde belangrijke aspecten voor een integrale planmatige ruimtelijke inrichting. De recreatieve draagkracht moet daarbij steeds in beschouwing genomen worden (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999). Dit houdt in dat men zich moet afvragen of er behoefte is aan een recreatieve functie van de elementen.

Behoud is dus mogelijk door tegelijkertijd zorg te dragen voor voldoende ruimtelijke en economische 'dragers' en door het cultuurhistorische belang te koppelen aan andere belangen (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999:53).

De afweging moet gemaakt worden in de planfase, dit is vrijwel steeds een kwestie van beleid (J.A.Hendriks,1999).

Thematische benadering

Als men heeft besloten tot het behoud van cultuurhistorische elementen, moet men bedenken op welke manier en vanuit welk uitgangspunt men het behoud wil bewerkstelligen. Een mogelijkheid daarvoor is om een *thematische* benadering als uitgangspunt voor het behoud te kiezen.

Daarnaast is er ook een *gebiedsgerichte* benadering en een *sectorale* benadering. Een thematische benadering kan gebruikt worden als een gebiedsgerichte of sectorale aanpak niet geschikt zijn in relatie tot het behoud van cultuurhistorische elementen.

Bij een thematische benadering van cultuurhistorie betreft het twee soorten thema's:

- De ruimtelijke trends, zoals bijvoorbeeld veranderend waterbeheer, de dynamiek van het platteland en de vernieuwing van het verstedelijkingspatroon.
- De cultuurhistorische thema's zoals historische infrastructuur, historische banden tussen steden en dorpen, en *historische waterwerken* of juist andersoortige thema's als Holland Bloembollenland.

Als we het thema *historische waterwerken* nader bekijken, zien we het volgende. Het gebruik van water heeft vele cultuurhistorische elementen opgeleverd: terpen, dijken, sloten, *sluizen*, dijken. Rivieren, beken, *kanalen* en andere kunstmatige waterlopen. Zij herbergen een schat aan informatie over hoe met het water werd en wordt omgegaan. Tegelijkertijd hebben de watersystemen van Nederland bepaald waar en hoe er werd gewoond en gewerkt. Waterstaatkundige 'monumenten' vertellen deze typisch Nederlandse geschiedenis en zijn het behouden meer dan waard (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999). Vanuit het thema *historische waterwerken* kan men verder nadenken over het behoud van cultuurhistorische elementen.

Een mogelijke oplossingsrichting is dat het Rijk andere partijen uitnodigt thema's planmatig aan te pakken. Het Rijk wil zich daarbij beperken tot een stimulerend beleid door thematische initiatieven en voorbeeldprojecten van particuliere organisaties, gemeenten, waterschappen en provincie te ondersteunen (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999). Zij kunnen projectmatig cultuurhistorische waarden in samenhang versterken, private partijen kunnen daarbij fungeren als mede opdrachtgever (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

Naast een thematische benadering is er nog een andere manier: men kan eerst een visie ontwikkelen voor het behoud van cultuurhistorische elementen en dat vervolgens als uitgangspunt nemen. De visie kan bijvoorbeeld door de gemeenten, de inwoners en/of de dorpsraad ontwikkeld worden, of door deze partijen samen.

Beleid

Het ministerie van O, C en W heeft verantwoordelijkheid voor gebouwde monumentenzorg, LNV (LNV) voor historisch-geografische waarden en VROM voor de ruimtelijke kwaliteit en leefomgeving en stedelijke vernieuwing. Verkeer en Waterstaat heeft de verantwoordelijkheid voor waterstaatsmonumenten. Economische Zaken houden zich bezig met het cultureel erfgoed vanwege het belang van cultureel erfgoed voor het (internationale) toerisme (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

In de Startnota Ruimtelijke Ordening 1999 is de opmaat verwoord voor de Vijfde Nota over de ruimtelijke ordening. De verdeling van de verantwoordelijkheden wordt daarin als volgt beschreven:

- Primair ligt de verantwoordelijkheid om de kwaliteit van de leefomgeving te handhaven of te versterken bij gemeenten en waterschappen.
- Voor instandhouding en verdere ontwikkeling van bijzondere waarden ligt de verantwoordelijkheid mede bij de provincies. Dit krijgt vorm door gebiedsgericht beleid.
- In planologisch opzicht biedt het Rijk de garanties voor een zorgvuldige afweging van cultuurhistorische belangen door formulering van algemeen en specifiek cultuurhistorisch ruimtelijk beleid, een afwegingsverplichting bij ruimtelijke orderingsprocedures door te toetsen op de doorwerking in het ruimtelijk beleid.
- Burgers en particuliere organisaties dragen mede een verantwoordelijkheid voor het behoud en de versterking van de kwaliteit van de leefomgeving. Adequaat beheer van eigendommen, participatie in de beleidsuitvoering en eigen initiatieven zijn voorbeelden van een invulling van die verantwoordelijkheid (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

Ondersteunende planfiguren

Gemeenten kunnen gebruik maken van bijvoorbeeld landschapsbeleidsplannen en structuurplannen als basis voor de opstelling van hun bestemmingsplan. Ook Cultuurhistorische Effectrapportages (CHER) en/of Cultuurhistorische

Verkenningen kunnen in dit verband dienen als hulpmiddel bij de beleidsformulering. Op basis daarvan kan meer inzicht worden verkregen in de potenties van het lokale cultureel erfgoed.

CHER: Dit instrument is vanuit zijn aard flexibel in te zetten en kan derhalve worden gemodelleerd naar de specifieke gemeentelijke situatie. Het instrument ontleent zijn kracht aan het communicatieve aspect; cultuurhistorische informatie en deskundigheid kan in een vroeg stadium van de planvorming worden benut op de 'tekentafel'.

Voor gebouwde monumenten zijn er bijdrageregelingen voor onderhouds- en restauratiekosten en fiscale regelingen (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

Op grond van de VINAC (actualisering van Vierde nota over de ruimtelijke ordening 1998) hebben alle burgers en overheden *reeds* de verplichting cultuurhistorie op een volwaardige wijze bij hun planvorming te betrekken, *waarbij het herkenbaar houden van de historische gegroeide ruimtelijke situatie* en het bodemarchief voorop staat (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

De huidige thema's in het ruimtelijk beleid zijn ruimtelijke kwaliteit en ruimtelijke diversiteit. Aandacht voor cultuurhistorie in ruimtelijke planning ligt dan voor de hand. Wie streeft naar diversiteit vindt immers in de reeds bestaande cultuurhistorische diversiteit een rijk beginpunt. Daarop voortbouwen garandeert ten minste een zekere weerstand tegen vervlakking en biedt ook uitdrukkelijk kansen voor een hoogwaardige ontwikkeling (Min. van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

Centrale doelstelling van het beleid (opgesteld in de Nota Belvédère): de cultuurhistorische identiteit wordt sterker richtinggevend voor de inrichting van de ruimte, en het rijksbeleid zal daarvoor goede voorwaarden scheppen (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999).

Deze hoofddoelstelling wordt vertaald in de volgende doelen:

- Het erkennen en herkenbaar houden van cultuurhistorische identiteit in zowel het stedelijke als landelijke gebied, als kwaliteit en uitgangspunt voor verdere ontwikkelingen.
 - Het versterken en benutten van de cultuurhistorische identiteit en de daarvoor bepalende kwaliteiten van de cultuurhistorische meest waardevolle gebieden van Nederland, de zogenoemde Belvédèregebieden.
 - Het scheppen van voorwaarden ten behoeve van initiatieven van derden gericht op thematische versterking van de cultuurhistorie.
 - Het verspreiden en toegankelijk maken van de kennis over cultuurhistorie, alsmede het stimuleren van de kansen van cultuurhistorie als inspiratiebron voor de ruimtelijke inrichting en het ontwerp.
 - Het bevorderen van de samenwerking tussen burgers, organisaties en overheden.
 - Het verbeteren van de gebruiksmogelijkheden van het bestaande instrumentarium.
- (Ministerie van O, C en W, LNV, VROM en VenW, 1999)

1.5 Conclusie cultuurhistorie

In voorgaande paragrafen is geprobeerd een antwoord te geven op de volgende vragen:

- Wat is cultuurhistorie?
- Heeft men belang bij het behouden van cultuurhistorische elementen?
- Hoe kan omgegaan worden met cultuurhistorische elementen?

Het is duidelijk geworden dat cultuurhistorie 'sporen, objecten, patronen en structuren' betreft in onze leefomgeving (Min. van O,C en W, LNV, VROM en VenW, 1999). Deze sporen hebben een toegevoegde waarde voor onze leefomgeving omdat ze bijdragen aan onze identiteit, belevingswaarde en informatie geven over de ontwikkeling van onze leefomgeving.

Belangrijke conclusies in relatie tot het sluizencomplex in Hansweert zijn daarom dat het behoud van cultuurhistorische elementen in het algemeen bijdraagt aan de belevingswaarde en identiteit van het dorp en haar inwoners. Deze argumenten pleiten dan ook in ieder geval voor het behoud van het sluizencomplex. In paragraaf 1.4 wordt aangegeven op welke manieren er met deze elementen omgegaan kan worden. Het behoud kan op een statische wijze, door middel van conservering van de elementen. Of door middel van het in stand houden van de cultuurhistorische kwaliteiten door het gebruik respectievelijk de inrichting en het beheer van de ruimte daarop af te stemmen, of door nieuwe ruimtelijke functies een plek te geven in een historische ruimtelijke setting, dus de cultuurhistorische kwaliteit gebruiken als impuls voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Met betrekking tot Hansweert kan uit deze manieren een keuze gemaakt worden.

1.6 Wat is leefbaarheid?

Inleiding

Op de vraag 'Wat is leefbaarheid' is niet zo makkelijk een antwoord te geven. Na een literatuuronderzoek bleek dat 'leefbaarheid' meerdere aspecten bevat die samen de mate van leefbaarheid van een wijk, dorp of stad bepalen. In deze paragraaf zal uiteengezet worden welke aspecten dat (kunnen) zijn. Meerdere auteurs hebben een verschillende zienswijze met betrekking tot leefbaarheid. Met behulp van de verschillende zienswijzen is geprobeerd de term 'leefbaarheid' uit te leggen.

Leefbaarheid

De wederzijdse relatie tussen bevolking en dagelijkse leefomgeving resulteert in een bepaald activiteitenpatroon. Om te kunnen deelnemen aan bepaalde activiteiten moet de bevolking bijvoorbeeld kunnen beschikken over een huis en een vervoermiddel. De aanwezigheid van personen (al dan niet samenlevend in huishoudens) brengt een bepaalde vraag naar woningen met zich mee. Vraag en aanbod van woningen moeten, zowel in kwantitatief als kwalitatief opzicht, met elkaar in een redelijk evenwicht zijn.

Bij scheefgroei van vraag en aanbod, hetzij op de woningmarkt, hetzij op de arbeids- en/of voorzieningenmarkt, ontstaan er problemen die in de landelijke gebieden veelal worden aangeduid als leefbaarheidsproblemen (Vereniging Nederlandse Gemeenten, 1993).

Vanuit het perspectief van bewoners gaat leefbaarheid om:

- Prettig en veilig wonen en leven, je lekker voelen.
- In een fijne woon-, leef- en werkomgeving (de buurt of wijk), zodat je je thuis voelt.
- Jezelf kunnen zijn, vrij zijn, jezelf kunnen ontplooien, vermaken etc.
- Met respect behandeld worden.

Een leefbare buurt, wijk of dorp, kenmerkt zich door de mate waarin er ruimte is voor zelfontplooiing, zelforganisatie en zelfbeheer door de bewoners en de mate waarin dit door overheid en instellingen wordt gestimuleerd (Internetbron 11).

Groot (1974) (Boomars et al., 1997) heeft ook aan het begrip 'leefbaarheid' nader inhoud gegeven. Het leefbaarheidsvraagstuk is volgens Groot (1974)

(Boomars et al., 1997) globaal te herleiden tot vier factoren, die gezamenlijk de leefbaarheid bepalen, te weten:

1. Bestaanszekerheid: het hebben van werk en inkomen.
2. Woonklimaat: de waardering van woning en woonomgeving.
3. Sociaal klimaat: de waardering van sociale contacten.
4. Verzorgingssituatie: aard en peil van de aanwezige voorzieningen.

Echter ook het bestuurlijk klimaat, in de zin van betrokkenheid van de (dorps)bewoners bij de lokale besluitvorming, bepaalt voor een deel de leefbaarheid van een (kleine) kern.

Veenhoven (1996) (L. Boomars et al., 1997) beschouwt leefbaarheid als een *criterium* voor de kwaliteit van een samenleving. Leefbaarheid is 'geschiktheid voor menselijke bewoning'. Wordt dit leefbaarheidbegrip toegepast op landelijke gebieden, dan gaat het om de vraag naar kwaliteit van de landelijke gebieden als menselijke leefomgeving. Die kwaliteit is tegenwoordig niet alleen meer van belang voor bewoners; ook voor bijvoorbeeld recreanten en passanten zijn landelijke gebieden een deel van hun leefomgeving.

In het 'Speurboekje...Handboek leefbaarheid landelijk gebied', een uitgave van het Provinciaal bestuur van Gelderland (1995) worden de volgende onderwerpen genoemd die een rol spelen in leefbaarheid:

- Wonen/woonomgeving (bereikbaarheid, veiligheid, groenvoorzieningen en speelgelegenheid)
- Werken
- Recreatie en toerisme
- Milieu
- (Niet) commerciële voorzieningen
- Verkeer en vervoer

Dit zijn ongeveer dezelfde onderwerpen als die in de verscheidene leefbaarheidsstudies (Groot 1974; De Leede et al., 1979 volgens Boomars et al., 1997) worden onderscheiden. Daarin werd namelijk een onderscheid gemaakt naar de volgende aspecten:

- Bestaanszekerheid
- Woonklimaat
- Sociaal klimaat
- Verzorgingssituatie
- Bereikbaarheid
- Bestuur en organisatie

Er is nog een indeling mogelijk, een indeling naar vier omgevingscategorieën. Deze indeling doet meer recht aan de aard en de verscheidenheid van leefbaarheidsvraagstukken, zoals die tegenwoordig bestaat:

- Sociaal ruimtelijke aspecten
- Sociaal culturele aspecten
- Sociaal economische aspecten
- Politiek bestuurlijke aspecten

Daarnaast hangen leefbaarheidvraagstukken samen met vraagstukken van regionaal-economische ontwikkeling (Boomars et al., 1997).

Inwoners van kleine kernen kunnen de ontwikkelingen van de afgelopen jaren, zoals het verdwijnen van voorzieningen, niet alleen als aantasting van het dorp maar ook als aantasting van henzelf ervaren (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

Het begrip leefbaarheid is aldus een veelomvattend begrip van onderling nauw met elkaar samenhangende factoren, die zowel subjectief als objectief van aard zijn (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

Om een zo duidelijk mogelijk beeld te krijgen van de 'leefbaarheid' in een stad of dorp, is een zo breed mogelijke benadering van dit aspect noodzakelijk. De

volgende onderwerpen zijn van belang om de mate van leefbaarheid te bepalen: bestaanszekerheid, woonklimaat, sociaal klimaat, verzorgingssituatie, bereikbaarheid, bestuur en organisatie.

1.7 'Algemene' problemen omtrent leefbaarheid

Landelijk zijn er een aantal algemene tendensen, trends en problemen te signaleren met betrekking tot leefbaarheid. Het gaat daarbij voornamelijk om de leefbaarheid van het landelijk gebied en de kleine kernen. De belangrijkste problemen worden hieronder toegelicht.

Ontgroening en vergrijzing

Algemene tendensen in Nederland zijn ontgroening en vergrijzing, de ontgroening gaat sneller in de perifere gebieden dan in de stadsgewesten. Het aandeel ouderen neemt in de perifere landelijke gebieden sneller toe dan in de stadsgewesten (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

Afname bevolking landelijk gebied

In het landelijk gebied is er veelal sprake van een relatieve bevolkingsafname, de bevolkingsgroei ligt beneden het nationale gemiddelde. Het zijn vooral jongeren die het landelijk gebied verlaten. Er is dus sprake van een selectief vertrek (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993). De kans dat behalve jongeren ook gezinshouders en ouderen zich uit de kleinere nederzettingen terugtrekken lijkt toe te nemen, wegens het ontbreken van één of meer basisvoorzieningen, waaronder bijvoorbeeld een basisschool, huisarts, bibliotheek etc. (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

Als jongeren voor een vervolgopleiding wegtrekken blijkt dat slechts een beperkt deel van hen na de studie weer terugkomt (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

Pensioenmigratie naar plattelandsgemeenten kan de bevolkingsomvang van kernen op peil houden, maar dit aantal weegt vaak niet op tegen het vertrek van jongeren.

Het beleid werkt een selectieve migratie in de hand: nieuwbouw wordt geconcentreerd in de stedelijke gebieden en binnen het landelijk gebied wordt vaak vooral in de grotere kernen gebouwd. De eerder genoemde groepen vertrekken, indien mogelijk en gewenst, naar deze grotere kernen. Daar waar niet gebouwd wordt zal een relatief oude en minder draagkrachtige bevolking overblijven (Volkers en Huigen, 1989 volgens Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993). Dit heeft gevolgen voor het draagvlak voor voorzieningen. Voorzieningen kunnen verdwijnen wat niet ten goede komt aan 'de' leefbaarheid.

Verdunning

Er is een proces van verdunning gaande in de kernen. Achterliggende factoren zijn afnemende werkgelegenheid in de landbouw, en daaraan gerelateerde bedrijvigheid, onvoldoende compensatie van het werkgelegenheidsverlies in andere sectoren van de economie, het wegtrekken van jongeren naar elders en verlies aan lokale voorzieningen onder invloed van toegenomen (auto)mobiliteit en processen van economische en bestuurlijke schaalvergroting (L. Boomars et al., 1997).

Huishoudens

Een ander algemene tendens is de daling van de huishoudensgrootte. Er is sprake van een geringe groei van de bevolking. Tevens komen er meer eenpersoonshuishoudens doordat meer mensen alleen gaan wonen.

Werkgelegenheid

Belangrijk in relatie tot werkgelegenheid is dat men overal meer aandacht gaat besteden aan de toeristische perspectieven van een dorp of stad. Maar men moet wel goed in acht nemen dat als men op het gebied van toerisme het aanbod wil vergroten, dit aanbod wel aanvullend moet zijn op het aanwezige aanbod in de omgeving.

Grote mate van concurrentie op korte afstand is namelijk juist niet bevorderlijk voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid in een dorp en de ontwikkeling van het dorp zelf.

De werkgelegenheidssituatie blijkt een belangrijke verklarende factor te zijn voor bevolkingsontwikkelingen in het landelijk gebied. Veel jongeren verlaten het landelijk gebied, aanvankelijk om een opleiding te volgen, maar vervolgens blijkt dat zij ook elders werk vinden en dus niet meer terugkeren naar het landelijk gebied. Dit geldt vooral voor de ver van de steden gelegen landelijke gebieden. De werkgelegenheid die er in de landelijke gebieden wel is, kenmerkt zich dikwijls door eenzijdigheid en een zwakke structuur (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

Schaalvergrotingsproces

Op het gebied van commerciële voorzieningen zijn een aantal ontwikkelingen gaande:

Het aantal winkels in kleine dorpen daalt, als gevolg van veranderend koopgedrag en als gevolg van schaalvergrotingsprocessen. Een supermarkt biedt lagere prijzen en een breder assortiment dan de kleine zelfstandigen.

Het schaalvergrotingsproces heeft ertoe geleid dat het draagvlak van voorzieningen in kleine dorpen kleiner geworden is. Daarnaast is het consumentengedrag aan verandering onderhevig. Het veranderde consumentengedrag en de schaalvergrotingsprocessen leiden beide tot een toenemende kwetsbaarheid van voorzieningen in landelijke gebieden. De schaalvergrotingsprocessen zullen voortzetten en de draagvlakken voor resterende winkels zullen verder worden aangetast (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

De schaalvergroting en het veranderend consumentengedrag hebben in landelijke gebieden de volgende consequenties:

- Verlaging van het voorzieningenniveau.
- Het verdwijnen van voorzieningen: De afwezigheid van voorzieningen leidt vaak tot minder deelname aan dergelijke voorzieningen (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993). Het verdwijnen van winkels heeft ook tot gevolg dat een kern alleen een woonfunctie krijgt in plaats van een verzorgingsfunctie én een woonfunctie. Dit is vooral een probleem voor een aantal doelgroepen.
- Het ontstaan van bereikbaarheidsproblemen voor bepaalde groepen bewoners: Juist die groepen die niet over eigen vervoer beschikken kunnen in problemen raken; ouderen, schoolgaande kinderen, huisvrouwen en -mannen, huishoudens zonder auto (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993). Gevolg kan zijn minder deelname aan dergelijke voorzieningen, tot het ontstaan van maatschappelijke en sociale achterstanden.
- Een toename van de mobiliteit: Als gevolg van de grotere mobiliteit is er sprake van een proces van 'verwijding van de dagelijkse leefomgeving'. Weinig mobiele groepen, zoals jonge schoolgaande kinderen en bepaalde categorieën ouderen zijn de dupe van dit proces (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

Aanvullend probleem is dat kleine kernen niet of nauwelijks mogen uitbreiden, waardoor niet alleen woningzoekenden van elders, maar ook eigen inwoners in

de betreffende kernen moeilijk aan een (andere) woning komen. Bovendien heeft dit, samen met de economische schaalvergroting en daling van de gemiddelde huishoudensgrootte, gevolgen voor het draagvlak voor allerlei voorzieningen (Vereniging Nederlandse Gemeenten, 1993). Er is dus sprake van een wisselwerking tussen het tekort aan woningen en het tekort aan of ontbreken van voorzieningen.

1.8 Hoe kan 'de leefbaarheid' behouden en/of vergroot worden?

Het centrale motief om aandacht te besteden aan leefbaarheid is het bestaan van 'dorpsbinding'. Omdat overal de plattelandskernen inmiddels geïntegreerd zijn in een ruimere omgeving, heeft dorpsbinding onder dergelijke omstandigheden steeds meer te maken met waardering voor de eigen sociale en fysieke identiteit van het dorp of de regio, ook door hen die daar oorspronkelijk niet vandaan kwamen.

De behoefte om uitdrukking te geven aan de 'identiteit' van de eigen plek of regio tekent zich momenteel in onze samenleving over een breed front af. Ze zou kunnen worden beschouwd als een reactie op de steeds verdergaande functionele integratie van de samenleving in grotere verbanden (Boomars et al., 1997).

De tendens bestaat dus om de identiteit en aantrekkingskracht van het dorp of de wijk waarin men woont te versterken. Het wordt een trend om de eigen identiteit te behouden en ontwikkelen. Daar hoort een leefbare omgeving zeker bij. Hoe kan men de leefbaarheid nu vergroten?

Zoals in de vorige paragraaf werd gezegd, zijn er groepen die niet over eigen vervoer beschikken, waardoor ze in de problemen kunnen raken. Voorzieningen zijn niet goed bereikbaar voor deze groepen, als gevolg van de schaalvergroting. Mogelijke oplossingen daarvoor zijn:

- Combinatie van voorzieningen in één gebouw, bijvoorbeeld aansluiting bij commerciële voorzieningen.
- Verbetering van bereikbaarheid.
- Mobiele voorzieningen.

Aanwezigheid en de bereikbaarheid van voorzieningen is namelijk zeer belangrijk, omdat men geïsoleerd kan raken van zijn of haar omgeving bij het ontbreken ervan (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

Op het niveau van een kern kan men proberen nieuwe economische dragers te zoeken voor de kern zelf. Door middel van een verbreding van de economische dragers kan voorkomen worden dat een stad of dorp voor haar ontwikkeling van één bepaalde sector afhankelijk is.

Daarnaast kan men proberen het 'Leefbaarheidsvraagstuk op een hoger niveau dan het dorp' op te lossen (Boomars et al., 1997). Bijvoorbeeld in samenwerking met omliggende dorpen en/of gemeenten.

Aanpak Leefbaarheid met behulp van de 'Leefbaarheidsscan'

Voordat men de leefbaarheid kan gaan vergroten, is het noodzakelijk dat duidelijk is wat er ontbreekt op het vlak van leefbaarheid. Een methode om dit te achterhalen is de "leefbaarheidsscan: kansen en bedreigingen in kaart brengen evenals het aandragen en realiseren van oplossingen" (L. Boomars et al., 1997). Dit kan aan de hand van de volgende stappen:

- Inventarisatie maken van knelpunten inzake leefbaarheid: knelpuntenanalyse (o.a. door middel van enquête onder inwoners naar leefbaarheid).
- Nagaan welke partijen er bij betrokken zijn of moeten worden.

- Voorstel schrijven voor de gewenste ontwikkelingsrichting van de gemeente.
- Een gemeentelijk (dorps)plan opstellen vanwege de samenhang: integrale aanpak.
- Mogelijk een regionaal ontwikkelingsplan opstellen.

Het is zeer belangrijk om de bevolking te betrekken bij het beleid. In het beleid moet extra aandacht besteed worden aan de doelgroepen ouderen, jongeren en vrouwen, omdat dit de minder mobiele groepen zijn (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993).

Het is zaak bestaande kwaliteiten (van het landelijk gebied) zoveel mogelijk te behouden en zo mogelijk te versterken (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993). In figuur 1.1 worden een aantal bedreigingen voor de leefbaarheid van het landelijk gebied weergegeven. Tegenover iedere bedreiging zijn kansen geformuleerd met betrekking tot hetzelfde onderwerp.

1.9 Kan leefbaarheid gemeten worden?

“Vooropgesteld moet worden dat leefbaarheid zich niet exact langs een meetlat laat meten. Of een plattelandsgebied of plattelandskern leefbaar wordt gevonden, is voor een deel afhankelijk van persoonlijke situaties en subjectieve oordelen. Zo zal bijvoorbeeld het ontbreken van een basisschool in een kleine kern, die kern minder aantrekkelijk maken voor jonge gezinnen; voor anderen is het ontbreken van een dergelijke voorziening minder bezwaarlijk. Anders is de situatie in gebieden die op grote schaal ontvolkt raken; dergelijke gebieden zijn om bepaalde redenen voor iedereen onleefbaar geworden. In Nederland doen dergelijke situaties zich overigens niet voor; wel in bepaalde delen van Europa” (Boomars et al., 1997).

De mate waarin een gebied leefbaar wordt gevonden, is geen onveranderlijk gegeven. Veranderingen in behoeftespatronen kunnen een rol spelen, maar ook veranderingen in het landelijk gebied zelf zijn een belangrijke factor (Boomars et al., 1997).

Figuur 1.1 Kansen en bedreigingen leefbaarheid landelijk gebied

Bedreigingen	Kansen
▪ Bevolking Dalende bevolkingsaantallen Vergrijzing/ontgroening ▪ Wonen Bundelingsbeleid woningbouw Leegstand Verpaupering ▪ Werken Daling werkgelegenheid Structurele problemen in de landbouw ▪ Voorzieningen Verdwijnen voorzieningen Bereikbaarheid van voorzieningen ▪ Bereikbaarheid Vermindering aanbod openbaar vervoer Prijsstijgingen openbaar vervoer	▪ Bevolking Pensioenmigratie ▪ Wonen Kleine nieuwbouwstromen Dorpsvernieuwing ▪ Werken Kleinschalige bedrijvigheid Uitbouw toerisme en recreatie Biologische land-/tuinbouw ▪ Voorzieningen Concentratie in centrumdorpen Mobiele en televoorzieningen ▪ Bereikbaarheid Maatwerk openbaarvervoer

Bron: Vereniging Nederlandse Gemeenten, 1993

Leefbaarheidsvraagstukken raken niet alleen meer de bewoners van een regio maar een grote groep betrokkenen, zoals recreanten, tweede huiseigenaren etc. Zij kunnen ook een sterke binding hebben met een plek of regio (Boomars et al., 1997). Deze verschillende groepen hebben ieder een andere maatstaf met betrekking tot leefbaarheid. Verschillende (groepen) betrokkenen zullen de leefbaarheidssituatie dus niet altijd hetzelfde waarderen (Boomars et al., 1997).

Daarnaast variëren leefbaarheidsvraagstukken van gebied tot gebied. Niet alleen de fysieke situatie, maar ook de sociale en bestuurlijke context verschillen per geval. (Boomars et al., 1997).

De mate van leefbaarheid is dus voor iedereen anders en kan in de loop der tijd veranderen. Door middel van interviews en enquêtes zou nagegaan kunnen worden hoe men de leefbaarheid ervaart. Een maatstaf is van te voren niet te geven. Daar moet men rekening mee houden voordat men naar de leefbaarheid van een stad of dorp gaat kijken.

1.10 Conclusie leefbaarheid

Zoals gezegd omvat het begrip leefbaarheid meerdere onderling nauw met elkaar samenhangende factoren, die zowel subjectief als objectief van aard zijn (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1993). In relatie tot dit onderzoek wordt geprobeerd een helder beeld te geven van wat de problemen en kansen zijn op het gebied van leefbaarheid in Hansweert. De nadruk zal daarbij liggen op de onderwerpen bestaanszekerheid, woonklimaat, sociaal klimaat, verzorgingssituatie, bereikbaarheid, bestuur en organisatie. Vervolgens zal nagegaan worden hoe de problemen opgelost kunnen worden en hoe de kansen gebruikt kunnen worden voor de ontwikkeling van Hansweert.

Mede door middel van een enquête wordt getracht een beeld te krijgen van hoe de inwoners van Hansweert de mate van leefbaarheid ervaren. Nadere uitleg hierover en invulling hiervan volgt in Deel A, hoofdstuk 2 'Het dorp Hansweert'.

HOOFDSTUK 2 METHODIEK SCENARIO-ONTWIKKELING

2.1 Inleiding

Voor de toekomstverkenning van Hansweert in Deel A hoofdstuk 4, worden enkele scenariomethoden gebruikt. Voordat begonnen kan worden met de daadwerkelijke toekomstverkenning, zijn in dit hoofdstuk eerst een aantal scenariomethoden uiteengezet. Met behulp van deze methoden zal getracht worden een aantal scenario's voor Hansweert op te stellen. In onderstaande paragraaf worden de methoden uiteengezet. De uitwerking van de scenario's is verwoord in Deel A hoofdstuk 4.

2.2 Een aantal scenariomethoden nader bekeken

Scenario's kunnen op verschillende manieren opgesteld worden. In deze paragraaf wordt op een aantal methoden ingegaan. Het gaat er daarbij niet om een oordeel te (kunnen) geven over deze methoden maar om het weergeven van de mogelijkheden. Deze inventarisatie is noodzakelijk zodat duidelijk wordt dat er niet één bepaalde juiste methode is voor scenario-ontwikkeling, maar meerdere mogelijkheden. Vervolgens zal een keuze(n) gemaakt worden uit de mogelijkheden. Met de gekozen scenariomethode(n) wordt, zoals gezegd, in Deel A hoofdstuk 4 getracht een aantal scenario's voor Hansweert te ontwikkelen.

2.2.1 Scenariomethode Ed Dammers

Ed Dammers heeft een proefschrift geschreven: 'Leren van de toekomst; over de rol van scenario's bij strategische beleidsvorming'. Delen uit dit proefschrift zijn overgenomen als hoofdstukken 8 en 9 in de reader voor het vak 'Methoden en technieken II', gegeven aan de Wageningen Universiteit. Aan de hand van deze hoofdstukken wordt getracht kort te schetsen welke methoden voor toekomstverkenning hij onderscheidt en wat de scenariomethode inhoudt. Dammers (2003) spreekt van 'toekomstverkenning' waar anderen spreken over toekomstonderzoek. Toekomstverkenning bestaat uit denkconstructies over een nog niet bestaande werkelijkheid. Door middel van toekomstverkenning proberen beleidsmakers antwoord te geven op vragen als 'Welke ontwikkelingen zijn te verwachten?', 'Welke handelingsalternatieven zijn er?', 'Wat zijn de consequenties?'. Dammers omschrijft toekomstonderzoek als 'beleidsgerichte verkenning- en ontwerpactiviteiten waarbij op een min of meer systematische en creatieve manier uitspraken over de toekomst worden gedaan'. Er zijn verschillende typen toekomstverkenning. Dammers onderscheidt er vier: prognose, verkenning, projectie en speculatie. "De scenariomethode behoort tot de verkenningen. Bij verkenningen zijn de uitspraken over de toekomst hoofdzakelijk gebaseerd op theoretische inzichten; gegevens over het verleden zijn beperkt voor handen of vertonen weinig regelmaat. Verkenningen en speculaties worden toegepast in situaties die kenmerkend zijn voor strategisch beleid, dat wil zeggen in situaties die complex en dynamisch zijn. Speculaties worden toegepast als verkenningen onhaalbaar zijn en als hulptechniek voor de scenariomethode, bijvoorbeeld om uitspraken te doen over verrassende gebeurtenissen en ontwikkelingen" (Dammers, 2003).

Onderdelen en stappen van de scenariomethode

Dammers onderscheidt een aantal onderdelen en stappen die in vrijwel elk scenarioproject voorkomen. "Daarbij moet bedacht worden dat sommige onderdelen in een project meer aandacht krijgen dan andere en dat de stappen meestal niet precies zoals in de genoemde volgorde worden gezet."

Te nemen stappen:

- Uitvoeren **basisanalyse**: de huidige toestand van het beleidssysteem en de omgeving in beeld brengen. Wat betreft de omgeving wordt vooral gekeken naar de ontwikkelingen die de meest krachtige invloed uitoefenen op het beleidsvraagstuk: de drijvende krachten.
- Uitvoeren **toekomstanalyse**: verkenning mogelijke ontwikkelingen, *contingente* gebeurtenissen en beleidsstrategieën. Deze analyse vormt de schakel tussen het heden en de toekomst. Het verloop van ontwikkelingen kan verkend worden door de boven- en ondergrenzen af te tasten, de ontwikkelingen verlopen binnen die grenzen.

“In de toekomst zullen altijd *contingente* gebeurtenissen optreden die een sterke invloed uitoefenen op het beleidsvraagstuk en op het strategisch beleid. Bovens en het Hart onderscheiden vier soorten” (Dammers, 2003):

- Voorzienbare en controleerbare gebeurtenissen
- Voorzienbare en oncontroleerbare gebeurtenissen
- Onvoorzienbare en controleerbare gebeurtenissen
- Onvoorzienbare en oncontroleerbare gebeurtenissen

Contingente gebeurtenissen worden niet altijd in scenarioprojecten meegenomen omdat het erg veel verbeeldingskracht vergt en de methodiek ervoor is weinig ontwikkeld.

- **Scenario's uitwerken**: de toekomstanalyse levert het materiaal voor de uitwerking van de scenario's. Elk scenario beschrijft de mogelijke ontwikkelingen, een mogelijke beleidsstrategie of een combinatie. *Een scenario geeft dus een beeld van de toekomstige toestand en van de weg daar naartoe.* Eén scenario is geen scenario maar een prognose of een plan. Met elkaar brengen de scenario's het speelveld in beeld waarbinnen de ontwikkelingen zullen verlopen, het strategisch beleid kan worden gevoerd en het vraagstuk zich zal ontwikkelen.

Door de scenario's systematisch met elkaar te vergelijken, krijgen we zicht op een aantal *aandachtspunten* voor beleidsmakers en *kennisvragen* voor onderzoekers en ontwerpers.

Het SCENE-project; een samenvatting

Het Ruimtelijk Planbureau ontwikkelt een nieuwe benadering om scenario's te kunnen maken. Daarin worden twee dominante scenariotradities gecombineerd; de modelbenadering en de ontwerpbenadering. Het Ruimtelijk Planbureau heeft in het SCENE-project (SCENE; een kwartet SCEnario's voor NEderland) een viertal ruimtelijke scenario's voor Nederland gemaakt aan de hand van deze nieuwe benadering.

Een reden voor het gebruik van toekomstverkenningen is: “Toekomstverkenningen kunnen de complexiteit en dynamiek op verschillende manieren beter hanteerbaar maken. Zij brengen bijvoorbeeld het mogelijke verloop van uiteenlopende maatschappelijke ontwikkelingen met hun wederzijdse relaties en hun ruimtelijke effecten in beeld (inzichtvorming). Daarnaast bevorderen verkenningen de discussies en de bewustwording over de toekomst en dragen zij bij aan wederzijds begrip onder beleidsmakers voor elkaars wensbeelden en verwachtingen (communicatie). Verder zijn zij de beleidsmakers behulpzaam bij het onderbouwen van hun eigen standpunten over de ruimtelijke inrichting of bij het gezamenlijk zoeken naar nieuwe standpunten (mobilisatie van steun)” (Dammers, 2003).

Scenario's geven een beschrijving van:

- De huidige toestand van een samenleving of een deel daarvan.

- Een aantal mogelijke of wenselijke toekomstige toestanden van de samenleving.
- Het verloop van ontwikkelingen die vanuit het heden naar die toekomstige toestanden kunnen leiden.

Er zijn twee benaderingen die tot op de dag van vandaag dominant zijn:

1. De modelbenadering.
2. De ontwerpbenadering.

Door de sterke kanten van beide benaderingen te integreren kan veel winst worden geboekt. Op deze manier kunnen scenario's worden gemaakt die, die een grote reikwijdte en contrast combineren met een hoge realiteitswaarde en verklaringskracht.

Het Ruimtelijk Planbureau heeft zelf een nieuwe werkwijze ontwikkeld om beide methoden te integreren. Onderzoek en ontwerpactiviteiten wisselen elkaar af, de openheid van het proces varieert.

De hoofdcyclus van een scenarioproject bevat in het ideale geval de volgende onderdelen:

1. Huidige situatie inventariseren.
2. Maatschappelijke ontwikkelingen verkennen.
3. Ruimtelijke beleid verkennen.
4. Aandachtspunten en kennisvragen afleiden.

Daarbij treden twee bewegingen op, een beweging loopt langs de tijdsas die loopt van het heden via de lange termijn weer terug naar de korte termijn, en een beweging langs de as van abstractie die gaat van concreet via abstract weer terug naar concreet.

Vervolgens worden minstens twee cycli doorlopen: een korte en een lange cyclus. Uit de korte cyclus, waarin activiteiten plaatsvinden als een werkconferentie en een uitwerking door een scenarioteam, volgen de eerste generatie scenario's. Dit zijn volwaardige verhalen over de toekomst die hoofdzakelijk kwalitatieve uitspraken voor de toekomst bevatten. De eerste generatie scenario's bieden een *richtinggevend kader* voor de activiteiten die in de lange cyclus worden uitgevoerd om onderdelen ervan verder uit te werken en te onderbouwen. De lange cyclus bestaat uit essays schrijven, onderzoek en modelberekeningen. De tweede generatie scenario's die hieruit volgen geven meer *kwantitatieve uitspraken* over de toekomst.

Vervolgens zijn de scenario's systematisch met elkaar vergeleken. Dit biedt de mogelijkheid de belangrijkste *aandachtspunten en kennisvragen* op een rij te zetten.

In het SCENE-project van het Ruimtelijke Planbureau zijn de (vier) scenario's beleidsarm ingevuld. Toch kunnen beleidsmakers ze wel gebruiken om hun beleidsvoornemens te evalueren. Door de scenario's op een systematische manier, en rekening houdend met het mogelijke verloop van de maatschappelijke ontwikkeling, te vergelijken, kunnen de beleidsmakers drie soorten keuzen maken:

- Maatregelen die in elk geval *wel* genomen moeten worden, omdat in (bijna) alle scenario's de positieve effecten overheersen.
- Maatregelen die *afhankelijk van het scenario* genomen moeten worden, omdat zij in het ene scenario overwegend negatieve effecten hebben en in het andere hoofdzakelijk positieve.
- Maatregelen die in elk geval *niet* genomen moeten worden, omdat in (bijna) elk scenario de negatieve effecten domineren.

Op deze manier kunnen de scenario's de beleidsmakers behulpzaam zijn bij de beleidsbeslissingen; zij kunnen echter geen definitief uitsluitsel geven. Het gaat namelijk om 'ondernemende' beslissingen, beslissingen die genomen moeten worden in het licht van een onzekere toekomst.

2.2.2 Scenariomethode Marjan Hidding

Klaske Nijland, studente Landinrichtingswetenschappen in Wageningen, heeft voor de Wetenschapswinkel Wageningen-UR gewerkt aan een onderzoek voor het dorp De Glind (Nijland, 2002). Om tot een nieuwe, toekomstige inrichting van het dorp De Glind te komen heeft ze toekomstverkenkend onderzoek uitgevoerd waarbij gebruik werd gemaakt van een scenariomethode. Zij heeft daarbij gebruik gemaakt van een methode opgesteld door Marjan Hidding, hoogleraar planning aan de Wageningen Universiteit.

Marjan Hidding omschrijft een scenario als volgt:

“Een scenario kan worden omschreven als een beschrijving van de huidige toestand, van een of meer mogelijk en/of wenselijk geachte toekomstige toestanden als mede de weg die vanuit de huidige toestand naar die toestanden zou kunnen leiden” (Hidding volgens Nijland, 2002).

Binnen deze scenariomethode spelen verschillende toekomsttypen een rol: mogelijke, waarschijnlijke of niet-waarschijnlijke, gewenste of niet-gewenste toestanden.

Hidding onderscheidt twee typen toekomstverkenningen:

- Het **projectieve** scenario: het heden wordt als het ware ‘doorgetrokken’ naar de toekomst.
- Het **prospectieve** scenario: vanuit het heden wordt, op basis van alternatieve wensbeelden, een ‘sprong’ gemaakt naar mogelijke toekomstbeelden. Vervolgens wordt nagegaan welke processen nodig zijn om de kloof tussen het heden en de toekomst te dichten. Op deze manier kunnen andere dan de voor de hand liggende toekomstbeelden naar voren komen.

Na het opstellen van de scenario’s worden de consequenties van de verschillende toekomstbeelden geanalyseerd (Hidding volgens Nijland, 2002).

Bij het opstellen van scenario’s kan uit verschillende bronnen worden geput. Kennis kan om te beginnen worden ontleend aan het verleden; in veel scenario’s speelt bijvoorbeeld het idee van een zeker *trendmatig* verloop een belangrijke rol. Kennis kan ook worden ontleend aan *ontwikkelingen of situaties elders*; daarmee komen soms nieuwe mogelijkheden in het zicht. Onmisbare bronnen zijn daarnaast de *fantasie* en *opvattingen over een gewenste toekomst*.

2.2.3 De Shell-methode

Met behulp van een zoekmachine op internet is de onderstaande methode voor ‘het bouwen van scenario’s’ gevonden. Deze methode wordt gedefinieerd als ‘De Shell-methode’ aangezien het stappenplan door en voor Shell opgesteld is (Internetbron 4).

Stappenplan voor het bouwen van scenario’s

‘Het ontwikkelen van scenario’s is een stapsgewijs proces, waarin creativiteit en analyse elkaar afwisselen’.

- Stap 1: Definieer scenario-onderwerp en tijdshorizon en het doel van de scenario-exercitie.
- Stap 2: Inventariseer key issues.
Wat zijn de belangrijkste (externe) factoren die het scenario-onderwerp in de komende x jaren beïnvloeden? Tracht ca. 8 wezenlijke sleutelfactoren te definiëren. Elke sleutelfactor moet zo gedefinieerd zijn dat het in de toekomst twee kanten op kan gaan, bijvoorbeeld de economie groeit versus de economie stagneert.
- Stap 3: Plaats de sleutelfactoren in een belangrijkheid-onzekerheid diagram. Rangschik de sleutelfactoren eerst op de belangrijkheidsschaal en vervolgens op de onzekerheidsschaal.
- Stap 4: Selecteer de twee belangrijkste onzekere sleutelfactoren en gebruik ze om de basis voor vier scenario’s te leggen.

Kies de twee sleutelfactoren die het dichtst bij de rechterbovenhoek van het belangrijkheid-onzekerheid diagram liggen; dit zijn de drijvende krachten. Met deze twee krachten zijn er vier mogelijkheden. Elk van deze mogelijkheden vormt de basis voor een scenario.

- Stap 5: Geef de vier scenario's een naam en kies er bijvoorbeeld twee (of meer) uit om verder uit te ontwikkelen.
- Stap 6: Bepaal zelf hoe de overige sleutelfactoren in de twee scenario's passen. De overige circa zes sleutelfactoren moeten op een zo logisch mogelijke wijze in elk van de scenario's gepast worden. Als een sleutelfactor onafhankelijk schijnt te zijn van de overigen, kunt u vrij kiezen welke kant hij op gaat.
- Stap 7: Bouw er een verhaal omheen.
- Stap 8: Gebruik de scenario's!
Ga terug naar het gedefinieerde doel en gebruik de scenario's. Test bijvoorbeeld de plannen (bedrijfsplannen met betrekking tot Shell) in relatie tot de scenario's.

2.2.4 Scenario-analyse volgens Futureconsult BV

Met behulp van de zoekmachine is nog een internetsite gevonden over het opstellen van scenario's. Het is de site van het bedrijf Futureconsult BV, dat gespecialiseerd is in het maken van toekomstscenario's en toekomstverkenningen waarin de nieuwste maatschappelijke trends en maatschappelijke gevolgen zijn verwerkt. Futureconsult BV begeleidt inhoudelijk en procesmatig visie-ontwikkelingstrajecten voor de lange termijn (Internetbron 3).

Wat is een scenario-analyse volgens Futureconsult BV?

"Door onzekerheden op te zoeken kan men anticiperen op de toekomst. De scenario-analyse is een middel om de interactie, samenhang en mogelijke uitkomsten van ontwikkeling die van invloed (kunnen) zijn op uw organisatie of op uw werkterrein te doorgronden. Daarbij kan gedacht worden aan ontwikkelingen op sociaal, economisch, cultureel, demografisch, technologisch, institutioneel en ecologisch gebied. Om beter te kunnen anticiperen op verschillende ontwikkelingsrichtingen wordt niet één toekomstbeeld, maar worden meerdere plausibele toekomstbeelden geschetst" (Internetbron 3).

"Toekomstscenario's zijn géén voorspellingen of prognoses. Scenario's schetsen niet een beeld van de meest waarschijnlijke of de meest wenselijke situatie. Scenario's zijn beelden van hoe de toekomst er mogelijkkerwijs uitziet" (Internetbron 3).

Als scenario's ontwikkeld zijn is de centrale vraag: stel dat het toekomstscenario werkelijkheid is geworden, welke keuzen moet je dan nu maken om oftewel te bereiken wat je aantrekkelijk vindt, oftewel te vermijden wat onaantrekkelijk is?

Scenariodenken draagt bij om:

- Inzicht te verwerven in de richting waarin de externe omgeving zich beweegt.
- Inzicht te krijgen in de belangrijkste factoren die de ontwikkeling van de omgeving bepalen.
- Noties te ontwikkelen waarmee missie, visie en strategie verder kunne worden ingevuld.
- Een gemeenschappelijk denkkader te ontwikkelen.
- Strategieën te testen op hun robuustheid naar de toekomst.

Hoe komen scenario's tot stand?

Scenario's worden ontworpen op basis van:

- Hedendaagse feiten en tendensen die als 'drijvende krachten' voor de toekomstige ontwikkeling worden beschouwd.
- Doordenking van trends en ontwikkeling op het gebied van de informatie- en communicatietechnologie (ICT), individualisering, netwerksamenleving en globalisering van de economie.
- Informatie over de kaders waarbinnen de organisatie zich bevindt en de dilemma's en keuzes waarvoor de organisatie staat.
- Doorradicalisering van het huidige beleid naar de toekomst toe.

De ontwikkelde scenario's zijn geen doel op zich, maar zijn een instrument om te werken aan visieontwikkeling en strategiebepaling.

Conclusie

De genoemde scenariomethoden vertonen een aantal overeenkomsten maar zeker ook een paar (belangrijke) verschillen.

Zo gaat het bij alle genoemde methoden om een toekomstverkenning en nadrukkelijk niet om een toekomstonderzoek. De methoden benadrukken tevens dat de scenario's geen prognose weergeven maar gewenste of waarschijnlijke toekomstige situaties. Om scenario's te ontwikkelen wordt ten eerste uitgegaan van de huidige toestand en omgeving, vervolgens worden mogelijke ontwikkelingen geanalyseerd. Dit gebeurt op verschillende manieren. Zo wordt door middel van een creatief denkproces, een trendextrapolatie of juist een 'sprong in de tijd', of door middel van het creëren van wensbeelden een beeld geschetst van de mogelijke ontwikkelingen. Een aantal methoden definieert eerst een aantal 'drijvende krachten' of 'key issues' alvorens in te gaan op de mogelijke ontwikkelingen. De krachten of key issues geven de grenzen weer waarbinnen de ontwikkelingen kunnen verlopen.

Belangrijk in iedere methode is het beschrijven van de 'weg naar' de gewenste c.q. ongewenste ontwikkelingen en hoe men de beschreven ontwikkelingen kan bereiken respectievelijk kan voorkomen. Ook benadrukt iedere methode dat alle ontwikkelde scenario's samen het 'speelveld' aangeven waarbinnen ontwikkelingen plaats kunnen vinden. Onderdelen van verschillende scenario's zouden samen wel eens de echte toekomst kunnen weergeven.

2.3 Uitwerking scenario's volgens de Shell-methode

Er is gekozen voor een uitwerking van scenario's volgens de Shell-methode omdat de te nemen stappen duidelijk zijn en het een uitgebreide methode is. Deze methode bevat ongeveer dezelfde onderdelen als de andere genoemde methoden, maar beschrijft deze in duidelijke stappen, wat mijns inziens zeer belangrijk is voor het ontwikkelen van scenario's. In Deel B hoofdstuk 4 worden de gevonden scenario's daadwerkelijk 'ingevuld'.

- **Stap 1: Definieer scenario-onderwerp en tijdshorizon:**
Het onderwerp is de toekomstige ontwikkeling van het dorp Hansweert, met een tijdshorizon van 10 à 15 jaar en (mogelijk) verder.
- **Stap 2: Definieer key issues:**
De belangrijkste (externe) factoren, die de ontwikkeling van Hansweert kunnen beïnvloeden worden gedefinieerd. Deze factoren moeten zo gedefinieerd zijn dat ze in de toekomst twee kanten op kunnen gaan. Dit zijn in mijn optiek:
 - A. De bevolkingsopbouw; het aantal jongeren kan groeien of juist het aantal ouderen kan groeien. In dat geval is er sprake van ontgroening en vergrijzing.

Of

De bevolkingsontwikkeling in het algemeen: Er kan sprake zijn van een groei of een daling van de bevolking van Hansweert.

- B. De hoeveelheid commerciële en niet-commerciële voorzieningen in het dorp; de hoeveelheid kan toenemen of afnemen.
- C. De hoeveelheid voorzieningen voor de jeugd en jongeren; de hoeveelheid kan toenemen of afnemen.
- D. De werkgelegenheid; de werkgelegenheid kan toenemen of afnemen.
- E. De afstemming van het woningaanbod op de wensen van (toekomstige) bewoners; de afstemming kan verbeteren of verslechteren.
- F. De recreatie; de mogelijkheden om te recreëren kunnen toenemen of afnemen, en toerisme; het toerisme kan toenemen of afnemen/stagneren.
- G. De bereikbaarheid van Hansweert; de bereikbaarheid kan toenemen of afnemen.
- H. De achterstandsbuurten; de situatie kan verbeteren of verslechteren.

De genoemde (externe) factoren zijn in mijn optiek de belangrijkste factoren aangezien ze allen in de lokale beleidsdocumenten en/of in de enquête genoemd zijn als aandachtspunten. Het wegtrekken van jongeren wordt als problematisch ervaren voor de ontwikkeling van het dorp. De aanwezigheid van voorzieningen vinden beleidsmakers en inwoners een cruciale factor voor de leefbaarheid van het dorp. Hetzelfde geldt voor de werkgelegenheid. Het woningaanbod en de afstemming daarvan op de wensen van (toekomstige) bewoners draagt tevens zorg voor een mogelijke groei van de bevolking. De mogelijkheid om te recreëren en de bereikbaarheid van het dorp dragen tevens bij aan de leefbaarheid en aantrekkingskracht van het dorp. De situatie in bepaalde buurten baart de inwoners zorgen en tast in bepaalde zin de leefbaarheid aan.

De genoemde 'key issues' zijn belangrijke factoren die de ontwikkeling van Hansweert kunnen beïnvloeden. Maar ze hebben ook invloed op elkaar. Ze kunnen elkaar in bepaalde mate versterken, in positieve én in negatieve zin. Toch zijn ze allen afzonderlijk genoemd om aan te geven dat ze op zichzelf ook van groot belang zijn voor de ontwikkeling van Hansweert.

- Stap 3: Plaats de sleutelfactoren in een belangrijkheid-onzekerheid diagram:

Voor de ontwikkeling van Hansweert worden de sleutelfactoren naar mate van belangrijkheid weergegeven. Onderstaande factoren zijn weergegeven van 'zeer belangrijk' naar 'tamelijk belangrijk' tot 'minder belangrijk'.

1. B. Hoeveelheid voorzieningen commercieel en niet-commercieel
2. C. Hoeveelheid voorzieningen voor jeugd en jongeren
3. D. Werkgelegenheid
4. A. Bevolkingsopbouw/-ontwikkeling
5. G. Bereikbaarheid
6. F. Recreatie
7. E. Afstemming woningaanbod op wensen
8. H. Achterstandsbuurten

De factor 'hoeveelheid voorzieningen commercieel en niet-commercieel' en de factor 'hoeveelheid voorzieningen voor jeugd en jongeren' zijn weergegeven als de meest belangrijke factoren voor de ontwikkeling van Hansweert omdat de aanwezigheid van voorzieningen in grote mate de leefbaarheid van het dorp bepalen. De aanwezigheid van voorzieningen is zeer belangrijk voor de inwoners van een dorp. Indien met voor iedere voorziening naar andere plaatsen zou moeten, komt dit niet ten goede aan de aantrekkingskracht van het dorp. Mensen trekken weg of mensen

verhuizen juist niet naar Hansweert vanwege het feit dat voorzieningen niet aanwezig zijn. Het ontbreken van voorzieningen zal er niet direct toe leiden dat de ontwikkeling stagneert of er op achteruit gaat, maar is wel de belangrijkste factor.

Het ontbreken of tekort aan werkgelegenheid is weergegeven als de derde belangrijkste factor omdat dit van vitaal belang is voor de inwoners van het dorp.

De bevolkingsopbouw is een belangrijke factor omdat dit de levendigheid, vitaliteit en aantrekkingskracht van een dorp bepaald. Hoe meer ouderen des te meer zal de ontwikkeling stil vallen.

Bereikbaarheid en recreatie hangen in bepaalde mate met elkaar samen. Indien een dorp slecht bereikbaar is, kan dit reden zijn er niet te gaan wonen of om te verhuizen. En als een dorp slecht bereikbaar is, trekt het ook weinig fietsers of wandelaars of dagjesmensen aan.

De afstemming van het woningaanbod bepaald in mindere mate de aantrekkingskracht van een drop. De aanwezigheid van achterstandsbuurten zal niet het eerste zijn waar een potentiële bewoner van een dorp naar zal kijken, maar is wel van belang indien mensen in de nabijheid wonen.

De sleutelfactoren worden tevens in een volgorde naar de mate van onzekerheid weergegeven. Onderstaande factoren zijn weergegeven van 'zeer onzeker' naar 'tamelijk onzeker' tot 'tamelijk zeker'.

1. B. Hoeveelheid voorzieningen commercieel en niet-commercieel
2. C. Hoeveelheid voorzieningen voor jeugd en jongeren
3. A. Bevolkingsopbouw/-ontwikkeling
4. D. Werkgelegenheid
5. F. Recreatie
6. E. Afstemming woningaanbod
7. G. Bereikbaarheid
8. H. Achterstandsbuurten

De factoren B en C zijn weergegeven als het meest onzeker omdat op korte termijn hier geen gedegen uitspraak over gedaan kan worden. Het is niet duidelijk of het voorzieningenniveau zal verbeteren of juist zal verslechteren. Tevens is de ontwikkeling van de bevolking onzeker omdat de samenstelling onder invloed van andere factoren sterk kan fluctueren of juist zal blijven zoals ze nu is. De hoeveelheid werkgelegenheid is ook redelijk onzeker. Deze is namelijk afhankelijk van de algemene landelijke en lokale economische situatie, maar ook van de mogelijkheid voor bedrijven om zich in het dorp te vestigen. Tamelijk onzeker is de factor recreatie. In beleidsdocumenten wordt aangegeven dat hier werk van gemaakt zal worden maar de eerste stappen moeten nog gezet worden.

Voor de factor woningaanbod geldt ook dat de gemeente er mee bezig is. De bereikbaarheid is momenteel het minst onzeker, evenals de achterstandsbuurten, omdat dit in het lokale beleid belangrijke aandachtspunten zijn.

De sleutelfactoren worden tegen elkaar uitgezet in een diagram:

Figuur 2.1 Sleutelfactoren

Ze er on ze ker → m in de r on ze ker								H
					G			
						E		
							F	
				D				
			A					
		C						
	B							
	Ze er be lan g rij k → m in de r be lan g rij k							

- Stap 4: Selecteer de twee belangrijkste onzekere sleutelfactoren:
Uit de bovenstaande diagram volgt dat de factoren B en C, 'de hoeveelheid voorzieningen' (commercieel, niet-commercieel en voor jeugd en jongeren) en de factor A, 'de bevolkingsopbouw/-ontwikkeling' de belangrijkste en meest onzekere sleutelfactoren zijn.
De hoeveelheid voorzieningen en de bevolkingsopbouw/-ontwikkeling zijn de twee drijvende krachten van de scenario's. Er zijn vier mogelijkheden:
 1. Het aantal voorzieningen groeit en de bevolking groeit.
 2. Het aantal voorzieningen groeit en de bevolking daalt.
 3. Het aantal voorzieningen daalt en de bevolking groeit.
 4. Het aantal voorzieningen daalt en de bevolking daalt.
 Elk van deze mogelijkheden vormt de basis voor een scenario.
- Stap 5: Geef de vier scenario's een naam en kies er twee of meer om uit te werken:
 1. Het aantal voorzieningen groeit en de bevolking groeit:
Hansweert groeit!
 2. Het aantal voorzieningen groeit en de bevolking daalt:
Hansweert zorgt voor haar bevolking.
 3. Het aantal voorzieningen daalt en de bevolking groeit:
Hansweert; een import dorp.
 4. Het aantal voorzieningen daalt en de bevolking daalt:
Hansweert het slaapdorp.
 Alle vier kunnen uitgewerkt worden.
- Stap 6: Bepaal zelf hoe de overige sleutelfactoren in de scenario's passen
 1. Hansweert groeit!
De hoeveelheid voorzieningen stijgt
De bevolking groeit
De werkgelegenheid neemt toe
Het woningaanbod wordt juist afgestemd op de woonwensen
De recreatiemogelijkheden worden uitgebreid
De bereikbaarheid verbetert
De achterstandswijken verdwijnen

2. Hansweert zorgt voor haar bevolking
De hoeveelheid voorzieningen stijgt
De bevolking stagneert/ daalt
De werkgelegenheid groeit
Het woningaanbod wordt juist afgestemd op de woonwensen, van met name de aanwezige ouderen
De recreatie mogelijkheden worden iets uitgebreid, vooral gericht op oudere bevolking
De bereikbaarheid blijft hetzelfde/ verbetert iets
De achterstandswijken worden opgeknapt
 3. Hansweert; een import dorp
De hoeveelheid voorzieningen daalt/ stagneert
De bevolking groeit
De werkgelegenheid stagneert
Het woningaanbod wordt afgestemd op buitenstaanders
De recreatiemogelijkheden worden iets uitgebreid
De bereikbaarheid stagneert
De achterstandswijken worden opgeknapt
 4. Hansweert het slaapdorp
De hoeveelheid voorzieningen daalt
De bevolking daalt
De werkgelegenheid daalt
Het woningaanbod is niet toereikend
De recreatie wordt niet uitgebreid/ontwikkeld
De bereikbaarheid stagneert
De achterstandswijken worden opgeknapt
- Stap 7: Bouw er een verhaal omheen:
In Deel A hoofdstuk 4 worden de vier scenario's verder uitgewerkt.
 - Stap 8: Gebruik de scenario's:
Het 'gebruiken van de scenario's', oftewel het toepassen van de scenario's wordt in hoofdstuk 6 uitgevoerd. Er zal dan gekeken worden hoe het Plan Verbeem bij kan dragen aan de genoemde ontwikkelingen in de vier bovenstaande scenario's.

2.4 Uitwerking scenario's volgens de methode van M. Hidding

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan het opstellen van scenario's door middel van het trendmatig doortrekken van het heden naar de toekomst, en door middel van het maken van 'een sprong' vanuit het heden naar de toekomst. Deze methode levert twee scenario's op die twee uitersten weer kunnen geven van de toekomstige ontwikkeling.

Het projectieve scenario

Het heden 'doortrekken' naar toekomst

Nodig: Wat is de huidige situatie?

Wat is het resultaat als men dit 'doortrekt' naar de toekomst?

Beschrijving huidige situatie

Hansweert is een dorp met ongeveer 1800 inwoners. Het dorp is aan het vergrijzen. De hoeveelheid voorzieningen neemt af, zoals winkels, bank en huisarts. De jongeren 'hangen' en veroorzaken overlast omdat er niks te doen is. Er zijn twee cafés en een dorps huis. Verder zijn er geen echte eet- en uitgaansgelegenheden, zeker niet voor jongeren.

De bereikbaarheid per openbaar vervoer is niet optimaal. De mogelijkheden om te recreëren zijn beperkt. Er zijn een aantal achterstandswijken.

De kanaalarm is gedempt en wordt minimaal onderhouden. Er wordt gemaaid en daar blijft het bij. De aanwezige sluisresten worden niet onderhouden en takelen af.

Het is een rustig dorp waar veel mensen elkaar kennen. De ruimte, ligging, rust en het water worden gezien als kwaliteiten van Hansweert. Men is vaak tevreden over de woonomgeving en over de woning zelf. Al is er wel een tekort aan geschikte woningen voor ouderen. Tevens is er een tekort aan jongerenwoningen.

Bewoners geven aan dat men veel voor elkaar over heeft. Men kan de voordeur open laten staan zonder dat er ingebroken wordt. Veel ouderen kennen het Hansweert van vroeger toen er nog veel bedrijvigheid was en winkels 24 uur per dag open waren.

Het ontbreekt aan aantrekkingskracht van het dorp op toeristen of mensen uit de regio.

Er komen wel mensen wonen die omschreven worden als 'import'. Sommige huidige bewoners vinden dit geen positieve ontwikkeling.

Men vindt de mentaliteit van de gemeente Reimerswaal niet positief. Men wil graag dat de gemeente eindelijk iets doet voor Hansweert, zeker omdat men de indruk heeft dat andere dorpen wel aandacht krijgen. Tevens is men al 18 jaar bezig met plannen maken voor de invulling van de kanaalarm. Men vindt het tijd voor actie!

Huidige situatie 'doortrekken' naar toekomst

Het dorp vergrijst verder. De hoeveelheid voorzieningen stagneert en/of daalt verder vanwege een daling in de bevolkingsgroei en omdat bewoners in andere dorpen inkopen gaan doen. Als de gemeente niks gaat ondernemen voor de jeugd, blijft er overlast bestaan van de jeugd. Het aantal jongeren zal verder afnemen omdat er niks te beleven is en er geen tot weinig werkgelegenheid is én omdat er een tekort aan jongerenwoningen is.

De mogelijkheid om te recreëren blijft op hetzelfde niveau.

De positieve kenmerken van het dorp, rust en ruimte, maken van het dorp een saai dorp. De import van bewoners zal stagneren vanwege het ontbreken van voorzieningen en het saaie imago dat Hansweert heeft gekregen. Ouderen en gepensioneerden blijven ondanks de rust weg aangezien er geen voorzieningen zijn.

Als Hansweert steeds verder vergrijst blijven er ook minder mensen over die de geschiedenis van de kanaalarm kennen. Waar Hansweert ooit om bekend stond, verdwijnt dan helemaal, zeker als de kanaalarm oningevuld blijft. Hierdoor verliest Hansweert haar imago helemaal.

Het prospectieve scenario:

Vanuit het heden 'een sprong' maken naar mogelijke toekomst op basis van wensbeelden

Nodig: Wat zijn de wensbeelden?

Welke processen zijn nodig om de kloof tussen heden en toekomstbeeld te dichten?

Wat zijn de wensbeelden?

Hansweert wordt een dorp waar evenwicht bestaat in de bevolkingsopbouw, waarschijnlijk iets meer ouderen maar dat komt doordat de vergrijzing niet zomaar stopgezet kan worden. Men heeft gezorgd voor meer jongerenwoningen en meer woningen aangepast aan de wensen van ouderen. Tevens zijn er mensen van buiten het dorp bijgekomen die het bewonersaantal op peil houden.

Het aantal voorzieningen is (weer) op een waardig niveau. Er is een bakker, slager, groenteboer, een keer in de week markt, en een supermarkt.

Voorzieningen als de tandarts, huisarts, fysiotherapeut etc. zijn ondergebracht in één gebouw en zijn via wisseldiensten beschikbaar. Voor de jeugd en jongeren is een jeugdhonk annex bar opgezet (non-alcoholisch). Op de kanaalarm is een horecavoorziening geplaatst waar men tevens uit eten kan gaan, met uitzicht over het water.

Er is een museum waar de geschiedenis van Hansweert verteld wordt, waardoor de jongeren een sterkere band met hun woonomgeving krijgen.

De bereikbaarheid per openbaar vervoer is sterk verbeterd. Ook voor toeristen, er is een camping aangelegd, picknickplaatsen, uitzichtposten en borden met informatie over het gebied en de geschiedenis geven een meerwaarde aan de wandel- en fietsroutes die door Hansweert komen/ aangelegd zijn.

Voor de jongeren is een skatebaan aangelegd, een voetbalveld en een grote speeltuin.

Voor ouderen is er een 'buiten schaakbord', het praathuis is uitgebreid, men kan jeu de boules spelen.

Met betrekking tot water zijn er educatieve elementen voor oud en jong aangebracht, er is informatie over de Westerschelde en het vroegere kanaal voorhanden.

Welke processen zijn nodig om de kloof tussen heden toekomstbeeld te dichten?

- Aanpassen woningaanbod aan woningwensen.
 - Voorzieningen uitbreiden, dus meer winkels, bankvoorziening, mogelijkheid naar dokter/tandarts etc te gaan.
 - Hangplekken, jeugdhonk en bar bouwen. Uitgaansgelegenheid bouwen.
 - Plan opstellen invulling kanaalarm, afstemmen op bestemmingsplan.
 - Museum bouwen.
 - Aanleg minicamping.
 - Aanleg picknickvoorzieningen.
-
- Mentaliteit (sommige) bewoners veranderen.
 - Mentaliteit gemeente veranderen.

In Deel A hoofdstuk 4 worden aan de hand van deze methode twee scenario's beschreven.

2.5 Werkwijzen bij het plannen maken volgens prof. Ir. F. Kleefmann

De methoden van M. Hidding voor het ontwikkelen van scenario's zijn gebaseerd op twee werkwijzen van prof. Ir. F. Kleefmann. Deze werkwijzen zijn verwoord in het boek 'Planning als zoekinstrument'. Ter verduidelijking van de methode van M. Hidding worden de twee werkwijzen van Kleefmann (1984) in deze paragraaf nader beschreven.

Kleefmann (1984) beschrijft planning of plannen maken als "het te voorschijn brengen of projecteren van toekomstige toestanden, in de lijn van intenties en bedoelingen die er met betrekking tot de toekomst bestaan". "Toestanden die in werkelijkheid nog niet kenbaar zijn, worden in plannen als het ware kenbaar voorgesteld" (Kleefmann, 1984). Kleefmann spreekt hier van planning of plannen. Zijn beschrijving van plannen wordt hier toegepast op het ontwikkelen van scenario's. Scenario's zijn namelijk ook een soort plannen, ze worden alleen niet gedefinieerd als plannen in de zin van gewenst is met betrekking tot de toekomst, maar wat mogelijk zou zijn in de toekomst.

Planning wordt door Kleefmann beschreven als "het per definitie overbruggen van een kloof tussen wat (min of meer) gekend wordt enerzijds, en wat nagestreefd (maar nog onkenbaar is) wordt anderzijds". Deze beschrijving is ook van toepassing op scenario's. Het gaat dan om het overbruggen van een

kloof tussen wat (min of meer) gekend wordt enerzijds, en een voorgestelde ontwikkeling (maar nog onkenbaar is) anderzijds.

Voor de overbrugging wordt door Kleefmann twee werkwijzen gevolgd, 'overkraging' genoemd en 'sprongen maken'.

Overkraging

Overkraging is een werkwijze waarbij "getracht wordt om de kloof te overbruggen door vanaf de 'bekende' kant systematisch, in de lijn van de intenties, een spoor vooruit te bouwen, dat uiteindelijk bij een nieuwe toestand uitkomt. Bij deze werkwijze wordt er van uitgegaan dat het vooruitbouwende overkragen mogelijk is met behulp van wat er thans over de werkelijkheid bekend is. Natuurlijk vergt dat nog veel vindingrijkheid en creativiteit, want niet alles past en er zal al bouwend nog veel vaardigheid moeten worden verworven, maar uiteindelijk kan er op deze wijze, zo wordt verondersteld, een zinvolle toestand aan de overzijde worden bereikt". Voorwaarde bij deze methode is dat er "betrouwbaar materiaal", dus betrouwbare informatie voor de overbrugging voorhanden is.

Sprongen maken

Met de werkwijze 'sprongen maken' bedoelt Kleefmann de werkwijze waarbij "getracht wordt om, vanuit geformuleerde intenties maar in laatste instantie min of meer intuïtief, de kloof tussen de uitgangstoestand en de nieuwe toestand in één sprong te overbruggen. De 'sprong' kan zonodig herhaald worden.

Bij deze werkwijze wordt er van uitgegaan dat de nieuwe toestand zich niet laat construeren door deeloplossingen te optimaliseren maar dat dit slechts probeersgewijs, weliswaar in de lijn van de uitgangsententies, met de inzet van fantasie en creativiteit tot stand kan worden gebracht.

In tegenstelling tot overkraging biedt deze werkwijze een belangrijk ruimer perspectief voor de inzet van planning, of in dit geval scenario's, als instrument bij het richtingzoeken.

Het verschil tussen de twee genoemde werkwijzen komt in hoofdlijnen overeen met wat in de terminologie van de scenariotechniek tot uitdrukking wordt gebracht met de begrippen *projectieve* en *prospectieve* scenario's.

- Projectie kan worden geïnterpreteerd als 'vooruit werpen', in de zin van: een systeem zoals het nu is en werkt wordt afgebeeld op het scherm van een geschatte toekomstige context en vervolgens naar wat dan is en naar hoe het dan werkt beschreven. Daarin vertonen zich kenmerken van wat door Kleefmann 'overkraging' genoemd werd.
- Prospectie duidt op 'voor uitzien', in de zin van: een systeem zoals het nu is en werkt maar zich bewust beoogt te wijzigen in de richting van bepaalde gedragsintenties wordt, weliswaar in het licht van een geschatte toekomstige context, maar in min of meer utopische stijl beschreven naar wat het dan behoort te zijn en naar hoe het dan dient te werken. Daarin vertonen zich kenmerken van wat Kleefmann aanduidde met 'sprongen maken'.

NABESCHOUWING

Voorliggend rapport is hopelijk een goede eerste aanzet tot de uitvoering van het Plan Verbeem. In dit rapport is de nadruk niet alleen gelegd op de het Plan Verbeem zelf, maar ook op de context van dit plan. Deze context houdt in dat nader gekeken is naar de mogelijke toekomstige ontwikkelingen van Hansweert en de regio, naar het beleid wat van belang is voor Hansweert én naar hoe de inwoners van Hansweert hun dorp ervaren. Met behulp van deze pijlers is getracht weer te geven hoe het Plan Verbeem in het beleid past, waar het Plan Verbeem een bijdrage kan leveren aan de voorziene ontwikkelingen en welke maatregelen daarvoor genomen kunnen worden.

Het is gebleken dat het opstellen van een enquête een hele moeilijke onderneming is. Het was de intentie om door middel van vragen over verschillende onderwerpen, inzicht te krijgen in hoe de inwoners van Hansweert het dorp zien. Problemen en kansen voor het dorp konden hierdoor mogelijk helder worden. Helaas was de respons niet zoals gehoopt. Dit kwam onder andere door de hoeveelheid vragen. Animo onder de jongeren was er nauwelijks, maar degenen die de enquête ingevuld hebben gaven al aan zich niet erg betrokken te voelen bij de ontwikkelingen in het dorp. Tevens zijn er om privacy redenen minder enquêtes ingevuld. In een dorp met 1700 inwoners bestaat namelijk de angst herkend te worden in zijn of haar antwoorden, al is benadrukt dat de enquêtes anoniem zouden blijven.

Toch heeft de enquête goede informatie opgeleverd en belangrijke aandachtspunten voor zowel de dorpsraad als de gemeente Reimerswaal. Er is duidelijk naar voren gekomen wat men als positieve en negatieve kenmerken ervaart. Combineren we dit met de opgestelde scenario's, dan denk ik dat er goed naar voren komt welke richtingen de ontwikkeling van Hansweert op zou kunnen gaan en wat niet tot minder gewenst is volgens de inwoners. Opvallend was dat het beleid, dat geïnventariseerd is op verschillende niveaus, nergens conflicterend is met de wensen van de inwoners en met de wensen van de dorpsraad van Hansweert. Natuurlijk waren er enkele punten die aanpassing vereisen, maar op hoofdlijnen draagt het Plan Verbeem juist bij aan de toekomstplannen zoals verwoord is in de verschillende beleidsdocumenten. Met name zoals beschreven is in het Streekplan van de provincie Zeeland en de bestemmingsplannen van de gemeente Reimerswaal. In de aanbevelingen is een voorstel opgenomen welke delen van het Plan Verbeem uitgevoerd zouden kunnen worden. Dit zijn aanbevelingen voor de dorpsraad en de gemeente Reimerswaal.

Ik hoop dat ik met het schrijven van dit rapport een bijdrage heb kunnen leveren aan de uitvoering van het Plan Verbeem, en inzicht heb kunnen verschaffen in de mogelijke toekomst van Hansweert. Ik heb met veel plezier gewerkt aan dit onderzoek en ik wens de dorpsraad veel succes met het vervolg hiervan.

Nadine Kaïm

LITERATUURLIJST

Literatuur

Boomars L., M. Hidding (1997), Leefbaarheidseffectrapportage; leefbaarheid niet langer een blinde vlek in de besluitvorming, Wetenschapswinkel Wageningen-UR, Wageningen.

Brandenburg A. (2002), Hansweert en zijn herbergen 1866-2000, Van Velzen B.V., Krabbendijke.

Cats J. (1996), Kanaal Verhaal; Kanaal door Zuid-Beveland tussen toen en straks nummer 6, Den Boer uitgevers, Vlissingen.

Dammers E. (2003), in Methoden en technieken II, hoofdstuk 8 en 9: tekst uit proefschrift 'Leren van de toekomst; over de rol van scenario's bij strategische beleidsvorming', Wageningen Universiteit, Wageningen.

Dorpsraad Hansweert (2002), Hansweert een dorp om van te houden, periodiek van de dorpsraad, nummer 9.

Dorpsraad Hansweert (2003), Hansweert een dorp om van te houden, periodiek van de dorpsraad.

Gemeente Reimerswaal (2001) Subsidieverordening dorpsvernieuwing, Kruiningen

Gemeente Reimerswaal (2002), Structuurschets gemeente Reimerswaal, Kruiningen.

Gemeente Reimerswaal (2003), Actualisatie Beleidsvisie Recreatie 2003, Kruiningen.

Hendrikx J.A. (1999), Cultuurhistorie van stad en land; waarderingen en behoud, Uitgeverij Matrijs, Utrecht.

Hogendorp G.F. Van, C.C.M. Dortmans (1996), Reimerswaal beleidsvisie recreatie, Middelburg (RBOI).

Kok J. (1986), Knooppunten in West-Europa, Drukkerij Van der Peyl-Kruiningen B.V., Kruiningen.

Kleefmann F. (1984), Planning als zoekinstrument; Ruimtelijke planning als instrument bij het richtingzoeken, deel 5 uit de serie 'Planologische verkenningen', VUGA-uitgeverij, Den Haag.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, ministerie van Volkshuisvesting, ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en ministerie van Verkeer en Waterstaat (1999), Belvédère, beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting, VNG uitgeverij, Den Haag.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat (2003), Natuurcompensatieprogramma Westerschelde; Voortgangsrapportage 2002, vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Zeeland in juni 2003, Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (2001), Ruimte maken, ruimte delen, Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Den Haag

Nijland K. (2002) De Glind in de toekomst!, Wetenschapswinkel Wageningen UR, Wageningen.

Provinciaal bestuur van Gelderland (1995), Speurboekje...Handboek leefbaarheid landelijk gebied, Provinciaal bestuur van Gelderland, dienst Ruimte, Wonen en Groen.

Provinciale Staten van Zeeland (1997), Streekplan Zeeland, LnO drukkerij, Zierikzee.

Provinciale Staten van Zeeland (2002), Evaluatie Streekplan Zeeland, LnO drukkerij, Zierikzee.

RBOI Middelburg B.V. (1995), Reimerswaal Dorpsplan Hansweert, Middelburg.

RBOI Middelburg B.V. (1997), Reimerswaal Bestemmingsplan Kanaalarm Hansweert, Middelburg.

RBOI Middelburg B.V. (2002) Reimerswaal Beleidsvisie bedrijventerreinen (2002-2015), Middelburg (Kralingen M.H.G.M. Van, J.H.M Seerden (2002)), Middelburg.

RBOI Middelburg B.V. (2003a), Reimerswaal Volkshuisvestingsplan, Middelburg.

RBOI Middelburg B.V. (2003b), Bestemmingsplan Reimerswaal Kanaalarm Hansweert, 2^e herziening, Voorontwerp bestemmingsplan, Middelburg.

Rijks Planologische Dienst (1996), Ruimtelijke Verkenningen uit Streekplan 1997, Middelburg.

Schout C. (2003), Notitie "Impuls leefbaarheid Hansweert" van de gemeente Reimerswaal.

Sociaal en Cultureel Planbureau (1998), 25 jaar sociale verandering.

Straver G. (2002), Verslag van het bezoek van de wetenschapswinkel aan Hansweert, Wetenschapswinkel Wageningen-UR, Wageningen.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (1993), Leefbaarheid in landelijke gebieden; Een kwestie van aandacht, Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Den Haag.

Vrij Nederland (1980), Artikel over Hansweert.

Winkelen C. Van (1976), Hansweert en Schore in oude ansichten, uitgeverij De Europese Bibliotheek, Zaltbommel.

Post

Adriaanse J.W. (2003), Concept voorontwerp voor de kom Hansweert, RBOI Middelburg B.V., ontvangen 4 juli 2003.

E-mail

- 1) Dhr. Adriaanse, e-mail 14 juli
- 2) Jan Mak, e-mail 11 juli.
- 3) Jan Mak, e-mail 14 juli

Internetbronnen

- 1) www.agriholland.nl
- 2) www.footzy.nl
- 3) www.futureconsult.nl
- 4) http://www.management.nl/NIVE_vereniging/75_jaar/scenarioontwikkeling/scenario_tappenplan.asp
- 5) <http://members.lycos.nl/jamesduffy/drop30/index.htm>
- 6) www.reimerswaal.nl
- 7) <http://www.schuttevaer.nl/got/hansweert.htm>
- 8) www.vaart.nl
- 9) www.zeelandboek.nl
- 10) www.cbs.nl
- 11) www.leefbaarheid.com

Foto's oud Hansweert

Mevr. L. de Vliet en Dhr. D. Hamelink

BIJLAGE I

Enquête

Enquête, 30 gestuurd naar ANBO Hansweert (ouderenbond), 20 enquêtes naar de Jeugdsoos en naar 45 huisadressen.

Wageningen, 23 juli 2003

Onderwerp: Enquête

Geachte heer/mevrouw,

Misschien heeft u wel vernomen dat de Dorpsraad van Hansweert de Wetenschapswinkel te Wageningen de opdracht heeft gegeven om de toekomstmogelijkheden voor Hansweert en voor het Plan Verbeem nader te onderzoeken. Momenteel ben ik, Nadine Kaïm, studente Landinrichting aan de Wageningen Universiteit, voor de Wetenschapswinkel bezig met deze opdracht.

Voordat ik in kan gaan op de toekomst van Hansweert, is het noodzakelijk dat ik eerst een goed beeld krijg van het huidige Hansweert. Om een beeld te krijgen van wat voor een dorp Hansweert is, wat haar karakteristieken zijn en wat haar sterke en zwakke punten zijn, heb ik een vragenlijst opgesteld die ik door u in wil laten vullen. Ik wil namelijk graag van de inwoners zelf horen, hoe zij hun dorp zien en wat er onder de inwoners speelt. Mijn vraag is of u bijgevoegde vragenlijst voor 1 augustus wilt invullen en opsturen naar onderstaand (e-mail)adres.

In heb verschillende vragenlijsten opgesteld voor verschillende leeftijdscategorieën. Mijn vraag is of u de lijst in wilt vullen die overeen komt met uw leeftijdscategorie. Indien u kinderen in de leeftijdscategorie 12 t/m 17 en/of 18 t/m 24 jaar heeft, wilt u ze vragen of zij de vragen voor hun leeftijdscategorie willen invullen?

Het is de bedoeling dat de resultaten van het totale onderzoek aan de gemeente worden voorgelegd. Als u van mening bent dat bepaalde zaken in Hansweert meer aandacht verdienen, dan heeft u nu de kans om dat kenbaar te maken! Bij voorbaat dank ik u voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Nadine Kaïm

Nadine Kaïm
Noordendijk 89-13
3311 RM Dordrecht

Indien u vragen heeft kunt u mij bellen op 06-14 722 424 en bereiken op onderzoekHansweert@hotmail.com

Vragenlijst

In onderstaande vragenlijst wordt over een aantal onderwerpen vragen gesteld. Per onderwerp worden open vragen gesteld en vragen waar u een waardering kan invullen. Bij de vragen waar u een waardering kan invullen, hoeft u alleen maar een kruisje te zetten in het vakje dat overeenkomt met uw mening. Per onderwerp wordt ruimte gelaten voor extra opmerkingen en ideeën.

Als eerste worden er wat algemene vragen over uzelf gesteld. U blijft anoniem bij het beantwoorden van deze vragenlijst.

Doelgroep 12 t/m 17 jaar

Wat is je leeftijd?:

Ik woon in Hansweert sinds:

Hansweert algemeen

1. Wat vind je leuk in/aan Hansweert en wat vind je minder leuk in/aan Hansweert?

Ik vind leuk:

Ik vind niet leuk:

2. Kun je beschrijven wat volgens jou de belangrijkste kenmerken zijn van Hansweert?

3. Hoe zou je Hansweert omschrijven en waarom?

☐ Saai ☐ Gezellig ☐ Klein maar fijn ☐ Anders, namelijk:

4. Zit je bij een club of vereniging in Hansweert? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet?

5. Voel je je betrokken bij ontwikkelingen en problemen in Hansweert? Waarom wel/niet?

6. Zie je mogelijkheden of heb je ideeën om iets te verbeteren in Hansweert?

7. Hoe zie je de toekomst van jezelf in Hansweert?

8. Hoe zie je de toekomst van Hansweert in het algemeen?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Wonen

9. Met hoeveel personen ben je thuis? (s.v.p. aankruisen wat van toepassing is):

- ☐ Twee personen
- ☐ Drie
- ☐ Vier
- ☐ Vijf
- ☐ meer, namelijk:

10. Hoe zou je je woonbuurt/woonomgeving omschrijven, als:

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom?:

11. Denk je dat je in Hansweert blijft wonen als je ouder wordt? Waarom wel of waarom niet?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Voorzieningen / leefbaarheid

12. Wat vind je van het aanbod van voorzieningen voor jongeren, zoals het JOP, of mogelijkheden om uit te gaan?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Wat vind je goed en/of slecht?

13. Wat mis je in Hansweert om te doen?

14. Voel je je wel eens onveilig in Hansweert? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

15. Wat vind je van de bereikbaarheid van Hansweert?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom?

16. Wat vind je van de bereikbaarheid van andere steden en dorpen?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom?

17. Heb je een bijbaantje in Hansweert of ergens anders?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Recreatie en natuur

18. Wat vind je van de aanwezige mogelijkheden om te recreëren in en rond Hansweert?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vind je dat?

19. Heb je behoefte aan andere recreatiemogelijkheden? Zoals?

20. Wat vind je van de hoeveelheid aanwezige natuur in en rond Hansweert?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vind je dat?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Cultuurhistorie

21. Wat vind je dat er met de sluizen op de kanaalzone moet gebeuren?

22. Ken je de geschiedenis rond de sluizen van Hansweert (goed)?

23. Wat vind je van de oude sluizen?

☐ Ik vind het erg leuk dat ze er zijn

☐ Ik vind het leuk dat ze er zijn

☐ geen mening

☐ Ik vind het niet leuk dat ze er zijn

☐ Ik vind het helemaal niet leuk dat ze er zijn

Waarom?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Heb je nog algemene opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit deze vragenlijst?:

Doelgroep 18 t/m 24 jaar

Wat is je leeftijd?:

Ik woon in Hansweert sinds:

Wat is je beroep of studeer je nog?:

Hansweert algemeen

1. Waar ben je zeer tevreden over in Hansweert en waar ben je niet of minder tevreden over in Hansweert?

Ik ben tevreden over:

Ik ben niet/minder tevreden over:

2. Wat zie je als:

Een kwaliteit in Hansweert?

Een knelpunt/probleem in Hansweert?

Een bedreiging voor Hansweert?

Een kans voor Hansweert?

3. Kun je beschrijven wat volgens jou de belangrijkste kenmerken zijn van Hansweert?

4. Hoe zou je de sfeer in Hansweert en uitstraling van Hansweert omschrijven?

5. Neem je deel aan een vereniging of organisatie in Hansweert? Zo ja waarom en welke? Zo niet waarom niet?

6. Voel je je betrokken bij ontwikkelingen en problemen in Hansweert? Waarom wel/niet? In welk opzicht?

7. Zie je mogelijkheden of heb je ideeën om iets te verbeteren in Hansweert?

8. Hoe zie je de toekomst van jezelf in Hansweert?

9. Hoe zie je de toekomst van Hansweert in het algemeen?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Wonen

10. Hoe is je huishouden samengesteld (s.v.p. aankruisen wat van toepassing is):

- ☐ eenpersoonshuishouden
- ☐ samenwonend
- ☐ tweepersoonshuishouden (met een ander dan je partner)
- ☐ driepersoonshuishouden
- ☐ vierpersoonshuishouden
- ☐ vijfpersoonshuishouden
- ☐ meer, namelijk:

11. Indien je op jezelf woont/samenwoont, hoe zou je de staat waarin je huis verkeert omschrijven, als:

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom is dat zo?:

12. Hoe zou je je woonomgeving omschrijven, als:

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom?:

13. Ben je woningzoekend? Zo ja, wat is het gewenste woningtype?:

- ☐ eengezinswoning vrijstaand
- ☐ eengezinswoning twee onder 1 kap
- ☐ eengezinswoning hoekwoning
- ☐ eengezinswoning tussenwoning
- ☐ flat/maisonnette zonder tuin
- ☐ flat/maisonnette met tuin
- ☐ jongerenwoning/starterswoning
- ☐ anders, namelijk:

14. Wat vind je van de hoeveelheid jongerenwoningen die aangeboden worden?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom?:

15. Indien je op jezelf wilt gaan wonen of indien je al op jezelf woont, wil je in de toekomst in Hansweert blijven wonen? Waarom wel of waarom niet?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Voorzieningen / leefbaarheid

16. Wat vind je van het aanbod van voorzieningen in Hansweert, zoals winkels, bank, huisarts etc.?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vind je dat?

17. Wat vind je van de bereikbaarheid van voorzieningen in Hansweert?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vind je dat?

18. En van voorzieningen elders?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vind je dat?

19. Wat vind je van de bereikbaarheid van omliggende steden en dorpen vanuit Hansweert in het algemeen?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vind je dat?

20. Mis je iets aan voorzieningen in Hansweert?

21. Voel je je wel eens onveilig in Hansweert? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Economie

22. Indien je werkt, waar werk je, in Hansweert of elders? Waarom?

23. Zou je kunnen stellen dat je voor je inkomen direct afhankelijk bent van Hansweert?

24. Indien je een eigen bedrijfje/winkel hebt in Hansweert, ondervind je problemen ten aanzien van de bedrijfsvoering? Zo ja, heb je ideeën om dat te veranderen?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Recreatie en natuur

25. Wat vind je van de aanwezige mogelijkheden om te recreëren in en rond Hansweert?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vind je dat?

26. Heb je behoefte aan andere recreatiemogelijkheden? Zoals?

27. Wat vind je van de hoeveelheid aanwezige natuur in en rond Hansweert?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vind je dat?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Cultuurhistorie

28. Ben je voor het behoud van cultuurhistorische elementen in het landschap, zoals oude gebouwen, dijken en waterlopen? Waarom?

29. Ken je de geschiedenis rond de sluizen van Hansweert (goed)?

30. Hoe waardeer je de aanwezigheid van de oude sluizen?

☐ Ik waardeer de aanwezigheid zeer
☐ Ik waardeer de aanwezigheid
☐ Neutraal
☐ Ik waardeer de aanwezigheid niet
☐ Ik waardeer de aanwezigheid helemaal niet

Waarom?

31. Wat vind je dat er met het sluizencomplex op de kanaalzone moet gebeuren?

Heb je opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Heb je nog algemene opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit deze enquête?:

Doelgroep 25 t/m 64 jaar

Leeftijd:

Wat is/was uw beroep:

Woont in Hansweert sinds:

Hansweert algemeen

1. Waar bent u zeer tevreden over in Hansweert en waar bent u niet of minder tevreden over in Hansweert?

Ik ben tevreden over:

Ik ben niet/minder tevreden over:

2. Wat ziet u als:

Een kwaliteit in Hansweert?

Een knelpunt/probleem in Hansweert?

Een bedreiging voor Hansweert?

Een kans voor Hansweert?

3. Kunt u beschrijven wat volgens u de belangrijkste kenmerken zijn van Hansweert?

4. Hoe zou u de sfeer in Hansweert en uitstraling van Hansweert omschrijven?

5. Neemt u deel aan een vereniging of organisatie in Hansweert? Zo ja waarom en welke? Zo niet waarom niet?

6. Voelt u zich betrokken bij ontwikkelingen en problemen in Hansweert? Waarom wel/niet? In welk opzicht?

7. Ziet u mogelijkheden of heeft u ideeën om iets te verbeteren in Hansweert?

8. Hoe ziet u de toekomst van uzelf in Hansweert?

9. Hoe ziet u de toekomst van Hansweert in het algemeen?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Wonen

10. Hoe is uw huishouden samengesteld (s.v.p. aankruisen wat van toepassing is):

- ☐ eenpersoonshuishouden
- ☐ tweepersoonshuishouden
- ☐ driepersoonshuishouden
- ☐ vierpersoonshuishouden
- ☐ vijfpersoonshuishouden
- ☐ meer, namelijk:

11. Hoe zou u de staat waarin uw huis verkeert omschrijven, als:

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom is dat zo?:

12. Hoe zou u uw woonomgeving omschrijven, als:

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom?:

13. Bent u woningzoekend? Zo ja, wat is het gewenste woningtype?:

- ☐ eengezinswoning vrijstaand
- ☐ eengezinswoning twee onder 1 kap
- ☐ eengezinswoning hoekwoning
- ☐ eengezinswoning tussenwoning
- ☐ flat/maisonnette zonder tuin
- ☐ flat/maisonnette met tuin
- ☐ anders, namelijk:

14. Blijft u in de toekomst in uw huidige huis wonen? Waarom wel of niet?

15. Blijft u in de toekomst in Hansweert wonen? Waarom wel of waarom niet?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Voorzieningen / leefbaarheid

16. Wat vindt u van het aanbod van voorzieningen in Hansweert, zoals winkels, bank, huisarts etc.?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vindt u dat?

17. Wat vindt u van de bereikbaarheid van voorzieningen in Hansweert?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vindt u dat?

18. En van voorzieningen elders?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vindt u dat?

19. Wat vindt u van de bereikbaarheid van omliggende steden en dorpen vanuit Hansweert in het algemeen?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vindt u dat?

20. Mist u iets aan voorzieningen in Hansweert?

21. Voelt u zich wel eens onveilig in Hansweert? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Economie

22. Indien u werkt, waar werkt u, in Hansweert of elders? Waarom?

23. Zou u kunnen stellen dat u voor uw inkomen direct afhankelijk bent van Hansweert?

24. Indien u een eigen bedrijf/winkel heeft in Hansweert, ondervindt u problemen ten aanzien van uw bedrijfsvoering? Zo ja, heeft u ideeën om dat te veranderen?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Recreatie en natuur

25. Wat vindt u van de aanwezige mogelijkheden om te recreëren in en rond Hansweert?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vindt u dat?

26. Heeft u behoefte aan andere recreatiemogelijkheden? Zoals?

27. Wat vindt u van de hoeveelheid aanwezige natuur in en rond Hansweert?

☐ Zeer slecht ☐ Slecht ☐ Voldoende ☐ Goed ☐ Zeer goed

Waarom vindt u dat?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Cultuurhistorie

28. Bent u voor het behoud van cultuurhistorische elementen in het landschap, zoals oude gebouwen, dijken en waterlopen? Waarom?

29. Kent u de geschiedenis rond de sluizen van Hansweert (goed)?

30. Hoe waardeert u de aanwezigheid van de oude sluizen?

☐ Ik waardeer de aanwezigheid zeer
☐ Ik waardeer de aanwezigheid
☐ Neutraal
☐ Ik waardeer de aanwezigheid niet
☐ Ik waardeer de aanwezigheid helemaal niet

Waarom?

31. Wat vindt u dat er met het sluizencomplex op de kanaalzone moet gebeuren?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Heeft u nog algemene opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit deze enquête?:

Doelgroep 65 jaar en ouder

Leeftijd:

Woont in Hansweert sinds:

Wat is / was uw beroep:

Hansweert algemeen

1. Waar bent u zeer tevreden over in Hansweert en waar bent u niet of minder tevreden over in Hansweert, en waarom is dat zo?

Ik ben tevreden over:

Ik ben niet/minder tevreden over:

2. Wat ziet u als:

Een kwaliteit in Hansweert?

Een knelpunt/probleem in Hansweert?

Een bedreiging voor Hansweert?

Een kans voor Hansweert?

3. Kunt u beschrijven wat volgens u de belangrijkste kenmerken zijn van Hansweert?

4. Hoe zou u de sfeer in Hansweert en uitstraling van Hansweert omschrijven?

5. Neemt u deel aan een vereniging of organisatie in Hansweert? Zo ja waarom en welke? Zo niet waarom niet?

6. Voelt u zich betrokken bij ontwikkelingen en problemen in Hansweert? Waarom wel/niet? In welk opzicht?

7. Ziet u mogelijkheden of heeft u ideeën om iets te verbeteren in Hansweert?

8. Hoe ziet u de toekomst van Hansweert in het algemeen?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Wonen

9. Woont u zelfstandig? Zo ja, hoe zou u de staat waarin uw huis verkeert omschrijven, als:

O Zeer slecht O Slecht O Voldoende O Goed O Zeer goed

Waarom is dat zo?:

10. Hoe zou u uw woonomgeving omschrijven, als:

O Zeer slecht O Slecht O Voldoende O Goed O Zeer goed

Waarom?:

11. Blijft u in de toekomst in uw huidige huis wonen? Waarom wel of niet?

Indien u bij vraag 11 'nee' geantwoord heeft, mag u ook vraag 12 beantwoorden:

12. Zijn er (voldoende) geschikte woningen voor u?

13. Bent u woningzoekend? Zo ja, wat is het gewenste woningtype?:

- ☐ eengezinswoning vrijstaand
- ☐ eengezinswoning twee onder 1 kap
- ☐ eengezinswoning hoekwoning
- ☐ eengezinswoning tussenwoning
- ☐ flat/maisonnette zonder tuin
- ☐ flat/maisonnette met tuin

- ☐ gelijkvloerse woning met tuin
- ☐ gelijkvloerse woning zonder tuin
- ☐ anders, namelijk:

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Voorzieningen / leefbaarheid

14. Wat vindt u van het aanbod van voorzieningen in Hansweert, zoals winkels, bank, huisarts etc.?

O Zeer slecht O Slecht O Voldoende O Goed O Zeer goed

Waarom vindt u dat? Indien u het aanbod slecht vindt, wat mist u aan voorzieningen?

15. Hoe is de bereikbaarheid van voorzieningen die u nodig heeft, in Hansweert?

O Zeer slecht O Slecht O Voldoende O Goed O Zeer goed

Waarom vindt u dat?

16. Hoe is de bereikbaarheid van voorzieningen elders?

O Zeer slecht O Slecht O Voldoende O Goed O Zeer goed

Waarom vindt u dat?

17. Wat vindt u van de bereikbaarheid van omliggende steden en dorpen vanuit Hansweert in het algemeen?

O Zeer slecht O Slecht O Voldoende O Goed O Zeer goed

Waarom vindt u dat?

18. Voelt u zich wel eens onveilig in Hansweert? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Recreatie en natuur

19. Wat vindt u van de aanwezige mogelijkheden om te recreëren in en rond Hansweert?

O Zeer slecht O Slecht O Voldoende O Goed O Zeer goed

Waarom vindt u dat?

20. Heeft u behoefte aan andere recreatiemogelijkheden? Zoals?

21. Wat vindt u van de hoeveelheid aanwezige natuur in en rond Hansweert?

O Zeer slecht O Slecht O Voldoende O Goed O Zeer goed

Waarom vindt u dat?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Cultuurhistorie

22. Bent u voor het behoud van cultuurhistorische elementen in het landschap, zoals oude gebouwen, dijken en waterlopen? Waarom?

23. Kent u de geschiedenis rond de sluizen van Hansweert (goed)?

24. Hoe waardeert u de aanwezigheid van de oude sluizen?

- ☐ Ik waardeer de aanwezigheid zeer
- ☐ Ik waardeer de aanwezigheid
- ☐ Neutraal
- ☐ Ik waardeer de aanwezigheid niet
- ☐ Ik waardeer de aanwezigheid helemaal niet

Waarom?

25. Wat vindt u dat er met het sluizencomplex op de kanaalzone moet gebeuren?

Heeft u opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit onderwerp?:

Heeft u nog algemene opmerkingen en/of ideeën met betrekking tot dit deze enquête?:

BIJLAGE II

Begroting

Een begroting voor het Plan Verbeem is op dit moment nog niet aan de orde (zie ook hoofdstuk 5). Hier worden wel alvast een aantal mogelijkheden voor fondsenverwerving genoemd:

- Rabobank
- Mogelijk is er ook een Duitse bank geïnteresseerd
- De gemeente Reimerswaal
- De Provincie Zeeland
- Rijkswaterstaat
- Buitenkans, Centrum voor ondernemen op het platteland
- Stichting Dorpsbos Biervliet
- Dhr. J. Smeenk, lid van ambtelijke voorbereidingsgroep Vitaal Platteland Zeeland
- Bedrijven als sponsor

- Subsidie. Er zijn verschillende subsidieregelingen. Hier worden er een paar genoemd die van toepassing kunnen zijn:
 - o Via de internetsite www.stichtingrecreatie.nl is de 'subsidiegids' gevonden. Daarin wordt de regeling economisch en toeristisch ontwikkelingsfonds genoemd, de verstrekker van deze subsidie is Provincie Zeeland. Projecten op o.a. het gebied van recreatie en toerisme komen in aanmerking:
 - Innovatieve productverbreding, met name op het terrein van cultuur(historie), toerisme, natuurgerichte recreatie en plattelandstoerisme. (zie subsidiegids: oz, recreatiedichtbij huis, zeeland, regeling economische en toeristische ontwikkeling)
 - Voor ondernemingen, non-profit instellingen, publiekrechtelijk instellingen.
 - Vanaf 1996 verstrekt voor onbepaalde tijd.
 - Voorwaarden voor aanvraag**
 - Project of activiteit moet passen binnen het sociaal-economische en/of toeristische beleid van de provincie Zeeland zoals vastgelegd in betreffende beleidsnota's;
 - Project of activiteit moet passen binnen het beleid van de provincie;
 - Project of activiteit moet van substantiële betekenis zijn voor de economische structuur van een sector of het productiemilieu van een regio;
 - Project moet van substantiële betekenis zijn voor een duurzame ontwikkeling van een sector of regio;
 - Project mag niet leiden tot concurrentievervalsing;
 - Project moet naar het oordeel van Gedeputeerde Staten voldoende perspectief op continuïteit hebben na beëindiging van de bijdrage;
 - Project mag niet in strijd zijn met voorschriften van het rijk of de Europese Unie;
 - Het project of activiteit moet een streekgebonden karakter hebben;
- Voor sommige beleidsterreinen gelden nog aanvullende specifieke voorwaarden. Meer informatie hierover staat in Provinciaal blad van Zeeland, nr. 38, 1996.

- o Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid
 - Min. VROM, LNV, VenW. Verbetering van landschap, cultuurhistorie en diversiteit natuur.
 - Aanvraag bij gedeputeerde staten betreffende provincie (0118-631921)
- o Subsidieregeling: regeling versterking recreatie, aanvraag vergezellen van projectplan, indienen bij min. LNV.
Voorwaarden voor aanvraag
 - De projecten moeten een breed draagvlak hebben bij de betreffende doelgroepen;
 - Projecten met betrekking tot de versterking van de positionering van de recreatie in de samenleving moeten een bijdrage leveren aan realisering van Rijksdoelstellingen zoals neergelegd in de nota's Kiezen voor Recreatie, Structuurschema Groen Ruimte, Dynamiek en Vernieuwing en ander voor recreatie relevant Rijksbeleid;
 - Projecten met betrekking van de kwaliteit van het milieu en van het toeristisch-recreatief product in onderlinge samenhang moeten een bijdrage leveren aan een van de onderwerpen van de Beleidsagenda Milieu-Toerisme-Recreatie;
- Leader plus
Om voor LEADER+ in aanmerking te komen moeten de acties een experimenteel karakter hebben en betrekking hebben op relatief kleine gebieden (doorgaans plaatselijke gemeenschappen, met maximaal 100.000 inwoners). Ze moeten een aanvulling zijn op de acties in het kader van de "mainstream"-programma's voor plattelandsontwikkeling van de lidstaten. De volgende drie soorten acties komen in aanmerking voor steun in het kader van LEADER+:
 - Gebiedsgebonden, geïntegreerde plattelandsontwikkelingsstrategieën met een experimenteel karakter;
 - Samenwerking tussen plattelandsgebieden van eenzelfde lidstaat of van verschillende lidstaten;Totstandbrenging van netwerken tussen plattelandsgebieden in het kader van een Europese waarnemingspost voor de plattelandsgebieden (Internetbron 1).

BIJLAGE III

Betrokken belangengroepen en mogelijke betrokken belangengroepen van het Plan Verbeem

In dit stadium van het onderzoek wordt aangegeven welke (mogelijke) belangengroepen een rol kunnen spelen in de realisatie van het Plan Verbeem, maar er wordt niet nader ingegaan op wat de mogelijke rol van deze belangengroepen kan zijn. De nadruk ligt op *mogelijke* belangengroepen, het voorkomen van bepaalde personen of instellingen in onderstaande lijst heeft nog geen betekenis, er wordt alleen aangegeven aan wie of wat gedacht kan worden in relatie tot de uitvoering van het Plan Verbeem:

- Dorpsraad Hansweert
- Inwoners Hansweert
- Ouderen Hansweert: ANBO Hansweert
- Jongeren Hansweert: JOP, Jeugdsoos
- Gemeente Reimerswaal
- Andere dorpen binnen de gemeente Reimerswaal
- Andere gemeenten
- Provincie Zeeland
- Rijkswaterstaat
- EU

- Kunstenaars en beeldhouwers
- Prinsbernhardcultuurfonds.nl, Zeeland, inzake beeldende kunst en monumentenzorg
- Muziek- en toneelverenigingen Hansweert

- Ondernemers/horeca-uitbaters
- Winkeliers/ondernemers

- Jeugdwerker Hansweert
- Bureau Halt
- Vrijwilligersplatform Reimerswaal

- Landelijk Vereniging Kleine Kernen
- Zeeuwse Vereniging van Kleine Kernen
- ZLTO
- ZMF
- Stichting Buitenkans
- Landelijk Centrum Opbouwwerk
- Platform Plattelandsontwikkeling
- Vitaal Platteland Zeeland
- Natuurorganisatie(s)
- Waardevol Cultuurlandschap WCL (Zak van Zuid-Beveland)

- VVV Zeeland in verband met bekendheid geven aan Hansweert en het plan
- Omroep Zeeland in verband met bekendheid geven aan plan
- Kranten in verband met bekendheid geven aan plan

- Binnenvaartorganisaties zoals Koninklijke Schuttevaer
 - o Scheepvaartkrant
 - o Binnenvaartkrant
- Vereniging Schuttevaer (behartigt de belangen van de binnenvaartschipper)

- Opleidingen voor de binnenvaart:
 - o Zoals K.O.F.
 - o Scheepvaart en transport college (STL)(VTL)

BIJLAGE IV

De totale uitwerking van de enquête

Uit de leeftijdscategorie 12-17 jaar zijn 2 enquêtes ontvangen. Uit de leeftijdscategorie 18-24 jaar 3 enquêtes. Er zijn 28 enquêtes ontvangen uit de leeftijdscategorie 25-64 jaar en 4 uit de leeftijdscategorie 65 jaar en >.

Leeftijdscategorie 12-17

Aantal ontvangen: 2

Vind leuk:

- Niks specifiek
- De speeltuinen voor de kleine kinderen

Vind niet leuk:

- Niks specifiek
- Dat er geen voorzieningen zijn voor pubers zoals een hangplek, skateplek en een opgeknapt strandje

Belangrijkste kenmerk Hansweert?:

- De oude sluizen
- De oude sluizen en Amos

Omschrijving Hansweert?:

- Saai en gezellig
- Gezellig

Voel je je betrokken bij ontwikkelingen en problemen in Hansweert?:

- Nee, het is moeilijk om in contact te komen met iemand die echt invloed heeft.
- Nee, deze persoon voelt zich niet betrokken bij ontwikkelingen en problemen in Hansweert, hij/zij geeft aan dat hij/zij al eens een vragenlijst in heeft gevuld maar dat er naderhand niks mee gedaan is. (Door welke instantie zijn er ooit vragenlijsten verstuurd?)

Blijf je in de toekomst in Hansweert?:

- Nee
- Weet niet

Hoe zie je de toekomst van Hansweert zelf?:

- /
- Een leuk dorp waar mensen allerlei dingen kunnen bezichtigen.

Wonen:

- Vierpersoonshuishouden
- Driepersoonshuishouden

Woonomgeving:

- Voldoende, er is niets te veel of te weinig, zowel positief als negatief
- Zeer goed

Voorzieningen

Aanbod:

- Zeer slecht, want het aanbod is te traditioneel, niks voor mij.
- Zeer slecht, want er zijn geen uitgaansmogelijkheden, alles zit in Goes
Mist mogelijkheid om te zwemmen

Veiligheid

- Voelt zich niet onveilig, iedereen kent elkaar.
- voelt zich niet onveilig

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid Hansweert:

- Slecht, te ver van Goes
- Voldoende

Bereikbaarheid andere steden/dorpen:

- Slecht, te ver van Goes
- Voldoende

Recreatie

Aanwezige mogelijkheden:

- Slecht, want er is buiten 'de zee' niks te doen.
- Goed

Aanwezigheid natuur:

- Voldoende
- Goed

Behoefte aan:

- /
- Mogelijkheid om te zwemmen

Cultuurhistorie

- Heeft geen mening over wat er met de sluizen moet gebeuren, maakt niet uit.
- De sluizen laten zoals ze zijn want het is erg leuk dat ze er zijn.

Leeftijdscategorie 18-24

Aantal ontvangen: 3

Tevreden over:

- Het dorp, ook omdat ze er al haar hele leven woont
- De mogelijkheid naar de bank/ huisarts te gaan
- Dat Hansweert aan het water ligt en best vriendelijk voor dieren is. Behalve een schietgrage gek.

Minder / niet tevreden over:

- Groei van de criminaliteit
- Weinig gelegenheden voor kinderen om te spelen
- Verloedering Scheldestraat

Kwaliteit in Hansweert:

- /
- Huisarts
- De supermarkt

Knelpunt / probleem in Hansweert:

- /
- Hangjongeren
- Weinig werkgelegenheid

Bedreiging voor Hansweert:

- /

- Hangjongeren, verkoop van verdovende middelen (drugs)
- Geen toerisme dus weinig werkgelegenheid

Kans voor Hansweert:

- /
- /
- Toerisme, bijvoorbeeld een haventje voor jachten in de oude sluizen

Belangrijkste kenmerk Hansweert?:

- De echte Hansweerters kennen elkaar en zijn sociaal
- Kaj Munk, oude sluizen, scheepswerf en Amos
- De oude sluizen en het kanaal

Omschrijving Hansweert?:

- Klein maar fijn
- Rustig
- Rustig

Neem je deel aan een vereniging?

- Nee
- Ja, bij postduivenvereniging
- /

Voel je je betrokken bij ontwikkelingen en problemen in Hansweert?:

- Nee, leest wel over de ontwikkelingen etc. maar neemt niet actief deel aan iets.
- Ja, ben tenslotte een inwoner van Hansweert
- Ja, ik woon hier en als de gemeente stomme dingen doet kan ik me daar aan ergeren

Blijf je in de toekomst in Hansweert?:

- Blijft er wonen maar verwacht dat er straks alleen maar import in Hansweert woont.
- Nee, zou hier niet willen wonen als ik op mezelf ga, ga mogelijk in randstad wonen vanwege toekomstige baan
- Niet van plan weg te gaan

Hoe zie je de toekomst van Hansweert zelf?:

- Er kan veel leuks met Hansweert gedaan worden maar waarschijnlijk is een tekort aan geld het probleem.
- Het zal rustiger worden.
- Slecht

Samenstelling huishouden:

- Tweepersoonshuishouden
- Vierpersoonshuishouden
- Driepersoonshuishouden

Woonomgeving:

- Zeer goed, Want het is een gezellige buurt, iedereen laat elkaar in zijn waarde. Er is nog harmonie in de oude dorpskern.
- Goed, Want het is er lekker rustig
- Goed

Aanbod jongerenwoningen:

- Zeer slecht, want zijn er amper
- Slecht, want zijn er amper
- Slecht, want er zijn weinig goedkope woningen

Voorzieningen

Aanbod:

- Slecht, mist mogelijkheid om leuk uit eten te gaan, Niks voor de jeugd.
- Goed, want alles is er wel
- Voldoende, want alles is dichtbij en je besteld wat je nodig hebt, alleen de bank is bijna nooit open en je kan er niet veel aan doen

Mist:

- /
- Niks
- Slager

Veiligheid

Voel je je wel eens onveilig?

- Er zijn asociale straten waar deze persoon zich niet prettig voelt (Braakmanstraat/Scheldestraat)
- Voelt zich niet onveilig, omdat her best rustig is.
- Nee

Bereikbaarheid

Voorzieningen Hansweert:

- Goed, je kan er makkelijk komen
- Voldoende, ze zijn maar een paar straten verderop
- /

Voorzieningen elders:

- Voldoende, voor mensen die niet goed ter been zijn is het moeilijk ergens te komen.
- Goed, ze zijn gewoon beter en ze zijn langer open en banken kunnen meer doen.
- /

Bereikbaarheid Hansweert:

- Slecht vanwege OV
- Goed
- /

Bereikbaarheid andere steden/dorpen:

- Slecht, je moet altijd eerst naar Kruiningen/Goes om op andere plaatsen te komen
- Goed, er gaan bussen
- Voldoende, er gaat een bus naar Schore, Biezelinghe, Kapelle en Kruiningen

Recreatie

Aanwezige mogelijkheden:

- Slecht, want er is alleen een fietsroute, meer niet
- Slecht, niks te doen
- Slecht, niks te doen

Mist:

- Zwembad, strandje
- Niks
- Onverdekte ijsbaan een disco zou leuk zijn

Aanwezigheid natuur:

- Slecht, want weinig bos

- Goed, want er is best veel natuur rond Hansweert
- Goed want er zijn vijvers, zee, bomen en vogels

Cultuurhistorie

- De sluizen moeten behouden blijven, vanwege de geschiedenis en herinneringen die veel mensen er aan hebben.
- In stand houden zoals ze nu zijn, niet veranderen
- Is voor het behoud van de sluizen want geeft een ander tintje aan Hansweert. Waardeert de aanwezigheid.
- Is voor het behoud is belangrijk vanwege de geschiedenis
- Waardeert de aanwezigheid zeer omdat het iets moois van vroeger is, dus niet weghalen.
- Waardeert de aanwezigheid zeer. Omdat: is kans op werkgelegenheid

Ideeën voor verbeteringen van Hansweert:

- Meer winkels, strandje, jachthaven?
- Meer mogelijkheden om te spelen voor kinderen zoals een skatebaan
- /
- Sluizen heropenen voor plezier jachtjes, levert toeristen op

Leeftijdscategorie 25-64

Aantal ontvangen: 28

Men is tevreden over:

1. het scheepvaart gebeuren, de mensen en het wonen
2. de grootte van het dorp, de rust binnen het dorp, de manier waarop (echte) Hansweertenaren altijd met elkaar om hebben gegaan en nog steeds doen.
3. De vrijheid, de deuren kunnen nog open
4. onderhoud plantsoenen
5. rustig wonen
6. Hansweert in het algemeen. Mooi dorp, groen, prachtige ligging aan de Westerschelde en kanaal door Beveland. Landelijke rust.
7. De ligging dichtbij een paar goede uitvalswegen en de fietspaden rondom de dijk aan het water.
8. De kleinschaligheid
9. De woonomgeving
10. /
11. de woonomgeving
12. /
13. dorpshuis, brede school, eigen huisarts
14. het licht dat behouden is gebleven, stond vroeger op de punt, nu staat het op de rotonde als je Hansweert binnen komt
15. alles, rust
16. rustige ligging, aanwezige faciliteiten al zijn het er weinig
17. woonomgeving
18. de rust die dit dorp heeft
19. de mentaliteit
20. het aantal winkels
21. de rust en stilte, je wordt hier nog niet overdonderd door te veel toerisme
22. rustig dorp
23. eigen woonomgeving (het gedeelte waar ik woon)
24. ?
25. leuk dorp met open bevolking waar veel kan en mag en waar geloofsovertuigingen geen meerderheid heeft zoals in andere kernen in Reimerswaal
26. /
27. eensgezindheid
28. /

Men is minder / niet tevreden over:

1. het openbaar ver voer en er is te weinig te doen voor de jeugd
2. de import personen die op het dorp komen en wonen en bepaalde sferen verknallen
3. niet; vervoer en dat er nooit iets kan
4. Niet; over bankzaken
5. Te weinig voorzieningen, o.a. winkels, bank, postkantoor
6. Minder; over plaatsingsbeleid van woningbouw ver. Er komen steeds meer asociale gezinnen naar Hansweert.
7. Recreatiemogelijkheden. geen gezellig dorp. Saai. geen leuke aankleding. weinig winkels. jeugd die alles vernielt. De goedkope huurwoningen waardoor veel lui niks geven om een tuin en daardoor wordt het nog somberder.
8. De winkels
9. Niets
10. Wat de gemeente Reimerswaal voor het dorp doet
11. Winkelaanbod en parkeren vrachtauto's in de bebouwde kom
12. Hard rijdende auto's over Boomdijk en loslopende honden
13. Hondenpoep en hard rijdende jongeren op scooters
14. De obstakels op de boomdijk, stukje Maartenbroersweg, schoolstraat, eendracht.
15. /
16. weinig faciliteiten, beleid gemeente: Hansweert stiefkind
17. het beleid tegenover jongeren
18. niet: de visvijvertjes onder aan de dijk deze moeten dieper gemaakt worden zodat de vissen ook de winter kunnen overleven
19. opvang voor de jeugd
20. vandalisme, vernielingen van de bushokjes e.d.
21. te weinig winkels en die er zijn, zijn te duur
22. openbaar vervoer
23. niet; het centrum wordt zeer slecht onderhouden
24. ?
25. het toewijzingsbeleid van de Woningbouwvereniging R en B wonen, men is schijnbaar bang voor leegstand van de goedkopere woningen, men geeft ieder een woning zonder verder te kijken wat er al in de woningen zit. Men krijgt zodoende een slechte wijk.
26. /
27. rotzooi trappende jeugd
28. minder; de opvang voor de jeugd

Kwaliteit in Hansweert:

1. de bedrijven in Hansweert
2. het is een dorp waar veel mensen er voor elkaar zijn en het is rustig en ligt mooi
3. de ruimte en water
4. rustig wonen
5. /
6. redelijke kans werkgelegenheid , in omgeving en de rust van het dorp zelf.
7. Ligging, aan het water
8. /
9. de ruime omgeving
10. de ligging van het dorp voor toerisme
11. rust
12. /
13. aardig verenigingsleven, een bibliotheek
14. de zeedijk, de rust, het sluizencomplex
15. rust
16. rust

17. ?
18. geen mening
19. saamhorigheid
20. een veilig dorpsleven
21. ze zijn een beetje internationaal ingesteld en toch verknocht aan hun dorp
22. verdraagzaamheid
23. voor een klein dorp veel werkgelegenheid
24. ?
25. gevarieerde samenstelling bevolking, voldoende verenigingsleven
26. /
27. /
28. /

Knelpunt / probleem in Hansweert:

1. Het OV, er is te weinig te doen voor de jeugd
2. de verdwijnende winkels en het feit dat voor de gemeente Het Hansweert maar is
3. verkeerssituatie en vervoer en winkels
4. openbaar vervoer
5. het bezig houden van de jeugd
6. jeugdcriminaliteit en hangjeugd.
7. Geen strand om te zwemmen
8. /
9. geen
10. /
11. /
12. verdwijnen van winkels, geen postkantoor
13. de jeugd
14. geen
15. /
16. jeugd
17. openbaar vervoer
18. de onnodige wegversmallingen en de rotonde onder de zeedijk
19. geen of te weinig winkels
20. busvervoer in toekomst, als dat 'rendabel' moet worden
21. jeugdopvang niet of te weinig
22. jeugd/vandalisme
23. dat we geen postkantoor hebben
24. ?
25. niet veel te doen voor de jeugd die niet in verenigingsverband willen
26. /
27. uitbreidingsmogelijkheid
28. het steeds weer gedoemd tot mislukken als er iets voor de jeugd opgezet wordt

Bedreiging voor Hansweert:

1. de gemeente die te weinig doet voor het dorp vergeleken met andere dorpen
2. de mentaliteit van de mensen en de gemeente
3. verval
4. leegloop van winkeliers
5. sluiting winkels en voorzieningen
6. gelatenheid van de bevolking na halvering van het dorp. Weinig nieuwe ideeën en impulsen.
7. Criminaliteit en woningachteruitgang (Reimerswaal stopt veel probleemgezinnen in de goedkope huurwoningen waardoor er veel onrust is en er veel wordt vernield)
8. /
9. geen

10. /
11. /
12. terugloop middenstand
13. de vergrijzing
14. geen
15. /
16. vergrijzing
17. openbaar vervoer weg
18. geen mening
19. wegtrekken van de bevolking
20. /
21. het doodbloeden van het dorp misschien?
22. Vergrijzing en verdwijnen van voorzieningen
23. Als we niets doen aan de leegloop van het dorp
24. ?
25. samenstelling van bepaalde wijken in Hansweert in de goedkope huurwoningen
26. /
27. sluiting winkels
28. concentratie-creëren van een achterstandswijk-Scheldestraat

Kans voor Hansweert:

Toerisme en recreatie ontwikkelen door middel van aanleggen jachthaven, fietsroute, camping en behoud oude sluizen. Woningbouw, een leuk bestemmingsplan voor de oude sluizen-kanaalarm, een nieuwe invulling van de Kanaalarm

1. /
2. serieuze plannen om het voor de mensen levendiger te maken
3. winkels altijd open blijven en met de dode stukken iets doen (sluizen)
4. jachthaven
5. recreatie
6. toeristische fietsroute, camping, behoud oude sluizen
7. dorp visueel aantrekkelijk maken door bomen, plantsoen. Strand om te zwemmen. Leuke voorzieningen voor de jeugd zoals basketbal/skatebaan, trimbaan. Meer winkels.
8. /
9. /
10. is van de buitenhaven in Hansweert een jachthaven te maken, dat trekt mensen en komt er weer wat leven in het dorp.
11. /
12. ?
13. woningbouw, supermarkt en recreatie
14. geen
15. /
16. ?
17. ?
18. geen mening
19. meer recreatie!
20. Geloof in het evangelie
21. Het is hier soms te rustig, een kleine camping brengt wat leven in de brouwerij en daardoor is er misschien kans om meer winkels in het dorp te krijgen
22. Woningbouw en zorgverlening voor senioren
23. Aantrekkelijker maken
24. ?
25. de woningbouwvereniging hier op blijven wijzen en de gemeente meer op zijn plicht wat betreft de inrichting

- 26. /
- 27. camping, injectie voor middenstand
- 28. een leuk bestemmingsplan voor de oude sluizen-kanaalarm, Een nieuwe invulling van de Kanaalarm

Belangrijkste kenmerk Hansweert?:

- 1. /
- 2. het ligt op een mooie locatie maar er is weinig te doen
- 3. de vaart
- 4. /
- 5. gemoedelijk
- 6. behalve laatste import: harde werkers, open gemeenschap, goed verenigingsleven
- 7. saai, geen mooi dorp
- 8. /
- 9. veel groen, water en rust
- 10. /
- 11. scheepswerf en sluizencomplex
- 12. /
- 13. /
- 14. de dijk, de sluizen
- 15. ons kent ons
- 16. rust en de vaart
- 17. de sluizen
- 18. geen mening
- 19. de sluizen
- 20. een open dorp met mogelijkheden en een grote verscheidenheid aan soorten inwoners
- 21. /
- 22. ondanks het kleine dorp toch veel organisaties en verenigingen
- 23. sluizen en er kan eigenlijk alles
- 24. ?
- 25. veel individueel mopperen en niet voldoende naar een dorpsraad gaan, wat een goed orgaan is ook al is de samenstelling van de dorpsraad te veel familie, wat niet een afspiegeling is voor Hansweert en daarom minder werkt.
- 26. /
- 27. /
- 28. sluizen en Amos

Omschrijving Hansweert?:

Sfeer:

- 1. rustig en gezellig
- 2. veel mensen die op het dorp komen zijn niet geïnteresseerde in het dorp dus het bloed een beetje dood
- 3. nu saai, vroeger helemaal niet
- 4. matig, uitstraling is slecht
- 5. Zeer rustig dorp, geen bedrijvigheid
- 6. Mensen zijn vriendelijk en open, je voelt je er direct thuis.
- 7. Rondhangende jeugd en geen sfeer
- 8. /
- 9. goed
- 10. /
- 11. rustig
- 12. stil, soms bijna uitgestorven
- 13. /
- 14. rustig, er kan veel op ons dorp
- 15. goede sfeer,

16. rustig
17. ?
18. een rustig dorp waar iedereen zichzelf kan zijn
19. gemoedelijk
20. open en soms oppervlakkig
21. de mensen zijn tolerant, praten graag tegen je, het is gezellig
22. levendig en verdraagzaam, weinig uitstraling naar buiten toe
23. de sfeer is goed, de uitstraling is slecht
24. rustig
25. gemoedelijk
26. /
27. gemoedelijk
28. in de zomer door de twee terrasjes leuk

Neemt u deel aan een vereniging of organisatie?

1. ja, biljartvereniging
2. ja, de muziekvereniging
3. nee
4. ja, lid van senioren biljart, ANBO en dorpsraad
5. lid van de tennis, andere sportactiviteiten buiten Hansweert
6. nee, geen tijd
7. nee, geen behoefte aan
8. /
9. nee
10. nee, niks naar interesse
11. nee, werkt 's avonds
12. ja, 'line-dancen', andere verenigingen geen interesse
13. nee, geen tijd en te stijf
14. /
15. ja, voetbalvereniging
16. niet meer
17. niet meer, omdat er teveel mensen te lang op een positie zitten blijven zodat er geen ruimte meer is voor nieuwe gedachten want als je hier niet geboren bent hoor je er niet echt bij.
18. Ja, de harmonie en een dweilband
19. Ja
20. /
21. Ja, tennisclub
22. Ja, aan diverse verenigingen
23. /
24. ja
25. ja, muziekvereniging, bestuurlijk in dorpshuis
26. nee, interesse ligt ergens anders
27. ja, ANBO
28. ja, LTC tennis

Voelt u zich betrokken bij ontwikkelingen en problemen in

Hansweert?:

1. ja, hoe mooier hoe beter des te meer mensen dus gezelliger
2. nee, omdat ik het zelf met een hoop van deze ontwikkelingen niet eens ben
3. ja, ik woon er toch
4. nee, er gebeurt toch niks
5. ben zeer betrokken omdat ik er geboren en getogen ben
6. ja, altijd al maar nu nog meer door het voorzittersschap van de dorpsraad.
7. weinig
8. /
9. nee
10. /

11. nee
12. niet echt
13. ja, is in belang van de samenleving
14. ja, belangstelling voor wat er gaat komen
15. nee
16. ja, zou graag verbetering zien
17. nee, hoort er te weinig van
18. niet omdat er geen echt animo van Hanswestenaren is om daadwerkelijk iets te veranderen. Zie vorige vraag.
19. Nee
20. Indirect volgen we de ontwikkelingen
21. Zoals de meeste mensen, meer zijdelings, je kijkt en luistert op een afstandje
22. Ja, ik probeer mee te denken om te komen tot het oplossen van problemen en bij te dragen aan positieve ontwikkelingen.
23. Wel, Omdat ik er woon vind ik het belangrijk dat het er wat leuk uitziet
24. Ja
25. Ja
26. /
27. ja
28. nee

Blijft u in de toekomst in Hansweert?:

1. ja
2. ik heb altijd gezegd Hansweert is mijn dorp maar ik kijk steeds meer in de woonkrant om elders te gaan wonen
3. ja
4. /
5. heb het goed naar mijn zin
6. ja!
7. /
8. weet nog niet
9. /
10. blijft voorlopig
11. ja, omdat ik hier geboren ben
12. ?
13. ja
14. ja, prima zo
15. ja
16. ja, voorlopig wel
17. niet bekend
18. ja
19. ja, geen reden tot verandering
20. ja, lekker rustig oud worden hier
21. ik hoop hier oud te worden en heb geen behoefte om naar de stad te verhuizen, zolang ik gezond blijf, blijf ik hier wonen
22. voorlopig wel, misschien later appartement richting Goes
23. ?
24. ja, maar wanneer er goede en betaalbare appartementen met goed uitzicht in Hansweert komen zijn we bereid te veranderen.
25. Wij hopen hier oud te worden
26. /
27. /
28. wij blijven rustig zitten waar we zitten, mede vanwege het werk

Hoe ziet u de toekomst van Hansweert in het algemeen?:

1. somber
2. niet elke verandering is een verbetering

3. sinds de sluizen weg zijn verlegd zijn is het er dood geworden...
4. somber
5. niet rooskleurig
6. heel langzaam maar gestaan klimt het dorp uit het dal. Voorlopig redelijk veel nieuwbouw.
7. Somber
8. /
9. goed
10. somber, als er niets ondernomen wordt sluiten er waarschijnlijk nog meer winkels.
11. Redelijk
12. Somber
13. Zorgelijk
14. Studerende kinderen trekken weg, vroeg werkende kinderen blijven op het dorp
15. Goed
16. /
17. wordt een dood dorp als het zo doorgaat
18. geen mening
19. /
20. zonder normen en waarden zal er verarming en verruwing doorwerken
21. goed want het is een mooi dorp
22. als voorzieningen in stand kunnen worden gehouden ziet het er wel goed uit.
23. Als er wat aan gedaan wordt is het een leuk dorp om te wonen
24. ?
25. toekomst van Hansweert is er voldoende woningbouw komt er aan wel oude kern woningverbetering nodig.
26. /
27. hoopvol
28. door de teruglopend aantal winkels, de vernielzuchtige jeugd zien wij het somber in.

Wonen

Huishouden:

- Eenpersoonshuishouden: 2
- Driepersoonshuishouden: 5
- Tweepersoonshuishouden: 12
- Vierpersoonshuishouden: 6
- Vijfpersoonshuishouden: 1
- /
- /

Staat waarin huis verkeert:

1. goed
2. zeer goed, is verbouwd naar eigenzin en ligging is gunstig
3. goed, pas gerenoveerd
4. Zeer goed (eigen huis)
5. Goed, eigen woning
6. Goed, onderhoud door woningstichting is goed.
7. Zeer goed
8. Goed
9. Zeer goed: nieuwbouw
10. Goed, vrij nieuwe woning
11. Zeer goed
12. Goed
13. Goed, vrij nieuw eigen huis

14. Zeer goed, nieuwbouw 14 jaar oud, wordt goed onderhouden
15. Goed
16. Goed
17. Goed, eigen huis
18. Goed, eigen onderhoud
19. Goed
20. Goed
21. Goed
22. Goed
23. Zeer goed, goed onderhouden en een leuk woonerf
24. Goed
25. Goed, eigen woning in gedeelte waar meer eigen woningen staan en waar een woningbouwvereniging het niet voor het zeggen heeft.
26. Goed
27. Zeer goed. 5 jaar geleden zelf laten bouwen
28. Goed, eigen onderhoud

Woonomgeving:

1. voldoende, nette mensen
2. goed
3. voldoende, parkeervakken ook al maakt niet iedereen er gebruik van
4. Goed, want rustige buurt
5. goed, want goede burens
6. zeer goed, ruim opgezet en veel groen
7. slecht, saai
8. goed
9. goed
10. goed, zeker voor kinderen
11. goed
12. voldoende
13. goed, rustige buurt
14. goed, rustige woonwijk, genoeg parkeerplaatsen, jeugd kan op straat/stoep spelen
15. goed, goede burens
16. goed
17. goed, voor en achter vrij zicht
18. goed
19. goed, gezellige buurt
20. goed
21. goed
22. goed
23. zeer goed, veel groen
24. goed
25. goed, leuke woning waar wat aan gebeurt en waar de bewoners nog elkaar kennen en naar elkaar willen luisteren
26. goed
27. zeer goed
28. goed, rustige buurt, kinderen kunnen 'veilig' op straat spelen

Indien woningzoekend:

- zoekt moderne senioren woningen, als die gebouwd worden blijft hij/zij in Hansweert
- eengezinswoning vrijstaand. Blijft alleen in Hansweert wonen als ze bouwgrond krijgen
- eengezinswoning twee onder 1 kap
- gelijkvloerse woning zonder tuin of redelijk niet te klein appartement
- flat/ maisonnette zonder tuin

Voorzieningen

Aanbod:

1. slecht, er kan veel meer bij
2. zeer slecht, de winkels verdwijnen stuk voor stuk en de supermarkt die overblijft is heel duur. De huisarts moet je soms 2 dagen op wachten voor je kan komen
3. slecht, supermarkt is prima maar slager is dicht, bank 1 middag in de week op afspraak, dokter na 5uur
4. slecht/voldoende, want bankzaken zijn niet te regelen in Hansweert
5. zeer slecht
6. goed, we hebben alles waar een klein dorp van dromen kan, zeker nu een slager weer terug komt en een supermarkt wordt gebouwd.
7. Zeer slecht, te weinig
8. Voldoende
9. Voldoende, alles is er wat ik nodig heb
10. Voldoende, voor ons want we zijn in het bezit van een auto, maar voor ouderen is dat zeker anders en ziet het er alleen maar slechter uit.
11. Slecht
12. Slecht, wordt steeds minder
13. Slecht tot voldoende, omdat er geen slager is.
14. Voldoende, anders met de fiets en auto naar ander dorp
15. Goed, voor een klein dorp
16. Slecht, te weinig en slechte openingstijden
17. Voldoende, hetgeen wat nodig is, is er.
18. Slecht, omdat er te weinig van alles is, bijvoorbeeld een huisarts, voor second opinion naar andere plaats of je moet het er mee doen
19. Slecht, geen slager, geen bakker, postkantoor
20. Goed, ten aanzien van beperkte inwonersaantal een redelijk goed aanbod
21. Slecht, te weinig goedkope winkels
22. Voldoende, omdat van een klein dorp met ca 1700 inwoners niet meer verwacht kan worden.
23. Voldoende
24. Slecht
25. Voldoende
26. Slecht
27. Voldoende
28. Slecht, terugloop van winkels

Mist:

1. horeca
2. /
3. /
4. bank
5. postkantoor, voor o.a. storingen moet je naar Kapelle
6. als ik ja zou zeggen dan zouden dit de stadse wensen zijn die in een dorp niet te realiseren zijn
7. winkels die open zijn van 8:00-18:00, slager en goede AH
8. niks
9. /
10. bankzaken voor ouderen, zij kunnen over het algemeen niet goed met betaalautomaten overweg.
11. Slager
12. Niks
13. Niks
14. Winkels en OV
15. Er gaan veel winkels dicht dus er is veel tekort aan diverse winkels
16. Nvt
17. Veel: o.a. slager, bakker, postkantoor

18. Postkantoor/agentschap
19. Goedkopere winkels
20. Niks
21. Postagentschap, bank, slager
22. OV
23. Slager en cafetaria
24. Postkantoor/agentschap
25. /
26. /
27. /
28. /

Veiligheid

Voelt u zich wel eens onveilig?

1. nee, ik ken hier de meeste mensen
2. nee
3. nee
4. tot nu toe niet maar de hangjeugd met hun gedrag is voor sommige mensen een reden om om te lopen
5. nee
6. voelt zich niet onveiliger dan elders
7. nee, kent iedereen
8. nee
9. nee
10. nee
11. nee
12. nee
13. nee
14. soms, als er teveel jeugd op straat is
15. nee
16. nee
17. nee
18. nee
19. nee
20. nee
21. nee
22. nee
23. nee
24. nee
25. bedreiging van de jeugd en de bewoners in bepaalde wijk
26. /
27. nee
28. ja, vanwege achterstandswijk

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid voorzieningen Hansweert:

1. slecht
2. zeer slecht
3. slecht, slager in ander dorp, bakker allen van 9-12 open, pinnen vaak defect of indien geld opnemen bij postkantoor maximaal 50 euro.
4. voldoende
5. voldoende
6. goed
7. voldoende
8. goed
9. goed
10. goed, winkels vlakbij elkaar
11. voldoende, maar ga zelden met OV

12. goed
13. goed
14. voldoende, er is OV
15. goed, heeft auto
16. voldoende
17. slecht, voor personen zonder vervoer is het duur en de bank is bijna niet open, al is dat door de komst van een pinautomaat verbeterd.
18. Geen mening
19. Goed
20. Goed
21. Voldoende
22. Voldoende
23. Voldoende
24. Voldoende
25. Voldoende, andere kernen in Reimerswaal hebben niet veel beter en grotere dingen moet men toch verder zoeken.
26. /
27. slecht, OV is minnetjes, zonder eigen vervoer is men geïsoleerd.
28. Voldoende

Bereikbaarheid voorzieningen elders:

1. goed
2. zeer goed, elders zitten huisartsen met 2 of 3, en er zijn winkels voorzien van parkeerplaatsen.
3. Voldoende, supermarkten groter, pinnen overal
4. voldoende
5. goed
6. goed
7. goed
8. goed
9. /
10. voldoende
11. voldoende
12. /
13. slecht, zonder auto kom je nergens
14. voldoende
15. goed
16. goed
17. voldoende, daar is meer
18. geen mening
19. goed, er is meer aanbod
20. goed, met eigen vervoer zijn Kapelle en Kruiningen goed te bereiken
21. slecht, slecht OV verbindingen
22. slecht, te weinig OV
23. /
24. slecht
25. voldoende
26. /
27. slecht, OV is minnetjes, zonder eigen vervoer is men geïsoleerd.
28. Goed

Bereikbaarheid andere steden / dorpen:

1. slecht, soms is er geen bus dan 2 km lopen
2. slecht omdat ze de bus verbinding tot buiten het drop wilden laten lopen en niet in het dorp nu is dit terug gedraaid en nu gaat het beter.
3. Slecht, 1 keer per uur naar Goes en 1 keer per uur naar station Kruiningen Yerseke
4. zeer slecht

5. voldoende, maar auto kan slecht gemist worden
6. zeer goed, goede ontsluitingsweg langs kanaal en de zeedijk
7. goed, dichtbij Brabant, België en Rotterdam
8. zeer goed
9. voldoende
10. goed, met de auto dan
11. voldoende, je kan met de bus naar Goes
12. voldoende
13. slecht, zonder auto kom je nergens
14. voldoende
15. goed, autobezitter
16. voldoende
17. slecht, je moet eerst een aantal keer overstappen en dat duurt drie keer zo lang voor dat je ergens bent dan met eigen vervoer.
18. Geen mening
19. Goed
20. Goed
21. Slecht
22. Slecht, te weinig OV
23. Voldoende
24. Slecht
25. Goed, redelijk OV en per auto alles op redelijke afstand
26. /
27. slecht
28. slecht, bus stopt buiten het dorp, en gaat maar heel weinig

Economie

Werkt:

1. in de scheepvaart als kapitein dankzij familie en Hansweert
2. ja
3. vroeger op Yerseke
4. elders want niet genoeg aanbod
5. vut
6. vut
7. elders want niet genoeg aanbod
8. in Vlissingen
9. elders
10. elders
11. elders, Nieuwdorp
12. werkt niet
13. elders
14. in Hansweert in verzorgingshuis Maria Oord
15. elders
16. elders
17. elders, rilland
18. Hansweert
19. Nvt
20. Hansweert e.o. (geestelijk werker)
21. In Hansweert als thuishulp
22. Heeft er gewerkt in de binnenvaart
23. Niet meer in Hansweert
24. Hansweert
25. Elders
26. /
27. /
28. in Hansweert

Inkomen afhankelijk van Hansweert:

1. nee
2. nee
3. nee
4. nee
5. nvt
6. nvt
7. nee
8. nee
9. nee
10. nee
11. nee
12. nvt
13. nee
14. nee
15. nee
16. nee
17. nee
18. ja en nee
19. nvt
20. nee
21. nee
22. nee
23. nee
24. ja
25. nee
26. /
27. /
28. ja

Recreatie

Aanwezige mogelijkheden:

1. goed
2. slecht, er wordt al jaren gepraat over de aanleg van een strandje maar het moet nog komen
3. slecht, er is niets
4. slecht, want er is niks
5. goed, want mooie omgeving met rust, water en scheepvaart
6. slecht, er zijn geen recreatiegelegenheden, wel veel mogelijkheden hiervoor
7. slecht
8. zeer slecht, niet aanwezig
9. voldoende
10. slecht, mogelijkheden worden niet benut
11. zeer slecht, al is er veel water er is geen strandje
12. voldoende
13. slecht, er is niets
14. slecht, geen picknickplaatsen langs zeedijk of bij Amos
15. slecht, geen voorzieningen
16. slecht, zijn er te weinig
17. slecht
18. voldoende
19. goed, genoeg ruimte
20. slecht, vrijwel niet aanwezig, alleen rondje Amos
21. voldoende, omdat er genoeg ruimte is gelukkig
22. goed
23. slecht
24. zeer slecht

25. slecht, geen strandje wat wel mogelijk is maar een meerderheid in gemeenteraad geeft niet thuis
26. voldoende
27. voldoende, wandelen langs de Westerschelde
28. slecht, geen strandje

Behoefte aan:

1. strand, camping
2. 1 grote speelplek voor kinderen (kleintjes) en niet door het hele dorp verspreid
3. zwembad, park
4. jachthaven, strandje
5. jachthaven, strandje, camping
6. zelf geen behoefte meer maar vele anderen wel
7. zwemmogelijkheid/strandje, trimbaan
8. niks
9. /
10. strandje
11. niks
12. strand, camping
13. niks
14. niks
15. visvijver, zwemgelegenheid
16. strandje of zwemplaats, een veldje om je tentje op te zetten of golfbaantje/skeelerbaan
17. niks
18. camping, speeltuin, jachthaven, rolschaatsbaan, ijsbaan, skatebaan
19. natuur/wandelgebied op de locatie van het slibdepot/Amos
20. trimbaan langs het kanaal van de sluizen tot Amos lijkt me heerlijk
21. /
22. dagrecreatie omdat er veel fietsers doorkomen
23. /
24. strandje en inrichten oude kanaalarm
25. /
26. uitbreiding park
27. Men mist een park voor vertier en ontspanning. Men wil meer bos/natuur zien in de omgeving, dat goed onderhouden wordt door de gemeente.
28. strandje, uitgebreide speeltuin op sluizencomplex en niet aan de rand bij een drukke zeedijk

Aanwezigheid natuur:

1. voldoende
2. zeer goed
3. voldoende
4. slecht
5. voldoende, veel onbebouwd
6. voldoende
7. slecht, (matig/voldoende), kaal rond dijk en het water
8. voldoende
9. goed
10. voldoende
11. voldoende
12. voldoende
13. voldoende
14. goed
15. goed
16. goed
17. goed, veel wandelnatuur

- 18. voldoende
- 19. goed
- 20. voldoende indien natuur/wandelgebied op de locatie van het slibdepot/Amos gerealiseerd wordt
- 21. goed
- 22. voldoende
- 23. goed
- 24. voldoende
- 25. voldoende, voldoende groen rond de kern dat redelijk wordt onderhouden er zou wel wat meer kennis nodig zijn wat betreft onderhoud en snoeien. En gemeenten moet zijn eigen terreinen beter en meer onderhouden.
- 26. Voldoende
- 27. Voldoende
- 28. Goed, rond Amos een natuurgebied, sluizen en Tramper

Cultuurhistorie

Bent u voor het behoud van de cultuurhistorische elementen?

1. ja, de mensen hebben daar mooie herinneringen aan
2. zeker weten
3. ja, er is al zo weinig hier
4. waarom niet
5. ja, jammer dat er zoveel gesloopt werd
6. ja, dat wat er is moet voor nieuwe mensen en jeugd behouden blijven
7. zijn die er dan?
8. /
9. /
10. /
11. ja, is belangrijk
12. ja
13. ja
14. nee, kost te veel
15. ja
16. dat is het enige wat Hansweert nog heeft.
17. Nee, omdat we moeten moderniseren want zeeland is een land van dijken en sloten dus dit is voldoende
18. Ja
19. Ja, dat helpt om een evenwicht te vinden ten opzichte van onrealistische toekomstvisies
20. Zeer belangrijk voor een dorp waarvan de kern ontnomen is. Je kunt hier geen punt aanwijzen waarvan je kunt zeggen 'dit is het centrum'.
21. Ja, het is van belang voor toekomstige bewoners om te weten hoe mensen vroeger leefden en werkten.
22. Ja, mooi afwisselend gezicht
23. Ja
24. Voor behoud van oude sluizen complexen met dijken maar beter inrichten
25. Met het verdwijnen van de Boemdijk en het oude postkantoor is er al veel verloren gegaan
26. Indien het onderhouden wordt
27. Ja, tegenwoordig wordt alles maar wordt gesloopt. En bepaalde dingen komen nooit meer terug.'
28. Ja, geven een eigen gezicht aan het dorp

Kent u de geschiedenis rond de sluizen?:

1. ja
2. ja
3. ja
4. /
5. ja
6. ja, al voordat ik hier kwam wonen kende ik Hansweert goed (voor 1986)
7. voldoende
8. nee
9. nee
10. /
11. ja
12. ja, via verhalen van familie en boeken
13. ja
14. ja redelijk
15. ja
16. ja
17. ja
18. redelijk
19. ja
20. redelijk

21. mensen vertellen hier graag en je steekt heel wat van op. Er zijn ook verschillende boekjes over geschreven dus: ja zo ongeveer wel.

22. Ja

23. Ja

24. Ja

25. /

26. /

27. /

28. ja

Hoe waardeert u de aanwezigheid van de oude sluizen?:

Ik waardeer de aanwezigheid zeer: 17 personen

Want:

- het is een stukje van de geschiedenis
- omdat tegenwoordig alles maar gesloopt wordt en bepaalde dingen komen nooit meer terug. Het hoort bij het dorp.
- /
- dit was het oude Hansweert, nostalgie
- wegens werk altijd mee te maken gehad
- omdat het de laatste tekenen zijn van een bloeiende periode van Hansweert
- leuk om daar te lopen en te fietsen
- /
- herinnert nog iets aan hoe Hansweert ooit geweest is en roept vorm van nostalgie op.
- Nostalgie
- Ben met sluizen opgegroeid, gaf vroeger werk aan Hansweert, trok dagjesmensen
- Heeft er altijd door gevaren!
- Geeft blik in het verleden
- Vanwege de cultuurhistorie
- Verbinding met personen uit het verleden
- Het is een stukje identiteit van Hansweert zelf
- Omdat het onderdeel van de cultuurhistorie is
- Geeft nog steeds een beeld van hoe het vroeger was en belangrijk voor kinderen om aan door te geven.

Ik waardeer de aanwezigheid: 5 personen

- Omdat het iets is wat bij Hansweert hoort.
- Een stukje oude tijd uit mijn jeugd.
- Het is een plaats die bij Hansweert hoort
- /
- /

Neutraal: 1 persoon

Ik waardeer de aanwezigheid helemaal niet: 1 persoon

- Omdat dit allemaal er niet meer toe doet.

Niet beantwoord: 3 personen

Wat vindt u dat er met het sluizencomplex moet gebeuren?

1. behouden en eventueel recreatie
2. dat hadden ze moeten laten zoals het wat en een jachthaven in beginnen
3. iets, er zijn vele leuke plannen maar nu is er al 18 jaar niets gebeurd!
4. moet blijven
5. in originele staat behouden

6. moet behouden en opgeknapt worden en een bezienswaardigheid worden voor lokale mensen en de toeristen
7. mag er blijven
8. speelgelegenheid voor kinderen maken, crossbaan, speelcomplex waar kinderen kunnen bouwen en graven
9. laten zoals het is
10. de schaatsbaan uitbreiden met verlichting en verharding, en een camping realiseren
11. huizenbouw en/of jachthaven zoals in Wemeldinge
12. behouden en onderhouden
13. Moet blijven en recreatie
14. opknappen en behouden
15. in stand houden en onderhouden
16. opknappen als wandelpark
17. behouden en rondom recreatie of toerisme bouwen
18. dempen en er een speelplaats voor kinderen maken
19. bewaren
20. behouden, nog meer dingen uit die tijd erbij plaatsen zodat het die tijd meer uitbeeld.
21. Behoudt het wandelgebied en openbaar groen
22. Handhaven in huidige vorm, indien nodig moet e.e.a. onderhouden worden
23. Maak er een leuk wandelgebied van met wat dagrecreatie
24. Moet blijven maar zet kleine sluis aan de binnenzijde dicht hierdoor kan een betere wandelroute ontstaan. Inrichten moet **nu** gebeuren en niet nog 20 jaar zo laten. Er wordt hooguit 2 keer per jaar gemaaid verder gebeurt er niets!!!
25. De kleine sluis in ere herstellen door er water in te zetten
26. Gedeeltelijk behouden, gedeelte voor camping
27. Geen beelden neer zetten in park omdat die binnen een jaar bekladt en gesloopt zijn. En deze persoon vindt speeltoestellen op basis van water te gevaarlijk voor kleine kinderen.
28. Bestemmingsplan waarin jong en oud samen kunnen genieten

Opmerkingen en ideeën:

- meer horeca, strand, meer voor toerisme en jeugd
- met betrekking tot de sluizen: wat kan je er nu van maken, geen beelden zetten die binnen een jaar bekladt en gesloopt zijn of tijdens nieuwjaar opgeblazen net als de bushokjes. Speeltoestellen neerzetten op basis van water vind ik met name voor kleine kinderen heel gevaarlijk
- in 1985 zijn de sluizen al veranderd, in 2003 is er nog niets gebeurd...
- bos aanleggen, haventje aanleggen
- de bekendheid van Hansweert is te danken aan de sluizen, toen die gesloopt werden, werd Hansweert een dood dorp, met andere woorden, resten niet ook nog eens slopen.
- De middenstand zou veel meer moeten overleggen. Dit gebeurt al enige jaren niet meer. De supermarkt gaat nieuwbouwen en naar een andere inkooporganisatie waardoor hij goedkoper kan inkopen en dus beter kan concurreren met de stad.
- Vergroten recreatiemogelijkheden, aanbod winkels en aankleding dorp verbeteren
- Geen beelden neer zetten in park omdat die binnen een jaar bekladt en gesloopt zijn. En deze persoon vindt speeltoestellen op basis van water te gevaarlijk voor kleine kinderen.
- De kleine sluis in ere herstellen door er water in te zetten
- is van de buitenhaven in Hansweert een jachthaven te maken, dat trekt mensen en komt er weer wat leven in het dorp. En de schaatsbaan die er nu is te verharden, dan kan de jeugd daar skateboarden en kan je er andere activiteiten houden. (opmerking: kijk naar Wemeldinge wat dat

geworden is na de aanleg van het kanaal er kijk dan naar Hansweert. Dan heeft de gemeente Kapelle het toch beter voor elkaar.

- Winkelaanbod verbeteren, bank of postkantoor.
- kanaalarm in park opnemen
- zou graag zien dat de gemeente meer aandacht schenkt aan Hansweert, dit niet afschuift op dorpsraad.
- Meer toeristische plaatsen creëren in Hansweert, alleen dan kunnen mensen aangetrokken worden en winkels blijven bestaan
- de gemeentelijke overheid moet daadwerkelijk, actief iets doen met de signalen die er zijn.
- Het dorp mag best iets groeien, maar ook weer niet te veel. En liefst een goeie sproutvereniging voor in de winter binnen ook wat te doen
- Woningbouw op de oude kanaalarm en boulevardfunctie voor zeedijk
- Andere ideeën zijn veel te groot opgezet voor zo'n klein dorp
- Mogelijkheid om iets te verbeteren in Hansweert: herinrichten zoals beloofd door R en B wonen van de Scheldestraat en omgeving en niet steeds doorschuiven. Omgeving Burjunkstraat-maasstraat na afbraak inrichten zoals beloofd, en meer voor de jeugdgroepen doen met eventueel begeleiding. Bouwen van woningen aan de kanaaldijk (waar nu de oude scheepswerf zit). R en B wonen er nogmaals op wijzen dit systeem te verbeteren en iet de sociaal zwakkeren in wijk bij elkaar te plaatsen. Ideeën van het Plan Verbeem is een mogelijkheid maar het geld wat er eventueel nog voor aanwezig was is in de pot algemene middelen gestopt en wanneer dit college met zijn aanhang blijft zitten zal er voor Hansweert nooit iets gebeuren. Zelf een oud voorzitter van de dorpsraad, gaat regelmatig mee met de coalitie ook al heeft hij het zo hoog op met Hansweert dit is echt onvoorstelbaar en ongeloofwaardig maar partij discipline gaat schijnbaar voor of hij heeft niets te vertellen.
- park op sluizencomplex uitbreiden
- park, grote speeltuin met toezicht en frites-snoepkraam. Zwembad, skatebaan, uitbreiding kinderboerderij met verschillende dieren is leerzaam voor jonge kinderen, meer eenrichtingsverkeer om 'veiliger' op straat te kunnen spelen. Blijvende winkels.
- Men geeft aan dat er nú wel eens iets moet gaan gebeuren omdat er al 18 jaar niks gedaan is!
- Op de kanaalarm een grote speeltuin aanleggen voor tegen een kleine vergoeding, onder toezicht, kan worden gespeeld, inclusief patat- en snoepkraam (in plaats van veel verspreide speelgelegenheden waar 1 speeltoestel staat).
- Meer soorten dieren in de kinderboerderij, is leerzaam voor de kinderen.
- Meer horeca gelegenheden.
- Meer eenrichtingsverkeer om verkeersveiligheid en mogelijkheid om op straat te spelen te vergroten.
- Het Plan Verbeem eindelijk uit voeren.

Leeftijdscategorie 65 jaar en ouder

Aantal ontvangen: 4

Men is tevreden over:

- /
- amicaal
- de rust
- de rust

Men is minder / niet tevreden over:

- niet; over de achterbuurtbewoners Scheldestraat vanwege lawaai
- /
- minder; de voorzieningen in het dorp

- /

Kwaliteit in Hansweert:

- Kaj Munk
- Je kunt jezelf zijn
- Het dorpshuis Kaj Munk
- De aanwezigheid van het water

Knelpunt / probleem in Hansweert:

- probleem; bepaalde asociale bewoners
- geen
- /
- veel

Bedreiging voor Hansweert:

- bepaalde asociale bewoners
- niks
- steeds minder winkels, komt ook door de inwoners zelf, gaan naar andere kernen omdat daar goedkoper gekocht kan worden, zoals in Goes in Kapelle
- verpaupering

Kans voor Hansweert:

- ?
- /
- /
- /

Belangrijkste kenmerk:

- geen
- een dorp om van te houden
- /
- vroeger druk, nu niks

Sfeer:

- gemoedelijk
- klein maar fijn
- een dorp dat langzaam inslaapt, als we zelf de touwtjes in handen nemen kan dat voorkomen worden
- saai

Neemt u deel aan vereniging?

- ja biljartsoos en senioren gym
- ja, kaarten, bingo
- ja
- nee

Voelt u zich betrokken bij ontwikkelingen en problemen in Hansweert?

- /
- /
- ja
- nee niet meer

Hoe ziet u de toekomst?

- niet best
- /
- niet zo gunstig

- /

Staat van uw huis?

- Voldoende, oude woning maar mooi ligging
- Goed
- Voldoende
- voldoende

Woonomgeving?

- voldoende, oude woning maar mooi ligging
- zeer goed
- voldoende
- voldoende ik ben tevreden

Voorzieningen

Aanbod:

- voldoende
- goed
- voldoende
- slecht

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid Hansweert:

- voldoende, er rijdt een bus, er zijn winkels en een bank
- goed, heeft eigen vervoer
- voldoende
- slecht, 1 winkel

bereikbaarheid voorzieningen elders

- geen idee
- goed
- slecht, geen OV en de taxi is erg duur
- ?

Bereikbaarheid andere steden/dorpen:

- voldoende, met de bus kan goed en Kapelle bereiken
- goed
- slecht, geen OV
- slecht, 1 bus per uur naar Goes

Voelt u zich wel eens onveilig?

- /
- nee
- ja, vanwege de schepen met gevaarlijke stoffen die langs varen
- nee

Recreatie

Aanwezige mogelijkheden:

- voldoende
- /
- slecht, weinig mogelijkheden voor recreatie, kan best uitgebreid worden als de gemeente meewerkt
- slecht, er is niets

Behoefte aan:

- niks
- /
- /

- als er niks is kan alles leuk zijn

Natuur:

- voldoende
- goed
- slecht tot voldoende, de mogelijkheden worden niet voldoende benut
- slecht, er is weinig

Cultuurhistorie

Bent u voor het behoud van cultuurhistorische elementen?

- ja
- nee
- /

Wat moet er met sluizencomplex gebeuren?

- recreatie
- camping
- laten zoals het is met eventuele uitbreiding van wandelpaden bankjes en begroeiing
- /

Opmerkingen

- /
- meer bedrijvigheid
- meedoen en meedenken over verbetering en vergaderingen bijwonen met betrekking tot leefbaarheid
- /